

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ : ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ
ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : κ. ΟΔ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ :

- ◆ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
- ◆ ΜΟΥΡΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
- ◆ ΣΤΡΟΥΖΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΑΤΡΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελ.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α' : ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1^ο :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

1.1	Ορισμός – Κατανόηση της έννοιας	7
1.2	Τα όρια της παγκοσμιοποίησης	12
1.3	Η σημασία της παγκοσμιοποίησης	12
1.4	Θετικές και αρνητικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα σχετικά με την παγκοσμιοποίηση	13
1.5	Λογικά και παράλογα στη συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση	14

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2^ο :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1	Εισαγωγή – Θεωρητική προσέγγιση (ορισμός, τομείς συγκρότησης)	16
2.2	Κινητικότητα κεφαλαίων, συναλλαγματική ισοτιμία και νομισματική πολιτική	21
2.3	Ξένες μετοχικές επενδύσεις χαρτοφυλακίου	28
2.4	Πολυεθνικές Επιχειρήσεις	33

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3^ο :

ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1	Εισαγωγή – Ορισμός – Θεωρητική προσέγγιση	42
3.2	«Εκτη ήπειρος» : Η νέα οικονομία στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης	45
3.3	Ευρωπαϊκή έρευνα – Σχετικές χρηματοδοτήσεις	46
3.4	Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις νέας τεχνολογίας – Παρουσίαση καινοτομιών – Σχετικές μελέτες και έρευνες – Μελλοντικές εξελίξεις	48

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4^ο :

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

4.1	Οι επιπτώσεις στον ανθρώπινο παράγοντα	52
4.2	Γενικότερες επιπτώσεις στους πολίτες – Ανεργία	59
4.3	Εμπορική άμυνα της Ε.Ε. απέναντι στον παγκόσμιο ανταγωνισμό	68
4.4	Κίνδυνοι – Ευκαιρίες για τις Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1	Γενικότερες επιπτώσεις – Αποτελέσματα	74
5.2	Θωράκιση της Ε.Ε. απέναντι στον μελλοντικό ανταγωνισμό	82
5.3	Μελλοντικές προοπτικές	90
5.4	Επίλογος – Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης	96

Μ Ε Ρ Ο Σ Β' : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

1.1	Πρόλογος	102
1.2	Έννοια του διεθνούς οργανισμού	103
1.3	Οργανωτική διάρθρωση των διεθνών οργανισμών	105
	1.3.1 Τα όργανα του διεθνούς οργανισμού	106
	1.3.2 Η διαδικασία λήψης αποφάσεων στους διεθνείς οργανισμούς	107
1.4	Διάκριση των διεθνών οικονομικών οργανισμών	107
	1.4.1 Οι (δυναμικά) παγκόσμιοι διεθνείς οργανισμοί	107
	1.4.1.1 Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου- ΓΔΣΕ (GENERAL AGREEMENT OF TARIFFS AND TRADE – GATT)	107
	1.4.1.1.1 Ιστορική εξέλιξη της GATT	107
	1.4.1.1.2 Οι κατευθυντήριες αρχές της GATT	109
	1.4.1.1.3 Τα όργανα της GATT	111
	1.4.1.2 Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT-UNCTAD)	113
	1.4.1.2.1 Δημιουργία και εξέλιξη της UNCTAD	113
	1.4.1.2.2 Τα όργανα της UNCTAD	113
	1.4.1.3 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.)	114
	1.4.1.3.1 Ιστορική εξέλιξη του Δ.Ν.Τ.	114
	1.4.1.3.2 Οι σκοποί του Δ.Ν.Τ.	115
	1.4.1.3.3 Οι βασικές λειτουργίες του Δ.Ν.Τ.	116
	1.4.1.3.4 Τα όργανα του Δ.Ν.Τ.	117
	1.4.1.4 Η Διεθνής Τράπεζα για την Ανοικοδόμηση και Ανάπτυξη – Δ.Τ.Α.Α. (INTERNATIONAL BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT-IBRD)	117
	1.4.1.4.1 Οι σκοποί της Δ.Τ.Α.Α.	117
	1.4.1.4.2 Οι χρηματικοί πόροι της Δ.Τ.Α.Α.	117
	1.4.1.4.3 Τα όργανα της Δ.Τ.Α.Α.	118

1.4.2	Οι περιφερειακού χαρακτήρα διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί	118
1.4.2.1	Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – Ο.Ο.Σ.Α.	118
1.4.2.1.1	Τα μέλη του Ο.Ο.Σ.Α.	118
1.4.2.1.2	Οι σκοποί του Ο.Ο.Σ.Α.	119
1.4.2.1.3	Τα όργανα του Ο.Ο.Σ.Α.	120
1.4.2.1.4	Οι επιτροπές του Ο.Ο.Σ.Α.	120
1.4.2.2	Ο Οργανισμός Πετρελαιοεξαγωγικών Χωρών (ORGANIZATION OF PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES – OPEC)	121
1.4.2.2.1	Μέλη του OPEC	121
1.4.2.2.2	Στόχοι του OPEC	122
1.4.2.2.3	Τα όργανα του OPEC	122
1.4.2.3	Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Αναικοδόμηση και την Ανάπτυξη (EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT - EBRD)	123
1.4.2.3.1	Τα μέλη της EBRD και οι βασικές της επιδιώξεις	123
1.4.2.3.2	Τα όργανα της EBRD	124
1.4.2.4	Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS - BIS)	124
1.4.2.4.1	Αποστολή και μέλη της BIS	124
1.4.2.4.2	Τα όργανα της BIS	125

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ' : Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

1.1	Εισαγωγή	127
-----	----------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο :

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

2.1	Ανάπτυξη των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων της Ε.Ε.	129
2.2	Η κοινή εμπορική πολιτική – Γενικά	130
2.3	Εισαγωγές – Εξαγωγές και μέτρα εμπορικής άμυνας	130
2.4	Εμπορικές σχέσεις Ε.Ε. και G.A.T.T.	131

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε. ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.1	Εμπορικές σχέσεις Ε.Ε. με τις ανεπτυγμένες χώρες	134
3.1.1	Οι σχέσεις με τις Η.Π.Α.	134
3.1.2	Οι σχέσεις με την Ιαπωνία	135

3.1.3	Οι σχέσεις με Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδά	136
3.2	Εμπορικές σχέσεις Ε.Ε. με τις αναπτυσσόμενες χώρες	137
3.2.1	Η Ε.Ε. και οι χώρες ASEAN	137
3.2.2	Η Ε.Ε. και οι χώρες της Λατινικής Αμερικής	137
3.3	Οι σχέσεις με τις χώρες ΕΖΕΣ	138
3.4	Οι σχέσεις με τις μεσογειακές χώρες	138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1	Παγκόσμια συνεργασία	139
4.2	Καταπολέμηση της πείνας και άλλων δεινών	140
4.3	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας	141
4.4	Η αγορά πετρελαίου	143
4.5	Νέες τεχνολογίες και νέες ενέργειες	145
4.6	Τομεακά μέτρα εμπορικής πολιτικής	148
4.7	Προς μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας	152

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ' : ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

1.1	Ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στην ενιαία αγορά	163
1.2	Η βιομηχανική πολιτική στο χρόνο	164
1.3	Κοινοτικές πρωτοβουλίες σε θέματα απασχόλησης	166
1.4	Τομεακές ενισχύσεις	168
1.5	Βιομηχανική ανταγωνιστικότητα και κοινοτική πολιτική	171
1.6	Περιβάλλον των επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά	175
1.6.1	Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων	181
1.6.2	Συνεργασία των κοινοτικών επιχειρήσεων	185
1.7	Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα	188
1.8	Παγκοσμιοποίηση και βιομηχανική πολιτική της Ε.Ε.	190
1.9	Τόνωση της ανταγωνιστικότητας της κοινοτικής βιομηχανίας	191
1.10	Εξελίξεις και προοπτικές	192
	Βιβλιογραφία	194

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'*** * ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ * ***

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ – ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

Θεωρούμε ως παγκοσμιοποίηση τη διαδικασία της δημιουργίας ενιαίας παγκόσμιας κοινωνίας και οικονομίας με την ειρηνική διάδοση σε όλον τον πλανήτη και την ελεύθερη αποδοχή και χρήση κοινών κωδικών επικοινωνίας και συνεργασίας ενός κόσμου με διαφορετικές ιστορικές, οικονομικές και πολιτιστικές καταβολές αλλά με κοινή μοίρα και με κοινές ανάγκες, ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες κοινής αντιμετώπισης των αναγκών με την ανακατανομή και την ανανέωση των δυνατοτήτων για το γενικό καλό της ανθρωπότητας.

Η παγκοσμιοποίηση είναι μέσον και στόχος μαζί. Ως μέσον είναι μια μακρά διαδικασία διαδοχικών εξελίξεων προς την επίτευξη της παγκόσμιας κοινωνίας και οικονομίας που είναι ο στόχος.

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης θα επιταχυνθεί – αν δεν ανακοπεί από καταστροφικές αιτίες και ισχυρούς πολέμους (όπως τα τελευταία γεγονότα με τα τραγικά αποτελέσματα των τρομοκρατικών χτυπημάτων τα οποία δυσχεραίνουν την επικοινωνία σε μεγάλο βαθμό, μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών), συμπαρασύροντας στη δυναμική της όλους τους τομείς, θέτοντάς τους σε νέα τροχιά, δίνοντάς τους νέο προσανατολισμό. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης, ο κόσμος θα βρεθεί σε ένα νέο κοινωνικό και οικονομικό «σύμπαν» που θα είναι η παγκοσμιοποιημένη οικονομία και κοινωνία. Θα έχει επιτευχθεί η παγκόσμια ολοκλήρωση με όποια θετικά και αρνητικά αποτελέσματα συνεπάγεται αυτή η διαδικασία.

Η παγκοσμιοποίηση κατέστη δυνατή χάριν της τεχνολογικής ανάπτυξης η οποία δημιούργησε την κοινωνία της πληροφορικής και των πληροφοριών. Το μέσον της παγκόσμιας άμεσης επικοινωνίας για όλους

τους πολίτες του πλανήτη Γη επιτεύχθηκε και αυτή η τεχνολογική δυνατότητα συνενώνει γύρω της την προϋπάρχουσα ανθρώπινη επιθυμία για την επί της γης (και όχι μόνο) επικοινωνία. Μια νέα ελευθερία.

Αυτού του είδους η ανάγκη για ταχύτατη μετάδοση εικόνων και πληροφοριών σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου έχει κινητοποιήσει τεράστια κεφάλαια στην κατεύθυνση της επιστημονικής έρευνας, ανάπτυξης και τέλος εφαρμογής τεχνολογικών εφαρμογών όπως το Παγκόσμιο Διαδίκτυο στους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές (Internet), οι δορυφορικές τηλεπικοινωνίες και μια σειρά τεχνολογικών εφαρμογών που μόλις στις ημέρες μας αρχίζουν να κάνουν δειλά την εμφάνισή τους.

Επίσης η ανάγκη για συχνές και ασφαλείς μεταφορές έχουν οδηγήσει την επιστήμη στην ανακάλυψη νέων ασφαλέστερων και οικονομικότερων υλικών κατασκευής μέσων μαζικής μεταφοράς. Ενώ και οι πιο μακρινές αποστάσεις με τα σύγχρονα μέσα έχουν εκμηδενισθεί.

Δεν γνωρίζουμε αν ο Θεός θέλει την πανανθρώπινη επικοινωνία. Ο άνθρωπος μόλις τώρα έχει επιτύχει σε σημαντικό βαθμό την πραγματοποίησή της. Το πώς θα την χρησιμοποιήσει εναπόκειται στην επιλογή του.

Τα δίκτυα που ετοιμάζονται για να εκτείνονται απ' άκρον σ' άκρον του πλανήτη, αποτελούν την αναγκαία υποδομή ροής των πληροφοριών, στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση όλοι οι πολίτες αργά ή γρήγορα, αν δεν ανακοπεί η πορεία αυτή από καταστροφικούς παράγοντες. Η επιστημονική γνώση και οι τεχνολογικές εφαρμογές στην υπηρεσία της ανθρωπότητας, αλλάζουν ριζικά την όλη φιλοσοφία και δράση των ανθρώπων, των κοινωνιών, των κρατών και των ενώσεών τους.

Στο στάδιο που βρισκόμαστε τώρα υπάρχει βέβαια μια γενική σύγχυση καθώς δεν είναι ακόμη ορατό το μέλλον που έρχεται. Ξέρουμε ότι αυτό δεν αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος και μας καλεί να το αποσαφηνίσουμε αλλά και να το οργανώσουμε. Ακόμη όμως αποφασίζουμε, ρυθμίζουμε, εννοιολογούμε, εννοιοδοτούμε και νομοθετούμε με ότι έως τώρα γνωρίσαμε, γι' αυτό και πέφτουμε σε μια σειρά αντιφάσεων όταν προσπαθούμε σήμερα να οργανώσουμε με εργαλεία του παρελθόντος, ένα μέλλον που δεν αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος. Σε μεταγενέστερα στάδια της παγκοσμιοποίησης θα

αναιρεθούν σημερινές αποφάσεις, ενώ θα επινοηθούν νέοι κανόνες μετά την άρση των παλαιών κανόνων βάσει των οποίων λειτούργησε ο κόσμος στο παρελθόν.

Ακόμη βρισκόμαστε στο σημείο απόσυρσης του παλαιού και εκκίνησης του νέου, ενώ οι συνθήκες δεν είναι ώριμες ώστε να γεννηθούν οι παγκόσμιες λύσεις για την παγκόσμια αναδιοργάνωση του κόσμου. Διάφορες λύσεις από διάφορους φορείς θα παραμείνουν σχέδια επί χάρτου, ενώ διάφορες φωνές ακούγονται αποσπασματικές : δεν δίδεται μια ενιαία εικόνα του κόσμου που έρχεται, ώστε να αναληφθούν οι αναγκαίες δράσεις μετάβασης σε αυτόν.

Η εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης προς την παγκόσμια οικονομία δεν είναι αυτονόητη ούτε αυτόματη και είναι σίγουρα μη ορατή στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη, ο οποίος είναι ένα πεδίο πολυποίκιλων διαφορών, εντάσεων και ανισοτήτων.

Το παγκόσμιο οικονομικό και κοινωνικό σύνολο δεν είναι σύστημα ορατό προς μελέτη. Είναι ένα απέραντο πλήθος στοιχείων, ορατών και αφανών, η δυναμική των οποίων δεν υπακούει σε κοινές και προδιαγεγραμμένες προστακτικές, ώστε να συγκροτηθούν σε ένα συγκεκριμένο σύστημα. Εξάλλου, σημασία έχει η ελεύθερη επιλογή σύγκλισης της ανθρώπινης δραστηριότητας και όχι ο εξαναγκασμός της για τη δημιουργία ενός αυστηρού και άκαμπτου συστήματος.

Σαφή κατεύθυνση προς σαφή προορισμό δεν έχει πάρει ακόμα ο κόσμος, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου μαζεύει τα κομμάτια του μέσα από θύελλες των όποιων κρίσεων, με τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες σε πόλωση και ανερχόμενη ανεργία και τον υπόλοιπο κόσμο σε αναπτυξιακή στασιμότητα ή φτώχεια.

Εισέρχεται η ανθρωπότητα στον τεχνολογικό 21^ο αιώνα, ενώ δεν έχουν ακόμα αποσαφηνισθεί τα χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης και ακούγονται δυνατά ποικίλες φωνές υπέρ ή εναντίον της.

Για να αντιληφθούμε σήμερα ποιο θα είναι το μέλλον του παγκόσμιου οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού συστήματος με την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, δεν μπορούμε να βασισθούμε στις παρελθούσες τάσεις, οι οποίες αποτελούν μια βολική μέθοδο πρόβλεψης που υποθέτει ότι το υπό μελέτη σύστημα θα εξελιχθεί στο μέλλον βάσει της

εξέλιξής του στο παρελθόν. Διότι οι παρελθούσες τάσεις βλέπουμε να ανακόπτονται, οι κανόνες καλούνται ήδη να αλλάξουν μαζί και το παιχνίδι όπως οι παίκτες και οι στρατηγικές τους.

Οι φορείς αναζητούν νέες κατεύθυνσεις. Και βεβαίως, έχουμε να κάνουμε με εξελίξεις που δεν προϋπήρξαν στη γνωστή ιστορία της ανθρωπότητας. Ο προσδιορισμός των παικτών (οικονομικοί και κοινωνικοί παρτενέρ, πολιτικοί και κυβερνήσεις, διεθνείς ενώσεις και διεθνείς οργανισμοί, κοινωνίες και άτομα) στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, είναι κρίσιμο πεδίο. Οι συνθήκες, ακόμα και όσες φαίνονται να έχουν διαμορφωθεί, θα μεταβάλλονται συνεχώς. Οι στρατηγικές, δηλαδή το σύνολο των τακτικών (αποφάσεις, δράσεις, πολιτικές και επενδύσεις) που θα αναπτυχθούν από τους παίκτες, επίσης θα αναπροσαρμόζονται συνεχώς.

Η διερεύνηση της εξέλιξης του παγκόσμιου πολιτικοοικονομικού συστήματος με την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, καθίσταται δύσκολη και από τον κίνδυνο να εξάρει κανείς τους συγκυριακούς παράγοντες. Καθώς βρισκόμαστε στην αφετηρία της παγκοσμιοποίησης, κάποια φαινόμενα που εκδηλώνονται σήμερα, δεν θα έχουν ενδεχομένως το ίδιο βάρος στο μέλλον, ή μπορεί να εξελιχθούν ακόμη και προς την αντίθετη κατεύθυνση. Οπότε καθίσταται δυσχερές εγχείρημα η επιλογή αμετάβλητων παραμέτρων, δηλαδή η θεώρηση κάποιων φαινομένων ως σταθερά στο χρόνο.

Η μελέτη του παγκόσμιου συστήματος με την παγκοσμιοποίηση στα αρχικά στάδια της εξέλιξής της, δεν επιτυγχάνεται με άνεση. Οι ίδιες υποθέσεις που επιλέγονται, είναι υποσύνολα υπό εξέλιξη με άγνωστη εξέλιξη. Γενικά, κινούμαστε σε κινούμενη άμμο.

Η μελλοντολογική (prospective) ανάλυση στη μελέτη του πολύπλοκου παγκόσμιου συστήματος σε συνθήκες μακροχρόνιας παγκοσμιοποίησης, μας οδηγεί στην επιλογή της μεθόδου των σεναρίων (scenarios) ως το πλέον ενδεδειγμένο εργαλείο προσέγγισης για την επινόηση και την «δημιουργία» ενός κοινά αποδεκτού και επιθυμητού μέλλοντος. Πρόκειται για ένα νοητικό ταξίδι προς τις μελλοντικές εικόνες και αντιστρόφως (επιστροφή δηλαδή στο παρόν) για την επιλογή των

ενδεδειγμένων στρατηγικών μετάβασης στο μέλλον που επιλέγεται ως ευκαταίο.

Στο όχημα προς το μέλλον υπάρχουν πολλά παράθυρα και ο καθένας βλέπει την δική του θέα. Έτσι εμείς πρέπει να απομονώσουμε αυτά που θεωρούμε κρίσιμα κομμάτια θέας, ώστε να «κατασκευάσουμε» τις δυνατές εικόνες μέλλοντος, όχι θεωρώντας το μέλλον ως προδιαγεγραμμένο, αλλά για να σκεφτούμε τι πρέπει να επιλέξουμε ή να αποφύγουμε σήμερα, ώστε να οδηγηθούμε σε ένα ευκαταίο μέλλον ή να μην οδηγηθούμε σε κάποια σενάρια απαισιόδοξα αλλά πολύ πιθανά ωστόσο να πραγματοποιηθούν.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ :

ΕΝΑΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η Ε.Ε. δεν πέτυχε ως τώρα την ολοκλήρωση των χωρών – μελών σε ενιαίο σύνολο. Δύναται ωστόσο να ακολουθήσει την παγκόσμια ολοκλήρωση του κόσμου και επιπλέον, λόγω της τάσης της για διεύρυνση να συμβάλλει στην παγκοσμιοποίηση με την δυναμική της διερεύνησής της. Με αυτή την έννοια, η Ε.Ε. αποτελεί βασικό πυρήνα παγκοσμιοποίησης, ένα παράδειγμα παγκοσμιοποίησης για τις υπόλοιπες ενώσεις.

Ούτως ή άλλως η Ε.Ε. δεν φαίνεται να θέτει όρια στη διεύρυνσή της. Με τη σταδιακή διεύρυνση προς ανατολάς και προς νότο, θα ενσωματώνει στο χώρο της ευρείες περιοχές (Ευρω-μεσογειακή ζώνη, Ευρω-αφρικανική ζώνη, Ευρω-ασιατική ζώνη). Η Ε.Ε. έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει στην παγκοσμιοποίηση του υπόλοιπου κόσμου και να υποστηρίξει τεχνικά, οικονομικά, χρηματοδοτικά κ.λ.π. περιοχές που καθυστερούν ή αδυνατούν εντελώς να βρεθούν στην παγκόσμια οικονομία και κοινωνία.

Οι Η.Π.Α. θα κάνουν το ίδιο προς νότο (και όχι μόνο) και γενικά οι αναπτυγμένες χώρες και ενώσεις, δύνανται να συμπαρασύρουν τις αδύναμες περιοχές στην παγκοσμιοποίηση.

1.2 ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ακόμα και με την αύξηση της σπουδαιότητας του εμπορίου τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, οι εθνικές οικονομίες παραμένουν απομονωμένες μεταξύ τους.

Αυτό σημαίνει ότι οι περισσότερες χώρες δεν είναι τόσο δεσμευμένες από την παγκοσμιοποίηση. Διατηρούν αυτονομία στην διαχείριση των οικονομιών τους, στο σχεδιασμό της κοινωνικής τους πολιτικής και στην διατήρηση θεσμών, οι οποίοι διαφέρουν από εκείνους των εμπορικών τους εταίρων.

Στην πραγματικότητα, οι εθνικές οικονομίες διατηρούν σημαντικό βαθμό απομόνωσης η μία από την άλλη και οι σχεδιαστές της εθνικής πολιτικής χαίρουν μεγαλύτερης αυτονομίας.

Η παγκόσμια οικονομία ήταν πιο ολοκληρωμένη στην ακμή του χρυσού κανόνα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα απ' ότι είναι τώρα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη, οι όγκοι των εμπορικών συναλλαγών, κορυφώθηκαν πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και κατέρρευσαν κατά το Μεσοπόλεμο. Το εμπόριο άκμασε ξανά μετά το 1950, αλλά ούτε η Ευρώπη ούτε οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι σημαντικά πιο ανοικτές σήμερα από όσο ήταν κατά την περίοδο του χρυσού κανόνα.

1.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Εξαιτίας της αυξημένης σπουδαιότητας του εμπορίου, η αυτονομία των χωρών στο σχεδιασμό της εθνικής τους πολιτικής, είναι πιο περιορισμένες. Η ανάγκη για διατήρηση διεθνούς ανταγωνιστικότητας προβάλλεται στην πραγματικότητα πολύ μεγαλύτερη.

Η παγκοσμιοποίηση, πάνω στον τομέα «αγορά εργασίας», δίνει την δυνατότητα στο να διατηρηθούν στον τομέα αυτό πολιτικές που αυξάνουν το συνολικό κόστος εργασίας (π.χ. αυξημένη ζήτηση εξειδικευμένου προσωπικού). Τα ευρωπαϊκά κράτη μπορούν να έχουν κατώτατους μισθούς, αλλά τα επίπεδα ανεργίας που προκύπτουν θα ανέλθουν, λόγω της διεθνούς κινητικότητας των επιχειρήσεων.

Η παγκοσμιοποίηση διευρύνει πάρα πολύ τις διαθέσιμες ευκαιρίες σε άτομα που έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν στις διεθνείς αγορές. Μπορεί να βοηθήσει πτωχές χώρες να ξεφύγουν από την ανέχεια και δεν περιορίζει την εθνική αυτονομία. Όλα αυτά είναι θετικά στοιχεία.

Συγχρόνως όμως, η παγκοσμιοποίηση ασκεί μια πίεση προς τα κάτω στους μισθούς των ανεπαρκώς ειδικευμένων εργαζόμενων στις βιομηχανοποιημένες χώρες, επιδεινώνει την οικονομική ανασφάλεια, θέτει υπό αίρεση παραδεδεγμένες κοινωνικές ρυθμίσεις και αποδυναμώνει τα δίκτυα κοινωνικής προστασίας. Όλα αυτά είναι αρνητικά και η συσσώρευση αυτών των αρνητικών στοιχείων της παγκοσμιοποίησης θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαχωρισμό μεταξύ αυτών που ευημερούν και αυτών που δεν ευημερούν, μεταξύ αυτών που μοιράζονται τις αξίες της και αυτών που επιθυμούν το αντίθετο και, γενικά, εμβαθύνει τις κοινωνικές ανισότητες. Αυτό δεν είναι ευχάριστη προοπτική ακόμη και για εκείνους που επωφελούνται από τις ανισότητες της παγκοσμιοποίησης.

1.4 ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥ-

ΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Όταν αναφερόμαστε στην παγκοσμιοποίηση ως έννοια ή ως πραγματικότητα, θα πρέπει να αντιληφθούμε ότι αναφερόμαστε σε ένα σύνολο αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων, εκτιμήσεων, ιδεών και εξελίξεων, άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές.

Ως θετικές σκέψεις για την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής :

Η ανάπτυξη της επιστήμης, η διάδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας και η γενική συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο, επιτυγχάνονται σε διαδικασία παγκοσμιοποίησης καθώς είναι θέματα ευρύτερα μιας ή λίγων χωρών, ή μάλλον, δεν αφορούν καν σε χώρες αλλά στον κόσμο όλο. Οι επιστήμονες ερευνούν και πειραματίζονται ανεξάρτητα αν βρίσκονται σε ανεπτυγμένες ή αναπτυσσόμενες χώρες. Ανά πάσα στιγμή μπορεί να ακουστεί σε μια φτωχή χώρα μια φωνή ότι «η Γη γυρίζει». Επομένως, η

επιστήμη αφορά στην παγκόσμια κοινότητα και όχι σε ένα κλειστό κλαμπ αναπτυγμένων χωρών.

Εκείνο που οπωσδήποτε θα χρειασθεί, είναι ένας κοινός τόπος στον οποίο θα συγκλίνουν και από τον οποίο θα διαχέονται οι ιδέες, οι προτάσεις, οι εφαρμογές. Εμείς, προτείνουμε την ανανέωση των παγκοσμίων ειδικών οργανισμών και την δημιουργία νέων για τους τομείς που δεν υπάρχουν.

Ένα πλέγμα παγκόσμιων ειδικών οργανισμών, θα κληθεί να αναλάβει την κατεύθυνση της ανθρωπότητας για να βαδίσει αυτή με σιγουριά προς το μέλλον της.

Επίσης το γεγονός ότι απελευθερώνονται οι δασμοί πάνω στο εμπόριο απελευθερώνει τεράστια αναπτυξιακά κεφάλαια τα οποία όταν επενδύονται σωστά δημιουργούν τεράστια οφέλη και λειτουργούν πολλαπλασιαστικά στην κατεύθυνση της αύξησης του παγκόσμιου εισοδήματος. Επίσης οδηγούν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου φτωχών και πλούσιων κρατών με μια παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη η οποία θα διαχέεται σε ευρύτερες περιοχές του πλανήτη.

1.5 ΤΑ ΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΛΟΓΑ ΣΤΗΝ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Υπάρχουν σημαντικοί λόγοι για να ανησυχεί κανείς για την ποιότητα της συζήτησης περί παγκοσμιοποίησης. Οι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση είναι πηγή οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας και όσοι τάσσονται ευνοϊκά υπέρ της διεθνούς ολοκλήρωσης, απορρίπτουν τους αντιπάλους της παγκοσμιοποίησης ως ακραίους προστατευτιστές, που δεν κατανοούν την αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος (σύμφωνα με την αρχή αυτή, για παράδειγμα, δύο χώρες, οι Χ και Υ, παράγουν τα ίδια αγαθά Α και Β. Η χώρα Χ, για την παραγωγή μιας μονάδας του αγαθού Α, θυσιάζει 2 μονάδες από το αγαθό Β. Η χώρα Υ, για την παραγωγή μιας μονάδας του αγαθού Α, θυσιάζει 4 μονάδες από το αγαθό Β. Συνεπώς, η χώρα Χ βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση από την Υ) και το πολύπλοκο των εμπορικών νόμων.

Από την άλλη μερικά, οι επικριτές της παγκοσμιοποίησης υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια απειλή για την κοινωνική σταθερότητα και κατηγορούν τους υποστηρικτές της για τον υπερβολικό ενθουσιασμό τους με τα φανταχτερά τους μοντέλα και δεν έχουν την ορθή αίσθηση για το πώς λειτουργεί ο πραγματικός κόσμος. Το αποτέλεσμα είναι πως αναπτύσσονται έντονες αντιθέσεις μεταξύ τους.

Και οι δύο πλευρές έχουν βάσιμες αντιρρήσεις. Μεγάλο μέρος της δημοφιλούς συζήτησης σχετικά με τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, για παράδειγμα, στους αμερικανικούς μισθούς, αγνοεί την εκτεταμένη έρευνα που έχουν πραγματοποιήσει οι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης (οικονομολόγοι και ειδήμονες περί του εμπορίου). Το αυξημένο εμπόριο με τις αναπτυσσόμενες χώρες, κατά την άποψή τους, ευθύνεται το πολύ για το 20% της μείωσης των εισοδημάτων των χαμηλά ειδικευμένων αμερικανών εργαζόμενων (σε σχέση με τους υψηλά ειδικευμένους εργαζόμενους) αλλά όχι περισσότερο.

Είναι επίσης αλήθεια πως οι οικονομολόγοι και οι υποστηρικτές του εμπορίου έχουν αγνοήσει κάποιες από τις επιπλοκές που συνδέονται με την διεθνή ολοκλήρωση, όπως :

- ◆ Σε ποιο βαθμό η κινητικότητα του κεφαλαίου και η παραπέρα επέκταση των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με την ελεύθερη μετακίνηση εργατικού δυναμικού πέρα από τα εθνικά σύνορα, αυξάνει την αντικατάσταση του εγχώριου εργατικού δυναμικού, επιδεινώνοντας με τον τρόπο αυτό την οικονομική ανασφάλεια που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι, πέρα από την προς τα κάτω πίεση των μισθών τους ;
- ◆ Το εμπόριο με χώρες που έχουν διαφορετικές συνήθειες και κοινωνικούς θεσμούς, συγκρούεται και υπονομεύει τους υπάρχοντες, από πολύ καιρό, τοπικούς κοινωνικούς διακανονισμούς.

Τα ερωτήματα αυτά υπογραμμίζουν την δυναμική των διεθνώς επεκτεινόμενων αγορών να έρθουν σε σύγκρουση με την κοινωνική σταθερότητα, ακόμη και όταν οι αγορές αυτές παρέχουν οφέλη σε εξαγωγές, επενδυτές και καταναλωτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΜΕΙΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ)

Ως παγκόσμια οικονομία δεν θεωρούμε το αποτέλεσμα της πρόσθεσης των κρατικών οικονομιών, αλλά την οικονομική δραστηριότητα που θα εκτείνεται στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης σε ολόκληρο τον πλανήτη. Πρόκειται για μια πολυεπιχειρησιακή οικονομία που διευκολύνεται τα μέγιστα από την Κοινωνία της Πληροφορικής και των Πληροφοριών. Στηρίζεται από ειδικούς παγκόσμιους οργανισμούς στους οποίους συγκλίνουν οι μετρήσεις της και από τους οποίους υποστηρίζεται η ανάπτυξη της.

Ως τομείς που συγκροτούν την παγκόσμια οικονομία, ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν:

- 1) Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις νέου τύπου που προκύπτουν από σειρά συγχωνεύσεων. Αναπτύσσονται και δραστηριοποιούνται σε όλο τον πλανήτη, δημιουργούν ισχυρές κοινοπραξίες για ενοποιημένη παγκόσμια παραγωγή και άλλες αμοιβαίου ενδιαφέροντος δημιουργικές συνεργασίες. Με αυτή την έννοια, έχουμε τις παγκόσμιες επιχειρήσεις που συγκροτούν τη νέα παγκόσμια οικονομία.
- 2) Η ψηφιακή οικονομία και το παγκόσμιο ηλεκτρονικό εμπόριο, τα παγκόσμια δίκτυα, δηλαδή τα δίκτυα που εκτυλίσσονται σε όλον τον πλανήτη.
- 3) Οι παγκόσμιοι μεγάλη χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και το παγκόσμιο (υπερεθνικό) κεφάλαιο.
- 4) Το παγκόσμιο χρηματιστηριακό δίκτυο στο οποίο θα αντλούν κεφάλαια οι παγκόσμιες επιχειρήσεις όπως προαναφέρθηκαν.

- 5) Οι παγκόσμιες μεγάλες υποδομές με χρηματοδότηση από τους παγκόσμιους επιχειρηματικούς και χρηματοδοτικούς οργανισμούς, οι οποίες θα πραγματοποιούνται σε όλο τον πλανήτη. Οι παγκόσμιες υποδομές θα συμβάλλουν στην παγκόσμια οργάνωση των μεταφορών.
- 6) Η «έκτη ήπειρος», οι επιχειρήσεις παγκόσμιας οργάνωσης (συμμετοχής και εκμετάλλευσης) του διαστήματος η δορυφορική κ.λ.π. όπου κυρίως βασίζεται και δια της οποίας υλοποιείται η παγκοσμιοποίηση και η παγκόσμια επιχειρηματική οικονομία.
- 7) Το συνολικό οικοσύστημα του πλανήτη το οποίο είναι συνεχές και απαιτεί παγκόσμια χρηματοδότηση και έρευνα.
- 8) Η παγκόσμια έρευνα και ανάπτυξη (R-D) παγκοσμίου ενδιαφέροντος. Πρόκειται για τομέα κρίσιμης σπουδαιότητας στο μέλλον για την μετά τους ισχυρούς ανταγωνισμούς εποχή.
- 9) Οι παγκόσμιοι οργανισμοί στους οποίους θα συγκλίνουν οι ως άνω παγκόσμιες δραστηριότητες και από τους οποίους θα υποστηρίζονται τεχνολογικά, επιστημονικά, αναπτυξιακά κ.λ.π. Μέσω των παγκόσμιων οργανισμών, τίθενται οι παγκόσμιοι κανόνες και τα παγκόσμια στάνταρτς για την δημιουργία της παγκόσμιας οικονομίας.

Φυσικά υπάρχουν και αρνητικά φαινόμενα τα οποία συνδέονται άρρηκτα με τον ερχομό της παγκοσμιοποίησης.

Όταν οι κίνδυνοι μπορούν να γίνουν καθολικοί, η θέση ορίων στα πράγματα είναι άμεσο ζητούμενο, όρια τα οποία θα επιτρέπουν την ανάπτυξη της ανθρώπινης δραστηριότητας αλλά και εμποδίζουν να μεταβληθεί αυτή σε επικίνδυνη περιπέτεια. Ποιος δεν νοιώθει δέος μπροστά στην εξέλιξη της βιοϊατρικής και της γενετικής μηχανικής; Μήπως δεν έπρεπε να ανοίξουμε το «κουτί της Πανδώρας»;

Επίσης κάποιοι θεωρούν ότι το άνοιγμα των αγορών και η ευκολία με την οποία τα παγκόσμια κερδοσκοπικά κεφάλαια αναστατώνουν συχνά τις αγορές, αποτελούν την παγκοσμιοποίηση, μάλιστα την «κακή» όψη της παγκοσμιοποίησης.

Πρόκειται, βέβαια για ένα σημαντικό μέρος από τα γεγονότα που διευκολύνονται σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, αλλά το να

μπαινοβγαίνουν διεθνή κερδοσκοπικά κεφάλαια στην χρηματαγορά και την κεφαλαιαγορά μιας χώρας, δεν σημαίνει ότι η κοινωνία και η οικονομία της συγκεκριμένης χώρας έχουν παγκοσμιοποιηθεί. Ένα πλήθος στοιχείων θα πρέπει να συντρέχουν για να παγκοσμιοποιηθούν οι οικονομίες. Και δεδομένου ότι η παγκοσμιοποίηση έρχεται με την τεχνολογική εξέλιξη, η οποία είναι παραγωγή των αναπτυσσόμενων χωρών, η παγκοσμιοποίηση ξεκινά από τις χώρες όπου η τεχνολογία την καθιστά δυνατή.

➤ **ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΙ «ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ»**

Με αυστηρό εννοιολογικό περιεχόμενο ο όρος «παγκοσμιοποίηση» (globalization) εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '80, αρχικά σε διάφορα πανεπιστήμια των ΗΠΑ (Harvard, Columbia, Stanford) και από τότε επικράτησε στο λεξιλόγιο του κυρίαρχου οικονομικού νεοφιλελεύθερου υποδείγματος των τελευταίων 20 χρόνων.

Η εμφάνιση του όρου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί με μεγάλη βεβαιότητα, «εφευρέθηκε» στο πλαίσιο της σύγχρονης συντηρητικής ευρηματικότητας ως επιχείρημα αιχμής στο χώρο της ιδεολογίας και σε αντιπαράθεση με τον ιδεολογικό μαρασμό της αριστεράς.

Η σχεδόν απόλυτη κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας στο χώρο της οικονομικής επιστήμης, βασιζόμενη στην άποψη ότι ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας είναι η πλήρης απελευθέρωση της αγοράς, πρότεινε την κατάργηση κάθε κρατικής παρέμβασης, θέση που υιοθετήθηκε από το σύνολο των κυβερνήσεων των αναπτυσσόμενων κρατών. Ακολούθησαν αναγκαστικά και τα υπόλοιπα κράτη, ανήμπορα να αντιδράσουν στις θελήσεις των μεγάλων και ισχυρών κρατών. Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, στο πλαίσιο της εδραίωσης της ηγεμονίας της, «εφηύρε» την έννοια της «παγκοσμιοποίησης».

Παράλληλα, και αυτό αποδείχτηκε ως το πλέον επικίνδυνο σημείο, η έννοια της «παγκοσμιοποίησης» υιοθετήθηκε από ευρύτερες κατηγορίες διανοουμένων και κυρίως από τις ηγεσίες των απανταχού «σοσιαλδημοκρατικών» ή «σοσιαλιστικών» κομμάτων, με αποτέλεσμα να

αποκτήσει δυναμική «φυσικού» νόμου, και ως τέτοιος να διαχυθεί μέσω των μαζικών μέσων επικοινωνίας στις πλατιές λαϊκές μάζες.

Έτσι η «παγκοσμιοποίηση» στις μέρες μας, λίγο-πολύ φαντάζει ως η έννοια που εκφράζει με τον πειστικότερο τρόπο τις εξελίξεις που παρατηρούνται στην οικονομικο-κοινωνική ζωή του πλανήτη.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι την εμφάνιση του ανωτέρω όρου, χρησιμοποιούνταν διάφορες έννοιες για να περιγράψουν τη διεθνοποίηση της παραγωγής και της οικονομίας γενικότερα. Συνηθισμένοι όροι ευρείας χρήσης ήταν οι ακόλουθοι: «παγκόσμια οικονομία», «διεθνοποιημένη οικονομία», «διεθνής οικονομία», «παγκόσμιος καπιταλισμός» κ.τ.λ.

Η εμφάνιση επομένως ενός «καινούργιου» όρου λογικά θα πρέπει και ως περιεχόμενο να αναφέρεται σε «καινούργιες» διαδικασίες, οι οποίες πραγματοποιούνται στο οικονομικό περιβάλλον. Αυτό δημιουργεί την ανάγκη να προσδοθεί στον όρο «παγκοσμιοποίηση» ένα εννοιολογικό περιεχόμενο περισσότερο θεωρητικό, πέρα από την προφάνεια της διεθνοποίησης της οικονομίας. Η ανάγκη αυτή δημιουργείται από λόγους κατανόησης των τεκταινομένων και ένταξής τους σε ένα ερμηνευτικό πλαίσιο, έτσι ώστε να υπάρξει πλήρης αποσαφήνιση των επιδράσεων και των συνεπειών σε σειρά οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων.

Μέχρι σήμερα, από τη μεριά των θιασωτών της «παγκοσμιοποίησης» εκείνο το οποίο δηλώνεται κατηγορηματικά είναι το προφανές, δηλαδή η διεθνοποίηση των οικονομικών διαδικασιών.

Υποδηλώνονται όμως με μισόλογα ή με υπαινιγμούς ή και αποκρύπτονται πλευρές αυτής της διαδικασίας, οι οποίες αποτελούν, κατά την άποψη μας, το πραγματικό επιδιωκόμενο στη φάση αυτή της διεθνοποίησης της οικονομίας. Στόχος μας στην παρούσα εργασία είναι η ανάδυση αυτών ακριβώς των «καλυμμένων» διαδικασιών και η τοποθέτηση των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων στην πραγματική τους διάσταση.

Τι επιχειρείται όμως να υποδηλώνει διαμέσου της υιοθέτησης του παραπάνω όρου; Ας επιχειρήσουμε να δώσουμε ορισμένες απαντήσεις οι οποίες αντανakλούν την αντίληψη που κυριαρχεί στους κύκλους από τους οποίους πρωταρχικά εκπορεύτηκε η «έννοια» αυτή και οι οποίες σήμερα

«καθορίζουν» στην κοινή γνώμη τη συγκεκριμένη εικόνα για το χαρακτήρα της «παγκοσμιοποίησης».

Παγκοσμιοποίηση, σύμφωνα με την άποψη αυτή, σημαίνει κατ' αρχήν μια μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση των οικονομιών του πλανήτη. Διαμέσου της ανάπτυξης της τεχνολογίας (μικροηλεκτρονική, πληροφορική κ.τ.λ.) η ενοποίηση του πλανήτη σε ένα μεγάλο χωριό, με την ουσιαστική κατάργηση του γεωγραφικού χώρου γίνεται σήμερα πραγματικότητα. Οι μεταφορές εμπορευμάτων, κεφαλαίων και παραγωγής, καθώς και των απαραίτητων συντελεστών παραγωγής (εργασίας, κεφαλαίου, τεχνολογίας, γνώσης) δεν αντιμετωπίζουν πλέον τυπικά εμπόδια, καθώς ο ένας μετά τον άλλον οι «φραγμοί» (δασμολογικοί και μη δασμολογικοί) παραχωρούν τη θέση τους στο καθεστώς της ελεύθερης διακίνησης.

Σύμφωνα με την προαναφερόμενη άποψη, βασικός παράγοντας των παρατηρουμένων αλλαγών είναι η μοντέρνα τεχνολογία, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις, δρώντας ως αντικειμενική δύναμη. Με τον τρόπο αυτό, ενώ προβάλλεται ως παράγοντας αλλαγής μια «τεχνική» διαδικασία, ενδεδυμένη με το μανδύα αυτοκαθοριζόμενης υπόστασης, παραμένουν «εν κρυπτώ» ή στο «μισοσκόταδο» οι πολιτικές αποφάσεις, οι μόνες που καθορίζουν το πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας της κοινωνίας, της τεχνολογίας και των θεσμών.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η απόφαση για την πλήρη απελευθέρωση του εμπορίου (γνωστή ως GATT) ήταν μια πολιτική απόφαση σύμφωνη με τις κυρίαρχες νεοφιλελεύθερες απόψεις περί διεθνούς εμπορίου.

Η εξάπλωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, η κατεδάφιση όλων των εμποδίων που προκαλούν δυσκολίες στην ελεύθερη διακίνηση πάσης φύσεως αγαθών, η εμβάθυνση της αλληλεξάρτησης των οικονομιών ολόκληρου του πλανήτη, η αυξημένη κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, η χρήση της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιακών μέσων καθιστούν ομοιόμορφα πρότυπα παντού, με αποτέλεσμα τη σύγκλιση και την ομοιογένεια των κοινωνιών ανά την υφήλιο.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή οι νικητές της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης κατά κύριο λόγο θα είναι οι αναπτυσσόμενες χώρες του Τρίτου Κόσμου. Το άνοιγμα των αγορών και η διεθνοποίηση της

παραγωγής και του εμπορίου θα διαχύσει την ανάπτυξη σε ολόκληρο τον πλανήτη επιφέροντας ριζική ανακατανομή της οικονομικής ισχύος σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός που θα επιφέρει ανάλογα αποτελέσματα και στο πολιτικό επίπεδο.

Λαμβάνοντας ως κριτήριο τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ των χωρών του Τρίτου Κόσμου, καθώς και το ποσοστό που αυτές κατέχουν στο ΑΕΠ θεωρούν ότι τα επόμενα 5 χρόνια θα έχει επέλθει κατ' αρχήν κατάσταση ισορροπίας στο οικονομικό τρίγωνο Ευρώπης, Ανατολικής Ασίας και Βόρειας Αμερικής. Παράλληλα, η Νότια Αμερική αλλά και χώρες της Αφρικής θα αρχίσουν να συμμετέχουν όλο και περισσότερο στη διαδικασία ενσωμάτωσης.

Αν περιορίσουμε την ανάλυσή μας στα παραπάνω σημεία, εκείνο που μετά βεβαιότητας συμπεραίνεται, είναι ότι η έννοια της «παγκοσμιοποίησης», στις προθέσεις των «δημιουργών» της, «εμπεριέχει» περισσότερα μηνύματα από αυτά που κυρίαρχα και εντέχνως αφήνονται να εννοηθούν με το πρώτο διάβασμα.

Έτσι, ενώ συνήθως το μήνυμα που εκπέμπεται αφορά στη νέα διεθνοποίηση της παραγωγής, αυτό δεν αποτελεί, θα έλεγα, κάτι το εξαιρετικά πρωτότυπο και πρωτοφανές για την ιστορική εξέλιξη του καπιταλισμού, αλλά και της οικονομίας της αγοράς γενικότερα. Κατά την άποψη μου τα υπόλοιπα μηνύματα που παραμένουν στο μισοσκόταδο είναι αυτά που αποτελούν την πεμπτουσία του όρου.

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε σημείο προς σημείο όλα όσα μπορούμε να ανακαλύψουμε στα περιεχόμενα του όρου και αφού τα ανασύρουμε στην επιφάνεια θα επιδιώξουμε την κριτική τους ανασκευή.

2.2 ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ, ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ

ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Είναι κοινότοπος αλλά αληθής ο ισχυρισμός της διεθνούς νομισματικής οικονομικής επιστήμης, ότι η συναλλαγματική ισοτιμία είναι η πιο σπουδαία αξία μιας ανοιχτής οικονομίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν

ακόμη πιο ανοιχτές στο εμπόριο από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όπως δείχνουν η έρευνα και τα στοιχεία του Robert Feenstra σε άρθρο του σε αυτό το συμπόσιο. Ως εκ τούτου, οι διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών έχουν γίνει, όλο και περισσότερο αιτία ανησυχίας.

➤ ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Οι ευρείες τάσεις και κύκλοι στην παγκόσμια αγορά κεφαλαίου τον τελευταίο αιώνα, αντανakλούν τις διαφορετικές αντιδράσεις στο ουσιώδες τρίλημμα πολιτικής. Πριν το 1914, κάθε μια από τις μεγάλες παγκόσμιες οικονομίες κλειδώνει την τιμή του νομίσματός της σε όρους χρυσού και έτσι, έμμεσα, διατηρούσε μια σταθερή τιμή συναλλάγματος έναντι του νομίσματος κάθε άλλης μεγάλης χώρας. Η οικονομική ορθοδοξία δεν εντόπισε εναλλακτική μορφή αποδοτικής οικονομικής πολιτικής. Τα λατινοαμερικανικά διαλείμματα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών αντιμετωπίστηκαν από τα κύρια οικονομικά κέντρα με «γοητευτική απέχθεια» για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια των Bacha and Diaz-Alejandro (1982).

Το σύστημα του κανόνα χρυσού «συνάντησε» το τρίλημμα επιλέγοντας τις σταθερές τιμές συναλλάγματος και την κινητικότητα κεφαλαίου, μερικές φορές με κόστος στην εγχώρια μακροοικονομική σταθερότητα. Μεταξύ του 1892 και του 1897, για παράδειγμα, το θησαυροφυλάκιο των Ηνωμένων Πολιτειών επέτρεψε το εγχώριο απόθεμα χρήματος να αδρανοποιηθεί, ενόψει του επίμονου φόβου ότι το δολάριο θα εγκατέλειπε το χρυσό. Αυτή η πολιτική οδήγησε σε τραπεζικό πανικό, αλλά και σε σκληρό αποπληθωρισμό. Μια λαϊκή κίνηση με επικεφαλής το William Jennings Bryan αντέδρασε δυναμικά εναντίον του χρυσού αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Οι ισορροπίες των πολιτικών δυνάμεων άρχισαν να αλλάζουν μόνο με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος έφερε συθέμελη αλλαγή στο κοινωνικό συμβόλαιο διακυβέρνησης των βιομηχανικών δημοκρατιών (Temin, 1989). Η οργανωμένη εργασία ξεπρόβαλε σαν μια νέα πολιτική δύναμη ένα αντίβαρο στα συμφέροντα του κεφαλαίου.

Τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν προσφάτως διατηρήσει αμοιβαία σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, βοηθήθηκαν από την πίστη της αγοράς στη δικιά τους προγραμματισμένη λύση στο τρίλημμα πολιτικής, μια πλήρη συγχώνευση των νομισμάτων προορισμένη να ολοκληρωθεί τον Ιανουάριο του 1999. Αλλά και αυτά, επίσης, πλήρωσαν το τίμημα στον τομέα της ανεργίας. Η τάση προς διεύρυνση του οικονομικού ανοίγματος στις αναπτυσσόμενες χώρες συνοδευόταν θα έλεγα, αναπόφευκτα από μια φθίνουσα στήριξη στις κλειδωμένες συναλλαγματικές ισοτιμίες προς χάρην της ευελιξίας των συναλλαγματικών ισοτιμιών.⁶

➤ **ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ**

Μια ανοιχτή αγορά κεφαλαίου έρχεται αμέσως αντιμέτωπη με τις εθνικές αρχές οι οποίες ελέγχουν είτε τα επιτόκια είτε τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Μεσοπρόθεσμα, η ολοκλήρωση της παγκόσμιας αγοράς κεφαλαίου κάνει πιο δύσκολη τη φορολόγηση των «ευκίνητων» διεθνών κεφαλαίων, σχετικά, μάλιστα, με λιγότερο ευκίνητους συντελεστές παραγωγής, όπως η εργασία. Αυτή η απώλεια δημοσιονομικών επιλογών θα μπορούσε να είναι δαπανηρή, αλλά ακριβώς το πόσο δαπανηρή παραμένει άγνωστο.

➤ **ΔΙΕΘΝΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ**

Όταν το κεφάλαιο μπορεί να μετακινηθεί ελεύθερα εκτός των εθνικών συνόρων, θα διαφύγει από χώρες όπου φορολογείται βαριά προς περιοχές όπου οι φόροι είναι ελαφρύτεροι. Πράγματι, οι οικονομικές πρακτικές επιτρέπουν στους φόρους των κεφαλαίων να «μεταναστεύουν», ακόμη και όταν το ίδιο το κεφάλαιο δε μετακινείται. Αλλάζοντας απλώς τη λογιστική αξία που είναι συνδεδεμένη με τα ενδιάμεσα αγαθά, τα οποία διακινούνται εντός της εταιρείας, μια πολυεθνική εταιρεία μπορεί να συμφωνήσει να κλείσει σχετικά μεγάλα μερίδια των παγκοσμίων της κερδών σε χώρες με χαμηλούς επιχειρηματικούς φόρους (Tanzi, 1996). Τέτοιες στρατηγικές λογιστικές προσαρμογές μπορεί να λάβουν χώρα ακόμη πιο γρήγορα, από ότι το ίδιο το κεφάλαιο μπορεί να μεταφερθεί μεταξύ των χωρών.

Εάν το κεφάλαιο μπορεί να μεταναστεύσει πολύ γρήγορα, οι χώρες χάνουν ένα μέρος της αυτονομίας τους, σε σχέση με τα ποσοστά του φόρου κεφαλαίου. Με απόντα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έγιναν για να προσελκύσουν τοπικές επενδύσεις όπως ένα υψηλό επίπεδο δημόσιων αγαθών ή εξειδικευμένη αλλά φθηνή εργασία, μια χώρα πρέπει να μειώσει τα ποσοστά φόρου κεφαλαίων ώστε να συναντηθούν με αυτά που θέτουν ξένες αρχές. Αλλιώς, υποφέρει από μια φθίνουσα φορολογική βάση και πιθανώς ένα χαμηλότερο εγχώριο επίπεδο διαβίωσης. Επιπλέον, οι ανεξάρτητες χώρες έχουν κίνητρα να συνταιριάσουν τις φορολογικές τους πολιτικές ώστε να προσελκύσουν επιχειρήσεις από το εξωτερικό. Υπάρχει, εν δυνάμει, μια «κούρσα που οδηγεί στον πάτο» όσο οι χώρες ανταγωνιστικά προσφέρουν μειώσεις φόρων στον αγώνα για εθνικό πλεονέκτημα.

Η διεθνής «φορολογική διευθέτηση» («φορολογικό μαγείρεμα») είναι πράγματι μια καλά θεμελιωμένη πρακτική. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσπαθούν να απαγορεύσουν εσωτερικά αυτό το «μαγείρεμα» ασκώντας ισχυρή πίεση στην Ιρλανδία, για παράδειγμα, ώστε να σταματήσουν το προνομιακό ποσοστό 10% του επιχειρηματικού φόρου που προσέφερε για να προσελκύσει επενδύσεις από το εξωτερικό. Οι χώρες του ΟΟΣΑ φανερώνουν μια σαφή τάση μειούμενων ποσοστών επιχειρηματικών φόρων την τελευταία δεκαετία (Tanzi, 1996, σ. 14), αν και δεν είναι ξεκάθαρο το πόσο σημαντικός υπήρξε ο φορολογικός ανταγωνισμός σε αυτήν την εξέλιξη. Όσο για το μη επιχειρηματικό τομέα, έχει γίνει όλο και πιο δύσκολο αυτές τις μέρες να φορολογήσουμε το εισόδημα που οι κάτοικοι κερδίζουν από κεφαλαιουχικά αγαθά που κατέχουν σε μακρινές χώρες. Οι σκανδιναβικές χώρες έχουν ήδη μετακινηθεί προς ένα «δυσάδικο» φόρο εισοδήματος, με χαμηλότερη φορολόγηση των εισοδημάτων του κεφαλαίου σε σχέση με την εργασία.

➤ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Η συζήτηση σχετικά με την αναδιανομή των μισθών στις Ηνωμένες Πολιτείες και την αυξανόμενη ευρωπαϊκή ανεργία, εστιάζεται στις εισαγωγές από χώρες με χαμηλούς μισθούς. Ωστόσο, αρχικά, οι κινήσεις

κεφαλαίων και οι εισαγωγές εμπορευμάτων έχουν ίδιες επιδράσεις στους μισθούς, όπως φάνηκε από την κλασική ανάλυση του Mundell (1957), η οποία αναδεικνύει την πιθανότητα η παγκόσμια αγορά κεφαλαίων, να αυξάνει την ανισότητα και να δημιουργεί έτσι την ανάγκη για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών ασφάλισης.

Η θεωρία του Mundell (1957) λειτουργεί ως εξής: σύμφωνα με τη γνωστή Heckscher Ohlin αιτιολόγηση, το αυξανόμενο εμπόριο μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών (με τους υψηλούς μισθούς) και του Μεξικού (με τους χαμηλούς), έχει πιεστική επίδραση στους μισθούς των ανειδίκευτων αμερικάνων εργαζόμενων, οι οποίοι πρέπει να βρουν καινούργιες θέσεις εργασίας σε τομείς, στους οποίους προηγουμένως είχαν εργαστεί σχετικά λίγοι από αυτούς. Ας σκεφτούμε τις συνέπειες, λοιπόν, όταν ένα τμήμα της General Motors μετακινείται νότια των συνόρων για να επωφεληθεί από τη φθηνότερη μεξικανική εργασία. Μια και τώρα υπάρχει λιγότερο κεφάλαιο στις Ηνωμένες Πολιτείες σε σχέση με την προσφορά εργαζόμενων, οι μισθοί θα πρέπει να μειωθούν, ώστε να «αποκατασταθεί» η πλήρης απασχόληση στις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ οι μισθοί στο Μεξικό θα ανέβουν. Το συμπέρασμα: οι χαμηλόμισθοι Αμερικάνοι απειλούνται τόσο από τις εισαγωγές αγαθών που παράγουν χαμηλόμισθοι ξένοι εργαζόμενοι, όσο και από την απασχόληση των ξένων εργαζόμενων από το εξαγόμενο αμερικανικό κεφάλαιο.

Μια σημαντική συνέπεια είναι ότι οι περιορισμοί στις εισαγωγές δεν μπορούν να αποφύγουν τη σύγκλιση στις τιμές των συντελεστών παραγωγής, όταν οι αγορές κεφαλαίου είναι ανοιχτές. Μια και το κεφάλαιο αναζητά την πλέον κερδοφόρα παγκόσμια αξιοποίηση του, οι εμπορικοί περιορισμοί προκαλούν υψηλής κλίμακας κινήσεις κεφαλαίων που εξισώνουν άμεσα τις τιμές των παραγωγικών συντελεστών και συγχρόνως, περιορίζουν τα κίνητρα για το εμπόριο αγαθών.

Ενώ ο απόηχος των εταιρειών που επανεγκαθίστανται στις χώρες με χαμηλούς μισθούς είχε κυριαρχήσει σημαντικά στα νέα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, ο τύπος των επενδυτικών σχεδίων κάνει να μη μοιάζει αληθοφανές το ότι το γεγονός αυτό μέχρι τώρα είχε αρκετές σημαντικές επιδράσεις στις αμερικανικές ή ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσιάζουν σημαντικά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών

από τα μέσα της δεκαετίας του '70 έτσι, η καθαρή συνέπεια της ολοκλήρωσης στην αγορά κεφαλαίου ήταν να επιτρέψει στις Ηνωμένες Πολιτείες να επενδύσουν περισσότερο από ότι θα επένδυαν χρησιμοποιώντας μόνο τις δικές τους από ταμειύσεις. Για αν αποδειχθεί ότι οι χαμηλής ειδίκευσης Αμερικανοί εργαζόμενοι υπέστησαν πλήγμα από τις ροές κεφαλαίων, κάποιος θα έπρεπε να υποστηρίξει ότι δεν επλήγησαν από τη μετακίνηση του αμερικανικού κεφαλαίου προς το εξωτερικό, αλλά περισσότερο ότι επλήγησαν από τα ξένα κεφάλαια που ήρθαν εδώ, ίσως επειδή τέτοιες υπηρεσίες εργαζόμενων υποκαθίστανται πολύ από ανάλογες του κεφαλαίου. Αντίθετα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κατά μέσο όρο πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από τα μέσα της δεκαετίας του '70 αλλά αυτά είναι 0,4% του ΑΕΠ ή λιγότερο ποσοστό πάρα πολύ μικρό για να εξηγήσει τη σημαντική αύξηση της ευρωπαϊκής ανεργίας αυτήν την περίοδο.

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μεταπολεμική εμπειρία χαρακτηρίζεται από μια αυξανόμενη αποδοχή των ανοιχτών αγορών. Ωστόσο, σε σύγκριση με το κανόνα χρυσού των τελευταίων χρόνων του 19^{ου} αιώνα, όλο και περισσότερο κατοικούμε σε ευρέως δημοκρατικές κοινωνίες, στις οποίες οι ψηφοφόροι «κρατούν» τις κυβερνήσεις τους ικανές να παρέχουν οικονομική σταθερότητα και δίκτυα κοινωνικής ασφάλειας. Αυτές οι επιτακτικές ανάγκες κάποιες φορές φαίνονται να αντιτίθενται στην πραγματικότητα του ανοιγματος. Παρά τις περιοδικές κρίσεις, η παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση διατηρεί σημαντικά οφέλη και πιθανώς είναι, σε κάθε περίπτωση αδύνατο να αναχαιτιστεί από μια δεύτερη Μεγάλη Ύφεση ή ένα Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πρόκληση για τους εθνικούς και τους διεθνείς διαμορφωτές πολιτικής είναι να διατηρήσουν ένα οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον στο οποίο η τάση της αυξανόμενης οικονομικής ολοκλήρωσης να μπορεί να συνεχιστεί. Στο Μεξικό όσο και στην Αμερική, είναι απίθανο να έχει βάση.

➤ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι ροές του κεφαλαίου που αλλάζουν το απόθεμα κεφαλαίου μιας χώρας σε σχέση με την εργασία επηρεάζουν, τελικά, τη σχετική τιμή της εργασίας. Ο όγκος των ροών του κεφαλαίου πέρα από τα σύνορα έχει αυξηθεί ταχέως από το 1970, σε βαθμό υψηλότερο από αυτό του διεθνούς εμπορίου σε προϊόντα. Υποστηρίζεται συχνά ότι οι εκροές κεφαλαίου από τις αναπτυγμένες οικονομίες έχουν μειώσει τους μισθούς στις αναπτυγμένες οικονομίες, καθώς οι πολυεθνικές επιχειρήσεις εγκαθιδρύουν ή επεκτείνουν τις θυγατρικές τους εταιρείες στο εξωτερικό, εξάγοντας εκεί εργασία.

Ενώ αυτή η διαδικασία μπορεί να δημιουργήσει μια μετατόπιση της ζήτησης στην πιο ειδικευμένη εργασία στις επιχειρήσεις, όπως έχει γίνει και στις περισσότερες αμερικανικές βιομηχανίες, η διαδικασία δεν έχει διευρυνθεί ή φτάσει σε τέτοιο βαθμό ώστε να αυξήσει σημαντικά την ανισότητα του εισοδήματος. Η εγχώρια και η αλλοδαπή εργασία συνιστούν αδύναμα υποκατάστατα, ενώ μπορούν να δρουν και συμπληρωματικά, ώστε η απασχόληση να ανέρχεται ή να πέφτει το ίδιο στην εγχώρια και την αλλοδαπή αγορά. Όταν οι επιχειρήσεις «χρησιμοποιούν» υπεργολάβους και όχι θυγατρικές, η επίδραση στους ανειδίκευτους εργαζόμενους στις ΗΠΑ, φαίνεται πως δεν είναι σημαντική. Ακόμα και η συνδυαστική επιρροή των εμπορικών ροών και της κίνησης κεφαλαίων παραμένει μικρή σε σχέση με την επιρροή της τεχνολογικής εξέλιξης στην εισοδηματική ανισότητα.

Οι ροές εργασίας από τη μια χώρα στην άλλη μπορούν επίσης να επηρεάσουν τους μισθούς. Ένα σημαντικό ερώτημα στις αναπτυγμένες οικονομίες είναι αν η μετανάστευση των ανειδίκευτων εργαζόμενων από τις αναπτυσσόμενες χώρες μειώνει τα έσοδα των ανειδίκευτων εγχώριων εργαζόμενων.

Στα πρόσφατα χρόνια πολλές ευρωπαϊκές χώρες βίωσαν μεγαλύτερες ροές εργασίας, είτε εισροές είτε εκροές, σχετικά με το μέγεθος των πληθυσμών τους από ότι έχει βιώσει η Αμερική. Οι μετανάστες στις Ευρωπαϊκές χώρες τυπικά κατηγορούνται για την αύξηση στην ανεργία

παρά για μειώσεις στους μισθούς, όπως στην Αμερική. Όμως μελέτες έχουν οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η επίδραση στους μισθούς και στην απασχόληση είναι σχετικά μικρές. Δυστυχώς, η ακαμψία των ευρωπαϊκών αγορών εργασίας περιορίζει την ταχύτητα προσαρμογής στη μετανάστευση και στον ανταγωνισμό από τις εισαγωγές, έτσι ώστε τα οποιαδήποτε αρνητικά αποτελέσματα να τείνουν να διαρκέσουν περισσότερο από ότι στην Αμερική.

➤ **ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΙ**

Μια εισροή τεχνολογίας μπορεί να αυξήσει τους μισθούς με το να αυξήσει την παραγωγικότητα. Γενικά κάποιος θα περίμενε οι μισθοί στις χώρες να εξισώνονται, καθώς η τεχνολογία και οι τεχνικές παραγωγής εξαπλώνονται. Το αυξημένο εμπόριο μπορεί να συνεισφέρει στην καινοτομία και στην επέκταση της τεχνολογίας και, έτσι εμμέσως να επηρεάσει τους μισθούς. Ένα πιθανό κανάλι, μέσω του οποίου η τεχνολογία ρέει από χώρα σε χώρα, είναι η μεταφορά της τεχνολογίας από πολυεθνικές εταιρείες, από την εταιρεία «μητέρα» στην «θυγατρική». Η υψηλότερη ξένη επένδυση σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία συνδέεται συχνά με υψηλότερους μισθούς σε αυτήν τη βιομηχανία. Μία πρόσφατη μελέτη για το Μεξικό και τη Βενεζουέλα υποδεικνύει ότι η ξένη επένδυση φαίνεται να αυξάνει τους μισθούς μόνο στις ξένες εταιρείες. Δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η τεχνολογία αυξάνει τους μισθούς ή την παραγωγικότητα σε εγχώριες επιχειρήσεις.

2.3 ΞΕΝΕΣ ΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Εκτός από τις αυτόνομες ξένες επενδύσεις οι οποίες όπως έχουμε ήδη αναφέρει, αποτελούν ίσως το σημαντικότερο παράγοντα αλλαγής της δομής της παγκόσμιας οικονομίας, στη σύγχρονη φάση της διεθνοποίησης του κεφαλαίου, μια ακόμη σημαντική, ως προς τον όγκο, πηγή κεφαλαίων προς τις αναδυόμενες αγορές είναι οι λεγόμενες «ξένες μετοχικές επενδύσεις χαρτοφυλακίου» (Foreign Portfolio Equity Investment – FPEI).

Όπως οι άμεσες ξένες επενδύσεις και οι ξένες μετοχικές επενδύσεις χαρτοφυλακίου συμβάλλουν και συμμετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο των επιχειρήσεων, έχοντας έτσι τη δυνατότητα να καθοδηγήσουν τις εξελίξεις στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Υπάρχουν βασικές διαφορές μεταξύ των δύο αυτών μορφών «επενδύσεων», οι διαφορές όμως αυτές, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, έχουν μεγάλη σημασία στις πραγματοποιούμενες αλλαγές της δομής της παγκόσμιας οικονομίας.

Η βασική διαφορά μεταξύ άμεσων ξένων επενδύσεων και ξένων μετοχικών επενδύσεων χαρτοφυλακίου συνίσταται στο βαθμό ελέγχου που οι δύο αυτές μορφές ξένης επένδυσης επιβάλλουν στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Οι ξένες μετοχικές επενδύσεις χαρτοφυλακίου συνήθως προμηθεύουν μόνο χρηματιστικό κεφάλαιο με το οποίο αγοράζουν πακέτα μετοχών επιχειρήσεων χωρίς να ανακατεύονται με τη διοίκηση της επιχείρησης. Συνήθως έχουν χρονικό επενδυτικό ορίζοντα πολύ μικρό, λίγες εβδομάδες ή μήνες, παρότι υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί ο ορίζοντας να επεκταθεί επί σειρά ετών.

Μία ακόμη βασική διαφορά συνίσταται στο ότι οι φορείς των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι επιχειρήσεις που ασχολούνται με τη παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, αντίθετα οι επενδυτές ξένων μετοχικών επενδύσεων χαρτοφυλακίου είναι τις περισσότερες φορές χρηματιστηριακοί οργανισμοί, θεσμικοί επενδυτές, όπως ταμεία συντάξεως (pension funds), κεφάλαια ασφαλιστικών εταιρειών (investment trust) ή και φυσικά πρόσωπα που ενδιαφέρονται μόνο για την χρηματιστηριακή απόδοση των επενδύσεων τους.

Η ροή των ξένων μετοχικών επενδύσεων χαρτοφυλακίου συνήθως λαμβάνει χώρα μέσω συναλλαγών που συμπεριλαμβάνουν μετοχές επιχειρήσεων εισηγμένων στα χρηματιστήρια αξιών των τοπικών αγορών, επίσης μπορεί να πραγματοποιηθούν για μετοχές μη εισηγμένων κεφαλαίων υψηλού ρίσκου (venture capital funds).

➤ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός μηχανισμών μέσω των οποίων πραγματοποιούνται οι ξένες μετοχικές επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Στη

συνέχεια θα αναφερθούμε στους κυριότερους από αυτά. Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κάθε χώρα ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της χρησιμοποιεί και τους κατάλληλους μηχανισμούς.

➤ ΔΙΕΘΝΗ ΜΕΤΟΧΙΚΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τα διεθνή μετοχικά επενδυτικά κεφάλαια (International Equity Investment Funds) αποτελούνται από τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού μικρότερων επενδυτικών κεφαλαίων, με σκοπό την οικονομικά αποτελεσματικότερη τοποθέτησή τους. Επενδύουν σε παγκόσμιο, περιφερειακό, υπο-περιφερειακό ή σε επίπεδο χώρας.

Από το 1986 έως το 1996 ο συνολικός αριθμός των διεθνώς αναδυομένων μετοχικών επενδυτικών κεφαλαίων αυξήθηκε από 28 σε 1,435, ενώ το καθαρό ενεργητικό αυτών των κεφαλαίων αυξήθηκε από 2 δις. δολάρια σε 135 δις. δολάρια. Από το συνολικό αριθμό των διεθνώς αναδυομένων μετοχικών κεφαλαίων τον Σεπτέμβριο του 1996, 298 ήταν παγκόσμια κεφάλαια, 775 ήταν ασιατικά, 219 ήταν λατινοαμερικάνικα, 88 στην αναδυόμενη Ευρώπη, 35 στην Αφρική και στη Μέση Ανατολή.

Τα ασιατικά κεφάλαια κατείχαν το 48% του συνόλου των αναδυομένων αγορών, ενώ τα λατινοαμερικανικά το 11%.

➤ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οι αμερικανικές αποδείξεις καταθέσεων (American Depositary Receipts – ADR) είναι διαπραγματεύσιμα (certificates) πιστοποιητικά που εκδίδονται από μια εμπορική τράπεζα των ΗΠΑ, γνωστή ως φύλακας-αποθήκη (depository). Αυτά πιστοποιούν την ιδιοκτησία χρεωγράφων από εταιρείες που έχουν της έδρα τους εκτός ΗΠΑ και τα οποία βρίσκονται στην κατοχή μιας τράπεζας (custodian: θεματοφύλακας) στη χώρα όπου βρίσκεται η έδρα της εν λόγω εταιρείας.

Η αγορά αυτή μεγεθύνθηκε ταχέως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, γεγονός που οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος

στην εκδοτική δραστηριότητα των αναδυομένων αγορών. Σύμφωνα με στοιχεία της Bank of New York, στις ΗΠΑ κατά το 1996 μεταποιήθηκαν 10,7 δις. αποδείξεις καταθέσεων, συνολικής αξίας 337 δις. δολαρίων. Στην ευρωπαϊκή αγορά αντίστοιχα μεταποιήθηκαν, το ίδιο έτος, 1,5 δις αποδείξεις καταθέσεων συνολικής αξίας μεταξύ 20 και 25 δις δολαρίων.

Μεταξύ 1990-1996, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης εμπορευσιμότητας του αριθμού των αποδείξεων καταθέσεων ήταν 30%, ενώ της συνολικής αξίας 22%.

Ο συνολικός αριθμός των αποδείξεων καταθέσεων που υπήρχε στο τέλος του 1996 ανερχόταν σε 1.600 και συμμετείχαν 63 χώρες σε αυτές τις εκδόσεις. Οι εκτός ΗΠΑ επιχειρήσεις κατά το 1996 συμμετείχαν σε εκδόσεις αποδείξεων καταθέσεων ύψους 19,5 δις. δολαρίων. Οι αναδυόμενες αγορές συμμετείχαν κατά 50% στις νέες εκδόσεις του 1996 έναντι 20% το 1995.

Οι παγκόσμιες αποδείξεις καταθέσεων έχουν ακριβώς την ίδια δομή με τις αμερικανικές. Η μόνη διαφορά είναι ότι μπορούν να εκδοθούν από εμπορικές τράπεζες σε κάθε χώρα (παγκοσμίως) και επομένως σε διαφορετικά νομίσματα.

➤ **ΜΕΤΑΤΡΕΨΙΜΑ ΟΜΟΛΟΓΑ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΑ ΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΓΟΡΑΣ ΜΕΤΟΧΩΝ**

Τα μετατρέψιμα ομόλογα και τα ομόλογα με παραστατικό δικαίωματος αγοράς μετοχών (convertible bonds και bonds with equity warrants) είναι «νόθα» χρεώγραφα (hybrid debt securities), τα οποία περιέχουν παραστατικά δικαίωματος συγκεκριμένου αριθμού αγοράς μετοχών εντός συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (κυρίως πριν την ωρίμανση της ομολογίας).

Οι εκδόσεις ομολόγων συνδεδεμένων με μετοχές από τις αναδυόμενες αγορές αυξήθηκαν πολύ γρήγορα τα τελευταία δέκα χρόνια. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής αυξήθηκαν με ετήσιο μέσο ρυθμό 192%, συγκριτικά με το 21% των αναπτυσσόμενων αγορών και το 23% του συνόλου των αγορών. Τα τελευταία δέκα χρόνια, μόνο το 4% του συνόλου,

αξίας 16 δις. δολαρίων εκδόθηκαν από τις χώρες που θεωρούνται αναδυόμενες αγορές, τα υπόλοιπα εκδόθηκαν από τις αναπτυγμένες αγορές (158 δις. δολάρια). Η αύξηση των εκδόσεων στις αναδυόμενες αγορές, όπως είναι κατανοητό, οφείλεται στο ενδιαφέρον των θεσμικών επενδυτών του εξωτερικού.

Σε περιφερειακή βάση, οχτώ χώρες της Νότιας και Νοτιανατολικής Ασίας κυριάρχησαν στην εκδοτική διαδικασία, εκδίδοντας το 81% του συνόλου των μετατρέψιμων ομολόγων στις αναδυόμενες αγορές και το 85% του συνόλου των ομολόγων με παραστατικό δικαιώματος αγοράς μετοχών αντίστοιχα. Τα ποσοστά για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής είναι 4% για τα μετατρέψιμα ομόλογα και 15% για τα ομόλογα με παραστατικό δικαιώματος αγοράς μετοχών.

➤ **ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΥΨΗΛΟΥ ΡΙΣΚΟΥ**

Τα επιχειρηματικά καινοτομικά κεφάλαια υψηλού ρίσκου (Venture Capital Funds – V.C.), υπάρχουν ως μορφή επένδυσης ξένων μετοχικών επενδύσεων χαρτοφυλακίου σε πολλές χώρες. Τα τελευταία χρόνια εξαπλώθηκαν γρήγορα στις βιομηχανικές χώρες της Νότιας και Νοτιανατολικής Ασίας και στις μεταβατικές οικονομίες των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Οι κυριότερες τάσεις των επιχειρηματικών καινοτομικών κεφαλαίων υψηλού ρίσκου τα τελευταία έτη είναι οι ακόλουθες:

- ❖ Οι επενδεδυμένοι πόροι σε επιχειρηματικά καινοτομικά κεφάλαια υψηλού ρίσκου στην Νότια και Νοτιοανατολική Ασία, εκτός των υποδομών αυξήθηκαν γρήγορα τα τελευταία 10 χρόνια από 500 εκατ. δολάρια έφτασαν στα 6 δις. δολάρια.
- ❖ Παρατηρήθηκε επίσης μια όμοια γρήγορη εξάπλωση των επιχειρηματικών καινοτομικών κεφαλαίων υψηλού ρίσκου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η αξία τους έφτασε στα 4,5 δις. δολάρια.

2.4 ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η οικονομία μιας χώρας θεωρείται ανταγωνιστική όταν διαθέτει επιχειρήσεις που έχουν την ικανότητα να παράγουν εμπορεύσιμα ανταγωνιστικά προϊόντα.

Η διεθνής οικονομία διέρχεται φάση εντεινόμενης παγκοσμιοποίησης, καθώς οι εμπορικές ανταλλαγές των διάφορων χωρών σημειώνουν διαχρονική άνοδο και ο βαθμός ενοποίησης των περιοχών που συγκροτούν τη διεθνή οικονομία παρουσιάζει όλο και μεγαλύτερη αύξηση. Συνεπώς, στις μέρες μας, η έννοια της ανταγωνιστικότητας είναι επίκαιρη όσο ποτέ άλλοτε. Ποιοι είναι οι ποιοτικοί και οι ποσοτικοί παράγοντες που προσδιορίζουν το επίπεδο ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μιας χώρας;

Το International Institute for Management Development (IIMD) και το World Economic Forum (WEF) δημοσιεύουν ετήσιες εκθέσεις για την αξιολόγηση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας αναπτυσσόμενων χωρών. Τα IIMD και WEF χρησιμοποιούν διάφορους ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες για την αξιολόγηση του βαθμού ανταγωνιστικότητας μιας χώρας όπως δείκτες που αφορούν τις υποδομές, την έρευνα, την τεχνολογία, τις επικοινωνίες, την απασχόληση, το περιβάλλον, την αποδοτικότητα του κράτους, την παραγωγικότητα, το εκπαιδευτικό σύστημα, τα τραπεζικά και πιστωτικά ιδρύματα, κ.λ.π.

Οι επιστημονικές εργασίες, οι οποίες έχουν διερευνήσει το θέμα της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των διαφόρων χωρών της διεθνούς οικονομίας, έχουν συγκλίνει στην αποδοχή ορισμένων ποσοτικών κριτηρίων τα οποία μια χώρα θα πρέπει να πληροί ώστε η οικονομία της να θεωρηθεί ανταγωνιστική. Το σημαντικότερο όλων των κριτηρίων είναι ο βαθμός εξωστρέφειας του οικονομικού συστήματος μιας χώρας, όπως αυτός αποτυπώνεται στη διεύρυνση του εξαγωγικού της εμπορίου.

Στην πράξη έχει διαπιστωθεί ότι οι εξαγωγές αποτελούν τον κύριο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας προσδιορίζονται άμεσα από την άνοδο του εξαγωγικού της εμπορίου.

Διάφορες χώρες της διεθνούς οικονομίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται για τους υψηλούς αναπτυξιακούς τους ρυθμούς, έχουν καταφέρει να

αυξάνουν τις εξαγωγές τους με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Για παράδειγμα η Νότια Κορέα την περίοδο 1970-2000, αύξησε τις εξαγωγές της από 1,1 σε 172,3 δις. δολάρια και ταυτόχρονα το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) από 8,8 ανήλθε στα 458 δις. δολάρια.

➤ ΑΥΞΗΣΗ

Η Ελλάδα το 1970 είχε ΑΕΠ 10 δις. δολάρια, δηλαδή υψηλότερο από το ΑΕΠ της Νότιας Κορέας. Εντούτοις, την περίοδο 1970-2000 το ΑΕΠ της Ελλάδας από 10 αυξήθηκε μόλις σε 111,9 δις. δολάρια, δεδομένου ότι οι εξαγωγές της από 0,7 ανήλθαν μόλις σε 10,8 δις. δολάρια.

Παρατηρούμε δηλαδή ότι την περίοδο 1970-2000, το ΑΕΠ της Νότιας Κορέας αυξήθηκε 52 φορές, ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι εξαγωγές της αυξήθηκαν 156,6 φορές ενώ το ΑΕΠ της Ελλάδος αυξήθηκε 11,2 φορές λόγω του ότι οι εξαγωγές της αυξήθηκαν μόλις 15,4 φορές. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η περίπτωση της Ιρλανδίας της Πορτογαλίας, της Ισπανίας, της Κίνας, της Γερμανίας, της Ιαπωνίας, των ΗΠΑ και αρκετών άλλων χωρών, οι οποίες με την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων, έχουν καταφέρει να διευρύνουν το εξαγωγικό τους εμπόριο και έτσι να επιτυγχάνουν υψηλούς αναπτυξιακούς ρυθμούς.

Το κυβερνητικό οικονομικό επιτελείο ισχυρίζεται ότι η Ελλάδα τείνει να γίνει Ιρλανδία. Οι κυβερνητικοί τεχνοκράτες φαίνεται ότι δεν γνωρίζουν να διαβάζουν απλά στατιστικά στοιχεία. Την περίοδο 1970-2000 το ΑΕΠ της Ιρλανδίας από 3,9 αυξήθηκε σε 95,4 δις. δολάρια και οι εξαγωγές της από 1,1 ανήλθαν σε 76,8 δις. δολάρια. Άρα το «Ιρλανδικό θαύμα» οφείλεται στη θεαματική άνοδο των εξαγωγών της Ιρλανδίας και όχι σε ωραιοποιήσεις εθνικολογιστικών στοιχείων.

Ως γνωστόν, ο όρος «Ιρλανδικό θαύμα» έχει καθιερωθεί τα τελευταία χρόνια στη διεθνή βιβλιογραφία, λόγω του ότι η Ιρλανδία αποτελεί τη μοναδική χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) η οποία μετά το 1986 αναπτύσσεται με μέσους ρυθμούς άνω του 5%. Πως η Ελλάδα θα γίνει Ιρλανδία όταν τα ελληνικά προϊόντα δεν είναι ανταγωνιστικά, με συνέπεια οι εξαγωγές της Ελλάδας να παρουσιάζουν στασιμότητα;

Μια άλλη σύγκριση από την οποία εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα είναι μεταξύ Ε.Ε. και ΗΠΑ. Τόσο το 1980 όσο και το 1990, το ΑΕΠ της Ε.Ε. ήταν υψηλότερο από το ΑΕΠ των ΗΠΑ. Εντούτοις το 2000 το ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν υψηλότερο από το ΑΕΠ της Ε.Ε. καθώς οι εξαγωγές των ΗΠΑ αυξήθηκαν την περίοδο 1990-2000 με ταχύτερους ρυθμούς από την Ε.Ε. Πράγματι, την περίοδο 1990-2000, οι εξαγωγές των ΗΠΑ από 393,6 αυξήθηκαν σε 781,1 δις. δολάρια δηλαδή ποσοστό ανόδου 98,5% και της Ε.Ε. από 1,496,2 ανήλθαν σε 2,244,7 δις. δολάρια, δηλαδή ποσοστό αύξησης 50% με συνέπεια το ΑΕΠ των ΗΠΑ από 5.743,8 να αυξηθεί σε 9,873 δις. δολάρια και το ΑΕΠ της Ε.Ε. από 6.610,1 να ανέλθει μόλις στα 7.852 δις. δολάρια.

Η αμερικανική οικονομία φαίνεται ότι είναι η μεγάλη ωφελημένη της παγκοσμιοποίησης. Το θεσμικό πλαίσιο της οικονομίας των ΗΠΑ αποδεικνύεται ότι έχει ευελιξία και υψηλό βαθμό προσαρμογής στα νέα ανταγωνιστικά δεδομένα της παγκοσμιοποίησης, σε αντίθεση με τη γηραιά ήπειρο, το οικονομικό σύστημα της οποίας παρουσιάζει διαρθρωτικές αγκυλώσεις και ατέλειες.

➤ ΤΑ ΜΕΤΡΑ

Έχοντας υπόψη ότι αποδεδειγμένα πλέον είναι αποδεκτό ότι η αύξηση του εξαγωγικού εμπορίου μιας χώρας αντανάκλα το επίπεδο ανταγωνιστικότητας του οικονομικού της συστήματος, το ερώτημα που εύλογα προκύπτει είναι: Ποια μέτρα οικονομικής πολιτικής απαιτούνται ώστε μια χώρα να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά της και άρα να επιταχύνει τους ρυθμούς οικονομικής της ανάπτυξης;

Η εμπειρία που έχουμε αποκομίσει από διάφορες προηγμένες χώρες και δυναμικά αναπτυσσόμενες οικονομίες είναι ότι όσες χώρες διακρίνονται για το υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας τους παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα. Δηλαδή προϊόντα τα οποία ικανοποιούν εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ώστε να είναι εμπορεύσιμα στη διεθνή αγορά και έτσι να προτιμώνται από τους καταναλωτές των διαφόρων χωρών της παγκόσμιας οικονομίας.

Το καίριο συμπέρασμα που αντλείται είναι ότι σε χώρες σαν τις ΗΠΑ, τη Γερμανία τη Ιαπωνία, τη Σουηδία, τη Νότια Κορέα και γενικά σε χώρες που χαρακτηρίζονται για το υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας τους, η κατηγορία «μηχανήματα και υλικό μεταφορών» είναι η πιο εμπορεύσιμη στα πλαίσια της διεθνούς οικονομίας. Η κατηγορία «μηχανήματα και υλικό μεταφορών» περιλαμβάνει προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, αυτοκίνητα, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, μοτοσικλέτες, τηλεοράσεις, βίντεο, ανυψωτικά μηχανήματα, επιστημονικά και ιατρικά όργανα, είδη κεφαλαιουχικού εξοπλισμού κ.λ.π.

Για παράδειγμα, η κατηγορία προϊόντων «μηχανήματα και υλικό μεταφορών» αποτελεί το 68,7% των συνολικών εξαγωγών της Ιαπωνίας, το 54,3% των συνολικών εξαγωγών της Νότιας Κορέας, το 51,3% των εξαγωγών της Γερμανίας το 53,3% των εξαγωγών των ΗΠΑ το 43,4% των εξαγωγών της Ισπανίας το 39,3% των εξαγωγών της Ιρλανδίας κ.λ.π. Οι εξαγωγές της Ελλάδας σε αυτή την κατηγορία προϊόντων είναι ανύπαρκτες. Άρα πως η Ελλάδα θα μιμηθεί το παράδειγμα της Ιρλανδίας, της Νότιας Κορέας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας της Σουηδίας και γενικά των χωρών που έχουν υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας, όταν η χώρα μας αδυνατεί να παράγει εκείνα τα προϊόντα που ζητούνται διεθνώς; Μήπως ορισμένοι οι οποίοι έχουν ειδικότητα να παραπλανούν τον Έλληνα πολίτη από τα πραγματικά προβλήματα που τον απασχολούν, έχουν βολευτεί και αρκούνται στη διαπίστωση ότι η Ελλάδα είναι ουραγός της Ε.Ε.;

Η προαγωγή της ανταγωνιστικότητας του οικονομικού συστήματος μιας χώρας είναι μια δύσκολη και πολύπλοκη υπόθεση. Χωρίς υγιείς και καλοκουρδισμένους κοινωνικούς θεσμούς είναι αδύνατον να βελτιωθεί σε στέρεες βάσεις το επίπεδο ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μιας χώρας.

Η ενεργοποίηση των κοινωνικών θεσμών θα πρέπει να αποσκοπεί στη δημιουργία ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Η κατασκευή έργων υποδομής, η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, η βελτίωση των δομών του χρηματοπιστωτικού συστήματος και γενικά η ποιοτική άνοδος του θεσμικού πλαισίου θα πρέπει να συνδράμουν στην επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Ο καθρέφτης όμως των χωρών που διακρίνονται για τα υψηλά επίπεδα οικονομικής τους ανάπτυξης είναι η ύπαρξη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Η μάχη στο πεδίο του διεθνούς

ανταγωνισμού γίνεται σε επίπεδο επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις έχουν την τεχνογνωσία και παράγουν προϊόντα.

Άρα η οικονομία μιας χώρας θεωρείται ανταγωνιστική όταν διαθέτει επιχειρήσεις που έχουν την ικανότητα να παράγουν εμπορεύσιμα ανταγωνιστικά προϊόντα. Συνεπώς το καίριο ερώτημα για τη χώρα μας είναι: ποιο το όραμα; Ποια τα απαιτούμενα μέτρα οικονομικής πολιτικής, τα οποία θα συντελέσουν στην αναβάθμιση των κοινωνικών μας θεσμών και στη δημιουργία ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, ώστε οι ρυθμοί ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας να αποτυπώνουν πραγματικά και όχι λογιστικά μεγέθη;

Αύξηση κερδών της τάξης του 5,3% παρουσίασε η γαλλική αυτοκινητοβιομηχανία Renault για το πρώτο τρίμηνο του έτους. Η διοίκηση της εταιρείας απέδωσε αυτή την εξέλιξη στις ιδιαίτερα αυξημένες πωλήσεις της στη Νότια Κορέα αλλά και στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, η κορυφαία αυτοκινητοβιομηχανία της Γηραιάς Ηπείρου σημείωσε κέρδη 9,29 δισεκατομμυρίων ευρώ (8,1 δις. δολάρια) εν συγκρίσει με τα 8,82 δις. ευρώ το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο.

Οι πωλήσεις στη δυτική Ευρώπη ενισχύθηκαν κατά 3,2% με το μοντέλο Laguna να είναι ο αδιαμφισβήτητος πρωταγωνιστής. Εντυπωσιακή ήταν και η απόδοση της Samsung Motors, που ανήκει στην Renault ενώ η κρίση της Αργεντινής επηρέασε αρνητικά τις πωλήσεις της αυτοκινητοβιομηχανίας στις περισσότερες αναδυόμενες αγορές της Λατινικής Αμερικής. Πτωτικές τάσεις παρατηρήθηκαν και στην Τουρκία.

Ο γερμανικός κολοσσός υψηλής τεχνολογίας Siemens κατόρθωσε να διαψεύσει τις αρχικές προβλέψεις των αναλυτών παρουσιάζοντας σημαντικά υψηλότερα κέρδη από τα αναμενόμενα. Το δεύτερο τρίμηνο του έτους 2001-2002 η Siemens σημείωσε καθαρά κέρδη της τάξης του 1,281 δισεκατομμυρίου ευρώ (1,146 δις. δολάρια), από 578 εκατομμύρια ευρώ πριν από ένα χρόνο. Σε αυτό το αποτέλεσμα συνέβαλε, σύμφωνα με τη διοίκηση της εταιρείας, η πολύ καλή απόδοση του μεριδίου της Siemens στην Infineon Technologies, που κατασκευάζει ημιαγωγούς. Ωστόσο η απόδοση του κλάδου δικτύων σταθερής τηλεφωνίας της Siemens συνέχισε να είναι κακή με αποτέλεσμα η εταιρεία να αποφασίσει τη δραστική

αναδιάρθρωση του. Στην προβληματική ICN λοιπόν θα πραγματοποιηθούν 6.500 περικοπές θέσεων εργασίας, φθάνοντας συνολικά τις 10.000 με τις απολύσεις που είχαν ανακοινωθεί ότι θα γίνουν το περασμένο έτος. Οι προφύρων απώλειες της ICN ανήλθαν στα 158 εκατομμύρια ευρώ και οι πωλήσεις της υποχώρησαν κατά 16% σε ετήσια βάση «αγγίζοντας» μόλις τα 2,657 δις. ευρώ

Όσον αφορά τον κλάδο κινητής τηλεφωνίας της Siemens, την ICM, σημείωσε προφύρων κέρδη 44 εκατομμυρίων ευρώ και οι πωλήσεις παρέμειναν σταθερές στα 2,731 δις. ευρώ. Ο διευθύνων σύμβουλος του κορυφαίου γερμανικού ομίλου τόνισε ότι δεδομένων των συνθηκών που επικρατούν αυτήν τη στιγμή στη διεθνή αγορά υψηλής τεχνολογίας, τα αποτελέσματα της Siemens ήταν άκρως ικανοποιητικά.

➤ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ

Καλύτερα από τα προβλεπόμενα ήταν τα αποτελέσματα που ανακοίνωσε χθες, για το πρώτο τρίμηνο του έτους, η Daimler-Chrysler, ο γερμανο-αμερικανικός κολοσσός της αυτοκινητοβιομηχανίας. Η εταιρεία ανακοίνωσε ότι η αμερικανική μονάδα της Chrysler επέστρεψε στην κερδοφορία μετά από έξι συνεχόμενα τρίμηνα με ζημίες, ενώ άφησε ανοιχτό και το ενδεχόμενο να αναθεωρήσει ανοδικά την πρόβλεψη για την απόδοση της στο σύνολο του τρέχοντος έτους. Ο όμιλος έκλεισε το πρώτο τρίμηνο με λειτουργικό κέρδος 1,02 δισεκατομμυρίων ευρώ έναντι ζημίας 610 εκατομμυρίων ευρώ στο αντίστοιχο διάστημα του 2001.. «Συνολικά, η εξέλιξη των αγορών στο πρώτο τρίμηνο ήταν καλύτερη από εκείνη που αναμέναμε και υπάρχουν εντεινόμενες ενδείξεις ότι η θετική αυτή τάση θα συνεχιστεί», ανέφερε σε ανακοίνωσή της η DaimlerChrysler, η πέμπτη μεγαλύτερη αυτοκινητοβιομηχανία παγκοσμίως. Στην ίδια ανακοίνωση σημειώνεται ότι η Chrysler έτυχε τριμηνιαίο λειτουργικό κέρδος 127 εκατομμυρίων ευρώ και αναμένεται περαιτέρω βελτίωση της απόδοσής της τους επόμενους μήνες.

ΠΑΡΙΣΙ

Έδαφος για αισιοδοξία προσφέρουν τα νεότερα στοιχεία από κορυφαίες εταιρείες του πολύπαθου κλάδου των τηλεπικοινωνιών και της τεχνολογίας γενικότερα, γεγονός που βελτίωσε χθες το κλίμα στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια.

Πρώτη η γαλλική εταιρεία τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού Alcatel προβλέπει σταδιακή ανάκαμψη της ζήτησης μετά τον περιορισμό των ζημιών της στο πρώτο τρίμηνο. Η Alcatel ανακοίνωσε ζημίες στο τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου του 2002 ύψους 836 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών ύψους 1,5 δις. ευρώ στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου χρόνου και κερδών ύψους 210 εκατ. ευρώ στο πρώτο τρίμηνο του 2001, το οποίο ήταν και το τελευταίο κερδοφόρο τρίμηνο της γαλλικής εταιρείας.

Αν και οι πωλήσεις της στο πρώτο τρίμηνο εφέτος σημείωσαν σε ετήσια βάση, μείωση 27% ανερχόμενες σε 4,3 δις. ευρώ η Alcatel προβλέπει έναρξη ανάκαμψη τους στο δεύτερο εξάμηνο.

Πάνω από τις προσδοκίες κινήθηκαν όμως και τα αποτελέσματα της Siemens του δεύτερου τριμήνου που ανακοίνωσε χθες η εταιρεία διευκρινίζοντας ταυτόχρονα ότι θα εντατικοποιήσει την εφαρμογή μέτρων για μείωση των δαπανών στις δραστηριότητες της στον τομέα τηλεπικοινωνιακών δικτύων περικόπτοντας άλλες 6.500 θέσεις εργασίας. Οι νέες απολύσεις έρχονται να προστεθούν στις 10.000 απολύσεις στον εν λόγω τομέα δραστηριοτήτων που ανακοίνωσε πέρυσι και ακολουθούν την ανακοίνωση της Ericsson, ότι θα μειώσει τις θέσεις εργασίας κατά 20.000 μέσα στην επόμενη διετία. Τα καθαρά κέρδη του ομίλου στο δεύτερο τρίμηνο που έληξε στις 30 Μαρτίου υπερέβησαν τις προσδοκίες της αγοράς ανερχόμενα σε 1,281 δις. ευρώ έναντι 578 εκατ. ευρώ στην αντίστοιχη περίοδο του περασμένου χρόνου. Η κερδοφορία δέχθηκε ώθηση από καθαρά κέρδη ύψους 561 εκατ. ευρώ από τη συμμετοχή της Siemens στην εταιρεία ημιαγωγών Infineon AG. Οι πωλήσεις αυξήθηκαν σε ποσοστό 3% ανερχόμενες σε 21,26 δις. ευρώ.

Όμως οι θετικές εξελίξεις για τις δύο προαναφερθείσες εταιρείες δεν εκτιμάται ότι σηματοδοτούν μια γενικότερη ανάκαμψη για τον κλάδο των τηλεπικοινωνιών /τεχνολογίας συνολικά.

ΤΟΚΙΟ

Φωτεινή εξαίρεση στην επί μακρόν στάσιμη βιομηχανία ηλεκτρονικών ειδών της Ιαπωνίας εξακολουθεί να αποτελεί η Sony, η οποία προέβη σε ανοδική αναθεώρηση των προβλέψεων της για τα κέρδη του τρέχοντος έτους. Η μεγαλύτερη κατασκευάστρια οπτικοακουστικών ηλεκτρονικών ειδών στον κόσμο βασίζει τις αισιόδοξες προβλέψεις της στην επιτυχή πορεία του νέου PlayStation 2, αλλά και στους καρπούς ανασυγκρότησης που εφήρμοσε στον κλάδο ηλεκτρονικών ειδών. Σύμφωνα με τις νέες προβλέψεις, η Sony θα πετύχει εφέτος υπερδιπλασιασμό των λειτουργικών κερδών της τα οποία θα φθάσουν στα 280 δισεκατομμύρια γιεν. Πέρυσι τα κέρδη της εταιρείας είχαν μειωθεί κατά 40% λόγω της γενικής κάμψης στον κλάδο υψηλής τεχνολογίας, αλλά και εξ αιτίας του υψηλού κόστους του προγράμματος ανασυγκρότησης του ομίλου. Η Sony προβλέπει επίσης ότι οι πωλήσεις της στο οικονομικό έτος 2001 /2002 θα φθάσουν στο επίπεδο ρεκόρ των 7,58 τρισεκατομμυρίων γιεν, ξεπερνώντας την μεγάλη ανταγωνίστρια της, την Matsushita Electric Industrial.

ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ

Μειώθηκε απρόσμενα τον Απρίλιο η εμπιστοσύνη των επιχειρηματιών στις προοπτικές της γερμανικής οικονομίας έπειτα από διαρκή ενίσχυση της για πέντε συνεχόμενους μήνες καθώς η άνοδος των διεθνών τιμών του αργού και οι μισθολογικές αυξήσεις απειλούν να παρεμποδίσουν την ανάκαμψη της υπ' αριθμόν ένα οικονομίας της ευρωζώνης.

Σύμφωνα με την έκθεση του ινστιτούτου Ifo του Μονάχου, ο στενά παρακολουθούμενος δείκτης εμπιστοσύνης στη γερμανική οικονομία των επιχειρηματιών του δυτικού τμήματος της χώρας υποχώρησε τον Απρίλιο στο 90,5 από την αναθεωρημένη προς τα κάτω οριστική ένδειξη του 91,5 το Μάρτιο. Εκτιμήσεις οικονομολόγων έκαναν λόγο για άνοδο του δείκτη στο 92,1. Παράλληλα, υποχώρησε και ο δείκτης μελλοντικών προσδοκιών στο 104,6 από 106,1 τον προηγούμενο μήνα.

Η επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος στη Γερμανία ήλθε καθώς το ισχυρό συνδικάτο μεταλλεργατών IG Metall, προετοιμάζει το έδαφος για απεργία, διεκδικώντας μισθολογικές αυξήσεις 6,5%. Οι ελπίδες για την

αποτροπή μιας μετωπικής αντιπαράθεσης μεταξύ των 2,8 εκατομμυρίων εργαζομένων μελών του IGM Metall και των εργοδοτών έχουν ουσιαστικά εξανεμιστεί καθώς τα μέλη του συνδικάτου ξεκίνησαν την κρίσιμη ψηφοφορία για την πραγματοποίηση απεργιακών κινητοποιήσεων από τις 6 Μαΐου.

Παρουσιάζοντας τα στοιχεία του Ifo ο πρόεδρος του ινστιτούτου, Χανς Βέρνερ Σιν, τόνισε ότι η υποχώρηση του δείκτη επιχειρηματικής εμπιστοσύνης τον Απρίλιο οφειλόταν σχεδόν αποκλειστικά στην επιδείνωση των συνθηκών στους κλάδους πωλήσεων χονδρικής και λιανικής.

Στο μεταποιητικό τομέα και τον κατασκευαστικό κλάδο ο δείκτης παρέμεινε αμετάβλητος, ανέφερε ο Χανς Βέρνερ Σιν και τόνισε ότι συνολικά το επιχειρηματικό κλίμα έχει βελτιωθεί σε σχέση με τους δύο πρώτους μήνες του έτους, παρά τη μικτή υποχώρηση του Απριλίου. Ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών Χανς Αϊχελ, επέμεινε πως η γερμανική οικονομία παραμένει σε τροχιά ανάκαμψης και απέδωσε τη δυσμενή εξέλιξη στο δείκτη επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του Ifo στις αυξήσεις των τιμών στον κλάδο λιανικών πωλήσεων.

Η αρνητική αυτή εξέλιξη, πάντως είχε άμεσο αντίκτυπο στην αγορά των ευρωπαϊκών ομολόγων όπου οι αποδόσεις υποχώρησαν στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας εβδομάδας. Το ευρώ υποχώρησε προς στιγμή έναντι του δολαρίου αλλά σύντομα ανέκτησε τις δυνάμεις του, λόγω της συνεχιζόμενης αβεβαιότητας για την ταχύτητα ανάκαμψης της αμερικανικής οικονομίας. Πάντως, τα νεότερα από το επιχειρηματικό μέτωπο στη Γερμανία ενισχύουν τις εκτιμήσεις των οικονομικών αναλυτών ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν θα προχωρήσει σε μεταβολή των επιτοκίων στο άμεσο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΟΡΙΣΜΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

➤ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Στον πυρήνα αυτής της «νέας κοινωνικής προσαρμογής» εμφανίζεται ως βασικός παράγοντας η νέα τεχνολογία. Στην περίοδο που διανύουμε, η αναφορά στη νέα τεχνολογία οδηγεί ευθέως στις εξελίξεις της μικροηλεκτρονικής, της βιοτεχνολογίας και γενικά στις λεγόμενες τεχνολογίες νοημοσύνης.

Είναι γνωστόν ότι ο κύριος παράγοντας ανάπτυξης των οικονομιών στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον είναι οι λεγόμενες τεχνολογίες νοημοσύνης. Οι παρακάτω βιομηχανικοί κλάδοι, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ιαπωνικού Υπουργείου Διεθνούς Εμπορίου και Βιομηχανίας (MITI), θα είναι οι ταχύτεροι αναπτυσσόμενοι τα προσεχή έτη: μικροηλεκτρονικά, βιοτεχνολογία, επιστημονικές βιομηχανίες νέων υλικών, τηλεπικοινωνίες, κατασκευή αεροσκαφών πολιτικής αεροπορίας, εργαλειομηχανές, ρομπότ και ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

«Όλες αυτές οι βιομηχανίες τεχνητής νοημοσύνης, οι οποίες θα μπορούσαν να εγκατασταθούν οπουδήποτε στη επιφάνεια της Γης. Το που θα εγκατασταθούν εξαρτάται από το ποιος οργανώνει τα νοημοσύνη ώστε να τις προσελκύσει..» και ακόμη: «.. η ανάπτυξη των πολυεθνικών εταιρειών, που ενδιαφέρονται να χρησιμοποιήσουν τις τεχνολογίες τους εκεί όπου το κόστος παραγωγής είναι χαμηλότερο, οδήγησαν σε έναν κόσμο στον οποίο οι νέες τεχνολογίες προϊόντος κυκλοφορούν σε όλον τον κόσμο σχεδόν το ίδιο γρήγορα με το κεφάλαιο και τους φυσικούς πόρους...».

Υπάρχουν δύο ζητήματα ανοικτά προς διερεύνηση με τον τρόπο που παρουσιάζεται το θέμα της τεχνολογίας.

1. Αφορά στην παρουσίαση της τεχνολογίας ως κινητήριου μοχλού της ανθρώπινης ιστορίας, ανεξάρτητου από την ανθρώπινη βούληση και τις κοινωνικές διαδικασίες.
2. Αφορά στους φορείς της τεχνολογίας, στη διάχυση της σε παγκόσμιο επίπεδο και στο ρόλο των υπερεθνικών επιχειρήσεων στην παραγωγή και ανάπτυξη της.

➤ **ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ : ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ;**

Όλο το επιχείρημα βασίζεται στη θέση ότι ο καπιταλισμός αλλάζει και εξελίσσεται σε μια νέα πραγματικότητα. Φορέας αυτής της αλλαγής είναι η «νέα τεχνολογία». Επομένως χρειάζεται αφενός μιν να αντιληφθούμε τη «νέα αυτή πραγματικότητα» και παράλληλα, αφού ενσκήψουμε με προσοχή στα καινούργια χαρακτηριστικά της, να σκεφθούμε τους τρόπους που ως κοινωνία, ως οικονομία και ως πολιτεία θα «προσαρμοσθούμε» σε αυτήν.

Το πρωταρχικό στη δεδομένη αντίληψη αποτελεί η τεχνολογική αλλαγή, η οποία σε κάποια δεδομένη στιγμή επιβάλλεται, ως «νέο-τεχνολογικό υπόδειγμα», παραμερίζοντας το «παλαιό και υφιστάμενο». Αυτή η δεδομένη στιγμή συνδέεται με την αρχή των μεγάλων χρονικών περιόδων, τα λεγόμενα μακρινά κύματα της οικονομικής ανάπτυξης. Συνακόλουθα της καινούργιας φάσης συσσώρευσης του κεφαλαίου και γενικότερα της νέας οικονομικής ευημερίας και κοινωνικής ανάπτυξης. Αυτό το υπόδειγμα κοινωνικής εξέλιξης που προτείνεται, βασίζεται στην έννοια της τεχνολογικής αιτιοκρατίας. Της ιδέας δηλαδή, ότι η κοινωνική εξέλιξη εξαρτάται αποκλειστικά από το τεχνολογικό υπόδειγμα που επικρατεί, το οποίο βεβαίως η κοινωνία αφού ανακαλύψει, το αναπτύσσει και το διαμορφώνει κατάλληλα. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα υπόδειγμα τεχνολογικού ντετερμινισμού που αποτελεί συγχρόνως και ένα υπόδειγμα για τον τρόπο που αναπτύσσεται η κοινωνία. Σύμφωνα με αυτό, η τεχνολογία αναπτύσσεται ανεξάρτητα από την κοινωνία, στη συνέχεια της επιβάλλεται και το μόνο που μπορεί να πράξει η κοινωνία είναι να «προσαρμοστεί» στην παραχθείσα αυτόνομη «νέα τεχνολογική πραγματικότητα»

Αυτή η «προσαρμογή» στην ουσία σηματοδοτεί τη νέα φάση της «κοινωνικής αλλαγής». Η ερμηνεία της κοινωνικής εξέλιξης που εμπεριέχεται στο παραπάνω υπόδειγμα, με το να υποθέτει ότι κατά κάποιον τρόπο η τεχνολογία κατέχει μian εσωτερική αντικειμενική λογική που καθορίζει τη διαδοχή των διαφόρων σταδίων εξέλιξης της κοινωνίας, υπονοεί ταυτόχρονα ότι η τεχνολογία είναι μια πρακτική αναγκαιότητα, που αναπτύσσεται σύμφωνα με τη δική της εσωτερική λογική έξω και πέρα από κάθε θέμα εξουσίας και ελέγχου. Είναι στην ουσία μια αντικειμενική διαδικασία, α-πολιτική δηλαδή πολιτικά ουδέτερη, η οποία αντιμετωπίζει παθητικά και αδιάφορα οποιοδήποτε πολιτικό ζήτημα ή οποιαδήποτε προσπάθεια πολιτικής επιβολής.

Έχει ενδιαφέρον να σκεφτούμε τον τρόπο που υπονοεί το παραπάνω υπόδειγμα ότι λειτουργεί και αναπτύσσεται η τεχνολογική καινοτομία. Σύμφωνα λοιπόν με όσα υπαινίσσεται η αντίληψη αυτή, κάθε ιστορική περίοδο θα πρέπει να φανταστούμε ότι υπάρχουν μερικοί εφευρέτες που ανακαλύπτουν κάποια επιτυχημένη εφεύρεση (διότι θα υπάρχουν και οι αποτυχημένες εφευρέσεις οι οποίες ξεχνιούνται εύκολα), η οποία ενσωματώνεται στο κοινωνικό περιβάλλον το οποίο σιγά-σιγά επιχειρεί να τροποποιήσει. Για να είμαστε ακριβείς η παραπάνω εικόνα έρχεται στο μυαλό μας ως πρακτική διαδικασία δημιουργίας της τεχνολογικής καινοτομίας για εκείνη την ιστορική περίοδο η οποία προηγήθηκε της εποχής του βιομηχανικού καπιταλισμού. Ο πρακτικός αυτός τρόπος δημιουργίας της τεχνολογικής καινοτομίας ως λειτουργία ανεξάρτητη από την κοινωνία σύμφωνα με το προαναφερόμενο υπόδειγμα, είναι αλήθεια ότι έχει υιοθετηθεί κατά καιρούς από πολλούς ερευνητές ανεξαρτήτως ιδεολογικής κατεύθυνσης. Όμως είναι πολύ δύσκολο, οι απλοί όροι που υιοθετεί το υπόδειγμα αυτό, να ερμηνεύσουν σειρά από ιστορικά γεγονότα τα οποία αποτελούν σαφές κριτήριο εμπειρικής επίρρωσης κάθε θεωρητικού υποδείγματος.

3.2 «ΕΚΤΗ ΗΠΕΙΡΟΣ» Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η «έκτη ήπειρος» υπερίπταται του πλανήτη ως μια νέα ατμόσφαιρα και είναι καθαρά νοητική η «κατασκευή» της. Κάπου πρέπει να στεγάσουμε την επέκταση του φυσικού κόσμου ή τη νέα διάστασή του σε άυλη κυρίως υπόσταση, να γίνει πιο «ορατός» ο κυβερνοχώρος. Ο κόσμος δεν απεικονίζεται πλέον ολόκληρος στο χάρτη. Πολύ αργότερα θα εκδοθούν χάρτες που θα απεικονίζουν τα παγκόσμια δίκτυα, τους παγκόσμιους οργανισμούς, τους δορυφόρους, τους σταθμούς στο διάστημα...

Στην ανάπτυξη της «έκτης ηπείρου» βασίζονται η δημιουργία της ψηφιακής οικονομίας και η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, η δημιουργία παγκόσμιας αγοράς εργασίας, η διάδοση της επιστημονικής γνώσης, η παγκοσμιοποίηση των τεχνολογικών εφαρμογών και των καινοτομιών, η δημιουργία παγκόσμιας παιδείας, η οργάνωση των νέων παγκόσμιων οργανισμών και της εξειδικευμένης διακυβέρνησης και διαχείρισης του κόσμου, η συγκρότηση του παγκόσμιου στρατού ειδικής επέμβασης για την περιφρούρηση της «έκτης ηπείρου» και την εξουδετέρωση των ηλεκτρονικών εισβολών, η οργάνωση της έρευνας και εκμετάλλευσης του παγκόσμιου πλούτου, η παγκοσμιοποιημένη επιχείρηση εκμετάλλευσης του διαστήματος, η παγκοσμιοποίηση της Έρευνας – Ανάπτυξης (R-D). Σε αυτήν πραγματοποιείται η ενοποίηση του κόσμου και συναντώνται οι παγκόσμιες δυνατότητες για τις παγκόσμιες λύσεις. Ένα η οργάνωση της «έκτης ηπείρου» δεν είναι η ενδεδειγμένη, αυτή θα υπερίπταται προς περιορισμένη χρήση, ενώ ο κόσμος θα παραμείνει σε αδυναμία επίλυσης των προβλημάτων του, χάνοντας ένα μεγάλο πολύτιμο κοίτασμα προς εκμετάλλευση για την ανάπτυξη του.

Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε όσον αφορά την Ε.Ε. ότι κατά τα τελευταία 40 χρόνια από τότε που συνεστήθη η Ε.Ε., η παραγωγικότητα της Γηραιάς Ηπείρου όχι μόνο τριπλασιάστηκε, αλλά σήμερα η ωριαία παραγωγικότητα των επί μέρους κρατών μελών κυμαίνεται σχεδόν στα ίδια επίπεδα με την αντίστοιχη παραγωγικότητα των ΗΠΑ, γεγονός που υποδηλώνει και την ικανότητα που επέδειξε στην πράξη

η ευρωπαϊκή οικονομία στο να απορροφήσει και να ενσωματώσει τις νέες τεχνολογίες. Έτσι παρά τη «νωθρή» σχετικά αύξηση της απασχόλησης κατά την τελευταία πενταετία που δεν υπερέβη το 1% ετησίως η Ε.Ε έχει αρχίσει να δρέπει πλέον τους πρώτους καρπούς από την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Γιατί στους κλάδους όπου απαιτείται υψηλού επιπέδου παιδεία, όπως είναι οι κλάδοι των νέων τεχνολογιών, ο ετήσιος αντίστοιχος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης ανήλθε στο 3% πράγμα που σημαίνει πως το 80% των νέων θέσεων εργασίας δημιουργείται σήμερα από κλάδους στους οποίους απαιτείται ανωτέρου ή ανωτάτου επιπέδου εκπαίδευση. Επιπλέον οι κλάδοι αυτοί μέσω του φαινομένου της διάχυσης των αποτελεσμάτων τους στην ανάπτυξη της οικονομίας ευρύτερα, δημιουργούν πρόσθετες θέσεις εργασίες για τις οποίες δεν απαιτείται υψηλή εξειδίκευση των εργαζομένων.

3.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΡΕΥΝΑ-ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Τα πρώτα σύννεφα εμφανίζονται στη μέχρι τώρα πετυχημένη πορεία της Ευρωπαϊκής Διαστημικής Υπηρεσίας (European Space Agency), η οποία χρειάστηκε να περάσει σε περικοπές με αποτέλεσμα να ακυρώσει προγραμματισμένη αποστολή της.

Η αποστολή στην Αφροδίτη δεν κατάφερε να πάρει την έγκριση για την υλοποίησή της. Βάσει του σχεδιαγράμματος της αποστολής Venus Express, είχε προγραμματιστεί να εκτοξευτεί διάστημόπλοιο για την Αφροδίτη το 2005, όπου οι επιστήμονες θα συγκέντρωναν πολύτιμο υλικό για την ατμόσφαιρα του πλανήτη. Το πάγωμα της αποστολής οφείλεται σε περικοπές που χρειάστηκε να κάνει η υπηρεσία, ύψους 500 εκατομμυρίων ευρώ, οι οποίες κρίθηκαν απαραίτητες μετά την άρνηση χωρών (που είναι μέλη στην υπηρεσία) να συνεχίσουν τη χρηματοδότηση της. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για να ολοκληρώσει όλα τα προγράμματά της χρειάζονταν μέχρι το 2006 αύξηση της χρηματοδότησης από τα ευρωπαϊκά κράτη κατά 4%. Τον προηγούμενο Νοέμβριο οι Ευρωπαίοι βουλευτές απέρριψαν την πρόταση της υπηρεσίας και αποφάσισαν να παγώσουν τη χρηματοδότηση.

➤ ΣΤΟΧΟΣ Ο ΑΡΗΣ

Στην κόκκινη ζώνη μπαίνει και η αποστολή ΒερίColombo, η οποία αφορά την εκτόξευση διαστημόπλοιου προς τον Έρμη. Αρχικώς η αποστολή αυτή πήρε αναβολή δύο χρόνια. Και οι δύο αποστολές είχαν προγραμματιστεί προκειμένου να γίνουν έρευνες στην ατμόσφαιρα των δύο πλανητών. Τα αποτελέσματα των ερευνών θα τα χρησιμοποιούσαν οι επιστήμονες σε μελέτη για τις επιπτώσεις που θα έχει στη γη το φαινόμενο του θερμοκηπίου, καθώς η ατμόσφαιρα και των δύο πλανητών είναι πλούσια σε διοξείδιο του άνθρακα.

Πάντως οι Ευρωπαίοι επιστήμονες προσπάθησαν να μετριάσουν τις εντυπώσεις. Οι ίδιοι τόνισαν ότι η ακύρωση της συγκεκριμένης αποστολής ήταν απώλεια για την ESA, αλλά από την άλλη πλευρά υποστήριξαν ότι η αποστολή αυτή ήταν η λιγότερο σημαντική από όλες τις άλλες που είχε προγραμματίσει η υπηρεσία.

Καιρό τώρα το Διάστημα έχει σταματήσει να είναι υπόθεση μόνο της αμερικανικής NASA. Η Ευρωπαϊκή Διαστημική Υπηρεσία έχει μπει δυναμικά στην εξερεύνηση και στην κατάκτηση του Διαστήματος. Και από ότι δείχνουν τα πράγματα, μέχρι τώρα τουλάχιστον δεν τα έχει πάει και άσχημα. Μπορεί βέβαια η αποστολή για την Αφροδίτη να πάγωσε, η υπηρεσία όμως ανακοίνωσε την υλοποίηση καινούριων προγραμμάτων.

Μεταξύ των νέων στόχων της Διαστημικής Υπηρεσίας είναι μέχρι το 2003 να γίνει η εκτόξευση του διαστημοπλοίου Rosseta. Το διαστημόπλοιο αρχικώς θα τεθεί σε τροχιά γύρω από τον κομήτη Wirtanen και μετά θα προσγειωθεί σε αυτόν.

Ο Άρης δε θα μπορούσε να λείπει από τα μελλοντικά σχέδια της υπηρεσίας. Το Mars Express βρίσκεται στα σκαριά και εάν όλα πάνε βάσει του προγράμματος, το 2003 η Ευρώπη θα ταξιδέψει στον Άρη όπου και θα χρησιμοποιηθεί για τη συλλογή στοιχείων από την επιφάνεια του κόκκινου πλανήτη το Beatle2, το μηχανοκίνητο καμάρι της ESA.

Παράλληλα εγκρίθηκε η αποστολή Smart 1, που έχει στόχο να δοκιμαστούν νέα τεχνολογικά μέσα στη Σελήνη. Τέλος το πρόγραμμα ΒερίColobo, που σχετίζεται με την εκτόξευση διαστημοπλοίου με

προορισμό τον Έρμη πήρε αναβολή δύο χρόνων και αντί του 2003 προγραμματίστηκε για το 2005. Για την ίδια χρονιά έχει προγραμματιστεί και το πρόγραμμα Solar Orbiter που αφορά την πιο λεπτομερή μελέτη του Ήλιου και της ηλιόσφαιρας. Οι αποστολές της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Διαστήματος που βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη και αφορούν την έρευνα του ηλιακού μας συστήματος είναι η Ulysses η οποία έχει ξεκινήσει από τις 30 Σεπτεμβρίου 1995 και στόχος της είναι η χαρτογράφηση των πόλων του ηλίου. Την ίδια στιγμή το διαστημόπλοιο SOHO έχει τεθεί σε τροχιά γύρω από τον ήλιο σε απόσταση 1,5 εκατομμυρίων χιλιομέτρων για την παρατήρηση της φύσης και της συμπεριφοράς του πλανήτη, ενώ το διαστημόπλοιο Cluster έχει στόχο να παρατηρήσει την επίδραση των ηλιακών ρευμάτων στη Γη. Το διαστημόπλοιο Huygens έχει ξεκινήσει ώστε να φτάσει στον Τιτάνα προκειμένου να εξερευνήσει το γεμάτο μυστήρια φεγγάρι του Κρόνου. Τέλος είναι η σημαντική συμμετοχή της υπηρεσίας στον Διεθνή Διαστημικό Σταθμό (ISS).

Εκτός των αποστολών αυτών η Ευρωπαϊκή Εταιρεία έχει την επίβλεψη προγραμμάτων που έχουν στόχο την παρατήρηση του ηλιακού μας συστήματος. Εκτός όμως από το Hubble (που γίνεται σε συνεργασία με την αμερικανική υπηρεσία NASA και έχει στόχο την εξερεύνηση των συνόρων του σύμπαντος), η Ευρωπαϊκή Διαστημική Εταιρεία έχει εκτοξεύσει από τη βάση της Γουινέας τον δορυφόρο XMM Newton το Δεκέμβριο του 1999 και η αποστολή του είναι να ανιχνεύσει τα πιο ζεστά σημεία του Διαστήματος.

3.4 ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΕΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ – ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Τις τελευταίες εβδομάδες, παράλληλα με την κατάρρευση της βρετανικής επίγειας ψηφιακής τηλεοπτικής πλατφόρμας ITV Digital, λαμβάνουν χώρα αντίστοιχες εξελίξεις στην Ισπανία και το σύστημα Quiérog TV, το μέλλον του οποίου βρίσκεται μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας. Η πλατφόρμα που έχει σαν κυριότερους επενδυτές την τηλεπικοινωνιακή

εταιρεία AUNA, τον εκδοτικό οίκο Planeta, την εταιρεία παροχής περιεχομένου Media Park και το βρετανικό όμιλο Carlton Communications (συνιδιοκτήτη και της ITV Digital) έκανε την εμφάνιση της το Μάιο του 2000 και με μια εντυπωσιακή διαφημιστική εκστρατεία, κατάφερε να προσελκύσει 250.000 συνδρομητές. Αυτοί όμως σύντομα άρχισαν να διαρρέουν για να φτάσουν σήμερα να είναι περίπου οι μισοί, καθώς το σύστημα παρουσίασε πολλά τεχνικά προβλήματα, ενώ διαπίστωναν ότι δεν είχε πολλά να τους προσφέρει σε σχέση με τον ανταγωνισμό από τα δορυφορικά Canal Satellite Digital (ιδιοκτησίας της δεύτερης μεγαλύτερης παγκοσμίως εταιρείας μέσω μαζικής ενημέρωσης, Vivendi Universal) και Vía Digital (ιδιοκτησίας του τηλεπικοινωνιακού κολοσσού της χώρας, Telefonica)

Έτσι, το χρέος του Quiégo έφτασε να ανέρχεται σε 450 εκατομμύρια ευρώ, στα οποία εκτιμάται ότι προστίθενται περίπου 20 εκατομμύρια ευρώ το μήνα, χωρίς ορατή δυνατότητα αναστροφής αυτής της κατάστασης, παρά τις περικοπές προσωπικού και καναλιών, που φυσικά είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αυτό έκανε το Ραφαέλ Μιράντα, διευθύνοντα σύμβουλο της Endesa που ελέγχει την AUNA, να δηλώσει: «ο χρόνος για το επιχείρημα τελείωσε. Πρέπει να το πουλήσουμε τώρα ή να το κλείσουμε». Για να το εξυγιάνουν χρηματοοικονομικά, οι κύριοι χρηματοδότες επένδυσαν άλλα 300 εκατομμύρια ευρώ, ευελπιστώντας να προκαλέσει το ενδιαφέρον κάποιου εκ των δύο δορυφορικών συστημάτων της χώρας ή άλλης διεθνούς επιχείρησης μέσω μαζικής ενημέρωσης, η οποία επιθυμεί να ισχυροποιήσει τη θέση της στην προβλεπόμενη από όλους συγχώνευση όλων των ψηφιακών συνδρομητικών τηλεοπτικών επιχειρήσεων. Η αποτυχία του εγχειρήματος φέρνει στο προσκήνιο φόβους για το μέλλον της μετάβασης της χώρας στην εποχή τη ψηφιακής τηλεόρασης, όπου φιλοδοξούσε να είναι από τους πρωτοπόρους. Οι ελπίδες τώρα, για αναζωπύρωση του καταναλωτικού ενδιαφέροντος στρέφονται προς την ψηφιακή εκπομπή του προγράμματος των πέντε μεγαλύτερων επίγειων δικτύων, η οποία ξεκίνησε από τις 3 Απριλίου.

➤ ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ

Την ίδια στιγμή, στη Μεγάλη Βρετανία, το πιο πιθανό σενάριο για τη «διάσωση» της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης είναι αυτό που θέλει το BBC και τα άλλα επίγεια δίκτυα να δημιουργούν έναν «ψηφιακό συνασπισμό», που θα προσφέρει περί τα 20 ελεύθερα κανάλια στο μέσο θεατή, ο οποίος για να τα δει θα πρέπει απλώς να αγοράσει μια συσκευή που δίνει τη δυνατότητα λήψης του ψηφιακού σήματος από τις αναλογικές τηλεοράσεις και τιμάται 100 λίρες (170 ευρώ).

Ο Γκρεγκ Ντάικ, γενικός διευθυντής του BBC, λέει ότι έρευνες του κρατικού ραδιοτηλεοπτικού φορέα δείχνουν πως αυτή η προοπτική θα προσελκύσει άλλα 2 εκατομμύρια νοικοκυριά στα ήδη 8,5 εκατομμύρια που έχουν ψηφιακή τηλεόραση (δορυφορική, επίγεια, καλωδιακή, DSL), αφήνοντας πάνω από 10 εκατομμύρια αμετάπειστα. Αν και πολλά μέλη της κυβέρνησης είναι προετοιμασμένα να προχωρήσουν, κάποια στιγμή, στην ελεύθερη παροχή συσκευών στα τελευταία αναλογικά νοικοκυριά, ασφαλώς επιθυμία τους είναι αυτά να είναι μερικές εκατοντάδες χιλιάδες. Ίσως, όμως αυτό τελικά να γίνει νωρίτερα, καθώς επ' αόριστον κατάληψη του φάσματος από τα αναλογικά τηλεοπτικά σήματα δεν επιτρέπει την εκποίηση του, γεγονός που εκτιμάται ότι θα αποφέρει μερικά δισεκατομμύρια δολάρια στον κρατικό προϋπολογισμό. Κάποιοι, μάλιστα ευελπιστούν ότι η βαθμιαία εξοικείωση των θεατών με τις ψηφιακές υπηρεσίες θα έχει σαν αποτέλεσμα ένα ποσοστό από αυτούς να προσχωρήσουν τελικά και στο συνδρομητικό μοντέλο, αναθερμαίνοντας έτσι την τηλεοπτική αγορά. Το ζητούμενο, λοιπόν είναι η εύρεση της χρυσής τομής που θα δώσει το βέλτιστο χρονικό σημείο εφαρμογής αυτής της πολιτικής.

➤ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ

Οι εξελίξεις αυτές πάντως, κάθε άλλο παρά απροσδόκητες είναι, καθώς υπενθυμίζουμε ότι έρευνα της Taylor, Nelson, Sofres (την οποία είχε παραγγείλει η μεγαλύτερη εταιρεία ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού στην Ευρώπη, Pace Micro Technology, στα τέλη του προηγούμενου χρόνου) έκανε σαφές ότι το 92% των βρετανών θεατών πιστεύουν ότι δεν πρέπει να

καταβάλουν κάποιο τίμημα για να εισέλθουν στην ψηφιακή τηλεοπτική εποχή, ενώ το 40% δήλωναν ότι θα επιμένουν αναλογικά μέχρι την τελευταία στιγμή. (eWeek 10^{ης} Ιανουαρίου 2002, σελ 9).

Με το δεδομένο ότι το σχέδιο μετάβασης προβλέπει ότι οι αναλογικές εκπομπές δεν πρόκειται να σταματήσουν, παρά μόνο όταν το 95% του πληθυσμού κάποιας περιοχής έχει εξοπλιστεί για λήψη ψηφιακού σήματος, είναι προφανές ότι αυτό το χρονικό διάστημα μπορεί να θεωρηθεί αόριστο, «καθώς υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού που είναι ευχαριστημένο με τα πέντε κανάλια του», όπως λέει ο Ούγκο Μάρτιν, αρχισυντάκτης του Digital News.

Επισημαίνουμε ότι τα ποσοστά αυτά αφορούν την εφάπαξ αγορά κάποιας ψηφιακής τηλεοπτικής συσκευής και όχι εκείνους που είναι διατεθειμένοι να γίνουν συνδρομητές σε κάποια τηλεοπτική πλατφόρμα, στην οποία θα πρέπει να καταβάλλουν τουλάχιστον 50 ευρώ το μήνα και ασφαλώς είναι πολύ λιγότεροι.

Εκτίμησή μας, λοιπόν είναι ότι η απροθυμία των καταναλωτών να υιοθετήσουν την ψηφιακή τηλεοπτική τεχνολογία, ακόμα και στις δύο χώρες που επιδιώκοντας να βρεθούν στην πρωτοπορία της έκαναν μεγάλες προσπάθειες επηρεασμού της κοινής γνώμης θέτοντας ακόμα και θέμα «εθνικής υπερηφάνειας» έχει να κάνει με μια παράμετρο που (τουλάχιστον δημοσίως) συζητιέται λίγο. Αυτή είναι ότι με το σκεπτικό πως η επικράτησή της είναι αναπόφευκτη, επιχειρήθηκε η ψηφιακή επίγεια τηλεόραση να ταυτιστεί εξ αρχής με τη συνδρομητική.

Το μεγάλο κοινό όμως, που είναι συνηθισμένο στην ελεύθερη λήψη ενός μικρού σχετικά αριθμού καναλιών, δε δείχνει πρόθυμο να πληρώσει τίποτε για να έχει στη διάθεσή του εκατοντάδες κανάλια και άλλες διαδραστικές υπηρεσίες. Έτσι αυτή η απόπειρα είχε σαν αποτέλεσμα το μπλοκάρισμα της επίγεια ψηφιακής τηλεόρασης στα επίπεδα αποδοχής της συνδρομητικής τηλεόρασης, πράγμα που καθιστά την ολοκληρωτική ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας προβληματική στο ορατό μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

4.1 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ

➤ ΛΙΓΟΤΕΡΗ ΕΠΑΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οποιαδήποτε εξήγηση και είναι η σημαντικότερη, το γεγονός παραμένει ότι η τεχνολογική αλλαγή, το ελεύθερο εμπόριο, η μετανάστευση και άλλες δυνάμεις, όπως οι αμυντικές περικοπές, δημιουργούν νικητές και ηττημένους. Η λογική της ανοικτής οικονομίας είναι ότι τα κέρδη συνολικά πάντα υπερτερούν των ζημιών για μια χώρα, έτσι οι νικητές μπορούν να αποζημιώσουν τους χαμένους. Από την GATT και το Bretton Woods, αυτή η αποζημίωση πήρε τη μορφή βραχυπρόθεσμων μέτρων όπως σταθεροποιητικά προγράμματα για το εμπόριο, τα οποία εξασφαλίζουν επιδόματα ανεργίας, επανεκπαίδευσης και ακόμα υποστήριξη για μετακίνηση σε νέες κοινότητες και περιοχές, καθώς κάθε εύρωστη οικονομία δημιουργούσε πολλές καλές δουλειές, τα αποτελέσματα ήταν καλύτερα και για τον καθένα. Αλλά αυτό δεν υφίσταται πια. Σήμερα, οι εργαζόμενοι που χάνουν τη δουλειά τους είναι πιθανό να βρουν μια νέα δουλειά μόνο με χαμηλότερο μισθό. Πράγματι, όπως δημοσίευσαν οι New York Times πρόσφατα, 65% των εργαζόμενων, που τελικά βρίσκουν δουλειά μετά από απόλυση, αμείβονται με χαμηλότερα επίπεδα μισθών και ο Morris Kleiner από το Πανεπιστήμιο της Minnesota έχει αποδείξει ότι οι περισσότεροι από αυτούς τους εργαζόμενους κερδίζουν, ακόμη και σήμερα, πολύ λιγότερα από ότι πέντε χρόνια πριν.

Μια έρευνα σχετικά με τους απολυμένους εργαζόμενους της Αμυντικής Βιομηχανίας στη Νέα Αγγλία, οι εργαζόμενοι αυτοί θα έπρεπε εύκολα να βρουν νέες θέσεις εργασίας, με δεδομένες τις ικανότητες και τις εμπειρίες τους στους Η/Υ και στους ελέγχους ποιότητας. Ένας στους πέντε από αυτούς που βρήκαν νέες θέσεις εργασίας αντιμετώπισαν περικοπή μισθού της τάξης του 40% ή περισσότερο». Πράγματι πάνω από 60% όλων

των απολυμένων εργαζόμενων «είχαν αισθητά χαμηλότερες ωριαίες αποδοχές».

Η εμπειρία τους με την επανεκπαίδευση αποτελεί επίσης σαφή προειδοποίηση. Μερικοί δεν μπορούσαν να αντέξουν το κόστος που σχετίζεται με αυτά τα προγράμματα, ενώ άλλοι είχαν δυσκολίες στο να συνδυάσουν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες με τις πραγματικές απαιτήσεις των νέων θέσεων. Ακόμη, για άλλους, οι ελπίδες για ανάπτυξη των έστω μακρινών συγγενικών βιομηχανιών, έθεσε υπό αμφισβήτηση το αν η επανεκπαίδευση, στην πραγματικότητα ήταν μια καλή επένδυση. Γενικά, όπως συμπεραίνει η έκθεση για την Παγκόσμια Ανάπτυξη του 1995 της Παγκόσμιας Τράπεζας, τα αποτελέσματα ήταν ανάμεικτα όσον αφορά την αξία της βοηθητικής εκπαίδευσης των ανέργων στην προσπάθεια τους να βρουν νέες δουλειές.

Αλλά ακόμα και αν η επανεκπαίδευση αποτελεί μια καλή επένδυση, το κόστος για την εξασφάλιση της σε όλους τους ανέργους είναι απαγορευτικό. Υπάρχουν σήμερα 34 εκατομμύρια άνεργοι στις χώρες μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΕΟΔ). Αν το μέσο κόστος της επανεκπαίδευσης για τον κάθε εργαζόμενο είναι 7.000 δολάρια, ο συνολικός προϋπολογισμός είναι 238 δις δολάρια. Για τις ΗΠΑ, με τα 7 εκατομμύρια ανέργους, το συνολικό ποσό θα είναι 49 δις δολάρια. Σήμερα, η κυβέρνηση των ΗΠΑ ξοδεύει 10 δις δολάρια περίπου για την εκπαίδευση και μόρφωση των εργαζόμενων. Στον τρέχον οικονομικό περιβάλλον, είναι δύσκολο να φανταστούμε ότι τα νούμερα θα αυξηθούν κατά το απαιτούμενο ποσό.

Απεναντίας, τα προγράμματα αυτά περικόπτονται. Από το 1992, τα κεφάλαια για την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας, καθώς και για άλλα ενεργά μέτρα, έχουν μειωθεί σε χώρες, όπως ο Καναδάς, η Γερμανία, η Σουηδία και οι ΗΠΑ. Είναι δε γεγονός, ιδιαίτερα ειρωνικό για τις ΗΠΑ ειδικά από τη στιγμή που ο Υπουργός Εργασίας Robert Reich είναι ένας από τους περισσότερο αφοσιωμένους ανθρώπους στην αξία της εκπαίδευσης (αν και για να είμαστε αμερόληπτοι έχει να αγωνιστεί για κάτι τέτοιο, εναντίον του Ρεπουμπλικανικού Κογκρέσου). Το απίστευτο είναι ότι οι δημόσιες δαπάνες για την ανώτατη εκπαίδευση έχουν υποχωρήσει. Στις ΗΠΑ, τέτοια έξοδα περικόπηκαν κατά 10% στις αρχές του 1990, ενώ στη Βρετανία η

περικοπή ήταν οριακά μόνο μικρότερη. Την ίδια στιγμή, σε χώρες με ομοσπονδιακές δομές, όπου τα επιμέρους κράτη αναμένονταν να έχουν αυξημένες δημόσιες δαπάνες, τοπικές κρίσεις και δημοσιονομική στενότητα, εμποδίζει τις χώρες αυτές να κάνουν κάτι τέτοιο. Αυτό το πρόβλημα αντιμετωπίζουν χώρες σαν τη Ρωσία, αλλά και οι Πολιτείες της Αμερικής.

Είναι παράξενο το ότι η εκπαίδευση έχει γίνει η καραμέλα για τους οικονομολόγους και για άλλους κυβερνητικούς παράγοντες. Όμως, η εκπαίδευση μπορεί να εξασφαλίσει μόνο μια μερική απάντηση στο πρόβλημα των απολυμένων εργαζόμενων. Οι οικονομολόγοι μαθαίνουν ότι πρέπει να διαλέγουν τον πιο άμεσο και αποτελεσματικό τρόπο για τη λύση των προβλημάτων. Αυτή η θέση επισημαίνει ότι αν το ενδιαφέρον είναι στραμμένο στην εισοδηματική ανισότητα, οι πολιτικές που πρέπει να υιοθετηθούν, οφείλουν να καλύψουν το εισοδηματικό χάσμα. Αν το ενδιαφέρον τους είναι η ανεργία τότε πρέπει να δημιουργηθούν άμεσα περισσότερες νέες θέσεις εργασίας. Η επανεκπαίδευση δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί, αλλά φυσικά δεν αποτελεί από μόνη της τη λύση.

➤ «ΧΑΛΑΡΩΝΟΝΤΑΣ» ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Για να αντιμετωπίσουν τα συνεχώς αυξανόμενα προβλήματα των εργαζόμενων, οι κυβερνήσεις πρέπει να προωθήσουν συνεκτικά πακέτα οικονομικής πολιτικής και προγράμματα υποστηριζόμενα από μια διεθνή πολιτική συνεργασίας, η οποία να εγγυάται μια νέα ώθηση στην ανάπτυξη.

Ο πρωταρχικός στόχος για κάθε πολιτική προσπάθεια αυτού του είδους, είναι η διαβεβαίωση ότι ο κύριος στόχος της οικονομικής πολιτικής είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική πρέπει να ασκούνται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η θεμελιώδης υπόσχεση ότι ο εργαζόμενος μπορεί να κερδίζει ένα εισόδημα αρκετό για να ζει αξιοπρεπώς. Αυτό σημαίνει ότι σε όλες τις βιομηχανικές χώρες, η οικονομική πολιτική πρέπει να προσανατολίζεται στο να βοηθά τους εργαζόμενους πολίτες να αντιμετωπίζουν τις συνέπειες των οικονομικών αλλαγών. Φυσικά, ένα αποτελεσματικό μείγμα πολιτικής μπορεί να διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, η αβεβαιότητα για ανεύρεση εργασίας, η εισοδηματική ανισότητα, καθώς και η δύσκολη θέση των εργαζόμενων που ζουν στα όρια της φτώχειας, είναι μερικά από τα καυτά προβλήματα που απασχολούν, αυτή τη στιγμή, τους υπεύθυνους. Από την άλλη μεριά, στην Ευρώπη το «κλειδί» της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Έτσι, η οικονομική πολιτική στην Ευρώπη θα έπρεπε να επιτρέπει περισσότερο χαλαρή δημοσιονομική πολιτική, ενώ στην περίπτωση των ΗΠΑ, αυτό που χρειάζεται είναι μια πιο δίκαιη ανακατανομή του εισοδήματος.

Το επιχείρημα ότι στις μέρες μας η σφιχτή δημοσιονομική πολιτική πρέπει να συνεχιστεί προκειμένου να ισορροπήσουν οι προϋπολογισμοί και να σταθεροποιηθούν οι εθνικές οικονομίες, είναι παντελώς αβάσιμο. Το θέμα που προβληματίζει είναι το πώς οι κυβερνήσεις επενδύουν τα διάφορα κεφάλαια. Όπως ακριβώς συμβαίνει και στις εταιρικές επενδύσεις, υπάρχει διαφορά μεταξύ των επενδύσεων που πρόκειται να αποδώσουν μακροπρόθεσμα και σε εκείνες που απλά γίνονται για να καλύψουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες. Ας πάρουμε μια ακραία περίπτωση. Είναι γνωστό ότι κανένας αμερικάνος πολίτης κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν ισχυρίστηκε ότι οι επενδύσεις στο στρατιωτικό τομέα δεν ήταν απαραίτητες και για το λόγο αυτό οι επενδύσεις αυτές είχαν επιτυχώς χρηματοδοτηθεί από τους φόρους που επιβλήθηκαν στους μισθούς, καθώς και με την έκδοση κρατικών ομολόγων. Την ίδια στιγμή από την άλλη πλευρά, οι επικριτές θα μπορούσαν να πουν ότι οι δαπάνες αυτές για τις πολιτικές απασχόλησης συνιστούν αναδιανομή εισοδημάτων κατά των επερχόμενων γενεών, όμως ξεχνάτε ότι η καλύτερη κληρονομιά για την επόμενη γενιά είναι η κοινωνική ειρήνη.

Μία επεκτατική στρατηγική πρέπει να περικλείει και μικροοικονομικά και μακροοικονομικά στοιχεία και να συνοδεύεται από διεθνή συνεργασία. Οι μικροοικονομικές πολιτικές, όπως η επέκταση της εκπαίδευσης και της εξειδίκευσης, είναι απαραίτητες γιατί βοηθούν τον εργαζόμενο να αποκτήσει εκείνα τα εφόδια που είναι απαραίτητα για να μπορεί να εντάσσεται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες εργασιακές ανάγκες, οι οποίες προκύπτουν από τη συνεχή εξέλιξη της τεχνολογίας. Αυτές όμως οι πολιτικές, δεν έχουν καμιά αξία αν η ίδια η οικονομία δεν παράγει νέες

θέσεις εργασίας. Για αυτόν τον λόγο οι μακροοικονομικές πολιτικές, όπως η χαλαρή δημοσιονομική πολιτική και η αλλαγή στους τρόπους φορολόγησης, καλούνται να δημιουργήσουν εκείνες τις συνθήκες που θα θέσουν τις βάσεις για μια νέα οικονομική άνθηση. Κατά συνέπεια, και οι μικροοικονομικές και οι μακροοικονομικές πολιτικές πρέπει να συμβάλλουν σε ένα καλύτερα εκπαιδευμένο και περισσότερο παραγωγικό εργατικό δυναμικό. Συμπερασματικά, η διεθνής πολιτική συνεργασία είναι επιβεβλημένη και αναγκαία έτσι ώστε τα κράτη να είναι σε θέση να ασκούν επεκτατικές οικονομικές πολιτικές, αποφεύγοντας την ανάγκη να ανταγωνίζονται σε επίπεδο νομισματικών υποτιμήσεων, μια πολιτική που, σε τελική ανάλυση, δεν πρόκειται να ωφελήσει κανένα.

Οι κυβερνήσεις οι οποίες επιθυμούν να βοηθήσουν τους ανειδίκευτους εργαζόμενους έχουν τέσσερις επιλογές: τον προστατευτισμό, την εκπαίδευση και την εξειδίκευση, τα δημόσια επαγγελματικά προγράμματα και τις επιχορηγούμενες νέες θέσεις εργασίας και, τέλος τη φορολογική πολιτική και τις εισοδηματικές μεταβιβάσεις. Για να εφαρμοστούν όλα αυτά, απαιτούνται, βέβαια κάποια έξοδα τα οποία όμως πρέπει να καλυφτούν με οποιοδήποτε κόστος.

Αυξημένες δαπάνες στη μόρφωση και στην εκπαίδευση, φαίνεται να είναι η μόνη πολιτική παρέμβαση που συναντά την παγκόσμια επιδοκιμασία σε όλο το πολιτικό φάσμα. Μετά από μια γενιά, οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι θα ανταποκριθούν στο «οικονομικό νεύμα» και θα επιλέξουν περισσότερη μόρφωση και εκπαίδευση. Ιστορικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι αυτή η διαδικασία λαμβάνει χώρα στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες που υφίστανται σημαντικές οικονομικές αλλαγές. Τα οφέλη της εκπαίδευσης για τους απολυμένους εργαζόμενους είναι δεδομένα, το κόστος όμως της παγκόσμιας εκπαίδευσης είναι απαγορευτικό. Σίγουρα, η διεύρυνση των μορφωτικών ευκαιριών πρέπει να παίζει σημαντικό ρόλο σε κάθε δημοκρατική κοινωνία και πρέπει να επιδοτείται – αυτό σημαίνει καλή πολιτική και καλή οικονομία. Όμως, ως βραχυπρόθεσμη λύση, δεν παρέχει οριστική θεραπεία στα δομικά προβλήματα της ανεργίας και της ανισότητας.

Η τρίτη προσέγγιση είναι να αυξηθεί ο αριθμός των θέσεων εργασίας μέσα από προγράμματα δημοσίων έργων ή πιθανώς, πιο αποτελεσματικά,

από επιχορηγούμενα προγράμματα απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα. Λίγες δυτικές χώρες έχουν επιδιώξει αυτήν την πολιτική από την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης, αλλά πρέπει να υπενθυμιστεί ότι το New Deal, επέτυχε στο να δημιουργήσει θέσεις εργασίας και να μειώσει τη φτώχεια. Η δημιουργία θέσεων εργασίας μέσω της κατάλληλης δημόσιας πολιτικής, είναι σχετικά αποδοτική και κοινωνικά προσοδοφόρα πολιτική, μια και παρέχει στους νέους εργαζόμενους εργασιακή εμπειρία. Εάν η κυβέρνηση επιχορηγεί θέσεις εργασίας θα πετύχει να δημιουργήσει περισσότερες. Τέτοιες πολιτικές όμως, πρέπει να σχεδιάζονται προσεκτικά ώστε να αποφεύγεται μια μη παραγωγική, αντικατάσταση των μη επιχορηγούμενων θέσεων εργασίας, με επιχορηγούμενες.

Συμπερασματικά, είναι ξεκάθαρο ότι η φορολογική και οι εισοδηματικές μεταβιβάσεις πρέπει να παίζουν έναν κεντρικό ρόλο σε κάθε σοβαρή προσπάθεια που γίνεται προκειμένου να βοηθηθούν οι εργαζόμενοι και να χρηματοδοτηθούν καινούργια αναπτυξιακά προγράμματα. Μια πιθανή προσέγγιση, συνδυάζοντας κατά καλύτερο τρόπο τη χαλαρή φορολογία του υποψηφίου Steve Forbes και την πρόταση για φορολόγηση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών του γερουσιαστή Jeff Bingaman, θα ήταν να μειωθούν οι ομοσπονδιακοί φόροι εισοδήματος να μειωθούν, δηλαδή, τα έσοδα που προέρχονται από τη φορολόγηση των εισοδημάτων των φτωχότερων τάξεων βοηθώντας έτσι, στο να γίνει πιο προοδευτική η εισοδηματική κλίμακα. Στις ΗΠΑ, το δημοσιονομικό έλλειμμα που θα προέκυπτε από μια πολιτική θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με την επιβολή ενός εθνικού φόρου προστιθέμενης αξίας πάνω στα είδη πολυτελείας. Οι περισσότερες βιομηχανικές χώρες εφαρμόζουν ήδη το φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ). Κατά συνέπεια, οι εργαζόμενοι θα μπορούν να πληρώσουν χαμηλότερο μερίδιο στη συνολική φορολογία από τη στιγμή που η καταβολή του δικού τους ΦΠΑ θα είναι χαμηλότερη σε σχέση με το φόρο εισοδήματος που πληρώνουν σήμερα. Ενώ οι πλούσιοι, από την άλλη πλευρά, οι οποίοι βρίσκουν πάντα παραθυράκια για να φοροδιαφεύγουν, δε θα μπορούν να ξεφύγουν μη πληρώνοντας το δικό τους μερίδιο στο ΦΠΑ. Και το πιο σημαντικό, περισσότερες θέσεις εργασίας υπηρεσιών θα παρέχονται από ότι σήμερα.

Στην Ευρώπη, από την άλλη μεριά, το βασικό οικονομικό πρόβλημα είναι η ανεργία και όχι η εισοδηματική ανισότητα. Εάν ο στόχος των Ευρωπαίων είναι η αύξηση της ευελιξίας της αγοράς, η πρόσληψη νέων εργαζόμενων και η δημιουργία πολλών μικρών επιχειρήσεων, τότε πρέπει απαραίτητα να προχωρήσουν σε επιπρόσθετες μεταρρυθμίσεις. Πρέπει να γίνει σαφές ότι η απραξία είναι αυτή που υποδηλώνει έλλειψη πολιτικής βούλησης στην Ευρώπη σήμερα και όχι η έλλειψη της γνώσης των οικονομικών προβλημάτων. Μεταξύ αυτών των μεταρρυθμίσεων, είναι απαραίτητη η μείωση των επιβαρύνσεων που έχει ο εργοδότης για ασφαλιστική κάλυψη των εργαζόμενων. Επίσης, είναι σημαντικό να υπάρχει ευελιξία στην πρόσληψη ή την απόλυση των υπαλλήλων, καθώς και δυνατότητα ευελιξίας όσον αφορά τις ώρες εργασίας. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συγκεκριμένα, οι οποίες συνιστούν, μεταξύ των άλλων, σημαντικές πηγές νέων θέσεων εργασίας, συναντούν εμπόδια στην ανάπτυξη τους, εξαιτίας αυτών των δαπανηρών και δύσκαμπτων ρυθμίσεων. Επιπροσθέτως, η κάλυψη των ανέργων στην Ευρώπη είναι τέτοια που οι άνεργοι δεν έχουν σοβαρό κίνητρο να βρουν νέα δουλειά. Στο σημείο αυτό, οι Ευρωπαίοι ίσως έχουν κάτι να μάθουν από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι αποταμιεύσεις στις χώρες αυτές θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν προγράμματα τα οποία θα βοηθούσαν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Μια πρόσφατη μελέτη του Ινστιτούτου Brookings για την πολιτική που χρειάζεται για να ενισχυθεί η ανάπτυξη της οικονομίας των ΗΠΑ, συμπεριλαμβάνοντας κονδύλια για την εκπαίδευση και τη επιμόρφωση και προσθέτοντας δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, εκτιμά ότι χρειάζονται ετησίως δαπάνες της τάξης των 80 δις δολαρίων, ένα μεγάλο αλλά όχι τόσο υψηλό ποσό. Στην Ευρώπη, το κόστος προβλέπεται να είναι πολύ μεγαλύτερο, καθώς το επίπεδο της ανεργίας είναι υψηλότερο. Προκειμένου να χρηματοδοτηθεί το πρόγραμμα αυτό οι συγγραφείς προτείνουν υψηλότερη φορολογία στα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα, καθώς και περικοπές δαπανών, όπως στην άμυνα, για παράδειγμα. Ενώ κάποιος θα μπορούσε να διαφωνήσει με τα συγκεκριμένα μέτρα το κόστος φανερώνει το μέγεθος των προσπαθειών που πρέπει να κάνουν αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις.

Ένα από τα βασικά επιχειρήματα κατά της εφαρμογής μιας επεκτατικής στρατηγικής είναι ότι θα είναι πληθωριστική. Υπό τις υπάρχουσες συνθήκες ο πληθωρισμός μπορεί να αποφευχθεί εάν συνεχιστεί η πειθαρχημένη νομισματική πολιτική. Αλλά, όμως, λίγος πληθωρισμός στο εξωτερικό, όπως στην περίπτωση της Ιαπωνίας, πιθανόν να ευνοήσει τα αμερικανικά συμφέροντα. Για την Ευρώπη, ίσως ήρθε η στιγμή να αναθεωρήσει τη δογματική γερμανική προσέγγιση της νομισματικής πολιτικής. Όπως ο πληθωρισμός, έτσι και η ανεργία με διψήφιο νούμερο, είναι η σύγχρονη μάστιγα που έχει καταστρεπτικές συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία.

4.2 ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ –

ΑΝΕΡΓΙΑ

Η παγκοσμιοποίηση – η διεθνής ολοκλήρωση των αγαθών, της τεχνολογίας, της εργασίας και του κεφαλαίου, είναι γεγονός. Σε οποιαδήποτε μεγάλη πόλη, σε οποιαδήποτε χώρα, υπάρχουν ιαπωνικά αμάξια, ένα τηλεφώνημα αρκεί για την αγορά μετοχών από ένα χρηματιστήριο στην άλλη άκρη του κόσμου, τοπικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς αμερικανικούς υπολογιστές και ξένες εθνικές επιχειρήσεις έχουν αναλάβει μεγάλα τμήματα βιομηχανιών υπηρεσιών. Τα τελευταία είκοσι χρόνια το εξωτερικό εμπόριο και η διασυνοριακή εξάπλωση της τεχνολογίας, της εργασίας και του κεφαλαίου είναι μαζική και ασυγκράτητη. Κατά την ίδια περίοδο, στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, η ζήτηση για πιο ειδικευμένους εργαζόμενους έχει αυξηθεί σε βάρος των λιγότερο ειδικευμένων εργαζόμενων και το χάσμα εισοδήματος μεταξύ των δύο αυτών ομάδων έχει αυξηθεί.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η παγκοσμιοποίηση «συμπίπτει» με την υψηλότερη ανεργία των λιγότερο ειδικευμένων εργαζόμενων, αλλά και με διευρυνόμενη εισοδηματική ανισότητα. Όμως, τελικά, ήταν αυτή που προκάλεσε τα φαινόμενα αυτά όπως πολλοί υποστηρίζουν ή θα έπρεπε να εστιάσουμε την προσοχή μας σε άλλους παράγοντες, όπως στην πρόοδο

της τεχνολογίας; Σε αυτήν την ερώτηση, επιδιώκουμε να απαντήσουμε παρακάτω.

➤ **ΒΑΣΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ**

Το καλύτερο είναι να αρχίσουμε με τα γεγονότα. Αρχίζουν οι οικονομίες στον κόσμο να γίνονται πιο ολοκληρωμένες; Έχει η αυξημένη ανεργία και η διευρυνόμενη εισοδηματική ανισότητα ουσιαστικά συμπέσει με την αυξημένη οικονομική ολοκλήρωση;

➤ **ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ**

Το μερίδιο των εισαγωγών και των εξαγωγών στη συνολική παραγωγή παρέχει ένα μέτρο της έκτασης της παγκοσμιοποίησης των αγορών αγαθών. Παρ' όλο που τα ξένα αγαθά είναι σήμερα διαθέσιμα σε κάθε χώρα περισσότερο παρά ποτέ, η εξάπλωση της ολοκλήρωσης των αγορών αγαθών δεν είναι συνεχής μέσα στο χρόνο. Το παγκόσμιο εμπόριο σε σχέση με την παραγωγή, αναπτύχθηκε από τα μέσα του 1800 μέχρι το 1913. Είχε δε καθοδική πορεία από το 1913 μέχρι το 1950 λόγω των δύο παγκοσμίων πολέμων και των προστατευτικών πολιτικών που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης της δεκαετίας του '30 ενώ αντίθετα άνθισε μετά το 1950. Μόνο κατά τη δεκαετία του '70 οι ροές του εμπορίου ως ποσοστό της παραγωγής έφτασαν στο ίδιο σημείο με αυτό της αρχής του αιώνα, γεγονός που ήταν αποτέλεσμα της μείωσης των δασμών και των ποσοτώσεων, των αποδοτικότερων επικοινωνιών και των μειωμένων κοστών μεταφοράς.

Για πολλές αναπτυγμένες οικονομίες, η πιο σημαντική δεκαετία για την παγκοσμιοποίηση από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν η δεκαετία του '70 όταν το ποσοστό του εμπορίου στην παραγωγή αυξήθηκε αξιοσημείωτα και στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες στην αρχή των δύο πετρελαϊκών κρίσεων. Στις αναπτυσσόμενες χώρες, η έκθεση στο διεθνές εμπόριο αυξήθηκε πάλι στα τέλη της δεκαετίας του '80 συμπίπτοντας με τις προθέσεις του προς το ελεύθερο εμπόριο.

Η αύξηση στο ποσοστό των εξαγωγών στη συνολική παραγωγή, πιθανόν υποεκτιμά το βαθμό παγκοσμιοποίησης της αγοράς αγαθών.

Ολοένα και περισσότερη παραγωγή στις αναπτυγμένες οικονομίες αποτελείται από πολλές μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες: Η εκπαίδευση η κυβέρνηση, η ασφάλεια, η ακίνητη περιουσία και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Ίσως να ήταν πιο ακριβές να μετρήσουμε τη σπουδαιότητα του διεθνούς εμπορίου σκεπτόμενοι τις εξαγωγές εμπορευμάτων ως ένα μερίδιο της παραγωγής εμπορεύσιμων, μόνο, αγαθών. Έτσι μετρούμενη, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια πραγματικότητα και δε δίνει κανένα σημάδι ότι θα υποχωρήσει.

➤ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μια σημαντική τάση στις αγορές εργασίας στις αναπτυγμένες οικονομίες είναι η σταθερή μετάβαση της ζήτησης από τους λιγότερο ειδικευμένους εργαζόμενους στους περισσότερο ειδικευμένους. Ειδικευμένοι, είτε από άποψη εκπαίδευσης, είτε από άποψη εμπειρίας. Αυτή η τάση έχει δημιουργήσει δραματικές ανόδους τόσο στην ανισότητα των μισθών και των εισοδημάτων ανάμεσα στους περισσότερο και στους λιγότερο ειδικευμένους σε κάποιες χώρες, όσο και ανεργία για τους λιγότερο ειδικευμένους σε άλλες χώρες.

Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, οι μισθοί των λιγότερο ειδικευμένων εργαζόμενων έχουν μειωθεί απότομα από τα τέλη της δεκαετίας του '70 σε σχέση με αυτούς των περισσότερο ειδικευμένων εργαζόμενων. Μεταξύ του 1979 και του 1988 ο μέσος μισθός ενός απόφοιτου κολεγίου σε σχέση με το μέσο μισθό ενός απόφοιτου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε κατά 20% και τα μέσα εβδομαδιαία εισοδήματα των ανδρών στα σαράντα τους σε σχέση με τα μέσα εβδομαδιαία εισοδήματα των ανδρών στα είκοσι τους αυξήθηκε κατά 25%. Αυτή η ολοένα αυξανόμενη ανισότητα ανατρέπει μια τάση προηγούμενων δεκαετιών (σύμφωνα με κάποιους υπολογισμούς πηγαίνοντας πίσω μέχρι το 1910) προς μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των πιο ειδικευμένων και των λιγότερο ειδικευμένων εργαζόμενων. Την ίδια στιγμή, ο μέσος πραγματικός μισθός στις ΗΠΑ (δηλαδή ο αποπληθωρισμένος, μέσος μισθός) έχει αυξηθεί με αργούς ρυθμούς από τις αρχές της δεκαετίας του '70 και ο πραγματικός μισθός για τους ανειδίκευτους εργαζόμενους έχει ουσιαστικά μειωθεί. Έχει υπολογιστεί

ότι οι πραγματικοί μισθοί των αρρένων απόφοιτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν υποστεί μια μείωση της τάξεως του 20% από τις αρχές της δεκαετίας του '70.

Σε άλλες χώρες, η «μετάβαση» της ζήτησης έλαβε μέρος στην απασχόληση αντί για το εισόδημα. Εκτός από την Αγγλία, οι αλλαγές στη διαφορετικότητα των μισθών είναι γενικά πολύ λιγότερο σημαντικές από ότι στις ΗΠΑ. Οι χώρες με λιγότερη αύξηση της ανισότητας στους μισθούς υπέστησαν αντίστοιχα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας για τους λιγότερο ειδικευμένους εργαζόμενους.

Αυτό που εξηγεί τις διαφορές στα αποτελέσματα για τους μισθούς και την απασχόληση ανάμεσα στις χώρες, είναι οι διαφορετικές δομές των αγορών εργασίας. Σε χώρες με σχετικά ελαστική μισθοδοσία σε αποκεντρωμένες αγορές εργασίας όπως οι ΗΠΑ, και ολόενα και περισσότερο η Αγγλία, η μείωση στη σχετική ζήτηση για λιγότερο ειδικευμένη εργασία, έχει οδηγήσει σε χαμηλότερους σχετικούς μισθούς για τους ανειδίκευτους εργαζόμενους. Αντιθέτως, σε χώρες με σχετικά άκαμπτες δομές στις αγορές εργασίας όπως η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία, η απασχόληση είναι χαμηλότερη.

Δύο άλλα γεγονότα σχετικά με αυτές τις τάσεις των αγορών εργασίας έριξαν κάποιο φως σχετικά με τις επιδράσεις του εμπορίου. Το πρώτο είναι ότι περίπου 70% της συνολικής μεταβολής της ζήτησης εργασίας στη βιομηχανία των ΗΠΑ, ήταν μια αλλαγή υπέρ της ζήτησης για εξειδικευμένη εργασία μέσα στις βιομηχανίες και όχι από τις βιομηχανίες χαμηλότερης έντασης εξειδικευμένης εργασίας προς εκείνες της υψηλότερης. Σε όλα τα επίπεδα της βιομηχανικής κατάταξης, η πλειοψηφία των αμερικάνικων βιομηχανιών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 προσέλαβαν σχετικά περισσότερους εξειδικευμένους εργαζόμενους από ότι στη δεκαετία του '70 παρ' όλο που οι μισθοί αυτών των εργαζόμενων είχαν αυξηθεί.

Το δεύτερο γεγονός είναι ότι τα εισοδηματικά χάσματα έχουν διευρυνθεί, τόσο σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες όσο και στις αναπτυγμένες οικονομίες, ενώ στοιχεία αποδεικνύουν ότι η ζήτηση εργασίας στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει επίσης μετακινηθεί προς τους εργαζόμενους με υψηλή ειδίκευση. Για παράδειγμα, σχετική έρευνα αποκαλύπτει ότι το ελεύθερο εμπόριο στο Μεξικό, από τα μέσα έως τα τέλη

της δεκαετίας του '80 οδήγησε σε αύξηση των σχετικών μισθών των ανώτερα ειδικευμένων εργαζόμενων. Θα μπορούσαμε να περιμένουμε ότι το ελεύθερο εμπόριο θα αύξανε τη ζήτηση για ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, καθώς και τους μισθούς του, αλλά ουσιαστικά το αντίθετο έχει συμβεί σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες.

➤ **ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ;**

Χωρίς να αποτελεί έκπληξη, πολλοί συνδέουν συχνά την αυξημένη παγκοσμιοποίηση με την πτώση των σχετικών μισθών των λιγότερο ειδικευμένων εργαζόμενων στις αναπτυγμένες οικονομίες. Αλλά έχει ουσιαστικά το αυξημένο διεθνές εμπόριο, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, χειροτερεύσει την εισοδηματική ανισότητα;

Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα. Η μια εστιάζει την προσοχή στο ρόλο των τιμών των εισαγωγών, στη μείωση των τιμών των προϊόντων και επακόλουθα στη μείωση των μισθών. Η δεύτερη, λαμβάνει υπόψη την ποσότητα αντί για την τιμή των εισαγωγών ως ένα μέτρο της έντασης του ανταγωνισμού από τις εισαγωγές.

➤ **Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ**

Η οικονομική θεωρία υποδεικνύει ότι το διεθνές εμπόριο επηρεάζει τις τιμές των προϊόντων και στις εξαγωγικές και στις εισαγωγικές χώρες και αυτό με τη σειρά του επηρεάζει την τιμή της εργασίας δηλαδή, τους μισθούς μέσα στις χώρες με το να επηρεάζει τη ζήτηση εργασίας. Αλλαγές στις τιμές των προϊόντων που προκλήθηκαν από τον ανταγωνισμό λόγω των εισαγωγών αλλάζουν τις ευκαιρίες κέρδους των εταιριών. Οι εταιρείες αντιδρούν κατευθύνοντας τους πόρους σε επικερδείς βιομηχανίες και όχι σε βιομηχανίες που βρίσκονται σε οικονομική ύφεση. Οι ροές του εμπορίου, άρα δημιουργούν μεταβολές στη ζήτηση για εργασία, αφού χρειάζονται περισσότεροι εργαζόμενοι σε νέους κερδοφόρους τομείς και λιγότεροι στους μη κερδοφόρους. Αν η προσφορά εργασίας παραμένει σταθερή, αυτές οι αλλαγές στη ζήτηση οδηγούν σε αύξηση των μισθών,

αφού οι εργαζόμενοι θα απαιτήσουν μισθολογική αύξηση για να μετακινηθούν στις περισσότερο κερδοφόρες βιομηχανίες.

Η θεωρία, επίσης υποδεικνύει ότι ο ανταγωνισμός των εισαγωγών επιδρά στη μείωση των τιμών των αγαθών που παρασκευάζονται από μη ειδικευμένους εργαζόμενους, σε σχέση με τις τιμές των αγαθών που «προσδιορίζονται» από ειδικευμένους (π.χ. μηχανές γραφείου) έτσι ώστε οι εγχώριες επιχειρήσεις καταλήγουν να παράγουν αγαθά έντασης υψηλής ειδίκευσης εργασίας. Αλλά έχουν τελικά οι τιμές των αγαθών στις αναπτυσσόμενες οικονομίες αλλάξει κατ' αυτόν τον τρόπο; Αν είναι έτσι τότε το εμπόριο μπορεί να έχει συμβάλει στην ισοκατανομή εισοδήματος αλλά, πρέπει πρώτα να αποδειχθεί ότι οι αλλαγές στις τιμές των αγαθών είναι αποτέλεσμα του εμπορίου και όχι άλλων καθαρά εγχώριων επιρροών.

Αρκετή έρευνα έχει γίνει πάνω σε αυτήν το ερώτημα και παρ' όλο που τα συμπεράσματα δεν είναι ακριβή, φαίνεται να υπάρχουν μερικές ενδείξεις μεγαλύτερων αυξήσεων στις τιμές των προϊόντων ειδικευμένης εργασίας στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αν κάτι έχει συμβεί, είναι ότι οι αυξήσεις των τιμών είναι μεγαλύτερες στις βιομηχανίες έντασης ανειδίκευτης εργασίας. Η γρήγορη εξέλιξη της τεχνολογίας φαίνεται ότι έχει οδηγήσει σε σχετική μείωση των τιμών στις βιομηχανίες έντασης ειδικευμένης εργασίας, παρά στη μείωση των τιμών στις βιομηχανίες έντασης ανειδίκευτης εργασίας, όπως θα ήταν αναμενόμενο αν λάβουμε υπόψη τον ανταγωνισμό των εισαγωγών από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το εμπόριο με τις αναπτυσσόμενες χώρες έχει παίξει μικρό μόνο ρόλο στην αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας στις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

➤ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ

Ένας δεύτερος τρόπος για να μετρήσουμε πώς το εμπόριο επηρεάζει τους μισθούς είναι να εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στον όγκο του εμπορίου και να αναλύσουμε τους παράγοντες που ενσωματώνονται στις εμπορικές ροές αντί στις τιμές των εισαγωγών.

Το εμπόριο μπορεί να θεωρηθεί ότι μεταφέρει αποτελεσματικά από τη μια χώρα στην άλλη τις υπηρεσίες των εργαζόμενων που συμβάλλουν στην παραγωγή των εμπορεύσιμων αγαθών. Άρα, η χώρα που εισάγει απολαμβάνει τις υπηρεσίες των εργαζόμενων της χώρας που εξάγει, η οποία χάνει το πλεονέκτημα των υπηρεσιών των εργαζόμενων της, καθώς αυτές εξάγονται.

Στατιστικά στοιχεία για τις ροές εμπορίου στην Αμερική έχουν αναλυθεί για να συμπεράνουν τις ποσότητες εργασίας που ενσωματώνονται στις ροές εμπορίου. Η Αμερική τείνει να εξάγει μεταποιημένα προϊόντα ή αγαθά που παράγονται από ειδικευμένους εργαζόμενους και να εισάγει προϊόντα ανειδίκευτων εργαζόμενων και πρώτες ύλες. Έτσι, η αυξανόμενη σπουδαιότητα του εμπορίου στην αμερικανική οικονομία έχει αυξήσει την προσφορά ανειδίκευτης εργασίας σε αυτήν την χώρα σε σχέση με την προσφορά ειδικευμένης εργασίας. Η ανάλυση αποδεικνύει ότι το εμπόριο ήταν η αιτία για περίπου 15% της συνολικής αύξησης της εισοδηματικής ανισότητας κατά τη διάρκεια από το 1980 έως το 1985. βέβαια, το αποτέλεσμα αυτό υποχώρησε τα επόμενα χρόνια. Περαιτέρω έρευνες έχουν δείξει, για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες ως σύνολο, ότι το εμπόριο τους με τις αναπτυσσόμενες χώρες έχει οδηγήσει σε περίπου 20% μείωση της ζήτησης ανειδίκευτης εργασίας στη βιομηχανία. Αυτές οι έρευνες έγιναν, περισσότερο, λόγω κάποιων αμφιβολιών σχετικά με το αν μειώθηκαν οι θέσεις εργασίας λόγω του εμπορίου, κι όχι λόγω της προόδου της τεχνολογίας στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Άλλες έρευνες έχουν υπολογίσει ότι οι μεταβολές στη ζήτηση στις αγορές προϊόντων, συμπεριλαμβανόμενης και της επίδρασης των εισαγωγών, ήταν υπεύθυνες για λιγότερο από 10% της αύξησης της εισοδηματικής ανισότητας.

➤ ΣΥΝΘΕΣΗ

Είτε αναλύσουμε τις τιμές των εισαγωγών είτε τον όγκο τους, σχεδόν όλες οι έρευνες βρίσκουν μόνο μια μέτρια επίδραση του διεθνούς εμπορίου στους μισθούς και στην εισοδηματική ανισότητα. Ο μέσος υπολογισμός για την επίδραση του εμπορίου στους μισθούς και την απασχόληση δείχνει ότι

αυτή η επίδραση δεν είναι μηδαμινή οι πιο πολλές έρευνες βρίσκουν ότι το εμπόριο παίζει κάποιο ρόλο ο οποίος όμως δεν είναι σημαντικός. Αυτό το συμπέρασμα μπορεί να φαίνεται λίγο παραπλανητικό, ιδιαίτερα από τη στιγμή που οι αναπτυγμένες οικονομίες έχουν γίνει πιο ανοικτές στο διεθνές εμπόριο από τις αρχές του 1970.

Υπάρχουν τουλάχιστον δύο εξηγήσεις. Πρώτον είναι πιθανόν οι αναπτυγμένες οικονομίες να μην έχουν γίνει στην ουσία πιο ανοικτές στο εμπόριο, γιατί παρότι οι φόροι έχουν μειωθεί, έχουν αντικατασταθεί από μη δασμολογικά εμπόδια. Δεύτερον οι επιχειρήσεις στις αναπτυγμένες οικονομίες μπορεί να έχουν αυξήσει το μίγμα των αγαθών τους, παράγοντας μικρότερης προστιθέμενης αξίας αγαθά, για να αντιμετωπίσουν την απειλή του χαμηλόμισθου ξένου ανταγωνισμού. Αν αυτό είναι αλήθεια, ο ξένος ανταγωνισμός δεν οδηγεί σε μεγάλες αλλαγές στις σχετικές τιμές των αγαθών αφού με αυτόν τον τρόπο αμβλύνεται.

Το πρόβλημα για το πώς θα μετρήσουμε σωστά την επίδραση του εμπορίου στις αγορές εργασίας παραμένει άλυτο και οι διαφωνίες συνεχίζονται. Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ότι όλες οι έρευνες έχουν ένα κοινό στοιχείο και αυτό είναι ότι το εμπόριο έχει πολλή μικρή επίδραση στους μισθούς και στην εισοδηματική ανισότητα.

➤ **ΑΛΛΟΙ «ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ»**

Στις προηγούμενες παραγράφους αναφέρθηκε μόνο μια πλευρά της σύνδεσης μεταξύ παγκοσμιοποίησης και αγορών εργασίας για το αν το διεθνές εμπόριο έχει οδηγήσει στην αυξημένη εισοδηματική ανισότητα και στους χαμηλότερους μισθούς και την υψηλότερη ανεργία για τους μη ειδικευμένους εργαζόμενους. Επηρεάζει το εμπόριο την αγορά εργασίας με άλλους τρόπους; Και τι αποτελέσματα έχουν η κινητικότητα του κεφαλαίου, οι μετακινήσεις των εργαζόμενων από χώρα σε χώρα και η εξάπλωση της τεχνολογίας σε αυτή την αγορά;

➤ **ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ**

Το εμπόριο μπορεί να επηρεάσει τις αγορές εργασίας πέρα από το να μετατοπίσει τη ζήτηση από τους ανειδίκευτους εργαζόμενους στους

ειδίκευμένους και έτσι να επηρεάσει και τους μισθούς. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα του εμπορίου είναι η επίδραση του ανταγωνισμού από τις εισαγωγές στη διαφορικότητα των μισθών από βιομηχανία σε βιομηχανία.

Ένα φαινόμενο κατά το οποίο ίσης αξίας εργαζόμενοι πληρώνονται περισσότερο σε κάποιες βιομηχανίες από ότι σε άλλες. Παρότι η διαφορετικότητα των μισθών είναι αναμφισβήτητο γεγονός, για την αιτία που προκάλεσε το φαινόμενο αυτό δεν υπάρχει συμφωνία. Μια εξήγηση είναι ότι η διαφορετικότητα των μισθών δεν οφείλεται σε παρατηρημένα χαρακτηριστικά των εργαζόμενων, αλλά εντοπίζεται στον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, μια επιχείρηση μπορεί να προσελκύει μηχανικούς που είναι ουσιαστικά υψηλότερων ικανοτήτων, παρότι μπορεί να φαίνεται ότι έχουν την ίδια μόρφωση και πείρα με μηχανικούς που εργάζονται σε βιομηχανίες που τους δίνουν χαμηλότερους μισθούς. Μια άλλη εξήγηση, που αφορά κυρίως βιομηχανίες με ισχυρό συνδικαλισμό, όπως π.χ. οι αυτοκινητοβιομηχανίες είναι ότι οι υψηλότεροι μισθοί αντανakλούν την ικανότητα των εργαζομένων να διαπραγματευτούν το ύψος των μισθών τους και να μοιραστούν με τους επιχειρηματίες ένα μέρος των κερδών, ιδιαίτερα στις βιομηχανίες εκείνες που παρατηρείται υψηλότερη, του μέσου όρου, κερδοφορία.

Αν αυτή η εξήγηση είναι σωστή, τότε το διεθνές εμπόριο μπορεί να επηρεάσει τους μισθούς με το να επηρεάσει τον ανταγωνισμό των αγορών προϊόντων και τη δυνατότητα κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Ανάλογα με τη φύση της διαπραγμάτευσης μισθών, ο ανταγωνισμός των εισαγωγών, που περιορίζει τα κέρδη των επιχειρήσεων, μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε μείωση των μισθών στις υψηλόμισθες βιομηχανίες, αλλά και σε μια μεταβολή της εισοδηματικής ανισότητας από βιομηχανία σε βιομηχανία, αφού μειώνονται οι μισθοί των ανειδίκευτων εργαζόμενων, τόσο σε βιομηχανίας που βρίσκονται σε οικονομική ύφεση, όσο και σε «επιτυχημένες» βιομηχανίες. Αν μια βιομηχανία γίνεται πιο ανταγωνιστική διεθνώς, αυτό θα αναμένονταν να οδηγήσει και σε χαμηλότερους μισθούς, αλλά και σε μικρότερες διαφορές των μισθών από χώρα σε χώρα.

Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί οι περισσότεροι που αντιτίθενται στο ελεύθερο εμπόριο δεν ανησυχούν για τα «αναδιανεμητικά» του αποτελέσματα στις διάφορες χώρες, αλλά, αντιθέτως, για τα «εξισωτικά»

του αποτελέσματα. Για παράδειγμα, αντίπαλοι της Βορειοαμερικανικής συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου ανησυχούν ότι ο ανταγωνισμός των εισαγωγών θα οδηγήσει στη μείωση των μισθών των ανειδίκευτων εργαζόμενων, στην Αμερική, στο επίπεδο των μεξικανικών μισθών. Η κάθε χώρα εξαγεί τις υπηρεσίες των εργαζόμενων της στις οποίες πλεονεκτεί και εισάγει τις υπηρεσίες εργασίας που σπανίζουν σε αυτήν. Άρα, το εμπόριο αυξάνει, σε κάθε χώρα, τη σχετική προσφορά της σπάνιας εργασίας και συνεπώς έτσι, μειώνονται και οι μισθοί της εργασίας αυτής, ενώ, από την άλλη μεριά μειώνει τη σχετική προμήθεια της εργασίας που αφθονεί, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι μισθοί. Αυτό οδηγεί σε μια σύγκλιση του ύψους των μισθών από χώρα σε χώρα. Έτσι στην περίπτωση της ΝΑΦΤΑ, θα έπρεπε κανείς να αναμένει την πτώση των μισθών των ανειδίκευτων εργαζόμενων στις ΗΠΑ, όπου η ανειδίκευτη εργασία σπάνια, και αύξηση των μισθών των, σε αφθονία στο Μεξικό, ανειδίκευτων εργαζόμενων, μέχρις ότου εξισωθούν οι μισθοί αυτοί και στις δύο χώρες. Βέβαια, η θεωρητική πιθανότητα της σύγκλισης των μισθών στην πράξη συνοδεύεται από τις εξής περιοριστικές υποθέσεις:

Θα πρέπει να υπάρχουν παρόμοιες προτιμήσεις των καταναλωτών και παρόμοιες τεχνολογίες παραγωγής από χώρα σε χώρα, τέλεια κινητικότητα εργασίας από βιομηχανία σε βιομηχανία σε κάθε χώρα και παραγωγή του ίδιου μίγματος προϊόντων. Η υπόθεση ότι το εργατικό δυναμικό, ακόμα και το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, είναι τόσο παραγωγικό.

4.3 ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ Ε.Ε. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Οι Ευρωπαϊκές αρμόδιες αρχές δεσμεύθηκαν χθες να λάβουν μέτρα, προκειμένου να καθησυχάσουν τις χρηματιστηριακές αγορές στον απόηχο των λογιστικών σκανδάλων στις ΗΠΑ, αν και θεωρούν λιγότερο πιθανά στην Ευρώπη προβλήματα αντίστοιχα με αυτά της Enron και της WorldCom.

Ο Ευρωπαϊός Επίτροπος αρμόδιος για θέματα Εσωτερικής Αγοράς Φριτς Μπόλκεστάιν, κάλεσε τις αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές σε σύσκεψη στις 23 Ιουλίου, προκειμένου να προωθήσουν μέτρα με τα οποία θα διασφαλίζονται οι προδιαγραφές εταιρικής διαχείρισης. Αν και παραμένει επιφυλακτικός, πιστεύει ότι τέτοιου είδους προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Την ίδια στιγμή, ο Γάλλος υπουργός Οικονομικών, Φράνσις Μερ, ζήτησε να ληφθούν έκτακτα μέτρα σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Όμως και οι δύο αξιωματούχοι εξήραν τις επιδόσεις της Ευρώπης, σε μια περίοδο που ο Αμερικανός πρόεδρος Τζορτζ Μπους κάνει λόγο για ριζική αναδιάρθρωση στις ΗΠΑ.

Παράλληλα, οι υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης δήλωσαν ότι στηρίζουν ένα ισχυρό ευρώ και επανέλαβαν τις δεσμεύσεις τους για την αποφυγή λογιστικών σκανδάλων, όπως αυτών που συμβαίνουν στις ΗΠΑ.

Η δήλωση τους για το ευρώ είναι μια από τις πιο ισχυρές που έχουν κάνει από το 1999, όταν το νόμισμα πρωτοπαρουσιάστηκε στην αγορά, ενώ ο Γάλλος υπουργός Οικονομικών, Μερ εξήγησε ότι ένα ισχυρό ευρώ είναι από όλους αποδεκτό, επειδή περιορίζει τις πληθωριστικές πιέσεις και τον κίνδυνο συγκράτησης της ανάπτυξης από την αύξηση των επιτοκίων.

➤ ΤΟ ΔΝΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) υποβάθμισε τις προβλέψεις του για τις προοπτικές ανάπτυξης της Ευρωζώνης, καθώς έχουν αυξηθεί η αβεβαιότητα και οι πτωτικοί κίνδυνοι. Ανέμενε μέχρι πρόσφατα σταδιακή ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας στο δεύτερο φετινό εξάμηνο και επιτάχυνση το 2003

Με βάση όμως τα νέα στοιχεία, «οι τελευταίες εξελίξεις αντέστρεψαν αυτές τις προοπτικές». Ο διεθνής οργανισμός δεν αναφέρει ωστόσο σε ποιο βαθμό υποβαθμίζει τις αρχικές προβλέψεις του, που έκαναν λόγο για οικονομική ανάπτυξη 1,4% φέτος και 2,9 το 2003. Αναφορικά με το ευρώ, το ΔΝΤ εκτιμά ότι η άνοδος του θα προσφέρει οφέλη σε βραχυπρόθεσμο πλαίσιο, μέσω φθηνότερων εισαγωγών, όμως θα καταστήσει λιγότερο ευνοϊκές τις εξαγωγές μακροπρόθεσμα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση «χαιρέτησε» τις νέες εξαιρέσεις από τα αμερικανικά μέτρα αντι-ντάμπινγκ ευρωπαϊκών προϊόντων χάλυβα που εισάγονται στις ΗΠΑ αλλά εμμένει στην προσφυγή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου κατά της Ουάσιγκτον, ανακοίνωσε σήμερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, άνω του 50% των ευρωπαϊκών εξαγωγών χάλυβα προς τις ΗΠΑ πρόκειται πλέον να εξαιρεθούν από την πρόσθετη φορολόγηση που αποφάσισε να επιβάλει τον περασμένο Μάρτιο η κυβέρνηση Μίτους.

«Έντούτοις, ένας σημαντικός αριθμός προϊόντων εξακολουθούν να υπόκεινται στο καθεστώς αυτό τελωνειακών δασμών και για αυτό το λόγο η Ευρωπαϊκή Ένωση εμμένει στην προσφυγή της στον ΠΟΕ», διευκρίνισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν χθες επιπλέον 178 εξαιρέσεις από τους πρόσθετους τελωνειακούς δασμούς στα εισαγόμενα στην αμερικανική αγορά προϊόντα χάλυβα. Πρόκειται για την έβδομη και τελευταία για φέτος λίστα προϊόντων που θα εξαιρεθούν από τα μέτρα, τα οποία αποσκοπούν στην προστασία της αναδιάρθρωσης της αμερικανικής χαλυβουργίας.

➤ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΤ ΣΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Πολλοί παρατηρητές της αγοράς αποδίδουν την πρόσφατη ανοδική πορεία του ευρώ στη διολίσθηση του δολαρίου παρά στην ισχύ του ενιαίου νομίσματος. Το δυσοίωνα κλίμα στη Wall Street παραμένει, τα εταιρικά σκάνδαλα που ήλθαν στο φως έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών απέναντι στην αξιοπιστία των εταιρικών κερδών που ανακοινώνουν οι αμερικανικές επιχειρήσεις ενώ παράλληλα η ανάκαμψη της οικονομίας των ΗΠΑ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «αναιμική».

Οι συγκεκριμένοι παράγοντες σαφώς κρύβονται πίσω από την εξασθένηση του δολαρίου. Είναι όμως σημαντικό να μην υποτιμούμε τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στην άνοδο του ευρώ.

Εάν η ΕΚΤ δεν ήταν τόσο αποφασισμένη να καταπολεμήσει τις πληθωριστικές πιέσεις είναι αμφίβολο κατά πόσον το ενιαίο νόμισμα θα είχε τέτοια περιθώρια ανόδου. Η δραματική μεταστροφή της πορείας του

αντικατοπτρίζει την αλλαγή διάθεσης των επενδυτών διεθνώς, στρεφόμενοι πλέον στην αποτροπή των κινδύνων.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90 ο βασικός λόγος για την άσκηση πιέσεων στο ευρώ ήταν πως όλοι ήθελαν να επωφεληθούν από τη ραγδαία ανάπτυξη των ΗΠΑ. Στη Wall Street επικρατούσε κλίμα ευημερίας και τα κεφάλαια εισέρεαν. Ελάχιστα ήταν εκείνα που μπορούσε να κάνει η ΕΚΤ για να περιορίσει τις εκροές. Όλα αυτά όμως έχουν πλέον αλλάξει και οι κεφαλαιουχικές εισροές προς τις ΗΠΑ έχουν επιβραδυνθεί σημαντικά. Που κατευθύνονται όλα αυτά τα κεφάλαια;

Ο αντιπρόεδρος της ΕΚΤ κ. Λουκάς Παπαδήμος έδωσε κάποια στοιχεία σε πρόσφατη συνέντευξη Τύπου, όταν επιβεβαίωσε ότι αυξήθηκαν σημαντικά οι βραχυπρόθεσμες επενδύσεις των μη κατοίκων της Ευρωζώνης. Αυτό σημαίνει ότι οι επενδυτές τοποθετούν τα κεφάλαια τους σε ασφαλείς βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις στην Ευρωζώνη όπως για παράδειγμα τα αμοιβαία κεφάλαια που επενδύουν σε χρηματαγορές (money – market funds) από τις οποίες εξασφαλίζουν υψηλό ονομαστικό επιτόκιο συγκριτικά με ότι είναι διαθέσιμο για παρόμοιο ενεργητικό στις ΗΠΑ. Παράλληλα, αισθάνονται προστατευμένοι έναντι του πληθωρισμού, χάρη στην αντιπληθωριστική πολιτική της ΕΚΤ. Η αλλαγή κατεύθυνσης στις εισροές κεφαλαίων είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της ισοτιμίας του ευρώ.

Η Φραγκφούρτη στήριξε τη συγκεκριμένη διαδικασία, παραφυλάγοντας με «άγρυπνο μάτι» την πορεία των τιμών. Από τη στιγμή που οι αγορές πείστηκαν πως η ΕΚΤ είναι πρόθυμη να ασκήσει αυστηρότερη νομισματική πολιτική με στόχο την αντιμετώπιση του πληθωρισμού, ακόμα και στην περίπτωση στασιμότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας όσα ταμεία αναζητούσαν ένα «ασφαλές λιμάνι» βρήκαν καταφύγιο στο ευρώ. Έως ένα βαθμό βέβαια, το ενιαίο νόμισμα θα πληρώσει το τίμημα για την απουσία οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωζώνη.

Η ΕΚΤ προσέφερε στην παγκόσμια χρηματοοικονομική κοινότητα μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση έναντι του δολαρίου. Τώρα εάν από την πλευρά τους οι πολιτικοί της Ευρώπης ασκήσουν το καθήκον τους προσφέροντας μεγαλύτερες φοροαπαλλαγές και εφαρμόζοντας πολιτική

τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, τότε το ευρώ πραγματικά θα ανέλθει στα ύψη.

4.4 ΚΙΝΔΥΝΟΙ – ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Αύξηση κατά 24% σημείωσε το εμπορικό πλεόνασμα στην Ευρωζώνη τον Ιούνιο και ανήλθε στα 10,7 δις ευρώ, σύμφωνα με την Eurostat τη Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα στοιχεία για τον Ιούνιο είναι διπλάσια των προβλέψεων των αναλυτών, οι οποίοι ανέμεναν αύξηση κατά 5 δις. Ευρώ. Τους πρώτους έξι μήνες του 2002 οι εξαγωγές της Ευρωζώνης ξεπέρασαν τις εισαγωγές κατά 42 δις ευρώ, ποσό 10 φορές μεγαλύτερο σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2001.

Αναλυτές αναφέρουν ως κύρια αιτία της αύξησης, τη μείωση των εισαγωγών που αντικατοπτρίζει τη χαμηλή ζήτηση των καταναλωτών στην Ευρωζώνη. Συγκρινόμενες με τον Ιούνιο του 2001 οι εισαγωγές σημείωσαν πτώση κατά 8% στα 80,1 δις. Ευρώ, ενώ οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 1% στα 90,8 ευρώ.

«Τα μηνιαία αποτελέσματα είναι ευμετάβλητα αλλά η συνολική πτώση των εισαγωγών προκαλεί έκπληξη» δήλωσε ο Έντουαρντ Τίθερ, αναλυτής της UBS Warburg στο Λονδίνο. Τραπεζικές πηγές αναφέρουν ότι η Ευρώπη ήταν βασισμένη στις παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες, με λίγη ελπίδα για τις κυβερνήσεις να ενισχύουν με χρήματα τις οικονομίες τους, ενώ η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν βλέπει με καλό μάτι τη μείωση των επιτοκίων.

«Η Ευρώπη είναι πολύ εκτεθειμένη στην αμερικανική οικονομία, και εάν υπάρχει πρόβλημα στις ΗΠΑ το ίδιο θα εμφανιστεί και στην Ευρώπη» δήλωσε ο Μάρκ Γουόλ οικονομολόγος της Deutsche Bank. Σε αντίθεση με την Ευρωζώνη οι ΗΠΑ παρουσιάζουν μεγάλο εμπορικό έλλειμμα το οποίο του Ιούνιο του 2002 σημείωσε άνοδο κατά 8,1%.

Μέχρι το τέλος του έτους αναμένεται να εκδοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Οδηγία για τις χρηματιστηριακές πράξεις προσώπων που

κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και τις πράξεις χειραγώγησης της αγοράς.

Στόχος της οδηγίας είναι η βελτίωση του νομικού πλαισίου για την προστασία της διαφάνειας της αγοράς το οποίο είναι σήμερα ελλιπές. Οι πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και η χειραγώγηση της αγοράς εμποδίζουν τη δημιουργία συνθηκών ικανοποιητικής διαφάνειας στην αγορά, κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για τις συναλλαγές όλων των οικονομικών φορέων που δραστηριοποιούνται σε ενοποιημένες χρηματοπιστωτικές αγορές.

Σχετικά με τις πράξεις των προσώπων αυτών, τονίζεται χαρακτηριστικά στην πρόταση οδηγίας που απεστάλη στα κράτη μέλη για διαβούλευση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι περιπτώσεις στις οποίες οι εμπιστευτικές πληροφορίες δεν προέρχονται μόνο από την άσκηση επαγγέλματος ή λειτουργήματος, αλλά και από εγκληματικές δραστηριότητες των οποίων η προετοιμασία ή η εκτέλεση θα μπορούσε να επηρεάσει αισθητά την τιμή ενός ή περισσότερων χρηματοπιστωτικών μέσων ή τη διαμόρφωση των τιμών μιας οργανωμένης αγοράς.

Η χρησιμοποίηση εμπιστευτικών πληροφοριών μπορεί να συνίσταται στην απόκτηση ή διάθεση χρηματοπιστωτικών μέσων και ο ενδιαφερόμενος γνωρίζει ή όφειλε να γνωρίζει, ότι οι πληροφορίες που έχει είναι εμπιστευτικές.

Σημειώνεται ότι στο πρόγραμμα δράσης της Επιτροπής για την εφαρμογή από το 2005 του προγράμματος δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες περιλαμβάνει και η οδηγία για την απαγόρευση πράξεων χειραγώγησης της αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

➤ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

(α) Οικονομική ανάπτυξη

Οι σύγχρονες θεωρίες τονίζουν ότι τα κέρδη της ανάπτυξης ίσως, στην πράξη να μοιράζονται σε όλους. Δύο είναι οι μεγάλες θεωρητικές εξαιρέσεις: Η πρώτη εξαίρεση βασίζεται στην γεωγραφία. Το κέρδος του εμπορίου εξαρτάται από το κόστος μεταφοράς ανάμεσα σε μια εθνική οικονομία και τον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό πρέπει να είναι αρκετά χαμηλό, ώστε να επιτρέπεται η εκτεταμένη αλληλεπίδραση ανάμεσα σε μια εθνική οικονομία και τις αγορές του κόσμου. Αν μια οικονομία είναι γεωγραφικά απομονωμένη, οι ευκαιρίες να πραγματοποιήσει εκτεταμένο εμπόριο είναι σημαντικά περιορισμένες. Έτσι, κάποιες μερίδες του πληθυσμού του κόσμου, μπορεί να αντιμετωπίζουν σοβαρά γεωγραφικά εμπόδια στην ανάπτυξη, παρά τα γενικά επωφέλη αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης. Η δεύτερη θεωρητική εξαίρεση βασίζεται στον κίνδυνο να «παγιδευτούν» οι παραγωγοί φυσικών πόρων σε μια μη ικανοποιητική εμπορική εξειδίκευση και έτσι να καθυστερήσουν ή να μπλοκαριστούν οι βελτιώσεις της βιομηχανίας, που είναι απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη.

(β) Μακροοικονομική σταθερότητα

Με την ακμή της παγκοσμιοποίησης τις δύο τελευταίες δεκαετίες, πολλές μορφές διεθνών ροών κεφαλαίου έχουν αυξηθεί δραματικά. Οι διεθνείς επενδύσεις, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου μέσω κρατικών ταμείων, τα τραπεζικά δάνεια, ο ομολογιακός δανεισμός και τα λοιπά χρηματοπιστωτικά μέσα χρησιμοποιούνται σε υψηλό βαθμό. Και οι

ανεπτυγμένες και οι αναπτυσσόμενες χώρες ανοίγουν τις κεφαλαιαγορές τους όλο και περισσότερο σε ξένη συμμετοχή.

Γενικά, η οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι το εμπόριο οικονομικών στοιχείων ενεργητικού ωφελεί μεμονωμένες χώρες με τρόπους ανάλογους του εμπορίου αγαθών. Στη θεωρία, οι χρηματοπιστωτικές συναλλαγές επιτρέπουν δύο είδη κερδών από το εμπόριο: την αυξημένη διαφοροποίηση του κινδύνου και των διαχρονικών κερδών (μια καλύτερη δυνατότητα να δανείζει και να δανείζεται κανείς με υπέρβαση ενός καθορισμένου χρονικού ορίου. Ο τρόπος αυτός είναι περισσότερο συμβατός με τα επιθυμητά μοντέλα επενδύσεων και κατανάλωσης).

(γ) Διανομή εισοδήματος

Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα αύξησης της ανισότητας και στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Κατά τα τελευταία 25 χρόνια, η οικονομική θεωρία έχει εστιαστεί σε δύο είδη εμπορίου: το ενδοβιομηχανικό και το διαβιομηχανικό. Το πρώτο είδος βασίζεται στα κέρδη από την εξειδίκευση υπό συνθήκες αυξημένων αποδόσεων κλίμακας. Το είδος αυτό είναι μια κατάσταση κερδών για όλους, διότι οι καταναλωτές απολαμβάνουν μια εκτεταμένη ποικιλία προϊόντων. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ πωλούν αυτοκίνητα στην Ευρώπη, ενώ ταυτόχρονα εισάγουν ευρωπαϊκά αυτοκίνητα. Οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να παράγουν αυτοκίνητα «ευρωπαϊκού στυλ», αλλά διαλέγουν να μην το κάνουν, διότι κοστίζει λιγότερο να υπάρχουν μεγαλύτερες σειρές παραγωγής μοντέλων ΗΠΑ που θα πωλούν στην Ευρώπη, για να χρηματοδοτούν τις εισαγωγές των ευρωπαϊκών μοντέλων.

Το διαβιομηχανικό εμπόριο αφορά εξαγωγές αγαθών υψηλής τεχνολογίας από χώρες ανεπτυγμένες προς χώρες αναπτυσσόμενες με αντάλλαγμα φθηνά αγαθά έντασης εργασίας, που εισάγονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ πραγματοποιούν εξαγωγές αγαθών υψηλής τεχνολογίας (πχ τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός) προς την Αφρική, σε αντάλλαγμα την εισαγωγή από την Αφρική ειδών ρουχισμού.

Η θεωρία υποστηρίζει ότι και οι δύο χώρες μπορούν συνολικά να κερδίσουν από τέτοιου είδους εμπόριο, αλλά οι εργαζόμενοι στα πλαίσια

κάθε χώρας μπορεί και να χάσουν. Για παράδειγμα οι εργαζόμενοι στις ΗΠΑ στον τομέα ρουχισμού μπορεί να χάσουν τις εργασίες τους από τον αυξανόμενο ανταγωνισμό με χαμηλόμισθους, ενώ οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι στην Αφρική μπορεί να χάσουν τις εργασίες τους από την εισαγωγή υψηλής ειδίκευσης αγαθών από τις ΗΠΑ.

Δεδομένου ότι το ενδοβιομηχανικό εμπόριο είναι γενικά ισχυρότερο σε χώρες παρόμοιου ύψους εισοδήματος (πχ εμπόριο ΗΠΑ Ευρώπης), ενώ το ενδοβιομηχανικό εμπόριο είναι ισχυρότερο ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες (πχ εμπόριο ΗΠΑ Αναπτυσσόμενης Αφρικής), οι συνέπειες στην κατανομή του εισοδήματος από το εμπόριο μεταξύ πλουσίων και πτωχών χωρών είναι πιο απειλητικές για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.

(δ) Οικονομική διακυβέρνηση

Η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει βαθιά την πολιτική σε πολλά επίπεδα. Το πιο σημαντικό είναι ότι η εθνική αγορά χώνει την αίγλη της συγκριτικά με τις διεθνείς αγορές. Αυτό προκαλεί μια μεταμόρφωση του ρόλου του εθνικού κράτους, σε σύγκριση με τις τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις από τη μια πλευρά και τους πολυεθνικούς πολιτικούς θεσμούς από την άλλη πλευρά.

Στο τέλος του εικοστού αιώνα, η εθνική αγορά εκτοπίζεται όλο και περισσότερο από την διεθνή αγορά. Αυτό συμβαίνει, διότι σχεδόν όλες οι χώρες έχουν συνειδητοποιήσει ότι η εθνική αγορά είναι, απλά, πάρα πολύ μικρή για να μπορέσει να επιτύχει ένα αποτελεσματικό επίπεδο παραγωγής στους περισσότερους τομείς της βιομηχανίας, ακόμη και σε πολλούς τομείς των υπηρεσιών. Αντί για αυτήν, η αποτελεσματική παραγωγή πρέπει να προσανατολίζεται προς τις διεθνείς αγορές. Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση έχει αποδειχθεί καταλύτης για τους διεθνώς συμφωνημένους κανόνες συμπεριφοράς στο εμπόριο, τις χρηματοδοτήσεις, τη φορολογία και πολλούς άλλους τομείς.

Με τον τρόπο αυτό, έχει παροτρύνει την άνοδο διαφόρων διεθνών θεσμών ως καινούργιων οχυρών του αναδυόμενου διεθνούς συστήματος. Ταυτόχρονα κοινότητες, τοπικές κυβερνήσεις και περιφέρειες εντός των εθνών, διακηρύττουν τα δικαιώματά τους όλο και περισσότερο στην πολιτιστική και πολιτική αυτονομία. Το έθνος κράτος δεν είναι πλέον ο

οικονομικός τους προσάτης και σε μακρινές χώρες (πχ Σκωτία, πολιτείες της Ινδίας), η παγκοσμιοποίηση εκλαμβάνεται ως μέσο για την επίτευξη μεγαλύτερης αυτονομίας εντός του εθνικού κράτους.

➤ **ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΗΜΕΡΑ**

Ορισμός

Με το σύγχρονο θεώρημα της παγκοσμιοποίησης, δίδεται έμφαση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ εθνικών οικονομιών στα πλαίσια του ενιαίου παγκόσμιου συνόλου. Διαβεβαιώνεται με νόημα ότι ένα φτάρνισμα στη Νέα Υόρκη συνεπάγεται κρουολόγημα στην Εύρωπη και καταιγίδες στα υπόλοιπα μέρη του κόσμου.

Ενώ η διεθνής αλληλεξάρτηση αποτελεί παλαιότερο φαινόμενο, εν τούτοις αυτό παραβλέπεται από τους θιασώτες της σημερινής παγκοσμιοποίησης. Ενώ στην εποχή μας οι θύελλες πολλαπλασιάζονται, αυτοί ουδέν σύννεφο διαπιστώνουν στον ορίζοντα.

Υποβαθμίζεται η ασιατική κατάρρευση από το 1998, αγνοείται η μέχρι πρότινος ρωσική κρίση, διασκεδάζεται εκείνη του Μεξικού και της Βραζιλίας. Τώρα που η κρίση πλήττει η Αμερική αναζητείται αισιοδοξία «υπό προθεσμία» με την προσφυγή στην μέχρι πρόσφατα αποδοκιμαζόμενη έννοια του «οικονομικού κύκλου». Κί όμως δεν υπάρχει μεγαλύτερος εφιάλτης από αυτόν που εμπνέει το θέαμα της σημερινής παγκόσμιας οικονομίας.

Ενώ η παγκοσμιοποίηση και οι απελευθερώσεις του διεθνούς εμπορίου υπόσχονται οφέλη για κάθε συναλλασσόμενη πλευρά, διαπιστώνεται ότι η σημερινή ενοποίηση των αγορών και οι απορυθμίσεις, οδηγούν σε απονέκρωση του δυναμισμού της παγκόσμιας οικονομίας, εκτός από ορισμένες προνομιακές εστίες. Η δήθεν θεωρία ανάπτυξης μέσω παγκοσμιοποίησης κατέληξε στην αγωνιώδη αναζήτηση «εστίων δυναμισμού», προεξοφλώντας αναπόδεικτα την υποθετική διάχυση δυναμισμού στις υπόλοιπες περιοχές. Όταν στις αρχές του 1980, η δυτική αποταμίευση εκμηδενίστηκε, αναζητήθηκαν κοιτάσματα αποταμίευσης στην Απω Ανατολή. Όταν οι δυτικές οικονομίες επιβραδύνθηκαν, προέκυψε η

έννοια της διεθνούς «ατμομηχανής». Αυτή εντοπίσθηκε στην Αμερική, αλλά βαγόνια δεν έσυρε.

Υποστηρίχθηκε ότι η Άπω Ανατολή αποταμιεύει για λογαριασμό της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ η Αμερική αξιοποιεί την εξ ανατολών αποταμίευση, μέσω δανεισμού και υψηλών ρυθμών ανάπτυξης.

Ο αμερικανο-ασιατικός «κινητήρας» ουδόλως διέχυσε αναπτυξιακή δυναμική πέραν του εαυτού του, τελικώς δε οδηγείται σήμερα σε αδιέξοδο, τόσο στον ασιατικό πόλο, όσο και στον αμερικανικό. Αντί ο αμερικανο-ασιατικός δυναμισμός να συμπαρασύρει την παγκόσμια οικονομία σε ανώτερες επιδόσεις, υπέκυψε τελικώς στις ανισορροπίες και στην αδράνεια της. Αποδείχθηκε ότι ούτε τα ποικίλα ασιατικά θαύματα ούτε το αμερικανικό διεθεταιν παγκόσμιο βεληνεκές και διεισδυτικότητα, εβασίζοντο σε προϋποθέσεις μη μεταδοτικές που εξ ορισμού απέκλειαν την διάχυση τους στον υπόλοιπο κόσμο. Οι επιδόσεις των δύο πόλων αποδείχθηκαν μη εξαγώγιμες διεθνώς. Σήμερα που δεν υπάρχουν πια ασιατικοί δράκοντες και τίγρεις, ούτε ιαπωνικό θαύμα, ούτε χρηματιστηριακή κερδοσκοπία, νέα οικονομία και αμερικανικό μπαμ, ούτε αναδυόμενες ανατολικο – ευρωπαϊκές αγορές, αλλά ούτε και αξιόπιστη ευρωπαϊκή οικονομία και νομισματική προοπτική, οξεία κρίση τοποθετήσεων του κεφαλαίου σκιάζει τις παγκόσμιες προβλέψεις.

Τελευταίες εξελίξεις – Συμπέρασμα

Ο Λάρυ Σάμερς, πρόεδρος του Χάρβαρντ, ομολογεί σήμερα ότι τα οφέλη της Αμερικής από την παγκοσμιοποίηση δεν διαχύθηκαν στον υπόλοιπο κόσμο και ότι οι διαιωνιζόμενες παγκόσμιες στρεβλώσεις εξάντλησαν τον αμερικανικό δυναμισμό. Στην σημερινή παγκόσμια δυσλειτουργία συμβάλλουν όλες οι πλευρές του κόσμου, ενόσω προτεραιότητα δίδεται στην ατομική εξυγίανση της κάθε μίας, εις βάρος της λειτουργίας του συνόλου. Υπό το πρότυπο ισοσκελισμένων εθνικών οικονομιών, οι κινήσεις κεφαλαίων, εμπορευμάτων και ανθρώπων στερούνται λόγω ύπαρξης αλλά και αντενδεικνύονται προκειμένου να διατηρηθούν οι εθνικές ισορροπίες. Κάθε περιοχή του κόσμου αναδεικνύεται σήμερα θύμα των επιτυχιών της. Η νότιο ανατολική Ασία

αποκρατικοποίησε την οικονομία αλλά υπέκυψε στην διόγκωση τους ιδιωτικού υπερδανεισμού. Η Ιαπωνία, εάν ανακύκλωνε τα εμπορικά πλεονάσματα της, ανέπτυξε την εσωτερική αγορά, μειώνοντας τις εξαγωγές, λόγω ανόδου τιμών και διολίσθησης του γιεν. Αντ' αυτού υποχρεώθηκε επί σειράν ετών να χρηματοδοτεί με τα πλεονάσματα της τα αμερικανικά ελλείμματα, με αποτέλεσμα την απουσία διορθωτικής ανόδου των τιμών της και την σημερινή ύφεση που θυμίζει τηρουμένων των αναλογιών, «ολλανδική ασθένεια»: διαρθρωτικά υπερτιμημένο νόμισμα καταδικάζει την οικονομία σε υπολειτουργία.

Σήμερα στην Ιαπωνία, η ανάκαμψη της οικονομίας προϋποθέτει άνοδο τιμών και συνεπώς πτώση του γιεν, όμως τα διαιωνιζόμενα ιαπωνικά πλεονάσματα και η συνεχιζόμενη ιδιοποίηση τους από την Αμερική εμποδίζουν την προσαρμογή τόσο του γιεν προς τα κάτω, όσο και τιμών προς τα επάνω, και συνεπώς της ιαπωνικής οικονομίας στο σύνολο της. Η χώρα αυτή, πρώην πρότυπο επιτυχίας στη νέα παγκόσμια οικονομία, βρίσκεται σήμερα, λόγω ιδιορρυθμιών, που άλλοτε απέφεραν υψηλές επιδόσεις, σε απελπιστική αδυναμία προσαρμογής. Αντί να ωφελείται από την παγκόσμια οικονομία, κατέληξε σήμερα το εντυπωσιακότερο θύμα της: ενώ παράγει το 13% του παγκόσμιου προϊόντος, συλλαμβάνει μόνο 1,4% των άμεσων ξένων επενδύσεων στον κόσμο. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της δεύτερης οικονομίας στον κόσμο υπερβαίνει σήμερα το 7% του Α.Ε.Π, χωρίς αποτελέσματα ούτε προοπτική βελτίωσης ενώ το δημόσιο χρέος προσεγγίζει το 125% του εθνικού προϊόντος. Παρά την πολιτική μηδενικών επιτοκίων, η οικονομική δραστηριότητα διατηρείται σε χειμερία νάρκη.

Στην πρόσφατη μεταπολεμική περίοδο, το σχήμα της παγκόσμιας οικονομικής πορείας ήταν χαρακτηριστικά απλό: η τόνωση εισοδήματος και αγορών οδηγούσε μοιραία σε άνοδο τιμών και πληθωρισμό. Η νομισματική παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας προς έλεγχο του πληθωρισμού κατέληγε πάντα στην επιβράδυνση της οικονομίας εάν όχι στην επιδείνωση. Όμως κατά την τελευταία 20ετία, ένα μετατοπισμένο ανάλογο σχήμα έχει εγκαθιδρυθεί όχι βέβαια από την πλευρά της αγοράς εμπορευμάτων, αλλά από εκείνη της αγοράς δανείων και χρηματοπιστωτικών μέσων. Η αγορά πιστωτικών μέσων είναι σήμερα σε

θέση να προκαλέσει μια γιγαντιαία οικονομική κρίση, μεγαλύτερη από εκείνη της αγοράς των εμπορευμάτων και οπωσδήποτε ανάλογη με εκείνη που ξέσπασε το 1929, ακριβώς μέσα στο υπόδειγμα της προ-Κέννσιανής φιλελεύθερης οικονομίας.

Στην σημερινή φάση ο «κύκλος του πιστωτικού χρήματος» έχει αντικαταστήσει τον «κύκλο του εμπορεύματος». Με την πρόσφατη κατάρρευση αξιών της νέας οικονομίας στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, εξανεμίσθηκαν εντός ελαχίστων μηνών περίπου τέσσερα (4) τρισεκατομμύρια δολάρια, που ισοδυναμούν με το 50% του εθνικού εισοδήματος της Αμερικής, ενώ ο δείκτης τεχνολογικών αξιών Nasdaq απώλεσε αιφνιδιαστικά 2/3 της αξίας του. Ασφαλώς ούτε σήμερα υπάρχει αναγκαιότητα ώστε η χρηματιστική κατάρρευση να θίξει την πραγματική οικονομία. Όμως, η κατάπτωση της πραγματικής οικονομίας συνιστά σήμερα όχι ένα απλό ενδεχόμενο, αλλά ένα γεγονός που διαπιστώνεται ήδη στην πράξη εφόσον ο ρυθμός της αμερικανικής οικονομίας, που συχνά εκινείτο πρόσφατα στο ύψος του 7%, έχει σήμερα καταπέσει σε μηδενικά επίπεδα. Αυτό εξηγείται διότι παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης και του Γκρήνσπου, έχει μειωθεί δραστικά η πάσης φύσεως χρηματοδότηση από συνήθεις χρηματοδοτικές πηγές της αμερικανικής οικονομίας και κατ' επέκταση της παγκόσμιας.

Εφόσον οι δαπάνες των αμερικανικών νοικοκυριών τροφοδοτούνται κατά κύριο λόγο μέσω τραπεζικού δανεισμού που ανέρχεται ήδη σε 110% του εισοδήματος και η πιστωτική επιφάνεια τους βασιζόταν σε χρηματιστικό ενεργητικό της τάξεως του 500% του εισοδήματος, έπεται ότι η σημερινή κατάρρευση χρηματικών αξιών έχει άμεση και σοβαρή επίπτωση στην αμερικανική δαπάνη και κατανάλωση. Η κατάρρευση προσδοκιών οδηγεί πάντα σε συρρίκνωση δαπανών. Παράλληλα όπως σημειώνει ο Τσάρλς Κιντλεμπέργκερ, επίτιμος καθηγητής στο MIT, σε περίπτωση χρηματιστικής κατάρρευσης, οι τράπεζες και οι λοιποί οργανισμοί βρίσκονται σε μειωμένες πιστοδοτικές ικανότητες και υποχρεώνονται εκ των πραγμάτων να πολλαπλασιάσουν τους ελέγχους, να απαιτήσουν περισσότερες εγγυήσεις από τους πελάτες τους και γενικά να μειώσουν τις χρηματοδοτήσεις.

Κατά συνέπεια η χρηματιστηριακή κρίση έχει άμεση και σοβαρή επίπτωση στην αγορά των πιστώσεων και στην χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, ακόμα και εάν η κυβέρνηση επιδιώξει να αντισταθμίσει πλήρως την χρηματοπιστωτική συρρίκνωση με πρόσθετη άνετη διαχείριση από την πλευρά της Κεντρικής Τράπεζας. Όπως υπογραμμίζει ο Σάμερς, ενώ οι αγορές έχουν σήμερα διευρυνθεί και αναβαθμιστεί, η διεθνής χρηματιστική κρίση που ξεκίνησε από την Ασία και Ιαπωνία και εκδηλώνεται τώρα στην Αμερική, περιορίζει «δραματικά» τα χρηματοπιστωτικά μέσα διεθνών πληρωμών.

Μέσα στα πλαίσια αυξουσας χρηματοπιστωτικής ανεπάρκειας, οι προτεινόμενες από τον Μπους μειώσεις φόρων, παρά το σημαντικό ύψος, τους, κινδυνεύουν να μην αποφέρουν αποτέλεσμα, στο μέτρο που αφορούν μελλοντικά εισοδήματα της επόμενης δεκαετίας, ενώ η ανάγκη της οικονομίας καταγράφεται ως εξαιρετικά επείγουσα στο παρόν. Μοναδική λύση στην οικονομική αποσταθεροποίηση που ήδη άρχισε, θα ήταν η αποφασιστική επιστροφή του κράτους με μαζικές επενδύσεις, προκειμένου να αποσοβηθεί ο αντιπληθωρισμός τιμών που ήδη σημειώνεται. Εάν αυτό δεν γίνει, καταλήγει ο Σάμερς η Αμερική θα περιέλθει στην ακινησία, ακολουθώντας το παράδειγμα της Ιαπωνίας, με ανυπολόγιστες συνέπειες τόσο για την ίδια όσο και για την παγκόσμια οικονομία.

Ιαπωνία και ΗΠΑ βρίσκονται ήδη σε ύφεση και τα μεγέθη που έρχονται από τους «L2» της Ευρωζώνης επιβεβαιώνουν την ύπαρξη μιας συγχρονισμένης επιβράδυνσης η οποία είχε ήδη αρχίσει πολύ πριν από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Χαρακτηριστικά παραθέτουμε τα μεγέθη που δίνει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για την παγκόσμια ανάπτυξη :

	Ε τ η	
	2001	2002
Παγκόσμια ανάπτυξη	2,4	2,4
Ανάπτυξη ΗΠΑ	1,1	0,7
Ανάπτυξη Ιαπωνίας	-0,9	-0,3
Ανάπτυξη Ε.Ε.	1,7	1,4

Ωστόσο, ακόμα και έτσι, η οικονομία της Ευρωζώνης δεν βρίσκεται στην ίδια άσχημη θέση στην οποία είναι η αμερικανική και το ευρώ δείχνει να διατηρεί σταθερότητα έναντι του δολαρίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι η οικονομία της Ευρωζώνης θα δείξει συρρίκνωση κατά 0,2% στο 8^ο τρίμηνο. Κοινοτικοί αξιωματούχοι πάντως αποφεύγουν να χρησιμοποιήσουν την λέξη «R» (σ.σ. : το πρώτο γράμμα της λέξης recession που σημαίνει ύφεση) και δημοσίως εμφανίζονται να διακατέχονται από σιγουριά.

Ως συμπέρασμα μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης θα είναι μια μακρόχρονη πορεία με συνεχώς μεταβαλλόμενες παγκόσμιες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Μια διαδικασία η οποία εμπεριέχει αντίθετα συμφέροντα και δυνάμεις.

Τελικά ελπίζουμε ότι όλη αυτή η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης θα οδηγήσει σε υγιή ανταγωνισμό και παγκόσμια ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, ώστε όλοι να απολαύσουμε ένα ευοίωνο μέλλον.

5.2 ΘΩΡΑΚΙΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Το πρώτο «κύμα» εξαγορών και συγχωνεύσεων

Έμπρακτη προσπάθεια των εγχώριων επιχειρήσεων να απαντήσουν και να προσαρμοστούν αποτελεσματικότερα στην παγκοσμιοποίηση των αγορών

Ο στρατηγικός δυναμισμός που έχουν επιδείξει οι επιχειρήσεις αλλά και τα οικονομικά αποτελέσματα τα οποία ενίοτε επιτυγχάνονται μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων (Ε+Σ) δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ασυγκίνητους τους έλληνες επιχειρηματίες. Οι τελευταίοι, με αρκετή καθυστέρηση στην αναγκαία μεταμόρφωση της εταιρικής τους κουλτούρας και παράλληλα με εμφανείς δυσκολίες στο στάδιο της λειτουργικής ενοποίησης, προσπαθούν να προλάβουν το «τρένο» της σύγκλισης και της ανάπτυξης μεγάλων επιχειρηματικών σχημάτων σε σχέση με τους ευρωπαϊούς κατά κύριο λόγο αλλά και τους διεθνείς ανταγωνιστές τους. Το

πρώτο «κύμα» εξαγορών και συγχωνεύσεων που λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο 1998-99 στην Ελλάδα αποτελεί την έμπρακτη προσπάθεια των εγχώριων επιχειρήσεων να απαντήσουν και να προσαρμοστούν αποτελεσματικότερα στην παγκοσμιοποίηση των αγορών χρήματος, κεφαλαίου, αγαθών και υπηρεσιών. Οι εξαγορές και συγχωνεύσεις έχουν ως κύριο στόχο τόσο να ενισχύσουν την τάξη των εταιρικών μεγεθών όσο και να βελτιώσουν την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων αξιοποιώντας με τον καλύτερο δυνατόν τρόπο τις κεφαλαιακές εισροές του οικονομικού κυκλώματος. Στην παγκόσμια οικονομία το πεδίο των εξαγορών και συγχωνεύσεων επιδεικνύει ένα μακρινό παρελθόν, που για μια ελληνική πραγματικότητα θα πρέπει να αποτελέσει ένα υπόδειγμα λειτουργίας για επιτυχείς εξαγορές και συγχωνεύσεις, αλλά και ταυτόχρονα ένα μοντέλο στο οποίο θα μπορούσαν να βασιστούν οι εγχώριες επιχειρήσεις για τη μεγιστοποίηση των θεσμικών, οικονομικών και άλλων ωφελειών τους από παρόμοιες κινήσεις.

Παρά το μακρινό παρελθόν των εξαγορών και συγχωνεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο και τη συσσωρευμένη εμπειρία που έχει δημιουργηθεί ακόμη και σήμερα η επιτυχία μιας τέτοιας επιχειρηματικής κίνησης δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη και ακίνδυνη καθώς επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς ως προς το περιβάλλον της επιχείρησης. Είναι πιθανόν αρκετοί από αυτούς τους παράγοντες που ρυθμίζουν όχι μόνο το θεσμικό αλλά και το λειτουργικό πλαίσιο μιας εξαγοράς και συγχώνευσης να βρίσκονται εκτός ελέγχου ή αρμοδιότητας της ενδιαφερόμενης ή συμβαλλόμενης επιχείρησης. Παρά το γεγονός ότι τα ποσοστά επιτυχίας των εξαγορών και συγχωνεύσεων διαφέρουν από οικονομία σε οικονομία ή από μελέτη σε μελέτη (χωρίς βέβαια να εξαιρούνται οι περιπτώσεις που αφορούν κινήσεις μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικών χώρων), όλες οι αναφορές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ένα μεγάλο ποσοστό των εξαγορών και συγχωνεύσεων, της τάξεως άνω του 50% δεν επιτυγχάνει τους ουσιαστικούς στόχους (όπως οικονομίες κλίμακας, έλεγχος λειτουργικού κόστους κ.λ.π.) που είχαν τεθεί εξ αρχής. Με άλλα λόγια, πέρα από την επίτευξη του μεγάλου οικονομικού μεγέθους μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων, σε επίπεδο υλοποίησης λειτουργικών αποτελεσμάτων παρατηρείται μια υψηλού

βαθμού δυσκολία, καθώς αναμφίβολα απαιτείται μεγάλο χρονικό διάστημα προκειμένου να συντονιστούν οι ως τότε χωριστές επιχειρήσεις σε μια ενιαία οντότητα. Τα προβλήματα για την ομαλή ολοκλήρωση μιας εξαγοράς και συγχώνευσης δεν είναι μόνο θεσμικά, οικονομικά ή λειτουργικά. Ο ανθρώπινος παράγοντας, οι ομάδες διαχείρισης και διοίκησης των προς εξαγορά και συγχώνευση επιχειρήσεων, ο βαθμός συγγένειας στις κουλτούρες και στις φιλοσοφίες μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, οι συνθήκες που επικρατούν στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, αλλά και οι ενδεχόμενες εσωτερικές αδυναμίες που υφίστανται στο μικροοικονομικό περιβάλλον της εκάστοτε επιχείρησης, είναι ικανά να αποτελέσουν ζητήματα καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία των εξαγορών και συγχωνεύσεων.

Οι κινητήριες δυνάμεις της απόφασης για εξαγορές και συγχωνεύσεις παραμένουν ή ενδυναμώνονται των εταιρικών σχημάτων, η εκμετάλλευση συνεργιών, αλλά και η αναζήτηση οικονομιών κλίμακας και φάσματος οι οποίες οδηγούν σε αύξηση της παραγωγικότητας και σε μείωση του μοναδιαίου κόστους λειτουργίας της επιχείρησης. Ειδικότερα οι οικονομίες κλίμακας μπορούν να εμφανισθούν σε αρκετούς κλάδους μιας οικονομίας ή τομείς της παραγωγικής δραστηριότητας, όπου όμως, για τη μεγιστοποίηση των όποιων ωφελειών τους, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενίσχυση του μεγέθους της επιχείρησης.

Ως γνωστόν, οι εξαγορές και συγχωνεύσεις δεν αφορούν ένα απλό άθροισμα πολλών οργανισμών. Οι συνέργιες που δημιουργούνται προσφέρουν το «παράδοξο» αποτέλεσμα «1+1=3». Το «άθροισμα» δύο διαφορετικών οργανισμών που συνενώνονται και δημιουργούν έναν νέο ενοποιημένο φορέα, ο οποίος συνδυάζει τα χαρακτηριστικά των δύο προγενεστέρων, συνοδεύεται με επιπρόσθετα οφέλη. Με τον τρόπο αυτόν αναπτύσσονται ή και ανακαλύπτονται νέα στοιχεία που πιθανόν ως τη χρονική στιγμή της εξαγοράς και συγχώνευσης να παρέμεναν άγνωστα και μη αξιοποιήσιμα, με την οικονομική έννοια του όρου (για παράδειγμα, η συνένωση δύο εργοστασίων ενδεχομένως να οδηγήσει σε μείωση των παγίων περιουσιακών στοιχείων, σε επιπρόσθετες βάρδιες τους εργαζομένους αυτών, αλλά και σε κατανομή του υπολοίπου προσωπικού σε χρησιμότερες θέσεις απασχόλησης ή ακόμη και σε περικοπή του). Από

την άλλη πλευρά, εμφανίζεται ο κίνδυνος στις περιπτώσεις εκείνες όπου η συγχώνευση γίνεται αποκλειστικά με το κριτήριο της μεγέθυνσης και με έλλειψη στρατηγικού οράματος να δοκιμάζονται οι προοπτικές του όλου εγχειρήματος με αβέβαιο τρόπο και να προκαλούνται αρνητικές επιδράσεις στη χρηματιστηριακή συμπεριφορά των αντιστοιχων μετοχών.

Εκτός από την οικονομική διάσταση του θέματος, τα εμπλεκόμενα μέρη, εταιρείες αντιμετωπίζουν συχνά και το κοινωνικό κόστος της εκάστοτε εξαγοράς και συγχώνευσης. Οι επιχειρήσεις βρίσκονται από τη μία στιγμή στην άλλη αντιμέτωπες με ζητήματα διαχείρισης υπερβάλλοντος προσωπικού και βεβαίως με τις κοινωνικές συνέπειες που απορρέουν από μια τέτοια πρωτοβουλία. Με άλλα λόγια, οι ίδιες οι επιχειρήσεις, εκτός από τα πιθανά οικονομικά και νομικά (σε περίπτωση που τίθεται θέμα μονοπωλιακής δύναμης) προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν στην υλοποίηση των στόχων τους, θα πρέπει να υπερβούν τα όποια κοινωνικά προβλήματα δημιουργηθούν ενδεχομένως από την εκάστοτε εξαγορά και συγχώνευση. Επιπροσθέτως, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρούνται και άλλης φύσεως προβλήματα, όπως εκείνα τα οποία σχετίζονται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχείς τριβές μεταξύ των επιχειρήσεων και των τοπικών αρχών, καθώς και μεταξύ των πρώτων και των οργανώσεων προστασίας του περιβάλλοντος, εξελίξεις που μπορούν να οδηγήσουν σε αποτυχία τα εν λόγω επιχειρηματικά σχέδια δεν αποτελούν το επίκεντρο της παρούσας έρευνας).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι σε πολλές περιπτώσεις οι εξαγορές και συγχωνεύσεις στηρίζονται σε a priori υποθέσεις που χαρακτηρίζονται αρκετά αισιόδοξες ή ίσως υπερβολικές. Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι στην έλευση κάθε τέτοιου γεγονότος επικρατεί αρχικά ένας άκρατος ενθουσιασμός και «προκαλούνται» φαινόμενα κατά τα οποία οι μετοχές των αντιστοιχων εταιρειών κινούνται έντονα ανοδικά στο Χρηματιστήριο αμέσως όταν ανακοινώνονται φιλόδοξοι σχεδιασμοί και επιχειρηματικά σχέδια για μελλοντικές εξαγορές και συγχωνεύσεις. Στη συνέχεια, όμως όταν μια εξαγορά και συγχώνευση προχωρήσει και αρχίσει να λαμβάνει «σάρκα και οστά», τότε εμφανίζονται εκείνα τα προβλήματα τα οποία αρχικώς είχαν υποτιμηθεί, είτε ηθελημένα

είτε αθέλητα, από τις διοικήσεις των συμβαλλομένων επιχειρήσεων, με τις αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στους μετόχους αλλά και στα οικονομικά αποτελέσματα των δύο ή περισσότερων μερών. Με άλλα λόγια, δηλαδή, η «μεταμόρφωση» της αρχικής αισιοδοξίας σε μελλοντική ανησυχία και προβληματισμό αποτελεί συχνό φαινόμενο των επιχειρήσεων που επιδεικνύουν ενεργό δραστηριότητα σε εξαγορές και συγχωνεύσεις. Ο προβληματισμός αυτός, όμως δημιουργεί με τη σειρά του μια νέα αλυσίδα ζητημάτων που χρήζουν προσοχής από τη νέα πλέον διευρυμένη ή μη διοίκηση της επιχείρησης, γιατί αποτελούν πηγές κινδύνων για τη μελλοντική ανάπτυξη και μεγέθυνση της. Κατά συνέπεια, είναι πιθανόν να προκύψει ένας φαύλος κύκλος, με αποτέλεσμα η επιχείρηση να μην προλάβει να εστιάσει στα ουσιαστικά και επείγοντα θέματα που την απασχολούν και με φυσική συνέπεια τόσο την αποδιοργάνωση των λειτουργιών όσο και την καθυστέρηση στη λήψη των στρατηγικών αποφάσεων της.

Οι ανακατατάξεις τις οποίες προκάλεσε η παγκοσμιοποίηση των αγορών σε παράλληλη δράση με την αναγκαιότητα για γιορτή προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες οξυτάτες συνθήκες ανταγωνισμού που προϋποθέτουν διευρυμένα εταιρικά σχήματα οδήγησαν ως παράγοντες σε διαδοχικές επιχειρηματικές συμπράξεις μεγάλου βεληνεκούς τόσο μέσα στις ίδιες χώρες (πχ. MCI και Sprint στις τηλεπικοινωνίες, UBS και Swiss Bank Corporation στις τράπεζες) όσο και μεταξύ διαφορετικών χωρών ή διαφορετικών ηπειρών (Daimler Benz και Chrysler στη βιομηχανία αυτοκινήτων). Από τα παλαιότερα δε χρόνια η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου «άνοιξε» τα σύνορα για τις επιχειρήσεις και κατήργησε τους περιορισμούς στην παραγωγική και εμπορική δραστηριότητα τους. Επίσης οι νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν από τη λεγόμενη παγκοσμιοποίηση προσέφεραν πλήθος επιχειρηματικών ευκαιριών και ταυτόχρονα αύξησαν τις ανάγκες των επιχειρήσεων σε κεφάλαια με σκοπό την ενδυνάμωση τόσο της χρηματοοικονομικής δομής τους όσο και της διαπραγματευτικής ικανότητάς τους απέναντι στις «εν δυνάμει» ανταγωνίστριες επιχειρήσεις. Κατά συνέπεια, στο σημερινό περιβάλλον η βελτίωση της παρουσίας των επιχειρηματικών μονάδων στο διεθνές εμπόριο με την

ενίσχυση των δικτύων παραγωγής, διανομής και προώθησης των αγαθών και υπηρεσιών τους θα πρέπει να θεωρείται σχεδόν επιβεβλημένη. Είναι ενδεικτικό ότι σταδιακά παύουν να υπάρχουν αμερικανικές, γερμανικές ή ιαπωνικές επιχειρήσεις, καθώς η χώρα προέλευσης χάνει το «νόημα» της όταν πρόκειται για πολυδαίδαλους ομίλους εταιρειών, οι οποίοι ενδεικτικά, από τη μία πλευρά, μπορούν να διαθέτουν χρηματοοικονομικά κέντρα στις ανεπτυγμένες οικονομίες (Β. Αμερικής ή Ευρώπης) και, από την πλευρά, να κατέχουν εργοστασιακές μονάδες σε χώρες της Ασίας ή Αφρικής. Αναμφίβολα, λοιπόν, η απελευθέρωση των αγορών καθιστά επιθετικότερες τις μεγάλες επιχειρήσεις κάθε παραγωγικού κλάδου και επιτάσσει την ταχύτερη αναζήτηση εταιρειών «στόχων» στο παγκόσμιο περιβάλλον ανταγωνισμού.

Οι σημαντικές τεχνολογικές αλλαγές είναι ένα ακόμη καθοριστικό στοιχείο για την εξέλιξη των εξαγορών και συγχωνεύσεων αφού μέσω αυτών γίνεται με σαφέστερο τρόπο αντιληπτή ή ανάγκη ταχείας ανάπτυξης και αναδιάταξης της οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων που θέλουν να διασφαλίσουν έναν διεθνοποιημένο ρόλο. Η συνεχιζόμενη «επανάσταση» της τεχνολογίας με την παράλληλη ανάπτυξη των εφαρμογών δικτύων και των τηλεπικοινωνιών εντείνει τις συνθήκες του ανταγωνισμού αναγκάζοντας ακόμη και τις μη συναφείς με τον τομέα της πληροφορικής εταιρείες να εξαπλώσουν τις δραστηριότητες τους σε αυτούς τους υποσχόμενους αλλά και ζωτικής σημασίας τομείς. Η δε εξάπλωση του Διαδικτύου (Internet) αποτελεί ένα σημαντικά αναπτυσσόμενο τμήμα των πωλήσεων και των κερδών των επιχειρήσεων, αλλά και έναν τρόπο άμεσης επαφής της επιχείρησης με ανταγωνιστές, συμμάχους, καταναλωτές και προμηθευτές της σε καθημερινή βάση. Το γεγονός αυτό αναγκάζει πολλές επιχειρήσεις να αναζητήσουν εταιρείες «στόχους» που διαθέτουν ανεπτυγμένη τεχνογνωσία στο πεδίο του κυβερνοχώρου (cybernet) και οι οποίες μπορούν να τους επιλύσουν σοβαρά προβλήματα δραστηριοποίησης τους σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Σε κάθε περίπτωση, στην Ελλάδα το φαινόμενο των εξαγορών και συγχωνεύσεων δημιουργεί ένα νέο και σε μεγάλο βαθμό άγνωστο σκηνικό στο εγχώριο οικονομικό γίγνεσθαι, αφού τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα των επιχειρηματικών συμπράξεων που έχουν λάβει χώρα ως σήμερα δεν μπορούν εύκολα να εκτιμηθούν. Επίσης η δυναμική της ελληνικής αγοράς αναμφίβολα δεν έχει εξαντλήσει όλα τα περιθώρια ανάπτυξης και προόδου που μπορεί να εμφανίσει στον τομέα των εξαγορών και συγχωνεύσεων. Η εξαγορά μονάδων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ευρύτερου δημόσιου τομέα, στα πλαίσια της πολιτικής των ιδιωτικοποιήσεων, αλλά και η απαρχή των συνεργασιών με τη συγχώνευση μεταξύ της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και της θυγατρικής της, της Κτηματικής Τράπεζας αποτέλεσαν χαρακτηριστικά παραδείγματα της πρώτης και ουσιαστικά πρώιμης φάσης των ελληνικών εξαγορών και συγχωνεύσεων. Ιδιαίτερο γνώρισμα εκείνης της περιόδου (πρώτο εξάμηνο 1998) ήταν ο άμεσος έλεγχος από την πλευρά του κράτους των διαδικασιών που ελάμβαναν χώρα καθώς ο ιδιωτικός τομέας έδειχνε διστακτικός στην υλοποίηση μεγάλου βεληνεκούς εξαγορών και συγχωνεύσεων. Από την άλλη πλευρά, οι όποιες κινήσεις έρχόνταν αντιμέτωπες με την ανυπαρξία ενός δοκιμασμένου στην ελληνική πραγματικότητα θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των σχετικών αυτών διαδικασιών, κυρίως στις περιπτώσεις των επιθετικών εξαγορών και συγχωνεύσεων, με αποτέλεσμα την εν γένει αβεβαιότητα γύρω από την ομαλή λειτουργία του τότε υπάρχοντος πλαισίου. Το αναγκαίο αυτό θεσμικό πλαίσιο, τελικά με αρκετή καθυστέρηση, έλαβε «σάρκα και οστά» προς το δεύτερο εξάμηνο του 1999 με τη μορφή προεδρικού διατάγματος. Ο νέος δυναμισμός που θα παρατηρηθεί στην ελληνική οικονομία εν μέσω των αναβαθμισμένων κανόνων παιχνιδιού θα έχει ως αποτέλεσμα πολλές επιχειρήσεις που θα εισέλθουν στην ελληνική κεφαλαιαγορά να κινηθούν με άκρως επιθετικό προσανατολισμό (για παράδειγμα, με εξαγορές μικρότερων μη εισηγμένων επιχειρήσεων κτλ) ώστε να αντεπεξέλθουν ως πρωταγωνιστές στον επερχόμενο εντεινόμενο ανταγωνισμό.

Ειδικότερα ο ρόλος του κράτους στις εξαγορές και συγχωνεύσεις είναι βαρυσήμαντος όχι μόνο στη ρύθμιση του κανονιστικού πλαισίου αλλά και στην παροχή κινήτρων ή αντικινήτρων αντιστοίχως

στις επιχειρήσεις. Η ύπαρξη των κινήτρων προς αυτή την κατεύθυνση συνδέεται με την έννοια της εγχώριας αγοράς η οποία υποχώρει σταδιακά αναδεικνύοντας σε κυρίαρχο οικονομικό και πολιτισμικό πρωταγωνιστή μια ενωμένη και «εν δυνάμει ενιαία» ευρωπαϊκή ή παγκόσμια αγορά. Κατά συνέπεια, η μεγάλη αυτή αγορά που δημιουργείται ορίζει τους κανόνες του νέου γενικευμένου πλαισίου ανταγωνισμού και εταιρικής επιβίωσης, στον βωμό του οποίου αλλάζουν επιχειρηματικές φιλοσοφίες, «γκρεμίζονται» ταμπού και αναπροσαρμόζονται στρατηγικές προτεραιότητες. Ενδεικτικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση η δημιουργία της ζώνης του ευρώ αποτελεί αναμφισβήτητα ένα σημαντικό βήμα στη διαδικασία της πλήρους απελευθέρωσης των διασυνοριακών συναλλαγών, θέτοντας τους επιχειρηματικούς οργανισμούς προ των πυλών της ανάπτυξης μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων.

Ο «ανταγωνισμός» μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ασίας πρόκειται για τους τρεις μεγαλύτερους πόλους της παγκόσμιας οικονομίας προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό και τις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις στο διεθνές πεδίο εταιρικής δράσης. Με τη σειρά του το φαινόμενο αυτό επιβάλλει στις ελληνικές μονάδες να κινηθούν προς την ίδια κατεύθυνση και μάλιστα με μεγαλύτερη ταχύτητα. Εδώ βέβαια θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το γεγονός αυτό λαμβάνει χώρα με αρκετή καθυστέρηση, ως αποτέλεσμα των εμφανών διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας να ακολουθήσει τα βήματα των διεθνών εξελίξεων, αλλά και ως απόρροια της «σφιχτής» επενδυτικής ή επιχειρηματικής κουλτούρας που κυριαρχούσε επί ιδιαίτερα μεγάλη σειρά ετών στην ελληνική πραγματικότητα.

Η εμπειρία στον τομέα των εξαγορών και συγχωνεύσεων φανερώνει ότι η ελληνική αγορά βρίσκεται ακόμη στη φάση της εσωτερικής αναδιάταξης των εταιρικών δυνάμεων της, χωρίς να έχει λάβει χώρα το τελικό αποτέλεσμα σε επίπεδο λειτουργικής αποδοτικότητας των εν λόγω κινήσεων. Παράλληλα θα πρέπει να θεωρείται βέβαιον ότι θα ακολουθήσει μια δεύτερη περίοδος, στην οποία οι διασυνοριακές συνεργασίες θα είναι εντονότερες και ασφαλώς με μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης.

οπότε οι ελληνικοί όμιλοι, έχοντας προηγουμένως «τακτοποιήσει» τις εγχώριες ισορροπίες τους, θα προβάλλουν ως αγοραστές ή και ως ελκυστικοί στόχοι εξαγοράς. Στην δεύτερη φάση, λοιπόν, θα πρέπει να αναμένονται σημαντικές διαφοροποιήσεις καθώς μέσα από τις επιχειρηματικές συμπράξεις θα προκύψουν ελληνικής προέλευσης όμιλοι, οι οποίοι όμως θα υπερβαίνουν τα εθνικά ή γεωγραφικά όρια, διεισδύοντας κατ' αρχήν στις αγορές της Βαλκανικής αλλά και της Ενωμένης Ευρώπης.

5.3 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τάσεις αύξησης της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και του εμπορίου

Ας αρχίσουν οι χοροί ! Σε αυτό το ρυθμό κινούνται πλέον οι ηγέτες της Ε.Ε και δη της ευρωζώνης μετά την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι η ευρωπαϊκή οικονομία της Γηραιάς Ηπείρου αρχίζει να βγαίνει από την ύφεση χάρη στην επιστροφή της καταναλωτικής εμπιστοσύνης και την αύξηση του εμπορίου.

Συγκεκριμένα, η εαρινή έκθεση της Επιτροπής αναφέρει ότι η οικονομική ανάπτυξη θα αρχίσει να αυξάνει από το δεύτερο μισό του τρέχοντος έτους, για να «πιάσει» διπλάσιους ρυθμούς επιτάχυνσης το 2003. σύμφωνα με τις προβλέψεις, το ΑΕΠ της ευρωζώνης θα αγγίξει για το 2002 το 1,4% αλλά θα διπλασιαστεί στο 2,9% για το 2003.

Αυτές οι προβλέψεις βασίζονται κυρίως στην πεποίθηση ότι το παγκόσμιο εμπόριο θα αυξηθεί κατά 7% το 2003 απόδοση που ασφαλώς είναι μεγάλη ωστόσο κατά τη γνώμη μας αρκετά επισφαλής αν αναλογιστούμε τον «εμπορικό πόλεμο» που έχει ξεσπάσει μεταξύ Ε.Ε. και ΗΠΑ για το χάλυβα. Σύμφωνα με την έκθεση της επιτροπής πάντως, σημαντικό ρόλο στην ανάκαμψη θα παίξει η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία αναμένεται να διατηρηθεί σε αρκετά υψηλά επίπεδα (θυμίζουμε ότι η ιδιωτική κατανάλωση στήριξε και τις ΗΠΑ στην περίοδο της ύφεσης τον τελευταίο χρόνο). Βέβαια ή υψηλή

κατανάλωση αποτελεί θρυσάλλιδα αύξησης του πληθωρισμού, πράγμα που σημαίνει ότι αν έρθουν έτσι τα πράγματα, θα υπάρξει ανάγκη διατήρησης υψηλών επιτοκίων.

Η ανεργία στο 8,5%

Η Επιτροπή πρόλαβε να προειδοποιήσει ότι το μεγάλο πρόβλημα της ευρωζώνης αυτή τη στιγμή είναι η ανεργία, η οποία μάλιστα παρουσιάζει αυξητικές τάσης. Η εαρινή έκθεση προβλέπει ότι ο μέσος όρος ανεργίας στην Ευρωλάνδη θα αγγίξει το 8,5% αυτό το έτος για να μειωθεί στο 8,1% το 2003.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η ανεργία, η οποία είναι διπλάσια από εκείνες της Βρετανίας και των ΗΠΑ αποτελεί τον τομέα κλειδί σε πολλές εκλογικές αναμετρήσεις που εκκρεμούν σε χώρες της ευρωζώνης, αφού το εκλογικό σώμα είναι απογοητευμένο.

Σημαντικός παράγοντας στην ανάκαμψη της ευρωζώνης είναι βέβαια η Γερμανία και η οικονομία της, η οποία έχει πέσει στο βυθό της ευρωπαϊκής ανάπτυξης. Επιπροσθέτως, η ανεργία στη χώρα έχει ξεπεράσει τα 4 εκατομμύρια άτομα. Τέλος, εξέχουσας σημασίας για τη Γερμανία είναι και η ανάγκη να περικόψει τις κρατικές της δαπάνες, ώστε να διατηρήσει τη δημοσιονομική πειθαρχία της, που θα την κρατήσει εντός των ορίων του Συμφώνου Σταθερότητας.

Με τις Ηνωμένες Πολιτείες να αποκτούν και πάλι τον ρόλο της ατμομηχανής, η παγκόσμια οικονομία θα ανακάμψει σταδιακά από το τρέχον έτος, σύμφωνα την εξαμηνιαία έκθεση του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη που δόθηκε χθες στη δημοσιότητα. Ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι ο ρυθμός ανάπτυξης των 30 χωρών – μελών του Οργανισμού θα διαμορφωθεί φέτος στο 1,8% από 1% που ήταν το περασμένο έτος και θα εκτοξευτεί στο 3% το 2003.

Ο ΟΟΣΑ πάντως προσθέτει ότι υπάρχουν ακόμη κάποιοι κίνδυνοι οι οποίοι απειλούν την αναπτυξιακή τροχιά. Οι κίνδυνοι εστιάζονται αφενός στην άνοδο των διεθνών τιμών του πετρελαίου και αφετέρου στις απώλειες που καταγράφουν οι τιμές των μετοχών στις χρηματιστηριακές αγορές, με

τα εταιρικά αποτελέσματα να διαψεύδουν προς το παρόν τις προσδοκίες των επενδυτών.

Ο πληθωρισμός αναμένεται ότι στις χώρες του ΟΟΣΑ θα υποχωρήσει στο 2,3% φέτος και στο 1,8% του χρόνου υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα διατηρηθεί ο έλεγχος στην πετρελαϊκή αγορά. Αντιθέτως, η ανεργία θα αυξηθεί φέτος στο 6,9% από 6,4% το 2001, και θα υποχωρήσει στο 6,7% το 2003.

Οι οικονομολόγοι του Οργανισμού επισημαίνουν ότι η οικονομική εμπιστοσύνη επανέκαμψε με ταχείς ρυθμούς στις περισσότερες οικονομίες του πλανήτη και κυρίως στις ΗΠΑ.

Η αναστροφή του κλίματος αποδίδεται στην επιθετική νομισματική και οικονομική πολιτική που ακολούθησαν τόσο η Fed όσο και η αμερικανική κυβέρνηση μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Ειδικότερα στην έκθεση του ΟΟΣΑ προβλέπει ότι το αμερικανικό ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά 2,5% φέτος και κατά 3,5% το 2003. Για την ευρωπαϊκή οικονομία ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι θα ανακάμψει με βραδύτερους ρυθμούς από ότι η αμερικανική, με τους ρυθμούς ανάπτυξης θα ανέρχονται στο 1,3% το 2002 και στο 2,9% του χρόνου.

Καλεί επίσης την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να μην βιαστεί να προσχωρήσει αύξηση των επιτοκίων της, πριν σταθεροποιηθεί η ανάπτυξη. Ανάλογη σύσταση απευθύνει και προς την Fed, τονίζοντας ότι η αμερικανική Ομοσπονδιακή Τράπεζα θα πρέπει να αλλάξει τη νομισματική της πολιτική μόνο μόλις σιγουρευτεί ότι η αναπτυξιακή πορεία θα έχει παγιωθεί.

Για την Ιαπωνία οι αναλυτές του ΟΟΣΑ εκτιμούν ότι θα παραμείνει και φέτος σε ύφεση με το ΑΕΠ της να συρρικνώνεται κατά 0,7% και να ανακάμπτει οριακά στο 0,3% το επόμενο έτος.

Προβλέψεις ΟΟΣΑ 2001 – 2002 – 2003

Ρυθμός αύξησης ΑΕΠ			
ΗΠΑ	1,2	2,5	3,5
Ιαπωνία	-0,4	-0,7	0,3
Ευρωζώνη	1,6	1,3	2,9
Ευρ. Ένωση	1,7	1,5	2,8
ΟΟΣΑ	1,0	1,8	3,0
Πληθωρισμός			
ΗΠΑ	2,2	1,5	1,6
Ιαπωνία	-1,4	-1,4	-1,7
Ευρωζώνη	2,2	2,1	1,8
Ευρ. Ένωση	2,3	2,3	1,9
ΟΟΣΑ εκτός Τουρκίας	1,9	1,5	1,4
ΟΟΣΑ	2,7	2,3	1,8
Ανεργία			
ΗΠΑ	4,8	5,6	5,3
Ιαπωνία	5,0	5,8	6,0
Ευρωζώνη	8,0	8,2	8,1
Ευρ. Ένωση	7,4	7,6	7,5
ΟΟΣΑ	6,4	6,9	6,7
Παγκόσμιο εμπόριο	0,0	2,5	9,5

➤ ΠΙΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΙΩΣΗ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΩΣΤΕ ΝΑ ΣΩΘΟΥΝ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ

Αν το 2000 ήταν το έτος που έσκασε η φούσκα των dotcom εταιρειών και το 2001 το έτος του πανικού για τρομοκρατικές επιθέσεις, το 2002 σίγουρα θα είναι το έτος του τρόμου για τις λογιστικές αλχημείες που προκάλεσε η απληστία φημισμένων μάντζερ και τραπεζικών. Η χρεοκοπία

σκάνδαλο του ενεργειακού τιτάνα Enron ήταν η πρώτη που έσκασε, συνεχίστηκε από τις επιχειρηματικές απάτες της Andersen Tyco ImClone και κορυφώθηκε με τον τηλεπικοινωνιακό κολοσσό WorldCom και τον γαλλικό μιντιακό γίγαντα Vivendi Universal. Ο ατελείωτος κατάλογος από απάτες ολκής της επιχειρηματικής Αμερικής που ξεπερνούν σε φαντασία και αυτά τα σενάρια του Χόλιγουντ κυρίως ευθύνεται για τη δραματική πτωτική πορεία των χρηματιστηρίων και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Δικαίως. Αν δεν μπορείς να εμπιστευθείς τους αριθμούς των επιχειρήσεων δεν μπορείς να εμπιστευθείς τις αποταμιεύσεις σου αγοράζοντας τις μετοχές τους.

Η ελεύθερη πτώση της Wall Street, του Λονδίνου της Φραγκφούρτης και του Παρισιού που έχει προκληθεί από την κρίση εμπιστοσύνης στην επιχειρηματική Αμερική και που τώρα σαρώνει και τους ευρωπαϊκούς επιχειρηματικούς κολοσσούς αρχίζει και ανησυχεί τους κορυφαίους οικονομολόγους. Οι ανησυχίες μάλιστα για το ενδεχόμενο μεγάλης διάχυσης των χρηματιστηριακών προβλημάτων στις οικονομίες των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρώπης έχουν οδηγήσει αρκετούς από τους οικονομολόγους να υποστηρίζουν ότι θα πρέπει η κεντρική τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών (Fed), η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η τράπεζα της Αγγλίας να μειώσουν τα επιτόκια κλειδιά για το κόστος του χρήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες, στη ζώνη του ευρώ και στη Βρετανία.

Μια μείωση των βραχυπρόθεσμων αμερικανικών, βρετανικών και ευρωεπιτοκίων θα καθιστούσε ελκυστικότερη τη διακράτηση των μετοχών και γενικότερα θα ενίσχυε την τραυματισμένη εμπιστοσύνη καταναλωτών και επιχειρηματιών. Λειτουργώντας ως καταλύτης θα στήριζε μια διατηρήσιμη άνοδο των τιμών των μετοχών. Αντίθετα, η πτωτική πορεία της αξίας των τιμών των μετοχών θα θρυμματίσει πλήρως την εμπιστοσύνη επιχειρηματιών και καταναλωτών, απειλώντας τους ευάλωτους ρυθμούς οικονομικής ανάκαμψης. Η μείωση του προσωπικού εισοδήματος των καταναλωτών περιορίζει τις καταναλωτικές δαπάνες, ενώ η αύξηση του κόστους άντλησης των κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις πλήττει τους ρυθμούς επενδύσεων.

➤ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

Οι παράπλευρες απώλειες στις οικονομίες των Ηνωμένων Πολιτειών και τις Ευρώπης από την ελεύθερη πτώση των χρηματιστηρίων φαίνεται ότι είναι ακόμη περιορισμένες. Ήδη όμως υπάρχουν ενδείξεις εξασθένησης της επιχειρηματικής και καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Τα στοιχεία για το οικονομικό κλίμα στη ζώνη του ευρώ ήταν χειρότερα από τα αναμενόμενα καθώς έδειξαν πτώση στο 99,6 τον Ιούνιο από το αναθεωρημένο 99,9 του Μαΐου. Σύμφωνα μάλιστα με τη μηνιαία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η εμπιστοσύνη των επιχειρηματιών έπεσε στο -10 τον Ιούνιο από -9 τον Μάιο και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών μειώθηκε στο -10 τον ίδιο μήνα (Ιούνιο) από -8 τον Μάιο.

Επίσης, τα σημαντικά στοιχεία του δείκτη του Conference Board, δείκτης κλειδί για την απεικόνιση της εμπιστοσύνης των αμερικανών καταναλωτών προς την οικονομία τους, έδειξαν τη μεγαλύτερη μηνιαία πτώση του δείκτη από τον περυσινό τραυματικό Σεπτέμβριο εξαιτίας της μεγάλης πτώσης των μετοχών και των επιχειρηματικών σκανδάλων. Έτσι οι αμερικανοί καταναλωτές έχουν μετριάσει τα έξοδα τους, όπως επιβεβαίωσε και η πτώση των λιανικών πωλήσεων τον Μάιο.

Πάντως η κατάρρευση των τιμών των μετοχών και οι ενδείξεις ότι παραμένει εύθραυστη η οικονομική ανάκαμψη στην ευρωζώνη και στη Βρετανία εξανάγκασαν τους κεντρικούς τραπεζίτες να βγάλουν από την ατζέντα τους αυξήσεις των επιτοκίων για τους επόμενους μήνες. Δεν θα ήθελαν να κατηγορηθούν ότι αυξανοντας το κόστος δανεισμού πυροδότησαν νέα αναταραχή στις ήδη καταρρέουσες χρηματοοικονομικές αγορές και έπνιξαν τους αναιμικούς ρυθμούς ανάκαμψης. Έτσι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η τράπεζα της Αγγλίας άφησαν στα ίδια επίπεδα τα επιτόκια κλειδιά του ευρώ και της στερλίνας, στο 3,25% και στο 4% αντίστοιχα. Ενώ τα επιτόκια του δολαρίου βρίσκονται στο 1,75%.

5.4 ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

➤ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ» ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η πρόσφατη διόρθωση των τιμών των μετοχών της νέας οικονομίας πρέπει να αντιμετωπιστεί ως αντίδραση στη θεαματική άνοδο των τιμών των τελευταίων μηνών. Ακόμη και αν οι μετοχές της παλαιάς οικονομίας ανακάμψουν, αυτό δεν σηματοδοτεί αλλαγή των τάσεων. Οι επιλεγμένες μετοχές τεχνολογίας, τηλεπικοινωνιών και μέσων ενημέρωσης προσφέρουν ευκαιρίες τοποθετήσεων ακόμη και αν οι έντονες διακυμάνσεις συνεχίσουν κατά τη διάρκεια του έτους.

Εδώ και μια δεκαετία περίπου η οικονομία των ΗΠΑ δείχνει σημαντική ανάπτυξη καθώς η υψηλή παραγωγικότητα αυξάνεται και ο πληθωρισμός εξακολουθεί να μειώνεται. Αλλά και με δεδομένη αυτή την πορεία υπάρχουν πολλοί οικονομολόγοι που πιστεύουν ότι η απόδοση αυτή της οικονομίας των ΗΠΑ είναι ο προάγγελος μιας μακροχρόνιας περιόδου οικονομικών αλλαγών, η οποία και θα διαρκέσει για τις πρώτες δεκαετίες μέσα στη νέα χιλιετία. Ο λόγος βέβαια για τη «νέα οικονομία»

Αλλά τι βρίσκεται πίσω από όλες αυτές τις εξελίξεις, που επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό και την αγορά της Ευρώπης και είχαν αποτέλεσμα την άνοδο των τιμών των μετοχών του κλάδου υψηλής τεχνολογίας σε απίστευτα ύψη;

Είναι προφανές ότι το οικονομικοκοινωνικό σύστημα στις βιομηχανικές χώρες αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε εποχή μετασχηματισμού παρόμοιου με αυτόν που έλαβε χώρα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα με το πέρασμα από την αγροτική στη βιομηχανική κοινωνία. Οι εθνικές οικονομίες αρχίζουν να κινούνται από μια κοινωνία εστιασμένη στις πρώτες ύλες, η οποία οδηγείται από τους καταναλωτές στην κοινωνία της πληροφορίας. Σε αυτή τα νέα πλαίσια δημιουργούν νέες ιδέες, που έχουν τη μορφή συστημάτων παροχής λύσεων προς τις επιχειρήσεις, αυξάνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα, αλλά και την επικέντρωση στο αντικείμενο όπου δραστηριοποιούνται με σκοπό την επιτυχία. Από την άλλη πλευρά, οι

παραδοσιακοί παράγοντες, όπως η γη, το εργατικό δυναμικό και το κεφάλαιο δεν φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο περιεχόμενο του στρατηγικού σχεδιασμού, της νέας οικονομίας.

Η σημασία της νέας στρατηγικής, που περιλαμβάνει τη γνώση και τη μεταφορά της, τις τεχνολογικές λύσεις την ικανοποίηση των αναγκών του καταναλωτή, αλλά και τη διείσδυση στην αγορά είναι εκφρασμένη στον καλύτερο βαθμό στη Microsoft. Η αξία των περιουσιακών στοιχείων της πασίγνωστης αυτής εταιρείας φθάνει μόνο το 3% αυτών της General Motors. Η χρηματιστηριακή της όμως αξία ανέρχεται σε 500 δις. Δολάρια έναντι 50 δις δολάρια της General Motors.

Αυτή η επαναστατική εξέλιξη είναι πίσω από το θετικό αποτέλεσμα των τομέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Ο ως πρότινος περιορισμένος παράγοντας της γνώσης γίνεται σήμερα προσβάσιμος σε κάθε έναν πολίτη του κόσμου. Από τη στιγμή που η γνώση δεν αντιπροσωπεύει κάποια συγκεκριμένη αξία, όπως η εργασία και το κεφάλαιο, η ερώτηση που προκύπτει είναι το να θα πρέπει τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης να επαναπροσδιοριστούν. Αυτή τη στιγμή βέβαια βρισκόμαστε στη φάση της επίμονης περιόδου του μετασχηματισμού. Η φάση αυτή μπορεί να επιταχυνθεί με την οικονομική φιλελευθεροποίηση των αγορών, τη γνωστή και ως «παγκοσμιοποίηση».

Η Ευρώπη από την πλευρά φαίνεται ότι αργοπορεί σε πολλούς τομείς της τεχνολογίας πληροφορικής. Αρκετές όμως πολιτικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο φαίνεται να προωθούν τις τεχνολογίες πληροφορικής και να βρίσκονται στο σωστό δρόμο για τον εκσυγχρονισμό των εθνικών οικονομιών. Ως παράδειγμα του πως κινείται η νέα οικονομία στην Ευρώπη μπορούμε να λάβουμε τον δείκτη Neuer Markt (Νέα Αγορά). Η χρηματιστηριακή αξία των 230 μετοχών που την αποτελούν έχει υπερβεί ήδη αυτή των μετοχών που απαρτίζουν τον δείκτη M-DAX

Βέβαια το θέμα είναι κατά πόσο αυτές οι εξελίξεις θα γίνουν αποδεκτές σε κάθε εθνική οικονομία. Η Ευρώπη, σύμφωνα με τους οικονομικούς αναλυτές, σε ότι αφορά τη χρηματιστηριακή αγορά θα έχει να ωφεληθεί από τις νέες τεχνολογίες. Και αυτό γιατί οι παραδοσιακές εταιρείες της παλαιάς οικονομίας θα ωφεληθούν από τις νέες τεχνολογίες, οι οποίες θα τις βοηθήσουν στη μείωση του κόστους, στη μείωση των

δαπανών για αποθηκευτικούς χώρους, αλλά και στην κατεύθυνση της ταχύτερης εξέλιξης των προϊόντων τους. Μάλιστα, σύμφωνα με τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Ρ. Πρόντι οι αλλαγές αυτές θεωρούνται οι σημαντικότερες από την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης διότι είναι σε θέση να αγγίξουν όλες τις βαθμίδες της κοινωνίας και της οικονομίας αφενός και αφετέρου είναι παγκόσμιες.

➤ **ΜΕΤΡΑ – ΑΣΠΙΔΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ ΤΥΠΟΥ ENRON**

Τα λογιστικά σκάνδαλα, τύπου Enron και WorldCom, προκαλούν μεγάλη ανησυχία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το ενδεχόμενο εμφάνισης αντίστοιχων φαινομένων από ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, αν και επισήμως υποστηρίζεται ότι ο κίνδυνος αυτός είναι μικρός.

Η απάντηση της ΕΕ στο φαινόμενο των λογιστικών σκανδάλων είναι η δημιουργία ενός νέου πλαισίου, στη βάση της ήδη δρομολογηθείσας διαδικασίας για τον ενιαίο χρηματιστηριακό χώρο. Το νέο πλαίσιο, η ολοκλήρωση του οποίου εξετάζεται επισταμένως κάθε μήνα στα συμβούλια των υπουργών Οικονομίας, προβλέπει ένα νέο και πιο διαφανές σύστημα λογιστικών προτύπων, που θα βασίζεται στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (International Accounting Standards) και ένα ενιαίο κανόνα εταιρικής διακυβέρνησης ο οποίος θα καθορίσει τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων, όσον αφορά στη σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων τους και την ύπαρξη εσωτερικών συστημάτων ελέγχου (check and balance).

Μια πρόσθετη πρωτοβουλία που εξετάζεται ύστερα από πρόταση των μεγάλων θεσμικών επενδυτών, είναι να τεθούν περιορισμοί στα κίνητρα που παρέχονται στους μάνατζερ των επιχειρήσεων σε περιπτώσεις ανόδου της τιμής της μετοχής τους, μέσω των λεγόμενων stock options, που δίνουν τη δυνατότητα αγοράς μετοχών σε χαμηλότερη τιμή. Αυτά τα κίνητρα θεωρούνται τώρα από τους Αμερικάνους αναλυτές ότι οδήγησαν σε ανώμαλα αποτελέσματα, επειδή ενθάρρυναν τους επιχειρηματίες να κάνουν λογιστικές απάτες, προκειμένου να κερδίσουν μυθώδη ποσά.

Ο κ. David Damant, που ήταν μέλος της επιτροπής για την εισαγωγή των ΔΛΠ, σημειώνει ότι λογιστικά σκάνδαλα όπως αυτά που

αποκαλύφθηκαν στην Αμερική είναι λιγότερο πιθανό να εμφανισθούν στην Ευρώπη, χωρίς και να αποκλείονται, επειδή οι επιχειρήσεις της «γηραιάς» ηπείρου δεν συνηθίζουν να δίνουν κίνητρα μεγάλου ύψους στους μάνατζερ μέσω των stock options και οι αγορές δεν προσδοκούν εξωπραγματικά βραχυπρόθεσμα κέρδη από τις μετοχές. Ωστόσο ο Paul Rutterman, που είναι γενικός γραμματέας της Επιτροπής για τα Λογιστικά Πρότυπα στην Ευρώπη, εμφανίζεται πιο επιφυλακτικός, λέγοντας ότι οι λογιστικές απάτες μπορεί να εμφανισθούν σε πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, που αναπτύσσονται μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων, χρησιμοποιώντας εξεζητημένες λογιστικές μεθόδους.

Στην Ελλάδα η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει την εισαγωγή των ΔΛΠ από το 2003, αλλά το εγχείρημα αυτό αντιμετωπίζεται εξαιρετικά επιφυλακτικά από τον κ. Damant και τον κ. Rutterman. Ο δεύτερος σχολιάζει με ειρωνικό τρόπο, ότι η μετάβαση στα ΔΛΠ από το 2003 «προκαλεί τη φαντασία», θέλοντας να υπογραμμίσει πόσο επίμονη θα είναι η διαδικασία.

Η παρατήρηση αυτή έχει σχέση και με το γεγονός ότι το σύστημα λογιστικών προτύπων που εφαρμόζεται σήμερα στην Ελλάδα έχει τις μεγαλύτερες διαφορές από το σύστημα των ΔΛΠ σε σχέση με τους εταίρους της, με εξαίρεση την Ισπανία.

Παρά τη δυσκολία του εγχειρήματος ο κ. Damant θεωρεί ότι αξίζει τον κόπο επειδή θα οδηγήσει σε πιο διαφανείς ισολογισμούς των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη, διευκολύνοντας τους αναλυτές και τους επενδυτές να αξιολογούν τα οικονομικά τους δεδομένα.

Το υπουργείο Οικονομίας έχει αναγνωρίσει εμμέσως τα προβλήματα για την εισαγωγή των ΔΛΠ, καθώς ακόμη δεν έχει γίνει η μεταφορά των κανονισμών τους σε ένα ελληνικό κείμενο και έχει αφεθεί για το φθινόπωρο η έκδοση των σχετικών νομοθετικών πράξεων. Τα προβλήματα περιλαμβάνουν την ανάγκη να ενημερωθούν οι ίδιες οι επιχειρήσεις για το εύρος των αλλαγών που θα προκύψουν, ενώ ακόμη πιο δύσκολη θα είναι ενημέρωση των ελεγκτών λογιστών που υπογράφουν τους ισολογισμούς των επιχειρήσεων. Η επιτροπή που συστάθηκε στο υπουργείο Οικονομίας έχει προτείνει καταρχήν να γίνει η παρουσίαση των τριμηνιαίων ισολογισμών του 2003 και με τα δύο συστήματα το ισχύον και τα ΔΛΠ αλλά

αυτή η πρόταση δεν γίνεται δεκτή από το Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών, που θέλει να εφαρμοσθεί ένα μόνο σύστημα. Όσον αφορά στον ετήσιο ισολογισμό του 2003, η επιτροπή εκτιμά ότι η βασική απεικόνιση του πρέπει να γίνει με βάση τα ΔΛΠ και ταυτόχρονα να υπάρχει και απεικόνιση των αποτελεσμάτων του 2002 με τα ΔΛΠ, ώστε να υπάρχει δυνατότητα σύγκρισης για τους επενδυτές.

Σύμφωνα με χρηματιστηριακούς αναλυτές, η εισαγωγή των ΔΛΠ δεν θα οδηγήσει μόνο σε αλλαγή της μεθοδολογίας σύνταξης των ισολογισμών, αλλά και σε μια βαθύτερη αλλαγή της επιχειρηματικής φιλοσοφίας τους, η οποία θα επικεντρωθεί στις απαιτήσεις που τίθενται από τα νέα δεδομένα.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'

*** * ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ * ***

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

1.1 ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κεφάλαιο αυτό αποπειράται να δώσει μια συνοπτική αλλά όσο γίνεται πλήρη εικόνα των κυριότερων διεθνών οργανισμών, των οποίων αντικείμενό τους είναι ο ευρύς χώρος των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

Η έμφαση δίδεται στην επισκόπηση της λειτουργίας εκείνων των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών που η λειτουργία τους είναι συνυφασμένη με σοβαρές επιδράσεις στην παγκόσμια προσπάθεια συνεργασίας και συνεννόησης μεταξύ των λαών και των κυβερνήσεών τους. Είναι προφανές, επομένως, ότι έχει γίνει επιλογή μερικών μόνο από τους πολλούς διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς που λειτουργούν στο σημερινό κόσμο.

Η ανάλυση που καλύπτει τον κάθε διεθνή οργανισμό αποβλέπει, κυρίως, στην εξοικείωση με τις λειτουργίες και τις επιδράσεις του εκάστοτε οργανισμού, πάνω το διεθνές οικονομικό γίνεσθαι και πολύ λιγότερο στην εμπλοκή με οργανωτικές και νομικής φύσεως διαδικασίες που τον αφορούν. Εξάλλου, για όλους τους οργανισμούς που εξετάζονται στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν στο ιστορικό, πολιτικό και οικονομικό κλίμα που τους δημιούργησε και τους επηρέασε στην εξέλιξή τους.

Στην εποχή μας, η καλή γνώση της λειτουργίας και των επιδράσεων των κυριότερων διεθνών οικονομικών οργανισμών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Και τούτο διότι όχι μόνο επιτρέπει την πληρέστερη κατανόηση και πειστικότερη εξήγηση του τρόπου με τον οποίο διεξάγεται η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα, αλλά γιατί το οικονομικό γίνεσθαι έχει πλέον οικουμενικό χαρακτήρα, μιας και τόσο ο όγκος των διεθνών συναλλαγών

όσο και η σύγχρονη τεχνολογία, έχουν ουσιαστικά ελαχιστοποιήσει τη σημασία των γεωγραφικών συνόρων. Και στην πορεία αυτή, η συμβολή των διεθνών οικονομικών οργανισμών είναι ιδιαίτερως σημαντική.

1.2 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Με τον όρο Διεθνής Οργανισμός, θα εννοούμε ένα σύνολο κρατών που συνενώνονται με μόνιμους νομικούς δεσμούς, σε ένα ενιαίο νομικό πρόσωπο το οποίο έχει δικές του επιδιώξεις, δική του βούληση και δικά του όργανα. Πρόκειται για ένα νομικό ορισμό ο οποίος επιλέχθηκε όχι μόνο γιατί κυρίαρχο στοιχείο στους Διεθνείς Οργανισμούς είναι η νομική προσωπικότητά τους, αλλά και γιατί είναι εξαιρετικά χρήσιμος στην επισημάνση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών των Διεθνών Οργανισμών.

Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να κατανοηθούν αν προβούμε σε μια ανάλυση των συστατικών στοιχείων του παραπάνω ορισμού :

(α) «**Σύνολο κρατών**», με την έννοια ότι αναφερόμαστε σε οργανισμούς όπου μετέχουν κράτη και όχι ιδιωτικοί φορείς. Πρέπει να αντιδιαστείλουμε τους Διεθνείς Οργανισμούς από τις Διεθνείς Οργανώσεις, στις οποίες μετέχουν συνήθως ιδιώτες ως άτομα ή ως νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, αλλά πάντως όχι συντεταγμένες πολιτείες. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να προσέξουμε ότι πολλές φορές οι ονομασίες μπορεί να είναι παραπλανητικές : Ο τίτλος ενός Διεθνούς Οργανισμού μπορεί να μην φέρει το ουσιαστικό «Οργανισμός», αλλά να πληροί όλα τα χαρακτηριστικά του παραπάνω ορισμού. Από την άλλη πλευρά, μια Διεθνής Οργάνωση είναι δυνατόν να φέρει τον τίτλο του οργανισμού, χωρίς όμως να πληροί τα χαρακτηριστικά ενός Διεθνούς Οργανισμού. Για παράδειγμα η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας αποτελεί διεθνή οργανισμό διότι μέλη της είναι κράτη, αλλά η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εργατικών Συνδικάτων είναι Διεθνής Οργάνωση διότι μέλη της είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.

(β) «**Μόνιμοι νομικοί δεσμοί**», με την έννοια ότι οι διεθνείς οργανισμοί βασίζονται σε ένα δεσμευτικό κείμενο (π.χ. καταστατικό) της ίδρυσης

και λειτουργίας τους, λειτουργίας που προβλέπεται διαρκής και όχι παροδική. Με τον τρόπο αυτό αντιδιαστέλλονται οι Διεθνείς Οργανισμοί από τις Διεθνείς Διασκέψεις, οι οποίες έχουν συνήθως περιορισμένη χρονική διάρκεια και αρκετά πιο εξειδικευμένο αντικείμενο. Πρέπει, εντούτοις, να σημειωθεί πως πολλοί διεθνείς οργανισμοί έχουν ως αφετηρία ίδρυσης μια διεθνή διάσκεψη η οποία, επαναλαμβανόμενη σε συχνά και τακτά χρονικά διαστήματα, εξελίχθηκε σε διεθνή οργανισμό. Η παράδειγμα η Διεθνής Συμφωνία για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT) ξεκίνησε το 1997 ως μια διεθνής διάσκεψη με συγκεκριμένο αντικείμενο, που ήταν η απελευθέρωση και η επέκταση του διεθνούς εμπορίου, μέσω της μείωσης των δασμών σε παγκόσμια κλίμακα. Όμως, η διάσκεψη αυτή λόγω της αναγκαιότητας για επανάληψη σε τακτά χρονικά διαστήματα, οδήγησε στην καθιέρωση και θεσμοθέτησή της ως διεθνούς οργανισμού μέσα από βαθμιαίες και συμφωνημένες διαδικασίες. Σήμερα η GATT αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς.

- (v) **«Δική του βούληση»**, με την έννοια πως, ανεξαρτήτως του τρόπου λήψεως των αποφάσεων του διεθνούς οργανισμού, οι αποφάσεις που τελικά λαμβάνονται και υλοποιούνται είναι του οργανισμού και όχι των επιμέρους κρατών που τον απαρτίζουν. Για το λόγο αυτό, πολλές φορές οι αποφάσεις του οργανισμού μπορεί να είναι αντίθετες με τη βούληση ενός ή περισσότερων από τα κράτη που τον συγκροτούν. Φυσικά, το ίδιο το «καταστατικό» του οργανισμού μπορεί να προβλέπει ενισχυμένες ρήτρες με τις οποίες να διασφαλίζεται η υλοποίηση των αποφάσεών του. Πάντως, η ουσιαστικότερη προϋπόθεση υλοποίησης των αποφάσεων ενός διεθνούς οργανισμού είναι ότι τα κράτη – μέλη του θα έχουν και την βούληση και τη δύναμη να τις επιβάλλουν. Για παράδειγμα : Στο ζήτημα της τουρκικής εισβολής και κατοχής του βορείου τμήματος της Κύπρου, η «τυπική βούληση» του ΟΗΕ μέσα από τα κείμενα επανειλημμένως αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφάλειας και της Γενικής Συνέλευσης είναι σαφής, αφού και καταδικάζεται η εισβολή και η κατοχή και ζητείται η αποχώρηση των τουρκικών

στρατευμάτων. Η «ουσιαστική βούληση» όμως του ΟΗΕ (και πιο συγκεκριμένα της ηγετικής ομάδας κρατών που συμμετέχουν μόνιμα στο Συμβούλιο Ασφαλείας) είναι αρκούτως αμφιλεγόμενη. Προφανέστατα, η φραστική καταδίκη του φαινομένου δεν αρκεί για την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων και απαιτείται και η βούληση και η δύναμη για την επιβολή των αποφάσεων.

- (δ) «**Δικές του επιδιώξεις**», με την έννοια πως ο διεθνής οργανισμός, έχοντας διάρκεια και αποτελώντας εργαλείο για κοινούς σκοπούς των κρατών που τον ίδρυσαν, διαθέτει μακροχρόνιους στόχους, καταστατικά κατοχυρωμένους και ανεξάρτητους από τις συγκυριακές επιδιώξεις κάποιου ή κάποιων από τα κράτη που μετέχουν σ' αυτόν. Για παράδειγμα : Στο ζήτημα της ΟΝΕ της πρώην Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τώρα Ευρωπαϊκής Ένωσης, δύο κράτη μέλη, η Δανία και η μεγάλη Βρετανία, έχουν σοβαρές αντιρρήσεις για το μέγεθος και το χαρακτήρα της διαφαινόμενης «ομοσπονδοποίησης». Αυτό όμως δεν σημαίνει πως η εκπεφρασμένη βούληση και η ορομολογημένη πορεία προς την ΟΝΕ τελούν υπό θεσμική αμφισβήτηση ή υπό νομική αναστολή. Η πορεία προς την ΟΝΕ συνεχίζεται και μάλιστα στις σχετικές διαδικασίες τα δύο αυτά κράτη μέλη μετέχουν ενεργά, προσπαθώντας βέβαια, πάντοτε, να περάσουν κάποιες θέσεις τους.
- (ε) «**Δικά του όργανα**», με την έννοια πως τα μέλη του διεθνούς οργανισμού διασφαλίζουν την ανεξαρτησία του από τις επιδιώξεις και τις επιδράσεις των κρατών – μελών του, αλλά και την απρόσκοπτη δραστηριότητά του σε καθημερινή βάση.

1.3 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Με τον όρο οργανωτική διάρθρωση, θα εννοούμε το σύνολο των θεσμικών εργαλείων που επιτρέπουν στον διεθνή οργανισμό να υπάρχει, να λειτουργεί και να εκπληρώνει τους σκοπούς για τους οποίους συνεστήθη από τα κράτη μέλη του.

Πιο συγκεκριμένα, το περιεχόμενο του όρου αφορά σε όλα τα μεγάλα «κεφάλαια» που περιλαμβάνει το καταστατικό κείμενο ίδρυσης του διεθνούς οργανισμού, πέραν βέβαια των σκοπών και των γενικότερων επιδιώξεων του. Τα «κεφάλαια» αυτά μπορούμε να τα ταξινομήσουμε σε δύο μεγάλες ενότητες που αφορούν αφενός μεν στα όργανα και αφετέρου στην Διαδικασία Λήψης των Αποφάσεων του Διεθνούς Οργανισμού.

1.3.1 Τα όργανα του Διεθνούς Οργανισμού

Μολονότι με πολλές αποκλίσεις από τον ένα διεθνή οργανισμό στον άλλο, μπορούμε να θεωρούμε πως τα βασικά όργανα σε κάθε διεθνή οργανισμό είναι τα ακόλουθα :

- (α) *Το Ανώτατο Όργανο Λήψεως Βασικών Αποφάσεων* : Μπορεί να ονομάζεται Γενική Συνέλευση (στον ΟΗΕ) ή Συμβούλιο των Υπουργών (στην Ευρωπαϊκή Ένωση) ή Συμβούλιο (στον ΟΟΣΑ) ή όπως αλλιώς ονομάζεται στους επιμέρους διεθνείς οργανισμούς. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για το ιεραρχικά υψηλότερο επίπεδο αντιπροσώπευσης των κρατών μελών και, συνεπακόλουθα, είναι το όργανο που λαμβάνει τις πιο σημαντικές αποφάσεις. Συγκροτείται, συνήθως, από υπουργούς των κρατών μελών.
- (β) *Το Ανώτατο Όργανο Εκτέλεσης των Αποφάσεων* : Μπορεί να ονομάζεται Επιτροπή (όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ευρωπαϊκή Ένωση) ή Γραμματεία (στον ΟΗΕ), ή όπως αλλιώς ονομάζεται στους επιμέρους διεθνείς οργανισμούς. Το όργανο αυτό είναι επιφορτισμένο με την ευθύνη για την καθημερινή λειτουργία του διεθνούς οργανισμού. Πολύ συχνά προτείνει στο όργανο λήψης αποφάσεων σχέδια αποφάσεων, και – σε κάθε περίπτωση – αποτελεί τον «θεματοφύλακα» του καταστατικού χάρτη. Συγκροτείται, συνήθως, από πολυάριθμο διοικητικό, επιστημονικό κ.λ.π. προσωπικό που είναι διαρθρωμένο σε θεσμοθετημένη ιεραρχική υπηρεσιακή οργάνωση.
- (γ) *Ο Επικεφαλής του Ανώτατου Εκτελεστικού Οργάνου* : Αποτελεί, πολύ συχνά, ιδιαίτερη θεσμοθετημένη κατηγορία οργάνου και είναι η διοικητική κορυφή όλου του Διεθνούς Οργανισμού. Μπορεί να

ονομάζεται Γενικός Γραμματέας (όπως στον ΟΗΕ ή στον ΟΟΣΑ), Γενικός διευθυντής (όπως στο Δ.Ν.Τ.), Πρόεδρος της Επιτροπής κ.λ.π.

1.3.2Η διαδικασία λήψεως αποφάσεων στους Διεθνείς Οργανισμούς

Υπάρχουν ποικίλα συστήματα, από τα πιο απλά μέχρι τα πιο πολύπλοκα, για τον τρόπο λήψεως των κάθε μορφής και σημασίας αποφάσεων : Ομοφωνία, ενισχυμένη πλειοψηφία, απλή πλειοψηφία και διάφορες παραλλαγές τους. Το σημαντικό είναι πως παρά την, συνήθως θεσμοθετημένη, ισοδυναμία των κρατών μελών στην διαδικασία των αποφάσεων, η δύναμη, η πειθώ, οι πιέσεις, οι ομαδοποιήσεις, οι εκτός προσκήνιου συνεννοήσεις κ.λ.π., αποτελούν τις περισσότερες φορές την κυρίαρχη και πιο σπουδαία, από άποψη αποτελεσμάτων, πρακτική λήψης των αποφάσεων. Και βέβαια πολύ πιο σημαντικό ζήτημα προκύπτει κατά το στάδιο της εκτέλεση των αποφάσεων.

1.4 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

1.4.1 Οι (δυνητικά) παγκόσμιοι Διεθνείς Οργανισμοί

1.4.1.1 Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου – Γ.Σ.Δ.Ε.

(GENERAL AGREEMENT OF TARIFFS AND TRADE – GATT)

1.4.1.1.1 Ιστορική εξέλιξη της GATT

Ο τίτλος του σημαντικού αυτού διεθνούς οικονομικού οργανισμού δεν εκφράζει ούτε την σπουδαιότητά του στην διεθνή οικονομική τάξη ούτε το μέγεθός του ως διεθνούς νομικού προσώπου. Έχει την ιστορικά καθιερωμένη ονομασία της «Συμφωνίας» επειδή το καταστατικό του κείμενο ήταν και συνεχίζει να είναι μια Διεθνής Συμφωνία που υπεγράφη το 1948 από 23 κράτη, πέρασε από αρκετές περιπέτειες λόγω μη επικύρωσής της από τα νομοθετικά όργανα κάποιων από τα κράτη που την υπέγραψαν, αλλά πάντως σήμερα αποτελεί τον θεματοφύλακα του ελεύθερου εμπορίου.

Διακηρυγμένη επιδίωξη της GATT είναι η μελέτη, η αξιολόγηση και η βαθμιαία κατάργηση όλων των εμποδίων που υφίστανται ή δημιουργούνται στο πεδίο των διεθνών ανταλλαγών αγαθών και υπηρεσιών και, επίσης, η περαιτέρω απρόσκοπτη ανάπτυξη των ανταλλαγών αυτών.

Το «καταστατικό» της κείμενο και η σχεδόν πενήντάχρονη ιστορική πορεία της αναγορεύουν ουσιαστικά την GATT :

- ✧ σε ένα διεθνές forum όπου πολυετείς, πολλές φορές, διαπραγματεύσεις καταλήγουν ή δεν καταλήγουν σε δεσμεύσεις των μετεχόντων μερών για συγκεκριμένα μέτρα απελευθέρωσης και ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου. Ταυτόχρονα, με τις διάφορες «ρήτρες» που προβλέπει, το καταστατικό κείμενο της GATT αποτελεί ένα σύνολο κατευθυντήριων οδηγιών για την εμπορική και οικονομική πολιτική που μπορούν να ασκούν τα συμβαλλόμενα μέρη στην GATT στις διεθνείς τους συναλλαγές,
- ✧ σε ένα σύνολο πολυμερώς συμφωνημένων κανόνων που συγκροτούν έναν, κατά κάποιον τρόπο, θεμελιώδη καταστατικό χάρτη για το διεθνές εμπόριο και τους τρόπους με τους οποίους οφείλει να διεξάγεται,
- ✧ σε ένα διεθνές «Δικαστήριο», το οποίο επιλύει διαφορές μεταξύ των διεθνών εμπορικών εταιρών που έχουν υπογράψει τη συμφωνία της GATT.

Η GATT, όπως και οι άλλοι σημαντικότεροι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, έλκει την καταγωγή της στην προσπάθεια του κόσμου, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, να ξανατεθούν οι βάσεις μιας παγκόσμιας οικονομικής συνεργασίας με κυρίαρχη προοπτική την κατοχύρωση και την ανάπτυξη του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου. Η αρχική ιδέα ήταν η δημιουργία ενός Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου (International Trade Organization, I.T.O.), που βασική του επιδίωξη θα ήταν η βαθμιαία απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου από τους ποικίλους προστατευτικούς φραγμούς (π.χ. δασμοί, ενισχύσεις κ.α.) που εφαρμόζαν όλα τα κράτη, ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος στην περίοδο του μεσοπολέμου και στην μεγάλη κρίση του 1929. Το 1946 άρχισαν διαπραγματεύσεις για τους δασμούς ανάμεσα σε

23 κράτη, τα οποία αποσκοπούσαν στην δημιουργία ενός κοινά αποδεκτού διεθνούς πλαισίου για τον ανταγωνισμό και το εμπόριο. Ο καταστατικός χάρτης του ΓΓΟ, μολονότι συμφωνήθηκε στην Συνδιάσκεψη της Αβάνας το 1948, δεν επικυρώθηκε ποτέ από το νομοθετικό σώμα των Η.Π.Α. και μερικών άλλων χωρών. Παρέμεινε, όμως, το συμφωνημένο κείμενο της μείωσης των δασμών – υπό τη μορφή της Διεθνούς Συμφωνίας – GATT. Το κείμενο αυτό, αποτελούμενο από 38 άρθρα, παρά το ότι δεν εγκαθιδρύει ένα διεθνή οργανισμό αλλά απλά ρυθμίζει το εμπόριο των συμβαλλομένων μερών, παραμένει και σήμερα το μόνο παγκοσμίως αποδεκτό σύνολο κανόνων για το διεθνές εμπόριο.

Με διαδοχικές προσχωρήσεις στο καταστατικό κείμενο της GATT, ο σημερινός αριθμός των συμβαλλομένων μερών της είναι 106 κράτη. Άλλα 27 κράτη, αν και δεν έχουν υπογράψει επίσημα την προσχώρησή τους στις δεσμεύσεις του καταστατικού κειμένου, εφαρμόζουν *de facto* τους κανόνες της GATT.

1.4.1.1.2 Οι Κατευθυντήριες Αρχές της GATT

Η παρακολούθηση, η εποπτεία, οι διαπραγματεύσεις και οι δεσμευτικές συμφωνίες που, στα πλαίσια της GATT αφορούν το διεθνές εμπόριο, υπόκεινται σε μια σειρά από κατευθυντήριες αρχές. Οι αρχές αυτές είναι :

(i) *Η ρήτρα του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους.*

Η ρήτρα αυτή επιβάλλει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος της GATT να επιφυλάσσει σε ένα άλλο συμβαλλόμενο μέρος την ίδια ευνοϊκή ή μη ευνοϊκή μεταχείριση που επιφυλάσσει σε όλα τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη σε ζητήματα δασμών, ποσοτικών περιορισμών και άλλων παρεμβάσεων κατά τις διαδικασίες του εισαγωγικού και εξαγωγικού του εμπορίου.

Αυτή η «Αρχή της Ίσης Μεταχείρισης» αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της GATT, στο βαθμό που διασφαλίζει πως είτε ευνοϊκές είτε μη ευνοϊκές ρυθμίσεις του κράτους α' για τα κράτη β', γ', δ' και ε', οφείλουν να επεκταθούν και για όλα τα άλλα κράτη που μετέχουν στην GATT.

Όπως κάθε κανόνας, ακόμη και αυτός ο θεμελιώδης κανόνας της GATT έχει δύο εξαιρέσεις :

- ✧ δεν ισχύει όταν υφίσταται καταστατικά ιδρυμένη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ή τελωνειακή ένωση,
- ✧ δεν ισχύει όταν, για την οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, παρέχεται σε αυτές το προνόμιο των λεγόμενων «γενικευμένων προτιμήσεων».

Σημειώνεται πως, παράλληλα με την ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους, το καταστατικό κείμενο της GATT προβλέπει και την λεγόμενη αρχή της «Ίσης Εθνικής Μεταχείρισης», η οποία επιβάλλει την υποχρέωση σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος να επιφυλάσσει για όλα τα αγαθά που κυκλοφορούν στην διεθνή αγορά την ίδια μεταχείριση με αυτήν που επιφυλάσσει για τα όμοια αγαθά τα οποία παράγονται εγχωρίως.

(ii) Η κατευθυντήρια Αρχή της Αμοιβαιότητας.

Σύμφωνα με την κατευθυντήρια αυτή αρχή, θα πρέπει να συγκαλούνται ανά τακτά χρονικά διαστήματα διεθνείς διασκέψεις, στις οποίες με αμοιβαίες συμφωνίες και υποχωρήσεις, όλα τα κράτη συμφωνούν σε αμετάκλητες μειώσεις των δασμών που επιβάλλουν σε εισαγόμενα προϊόντα από άλλα κράτη.

(iii) Η Κατευθυντήρια Αρχή της Προστασίας μόνο με Δασμούς.

Κανένα άρθρο της GATT δεν απαγορεύει ρητά την προστασία των εγχώριων κλάδων, επιχειρήσεων κ.λ.π., αν και διακηρυγμένη επιδίωξη της συμφωνίας είναι η βαθμιαία μείωση των προστατευτικών δασμών. Εκείνο όμως που είναι πιο σημαντικό από τον όποιο προστατευτισμό, είναι ο τρόπος με τον οποίο αυτός υλοποιείται από τα διάφορα κράτη. Η κατευθυντήρια αρχή της προστασίας μόνο με δασμούς αποβλέπει στο να είναι πασιφανής και ξεκάθαρη η όποια παρεχόμενη προστασία των εγχώριων κλάδων, επιχειρήσεων κ.λ.π. Μια τέτοια διεθνής διαφάνεια της προστασίας είναι απλά οι δασμοί και μόνο οι δασμοί.

(iv) Η Κατευθυντήρια Αρχή της Γενικής Κατάργησης των Ποσοτικών περιορισμών στο Διεθνές Εμπόριο.

Ο ίδιος ο καταστατικός χάρτης της GATT απαγορεύει κάθε μορφή ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές ή εξαγωγές των συμβαλλομένων μερών. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι τέτοιοι περιορισμοί δεν υπάρχουν στην πράξη. Και αυτό όχι μόνο επειδή τα συμβαλλόμενα μέρη της GATT συχνά παραβιάζουν τις αρχές της, αλλά και γιατί ο ίδιος ο καταστατικός χάρτης, ο οποίος αποκηρύσσει τους ποσοτικούς περιορισμούς, περιέχει άρθρα που καθιερώνουν εξαιρέσεις από τη γενική αυτή αρχή. Έτσι, επιτρέπεται η προσωρινή χρησιμοποίηση από τα συμβαλλόμενα μέρη ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές τους, όταν αντιμετωπίζουν οξύτατο πρόβλημα ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών τους. Εξάλλου, προβλέπεται ότι οι λεγόμενες αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να επιβάλλουν ποσοτικούς περιορισμούς στις εισαγωγές τους για τους εξής λόγους :

- ✧ για να αποφευχθεί μια υπερβολική μείωση των συναλλαγματικών τους διαθεσίμων, την οποία ενδεχομένως να προκαλεί η αυξημένη ζήτηση εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων, αναγκαίων για την ανάπτυξή τους,
- ✧ για να μπορέσουν να προστατευθούν εγχώριοι κλάδοι τους, οι οποίοι προσπαθούν να εκσυγχρονιστούν.

(v) Η Κατευθυντήρια Γραμμή της Γενικής Μείωσης και Βαθμιαίας Εξάλειψης Προστατευτικών Πρακτικών Κάθε Μορφής.

Στα πλαίσια της γενικής εφαρμογής κανόνων ελεύθερου διεθνούς εμπορίου, η αρχή αυτή προσπαθεί να συμπεριλάβει κάθε άλλη μορφή οικονομικής πολιτικής των κρατών που αποβλέπει είτε στην παρεμπόδιση των εισαγωγών είτε στην ενίσχυση των εξαγωγών των συμβαλλομένων μερών.

1.4.1.1.3 Τα όργανα της GATT

Το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων της GATT σε σημαντικά ζητήματα γενικής πολιτικής στο διεθνές εμπόριο είναι η Ετήσια Γενική Συνέλευση σε επίπεδο Υπουργών, που καθορίζει τις γενικές αλλά θεμελιώδεις κατευθύνσεις των διεθνών εμπορικών σχέσεων.

Εξουσιοδοτημένοι μόνιμοι αντιπρόσωποι των συμβαλλομένων μερών στην έδρα της GATT, τη Γενεύη, συγκροτούν το Συμβούλιο των Μονίμων Αντιπροσώπων, που αποτελεί το αμέσως κατώτερο όργανο λήψης αποφάσεων και συνέρχεται ανά μήνα.

Εκτελεστικό όργανο είναι η Γραμματεία της GATT, η οποία έχει επικεφαλή τον Γενικό Γραμματέα και φροντίζει για την πιστή τήρηση των συμφωνηθέντων, τη συνεχή διαπραγμάτευση μη συμφωνημένων ακόμη θεμάτων μέσα από την διαρκή λειτουργία μόνιμων ή εκτάκτων επιτροπών, ομάδων εργασίας κ.λ.π. Μερικές από τις σημαντικότερες μόνιμες επιτροπές της GATT είναι αυτές που ασχολούνται με τα προβλήματα εμπορίου των αναπτυσσόμενων χωρών, με τα προβλήματα των χωρών που αντιμετωπίζουν έκτακτες δυσμενείς καταστάσεις στο ισοζύγιο πληρωμών τους και παίρνουν προσωρινά περιοριστικά μέτρα για τις εισαγωγές τους κ.α.

Ιδιαίτερη σημασία μέσα στα όργανα της GATT έχουν τα panels. Το Συμβούλιο των Μονίμων Αντιπροσώπων είναι εκείνο το όργανο που κυρίως έχει την αρμοδιότητα να αποφασίζει την δημιουργία ενός panel (τραπέζι συζήτησης), το οποίο, μέσα σε τακτά χρονικά διαστήματα, γνωμοδοτεί για συγκεκριμένες διαφωνίες κάποιων συμβαλλομένων μερών σε θέματα διεθνών εμπορικών ανταλλαγών. Το panel συγκροτείται, συνήθως, από τρεις εμπειρογνώμονες προερχόμενους από χώρες που δεν εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στη συγκεκριμένη διαμάχη που είναι αντικείμενο συζήτησης στο panel. Οι εμπειρογνώμονες λειτουργούν σαν ένα «δικαστήριο», το οποίο ακούει όλες τις πλευρές, διασκέπτεται και εκδίδει μια γνωμοδοτικού περιεχομένου εισήγηση προς το Συμβούλιο. Στην γνωμοδότηση αυτή παρατίθενται οι απόψεις των δύο εμπλεκόμενων μερών του panel και συστήνεται στο συμβούλιο η ακολουθητέα γραμμή. Αν το συμβούλιο υιοθετήσει την κρίση του panel, τότε τα συμβαλλόμενα μέρη που προσέφυγαν στο panel οφείλουν να ακολουθήσουν την απόφαση πια του συμβουλίου. Σημειώνεται πως αν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δεν ακολουθήσει την απόφαση του συμβουλίου (που βασίζεται πάντοτε στην κρίση του panel), τότε το άλλο συμβαλλόμενο μέρος έχει το δικαίωμα να ζητήσει από την GATT την άδεια να χρησιμοποιήσει εμπορικά αντίποινα κατά του πρώτου.

1.4.1.2 Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT - UNCTAD)

1.4.1.2.1 Δημιουργία και εξέλιξη της UNCTAD

Αριθμώντας σήμερα 106 συμβαλλόμενα μέρη, από τα οποία τα τρία τέταρτα περίπου οι ονομαζόμενες Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες (ΛΑΧ) και το άλλο ένα τέταρτο οι Ανεπτυγμένες Χώρες (ΑΧ), η GATT έχει να επιδείξει δύο αντιφατικές εξελικτικές πορείες. Από το ένα μέρος, έχει απελευθερώσει το παγκόσμιο εμπόριο σε σημαντικό βαθμό και έχει συμβάλλει στην ανάπτυξή του τόσο ως προς τον όγκο όσο και ως προς την ποικιλία των αγαθών και υπηρεσιών που διακινούνται σε παγκόσμιο επίπεδο. Από το άλλο μέρος όμως, τίθενται ερωτήματα του τύπου ποιος κερδίζει από την απελευθέρωση και την ανάπτυξη αυτού του εμπορίου, πώς εξελίχθηκαν και εξελίσσονται οι όροι εμπορίου για τις διάφορες χώρες και πόσο έχει συμβάλλει το διεθνές εμπόριο στην ανάπτυξη ορισμένων χωρών και στην υπανάπτυξη ορισμένων άλλων, τότε πολλές πλευρές υποστηρίζουν πως η GATT ίσως έχει σοβαρά συμβάλλει στην καθυστέρηση και στην υπανάπτυξη κάποιων χωρών του κόσμου που ανήκουν στην μεγάλη κατηγορία των ΛΑΧ.

Πάντως, με αφετηρία τον ΟΗΕ, όπου οι ΛΑΧ διαθέτουν συντριπτική πλειοψηφία ψήφων, στα τέλη της δεκαετίας του '60 ξεκίνησε μια συντονισμένη προσπάθεια των ΛΑΧ για την δημιουργία ενός αντίβαρου της GATT και στην ιδεολογία της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου. Η προσπάθεια αυτή, κατέληξε στην απόφαση της ίδιας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το 1964, για τη σύγκλιση μιας Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD).

1.4.1.2.2 Τα όργανα της UNCTAD

Η UNCTAD έχει εξελιχθεί σε ένα πολυάριθμο διεθνή οργανισμό με μόνιμη Γραμματεία, με αρκετό προσωπικό, με Γενικό Γραμματέα και, βέβαια, με «Καταστατικό» στο οποίο το διεθνές εμπόριο αλλά και τα προβλήματα ανάπτυξης των υπανεπτυγμένων χωρών αντιμετωπίζονται

ενιαία και με ίσο βαθμό σπουδαιότητας. Στην UNCTAD μετέχουν και όλες οι ανεπτυγμένες χώρες, οι οποίες, μαζί με το πλήθος των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, συνέρχονται σε τεραστίου μεγέθους τακτές συνδιασκέψεις. Στις συνδιασκέψεις αυτές, δίνεται έμφαση όχι στο εμπόριο αποκλειστικά αλλά στο εμπόριο ως εργαλείο – αλλά και ως περιοριστικό παράγοντα – της ανάπτυξης των ΛΑΧ.

Η UNCTAD, καταστατικά, αποτελεί το βασικό και κυρίαρχο όργανο της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που είναι επιφορτισμένο με την Ανάπτυξη και το Εμπόριο σε παγκόσμιο επίπεδο. Αποτελείται από 186 μέλη και οι συνδιασκέψεις της γίνονται σε επίπεδο υπουργών κάθε 4 χρόνια και αποτελούν το ανώτατο όργανο αποφάσεων της.

Το εκτελεστικό σώμα της UNCTAD είναι το Συμβούλιο Εμπορίου και Ανάπτυξης, το οποίο συνέρχεται δύο φορές το χρόνο και υποβάλλει μια έκθεση στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την πορεία των δύο αλληλοσυμπλεκόμενων κεντρικών στόχων της UNCTAD, δηλαδή του διεθνούς εμπορίου από τη μια μεριά και της ανάπτυξης από την άλλη. Μια αξιοσημείωτη δραστηριότητα του συμβουλίου ως εκτελεστικού οργάνου της UNCTAD είναι η λεπτομερειακή ανάλυση των επιπτώσεων της μακροοικονομικής πολιτικής των 186 κρατών μελών πάνω στην ανάπτυξη των ΛΑΧ και στα σχετιζόμενα με αυτήν θέματα της διεθνούς χρηματοδότησης, του χρεους του ΛΑΧ στα διεθνή Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και στο ρόλο και στις επιπτώσεις της τεράστιας ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών (κυρίως των χρηματοπιστωτικών, των τηλεπικοινωνιακών και των μεταφορών).

1.4.1.3 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

1.4.1.3.1 Ιστορική εξέλιξη του ΔΝΤ

Από τη μεγάλη κρίση του 1929, το διεθνές νομισματικό σύστημα είχε ουσιαστικά καταρρεύσει μαζί με την οικονομική κατάρρευση των κυριότερων βιομηχανικών κρατών του τότε κόσμου. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και οι συνεπακόλουθες καταστροφές του, απλώς διέυρυναν το μέγεθος μιας προϊούσας αποικοδόμησης του διεθνούς συστήματος πληρωμών και, γενικότερα, των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Η

Νομισματική και Δημοσιονομική Διάσκεψη του ΟΗΕ, που συνήλθε το 1944 στο Bretton Woods των Η.Π.Α., ήταν μια απόπειρα να αποτραπεί η περαιτέρω κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου που είχε αρχίσει το 1929 και να διασφαλιστεί μια παγκόσμια νομισματική και οικονομική τάξη που δεν θα επέτρεπε να επαναληφθούν οι καταστρεπτικές υποτιμήσεις και αντιυποτιμήσεις, προστατευτισμοί και αντιπροστατευτισμοί κ.λ.π. της προηγούμενης δεκαπενταετίας.

Με κυριότερους ενδιαφερόμενους, από τους νικητές του πολέμου, τις Η.Π.Α. και την Μεγάλη Βρετανία, για μια τέτοια γενική εμπορική, νομισματική, συναλλαγματική και οικονομική τάξη, οι εργασίες της συνδιάσκεψης κατέληξαν σε τρεις σημαντικές αποφάσεις για την παγκόσμια οικονομική κοινότητα :

- ✧ την δημιουργία ενός παγκόσμιου νομισματικού συστήματος που επιβάλλει κανόνες και δεσμεύσεις στην διεθνή οικονομική συμπεριφορά των κρατών μελών,
- ✧ τη σύσταση ενός διεθνούς οργάνου που κατ' ουσίαν θα παρακολουθεί και θα ελέγχει την εφαρμογή, από τα κράτη μέλη, των κανόνων και των δεσμεύσεων του διεθνούς αυτού νομισματικού συστήματος, το οποίο θα είναι το ΔΝΤ,
- ✧ τη δημιουργία της Διεθνούς Τράπεζας Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης.

1.4.1.3.2 Οι σκοποί του ΔΝΤ

Οι βασικές συμφωνίες των κρατών που συνήλθαν στη Συνδιάσκεψη του Bretton Woods, εξειδικεύονται στους ακόλουθους συνοπτικούς στόχους του ΔΝΤ :

- (α) Η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας.
- (β) Η διευκόλυνση, η επέκταση και η ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και, μέσω αυτών, η συμβολή στην δημιουργία και διατήρηση υψηλών επιπέδων απασχόλησης και εισοδήματος.
- (γ) Η προώθηση σε διεθνές επίπεδο της συναλλαγματικής σταθερότητας και τάξης.

- (δ) Η υποβοήθηση της δημιουργίας ενός πολυμερούς συστήματος διεθνών πληρωμών για τις τρέχουσες συναλλαγές των διαφόρων κρατών μελών.
- (ε) Ο βαθμιαίος περιορισμός, μέχρι και την τελική κατάργηση, των νομισματικών και συναλλαγματικών περιορισμών που εμποδίζουν την ομαλή διεξαγωγή και ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.
- (στ) Ο περιορισμός τόσο του βαθμού όσο και της χρονική διάρκειας των σοβαρών ανισορροπιών στα ισοζύγια των κρατών μελών.
- (ζ) Η εδραίωση της εμπιστοσύνης των κρατών μελών του, μέσω της προσωρινής διάθεσης πόρων του ΔΝΤ, στα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν επείγουσες συναλλαγματικές ή άλλες ανάγκες που αφορούν το ισοζύγιο πληρωμών τους.

1.4.1.3.3 Οι βασικές λειτουργίες του ΔΝΤ

Οι λειτουργίες του ΔΝΤ μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες :

- (α) *Την Ελεγκτική Λειτουργία*, με την έννοια ότι το ΔΝΤ παρακολουθεί, μελετά και αναλύει τις συναλλαγματικές, νομισματικές και, σε τελική ανάλυση, τις παγκόσμιες οικονομικές ισορροπίες και τη σωστή εφαρμογή από τα κράτη μέλη των κανόνων που τις διέπουν.
- (β) *Την Συμβουλευτική Λειτουργία*, με την έννοια ότι η ελεγκτική λειτουργία έχει την «συνέχειά» της στην παραγωγή ανεπίσημων ή και επίσημων προτάσεων, γνώμων, συμβουλών κ.λ.π. του ΔΝΤ προς τα κράτη μέλη τόσο ως σύνολο όσο και ως αυτοτελείς μονάδες της διεθνούς οικονομικής κοινότητας.
- (γ) *Την Χρηματοδοτική Λειτουργία*, με την έννοια ότι το ΔΝΤ παρέχει στα κράτη μέλη του άμεση δανειοδοτική, συναλλαγματική και, γενικά, χρηματοδοτική βοήθεια για την αντιμετώπιση ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών τους. Βέβαια, η βοήθεια αυτή δεν δίνεται δίχως όρους (conditions) από την εφαρμογή των οποίων προκύπτει η «αρχή της conditionality», στις παροχές του ΔΝΤ.

1.4.1.3.4 Τα όργανα του ΔΝΤ

Ανώτατο Αποφασιστικό Όργανο του ΔΝΤ είναι το Συμβούλιο των Διοικητών του και των Αναπληρωτών τους, οι οποίοι είναι, συνήθως, οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών μελών με πενταετή θητεία.

Ανώτατο Εκτελεστικό Όργανο του ΔΝΤ είναι το Εκτελεστικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από 22 εκτελεστικούς Διευθυντές, οι οποίοι διορίζουν τον Διευθύνοντα Σύμβουλο (την Διοικητική Κορυφή, δηλαδή, του ΔΝΤ).

Τέλος, σημειώνεται πως σε ζητήματα αποφάσεων και ψηφοφοριών, η συμμετοχή των κρατών μελών είναι συντηρημένη με το ποσοστό συμμετοχής τους στο κεφάλαιο του ΔΝΤ.

1.4.1.4 **Η Διεθνής Τράπεζα για την Ανοικοδόμηση και Ανάπτυξη – ΔΤΑΑ (INTERNATIONAL BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT – IBRD)**

1.4.1.4.1 Οι σκοποί της ΔΤΑΑ

Οι στόχοι της ΔΤΑΑ είναι οι ακόλουθοι :

- ✧ η ανεύρεση χρηματικών κεφαλαίων στη διεθνή χρηματαγορά,
- ✧ η διοχέτευση των κεφαλαίων αυτών είτε στην απευθείας χρηματοδότηση συγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων που θα ανανεώνουν, θα αυξάνουν και θα προωθούν τεχνολογικά τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό των κρατών μελών της σε δημόσιο ή ιδιωτικό επίπεδο, είτε στην παροχή εγγυήσεων για την χρηματοδότηση, από άλλες πηγές, τέτοιων σχεδίων,
- ✧ παροχή γενικής και ειδικής τεχνικής βοήθειας σε επίπεδο επιστημονικού και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού,

1.4.1.4.2 Οι χρηματικοί πόροι της ΔΤΑΑ

Τα χρηματικά κεφάλαια της ΔΤΑΑ προέρχονται από τρεις βασικές πηγές :

- (α) Το ίδιο ή κατατεθειμένο κεφάλαιο των μετόχων της, οι οποίοι είναι τα κράτη μέλη που την ίδρυσαν.

- (β) Κεφάλαια που απορροφά από τη διεθνή χρηματαγορά με την έκδοση ομολογιακών δανείων.
- (γ) Κεφάλαια που αποκομίζει από τη διαχείριση των εκάστοτε χρηματικών αποθεμάτων της τα οποία, όπως κάθε χρηματοπιστωτικός οργανισμός, μπορεί να τοποθετεί σε αξιόγραφα κάθε μορφής που κυκλοφορούν στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

1.4.1.4.3 Τα όργανα της ΔΤΑΑ

Ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων είναι το Συμβούλιο των Διοικητών, στο οποίο μετέχει ένας «Διοικητής» από κάθε χώρα μέλος της ΔΤΑΑ. Το Συμβούλιο των Διοικητών, είναι, ουσιαστικά, η Γενική Συνέλευση της Τράπεζας και συνέρχεται μια φορά το χρόνο, πάντοτε σε συνδυασμό με την ετήσια σύνοδο του ΔΝΤ. Το συμβούλιο των διοικητών χαράσσει την γενική στρατηγική της ΔΤΑΑ, αποφασίζει για τις τυχόν αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου κ.λ.π.

Εκτελεστικό όργανο της ΔΤΑΑ είναι το Συμβούλιο των Εκτελεστικών Διευθυντών, που αποτελείται από 20 μέλη. Τα 5 μέλη προέρχονται πάντοτε από τις χώρες που είναι οι πέντε μεγαλύτερες μέτοχοι της ΔΤΑΑ, ενώ τα άλλα 15 μέλη προέρχονται από το σύνολο των κρατών μελών της ΔΤΑΑ.

Ο Πρόεδρος της ΔΤΑΑ εκλέγεται από το συμβούλιο των εκτελεστικών διευθυντών και η καθιερωμένη, πλέον, πρακτική είναι να προέρχεται από τις Η.Π.Α. (χωρίς αυτό να προβλέπεται, πάντως, από το καταστατικό της τράπεζας).

Τέλος, οι υπηρεσίες της ΔΤΑΑ αποτελούνται από περίπου 5.000 υπαλλήλους, προερχόμενους από 100 και πλέον χώρες – μέλη της.

1.4.2 Οι περιφερειακού χαρακτήρα Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί

1.4.2.1 Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης- ΟΟΣΑ

1.4.2.1.1 Τα μέλη του ΟΟΣΑ

Στον ΟΟΣΑ, που δημιουργήθηκε το 1960, μετέχουν η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Ιρλανδία, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Πορτογαλία, η Σουηδία, η Δανία, η

Ελλάδα, η Γερμανία, η Ισπανία, οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς. Αργότερα γίνονται μέλη του η Ιαπωνία (το 1964), η Φινλανδία (το 1969), η Αυστραλία (το 1971) και η Ν. Ζηλανδία (το 1973). Έτσι, οι 24 χώρες που συγκροτούν τον ΟΟΣΑ, δεν είναι μόνο ευρωπαϊκές. Είναι, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, ανεπτυγμένες χώρες της Δ. Ευρώπης, της Β. Αμερικής, της Ασίας και της Αυστραλίας που προχωρούν σε επέκταση αλλά και εμβάθυνση της οικονομικής τους συνεργασίας, μιας συνεργασίας που γρήγορα εξελίσσεται σε ένα πολύ έγκυρο και δυναμικό διεθνή οικονομικό οργανισμό περιφερειακού χαρακτήρα. Σημειώνεται πως η τότε Γιουγκοσλαβία συνδέθηκε με τον ΟΟΣΑ, με ειδικό καθεστώς, το 1961.

1.4.2.1.2 Οι σκοποί του ΟΟΣΑ

Οι γενικές επιδιώξεις του ΟΟΣΑ μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα βασικά σημεία :

- ✧ Η πρόοδος του βιοτικού επιπέδου των λαών μέσα από την μεγαλύτερη δυνατή οικονομική ανάπτυξη και την μεγαλύτερη δυνατή αύξηση της απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών.
- ✧ Η επέκταση του παραπάνω στόχου και σε μη κράτη μέλη του ΟΟΣΑ.
- ✧ Η προώθηση και ανάπτυξη των διεθνών ανταλλαγών σε πολυμερές επίπεδο, μέσα από την κατάργηση των διακρίσεων και των περιοριστικών μηχανισμών που τυχόν υπάρχουν στο διεθνές εμπόριο υπό ευρεία έννοια. Δηλαδή, όχι μόνο σε σχέση με την διεθνή κίνηση εμπορευμάτων, αλλά και σε σχέση με την διεθνή κίνηση ανθρώπων και κεφαλαίων.
- ✧ Ο συντονισμός και η προσαρμογή των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών του, στα πλαίσια της πολυμερούς συνεργασίας τους μέσα στα όργανα του ΟΟΣΑ.
- ✧ Η έμφαση στον τομέα της τεχνικής βοήθειας τόσο για την ανάπτυξη των κρατών μελών όσο και για την ανάπτυξη των μη κρατών μελών.

1.4.2.1.3 Τα όργανα του ΟΟΣΑ

Το ανώτατο αποφασιστικό όργανο του ΟΟΣΑ είναι το Συμβούλιο, που αποτελείται πάντοτε από υπουργούς των κρατών μελών και συνέρχεται μια ή και περισσότερες φορές το χρόνο, αν υπάρχει ανάγκη, και με διαφορετική σύνθεση, ανάλογα με τα θέματα που συζητούνται.

Το Συμβούλιο των Μονίμων Αντιπροσώπων των κρατών μελών αποτελεί το αμέσως επόμενο όργανο και προετοιμάζει τις εργασίες του Συμβουλίου των Υπουργών, συνερχόμενο μια φορά την εβδομάδα και, πολλές φορές παίρνοντας αποφάσεις για λογαριασμό του συμβουλίου των υπουργών.

Μια Εκτελεστική Επιτροπή που αποτελείται από 10 μέλη και εκλέγεται από τους Μόνιμους Αντιπροσώπους όλων των κρατών μελών, είναι το ανώτατο εκτελεστικό όργανο του ΟΟΣΑ.

Τέλος, ο Γενικός Γραμματέας, που εκλέγεται από το συμβούλιο των υπουργών, αποτελεί την διοικητική κορυφή του οργανισμού και προϊστάται των υπηρεσιών του ΟΟΣΑ.

1.4.2.1.4 Οι επιτροπές του ΟΟΣΑ

Σημαντικό ρόλο στις δραστηριότητες και τις αποφάσεις του ΟΟΣΑ, διαδραματίζουν οι πάνω από 150 επιτροπές του, που συγκροτούνται από αντιπροσώπους και εμπειρογνώμονες των κρατών μελών. Οι επιτροπές συνέρχονται σε τακτά χρονικά διαστήματα για να εξετάσουν τις μελέτες και τις αναλύσεις που έχουν παραγάγει οι υπηρεσίες του οργανισμού και για να προετοιμάσουν τις τελικές αποφάσεις του Συμβουλίου των Υπουργών.

Η σημαντικότερη επιτροπή του ΟΟΣΑ είναι η Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, η οποία συνέρχεται αρκετές φορές το χρόνο για να συζητήσει και να σχεδιάσει τις πολιτικές προσαρμογής των κρατών μελών, όπως επίσης για να εξετάσει και να διαπραγματευθεί τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις που εκδίδει ο ΟΟΣΑ για το κάθε κράτος μέλος του.

Άλλες σημαντικές επιτροπές του ΟΟΣΑ, είναι οι ακόλουθες :

- ✧ η Επιτροπή Εμπορίου
- ✧ η Επιτροπή Γεωργίας
- ✧ η Επιτροπή Βιομηχανίας

- ✧ η Επιτροπή Περιβάλλοντος
- ✧ η Επιτροπή Αλιείας

και πολλές άλλες.

Η στατιστική και αναλυτική προετοιμασία για τις πιο πάνω επιτροπές, πραγματοποιείται από την υπηρεσιακή διάρθρωση του ΟΟΣΑ που περιλαμβάνει 1800 υπάλληλους από τους οποίους 600 περίπου υπάλληλοι αποτελούν το επιστημονικό του προσωπικό. Οι 1800 υπάλληλοι του ΟΟΣΑ είναι κατανομημένοι σε 9 γενικές διευθύνσεις και σε 6 αυτόνομα ή ημιαυτόνομα όργανα, τα οποία διακρίνονται για το κύρος και την ποιότητα των εργασιών τους.

Μια σημαντική υπηρεσία που δημιουργήθηκε με τις Ευρωπαϊκές Οικονομίες του ΟΟΣΑ είναι το Κέντρο Συνεργασίας με τις Ευρωπαϊκές Οικονομίες που βρίσκονται στο στάδιο της μετάβασης. Το κέντρο αυτό ιδρύθηκε το 1990 και σκοπός του είναι ο συντονισμός και η βοήθεια των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες εγκατέλειψαν το σύστημα της κεντρικά διευθυνόμενης οικονομίας και προσπαθούν να εφαρμόσουν τους κανόνες και τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς.

1.4.2.2 Ο Οργανισμός Πετρελαιοεξαγωγικών Χωρών

(ORGANIZATION OF PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES- OPEC)

1.4.2.2.1 Μέλη του OPEC

Μολονότι έγινε ευρύτερα γνωστός με τις δύο παγκόσμιες πετρελαϊκές κρίσεις (του 1973 και του 1979), ο OPEC έχει ήδη κλείσει 42 έτη λειτουργίας, αφού ιδρύθηκε το 1960. Το 1960, με πρωτοβουλία της Βενεζουέλας, συνήλθε στη Βαγδάτη μια Συνδιάσκεψη αντιπροσώπων από τις κυριότερες χώρες παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου (δηλαδή την Σαουδική Αραβία, το Ιράν, το Ιράκ, το Κουβέιτ και τη Βενεζουέλα). Η Συνδιάσκεψη αυτή δημιούργησε τον OPEC στον οποίο, με σειρά διαδοχικών προσχωρήσεων, μετέχουν σήμερα τα εξής κράτη:

- ✧ η Αλγερία, το Γκαμπόν, η Λιβύη και η Νιγηρία από την Αφρικανική Ήπειρο,
- ✧ η Ινδονησία, το Ιράν, το Ιράκ, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το Κατάρ και τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα από την Ασιατική Ήπειρο,

- ✧ η Βενεζουέλα και ο Ισημερινός από την Αμερικανική Ήπειρο (ο Ισημερινός αποχώρησε το 1992 από τον ΟΡΕC).

1.4.2.2.2 Στόχοι του ΟΡΕC

Σύμφωνα με το καταστατικό του κείμενο, ο ΟΡΕC έχει τους εξής στόχους :

- ✧ τον συντονισμό και την ενοποίηση των πετρελαϊκών πολιτικών των κρατών μελών του και τον καθορισμό των καλύτερων μέσων για την διασφάλιση των συμφερόντων τους, ατομικά και συλλογικά,
- ✧ τον προσδιορισμό μέσων με τα οποία θα επιδιώκεται η σταθεροποίηση των τιμών του πετρελαίου στην διεθνή αγορά, έτσι ώστε να εξαιρεθούν οι μη αναγκαίες και οδυνηρές διακυμάνσεις του, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων των κρατών μελών και της αναγκαιότητας διασφάλισης σταθερών εισοδημάτων από την παραγωγή και την εξαγωγή του πετρελαίου τους,
- ✧ την φροντίδα για τον κανονικό και οικονομικά αποτελεσματικό εφοδιασμό με πετρέλαιο των πετρελαιοεισαγωγικών χωρών,
- ✧ την επιδίωξη ώστε όσοι επενδύουν κεφάλαια στον κλάδο του πετρελαίου να απολαμβάνουν μια δίκαιη απόδοση,
- ✧ την επιδίωξη, σε συνεργασία με τις άλλες χώρες του κόσμου, της δημιουργίας μιας νέας οικονομικής τάξης, θεμελιωμένης στην δικαιοσύνη, στην αμοιβαία κατανόηση και στην φροντίδα για την ευημερία όλων των λαών.

1.4.2.2.3 Τα όργανα του ΟΡΕC

Ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων του ΟΡΕC είναι η Γενική του Συνέλευση, συγκροτούμενη από τους υπουργούς πετρελαίου των κρατών μελών του. Η Γενική Συνέλευση συνέρχεται δύο ή και περισσότερες φορές το χρόνο αν αυτό κρίνεται αναγκαίο, καθορίζει την γενική πολιτική του ΟΡΕC, αποφασίζει για την εισδοχή νέων μελών και διορίζει τόσο το Συμβούλιο των Διοικητών όσο και τον γενικό γραμματέα του ΟΡΕC.

Το Συμβούλιο των Διοικητών αποτελεί, ουσιαστικά, το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΡΕC, παίρνοντας αποφάσεις εκτελεστικού χαρακτήρα στα πλαίσια της γενικής πολιτικής που έχει χαράξει η γενική συνέλευση.

Η Γραμματεία – με επικεφαλής τον γενικό γραμματέα που έχει εκλεγεί από τη γενική συνέλευση – αποτελεί το διοικητικό όργανο του ΟΡΕC, φροντίζει για την διεκπεραίωση των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης και του Συμβουλίου των Διοικητών, παρακολουθεί και αναλύει τις γενικές τάσεις στην διεθνή αγορά πετρελαίου και προετοιμάζει τις στατιστικές, οικονομικές και τεχνικές αναλύσεις των εργασιών τόσο της Γενικής Συνέλευσης όσο και του Συμβουλίου των Διοικητών.

1.4.2.3 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανοικοδόμηση και την Ανάπτυξη (EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT – EBRD)

1.4.2.3.1 Τα μέλη της EBRD και οι βασικές της επιδιώξεις

Η EBRD ιδρύθηκε τον Μάιο του 1990. Βασικός της στόχος είναι η ενίσχυση των προσπάθειών των πρώην Σοσιαλιστικών Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, κατά την μετάβασή τους από το σύστημα των κεντρικά προγραμματισμένων οικονομιών στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς. Εργαλείο για την επίτευξη του στόχου αυτού, είναι η παροχή μακροχρόνιων δανείων σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς των χωρών αυτών για την χρηματοδότηση επενδυτικών προγραμμάτων σε όλους τους οικονομικά βιώσιμους τομείς της οικονομίας τους. Η EBRD έχει 41 μέλη, από τα οποία 39 είναι κράτη και δύο είναι διεθνείς οργανισμοί. Στα 39 κράτη μέλη της EBRD περιλαμβάνονται όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και όλα τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που, μετά την κατάρρευση των καθεστώτων τους, βρίσκονται στην πορεία μετάβασής τους στο σύστημα της ελεύθερης οικονομίας και, επίσης, οι Η.Π.Α., η Ιαπωνία, ο Καναδάς και αρκετά άλλα κράτη. Οι δύο διεθνείς οργανισμοί που μετέχουν στην EBRD είναι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Η αρχική ιδέα για την δημιουργία της EBRD προήλθε από την Ευρώπη (και ιδιαίτερα από τη Γαλλία), που ήθελε να προλάβει την μονομερή βοήθεια των Η.Π.Α. προς τις χώρες του άλλοτε υπαρκτού

σοσιαλισμού και, επομένως, την πιθανή ηγεμονία των Η.Π.Α. στον οικονομικό και πολιτικό επηρεασμό των εξελίξεων στις χώρες αυτές.

1.4.2.3.2 Τα όργανα της EBRD

Η EBRD διοικείται από το Συμβούλιο των Διοικητών της (ουσιαστικά, τους Υπουργούς Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών των κρατών μελών της) και από ένα 23μελές Διοικητικό Συμβούλιο που διορίζεται από το Συμβούλιο των Διοικητών. Ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι της EBRD διορίζονται από το Συμβούλιο των Διοικητών.

1.4.2.4 **Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών**

(BANK OF INTERNATIONAL SETTLEMENTS – BIS)

1.4.2.4.1 Αποστολή και μέλη της BIS

Με έδρα την Βασιλεία της Ελβετίας και με βασική καταστατική της αποστολή να λειτουργεί ως «Κεντρική Τράπεζα των Κεντρικών Τραπεζών», η BIS ιδρύθηκε το 1930. Σκοπός της είναι η προώθηση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των Κεντρικών Τραπεζών – μελών της και η υποβοήθησή τους με πρόσθετους χρηματοπιστωτικούς πόρους για τις μεταξύ τους χρηματοπιστωτικές συναλλαγές.

Στην BIS μετέχουν ως μέλη οι Κεντρικές Τράπεζες χωρών που κατανέμονται στις ακόλουθες δύο κατηγορίες :

(α) από την Ευρώπη :

- ❖ οι 12 χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,
- ❖ η Αυστρία, η Φινλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Ελβετία και η Ισλανδία (δηλ. οι 6 από τις 7 χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, εκτός του Lihtenstain),
- ❖ οι περισσότερες από τις χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Ρουμανία, Αλβανία, η πρώην Γιουγκοσλαβία, η πρώην Σοβιετική Ένωση),
- ❖ από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες η Μάλτα, η Κύπρος, η Ισλανδία και η Τουρκία.

(β) από την Β. Αμερική :

- ◇ οι Η.Π.Α.,
- ◇ ο Καναδάς.

1.4.2.4.2 Τα όργανα της BIS

Η διοίκηση της BIS ασκείται από ένα Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιταλίας και του Βελγίου. Οι Η.Π.Α., μολονότι δικαιούνται να έχουν δύο μέλη στο Διοικητικό Συμβούλιο της BIS, δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους αυτό μέχρι σήμερα.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

* * Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ * *

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° **Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας το 1950, Ρομπέρ Σουμάν, έλεγε ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα βασιζόταν στην λειτουργικότητα μιας νέας ομοσπονδίας κρατών και όχι στο σύνταγμά της και μόνο σ' αυτό. Τα εθνικά κράτη δεν θα έπρεπε να εγκαταλείψουν την εθνική κυριαρχία τους άμεσα και εντελώς, αλλά θα έπρεπε να παραιτηθούν μόνο από το δόγμα του αδιαίρετου της εθνικής κυριαρχίας και επομένως από μερικά τμήματά της.

Ο Γάλλος υπουργός εξωτερικών διέβλεπε τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα, όπου θα υπήρχαν οι ευκαιρίες για ταχεία οικονομική ανάπτυξη. Εκτός όμως από την οικονομική ολοκλήρωση, προέβλεπε τη δημιουργία μιας «ευρωπαϊκής ομοσπονδίας».

Έτσι, κάλεσε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη σε συζήτηση, εκ των οποίων απάντησαν θετικά μόνο η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία. Αυτά τα κράτη, μαζί με τη Γαλλία, υπέγραψαν το 1951 τη Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).

Προηγουμένως, στις 25 Οκτωβρίου 1950, ο Γάλλος υπουργός άμυνας, Μπλεβέν, πρότεινε σαν λύση για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας, τη δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού. Έτσι οι κυβερνήσεις των Έξι υπέγραψαν τη Συνθήκη Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας.

Το 1955 οι υπουργοί εξωτερικών των Έξι, εξέτασαν τη δυνατότητα δημιουργίας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα καθώς και τη δημιουργία ειδικής κοινότητας για την πυρηνική ενέργεια. Έτσι αποφάσισαν την έναρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ των Έξι για την δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.) και μιας

Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ε.Κ.Α.Ε.). Οι δύο αυτές Συνθήκες υπογράφηκαν το 1957.

Το 1959 δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (Ε.Ζ.Ε.Σ.), η οποία περιελάμβανε το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Νορβηγία, τη Σουηδία, τη Δανία, την Αυστρία, την Πορτογαλία, την Ισλανδία, την Ελβετία και αργότερα τη Φινλανδία.

Το 1961, το Ηνωμένο Βασίλειο υπέβαλε την υποψηφιότητά του προκειμένου να γίνει μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αφού κατάλαβε ότι μόνο του δεν θα μπορούσε να παίξει κυρίαρχο ρόλο στη διεθνή σκηνή, γιατί η Ε.Ο.Κ. δεν θα του επέτρεπε κάτι τέτοιο. Το παράδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου ακολούθησαν η Δανία, η Νορβηγία και η Ιρλανδία. Ο πρόεδρος όμως της Γαλλικής Δημοκρατίας στρατηγός Ντε Γκωλ, ήταν αντίθετος στην ένταξη αυτών των χωρών στην Ε.Ο.Κ. και στην Ε.Κ.Α.Ε. Η ένταξη των χωρών αυτών, εκτός της Νορβηγίας, έγινε το 1973. Η Νορβηγία δεν εντάχθηκε στην Κοινότητα γιατί το μεγαλύτερο ποσοστό του νορβηγικού λαού αντιτάχθηκε με δημοψήφισμα στην ένταξη.

Η Ελλάδα εντάχθηκε στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες την 1^η Ιανουαρίου 1981 ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία την 1^η Ιανουαρίου 1986. Το 1987 υπογράφηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, με την οποία αποφασίσθηκε η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992. Το Δεκέμβριο του 1991 αποφασίσθηκε στο Μάαστριχτ η ανάπτυξη μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης, για κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλεια και μια συνεργασία για τις εσωτερικές και τις δικαστικές υποθέσεις. Έτσι η Ε.Ο.Κ. μετασηματίσθηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Την 1^η Ιανουαρίου 1995, εντάχθηκαν στην Ε.Ε. η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

2.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.

Η Ε.Ε. που σε πληθυσμιακούς όρους αποτελεί τη μεγαλύτερη αγορά στο βιομηχανικό κόσμο, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και ασκεί ουσιαστική επιρροή στην παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα.

Οι εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. αναπτύσσονται σε τρεις άξονες :

- (α) Στην οικοδόμηση του καθεστώτος της ΚΕΠ, δηλαδή στο σύνολο των αρχών, κανόνων και διαδικασιών που πρέπει να διέπουν τη δασμολογική πολιτική και τα άλλα μέτρα που επιδρούν στο εμπόριο.
- (β) Στη δημιουργία σχέσεων με σκοπό την εμπορική και γενικότερα την οικονομική συνεργασία με τρίτες χώρες ή ομάδες τρίτων χωρών.
- (γ) Στην συμμετοχή της Κοινότητας ως ενιαίου σώματος ή/και από κοινού με τα κράτη / μέλη στους διεθνείς οργανισμούς (GATT, ΟΟΣΑ, UNCTAD, FAO κ.λ.π.).

Η αρμοδιότητα στον τομέα των εξωτερικών εμπορικών σχέσεων έχει εκχωρηθεί από τα κράτη - μέλη στα κοινοτικά όργανα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Το 1971 το ΔΕΚ αναγνώρισε την αποκλειστική αρμοδιότητα των κοινοτικών οργάνων στη σύναψη διεθνών εμπορικών συμφωνιών στις περιπτώσεις που θίγουν κοινές πολιτικές ή στις περιπτώσεις όπου η σύναψή τους κρίνεται απαραίτητη για την εξυπηρέτηση των γενικότερων στόχων της Κοινότητας. Η ΕΕΠ στις 1/7/1987 παραχώρησε περισσότερες αρμοδιότητες στο Ευρωκοινοβούλιο, όσον αφορά την άσκηση της εμπορικής πολιτικής. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ τον Φεβρουάριο του 1992, επιφέρει οριακές

τροποποιήσεις στα άρθρα της Συνθήκης της Ε.Ο.Κ. που αφορούν την ΚΕΠ. Επίσης τίθενται σημαντικοί περιορισμοί στην λήψη από την πλευρά των κρατών – μελών μέτρων περιορισμού των ενδοκοινοτικών συναλλαγών για λόγους προστασίας του ισοζυγίου πληρωμών.

2.2 Η ΚΟΙΝΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΓΕΝΙΚΑ

Η Συνθήκη της Ε.Ο.Κ. ορίζει ότι η ΚΕΠ πρέπει να βασίζεται σε ενιαίες αρχές και αφορά :

- (α) Τη δασμολογική πολιτική, δηλαδή το ΚΕΔ.
- (β) Την πολιτική ελέγχου των εισαγωγών με μη δασμολογικά μέσα.
- (γ) Την πολιτική προώθησης των εξαγωγών (εξαγωγικές πιστώσεις, βοήθειες στις εξαγωγές κ.λ.π.).
- (δ) Τα μέτρα εμπορικής άμυνας (δασμοί anti-dumping, αντισταθμιστικοί δασμοί κ.λ.π.).
- (ε) Την σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών με τρίτες χώρες ή ομάδες τρίτων χωρών.

Η αποκλειστική αρμοδιότητα, για όλες τις παραπάνω πτυχές, ανήκει στα κοινοτικά όργανα και οι αποφάσεις λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο.

2.3 ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ

ΑΜΥΝΑΣ

Όσον αφορά τις εισαγωγές, η εμπορική πολιτική της Ε.Ε. περιλαμβάνει τους Ποσοτικούς Περιορισμούς (ΠΠ), τις άδειες εισαγωγής, τις ΣΑΕ και άλλα μέτρα των οποίων οι όροι και ο τρόπος εφαρμογής ρυθμίζονται από τον Κανονισμό 288/82 της ΕΟΚ. Αυτός εφαρμόζεται για όλα τα προϊόντα εκτός από τα γεωργικά που υπάγονται σε ΚΟΑ, τα κλωστοϋφαντουργικά, τα προϊόντα της Ε.Κ.Α.Χ.

Οι εμπορικές σχέσεις της Ε.Ε. με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ρυθμίζονται από τις συμφωνίες συνεργασίας και σύνδεσης.

Το καθεστώς των εξαγωγών έχει δύο πτυχές : (α) επιβολή περιορισμών στις εξαγωγές και (β) χορήγηση εξαγωγικών βοηθειών. Η απελευθέρωση των εξαγωγών θεωρείται βασική αρχή και εφαρμόζεται για όλα τα προϊόντα εκτός από τα γεωργικά που υπόκεινται σε ΚΟΑ και τα πετρελαιοειδή. Περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν στις εξαγωγές σε περιπτώσεις ελλείψεως βασικών προϊόντων από την κοινοτική αγορά ή προκειμένου να εκπληρωθούν διεθνείς συμβατικές υποχρεώσεις.

Τα μέτρα χορήγησης εξαγωγικών βοηθειών περιλαμβάνουν άμεσες και έμμεσες εξαγωγικές επιδοτήσεις, εξαγωγικές πιστώσεις, μέτρα νομισματικής πολιτικής κ.λ.π. Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, άμεσες και έμμεσες, απαγορεύονται από τους κανόνες της GATT και από τη Συνθήκη της Ε.Ο.Κ., με εξαίρεση τα γεωργικά προϊόντα. Αυτό γιατί οι επιδοτήσεις αυτές προκαλούν τεχνητή μείωση της τιμής ή του κόστους του προϊόντος ή και τα δύο και έτσι επιφέρουν διαταραχές στο εμπόριο. Οι εξαγωγικές πιστώσεις επιτρέπονται υπό όρους, γιατί η καταχρηστική τους άσκηση οδηγεί σε διαταραχές του ανταγωνισμού.

Η Ε.Ε. έχει στην διάθεσή της και κάποια μέτρα εμπορικής άμυνας για την προστασία των κοινοτικών παραγωγών από τον αθέμιτο ανταγωνισμό των τρίτων χωρών, όπως είναι η επιβολή δασμών anti-dumping, οι αντισταθμιστικοί δασμοί καθώς και το λεγόμενο «Νέο Μέσο Εμπορικής Πολιτικής».

Οι κανόνες anti-dumping αποσκοπούν στο να αντιμετωπίσουν τον αθέμιτο ανταγωνισμό τρίτων χωρών οι οποίες πωλούν τα προϊόντα τους σε τιμές κατώτερες απ' αυτές που ισχύουν στην αγορά της χώρας εξαγωγής.

Το «Νέο Μέσο Εμπορικής Πολιτικής» έχει ως στόχο την αποτροπή των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών εκ μέρους τρίτων χωρών και προκειμένου να εφαρμοσθεί απαιτείται πρόκληση ή απειλή πρόκλησης σοβαρής ζημιάς στους κοινοτικούς παραγωγούς.

2.4 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε. ΚΑΙ GATT

Η Κοινότητα συμμετέχει από την σύστασή της στην GATT, έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν και τα άλλα κράτη που

συμμετέχουν σ' αυτή, εκπροσωπεί τα κράτη - μέλη της και διαπραγματεύεται για λογαριασμό τους.

Στον Γύρο του Dillon (1960 - 1961), το αποτέλεσμα ήταν η κατά 20% μείωση των δασμών του ΚΕΔ. Επίσης κατά την διάρκεια των παράλληλων διμερών διαπραγματεύσεων του άρθρου 24-6 της GATT, η Κοινότητα παραχώρησε στις ΗΠΑ ελεύθερη είσοδο σε τρία γεωργικά προϊόντα.

Με τον Γύρο Kennedy (1964 - 1967), οι δασμοί μειώθηκαν κατά 50% για τα βιομηχανικά προϊόντα και έγιναν περιορισμένες παραχωρήσεις στα γεωργικά προϊόντα χωρίς να πληγεί η ΚΑΠ.

Σε περαιτέρω μείωση των δασμών οδήγησε ο Γύρος Tokyo (1973 - 1979), κατά την διάρκεια του οποίου έγινε προσπάθεια εναρμόνισης των δασμολογικών δομών. Επίσης υπογράφηκε μια σειρά κωδικών για τα μη δασμολογικά εμπόδια. Η ΚΑΠ δεν υπέστη πλήγματα. Η Κοινότητα έκανε περιορισμένες παραχωρήσεις προς τις Η.Π.Α., την Αυστραλία και τη Ν. Ζηλανδία για ορισμένα προϊόντα. Τέλος υπογράφηκαν δύο συμφωνίες προϊόντων (γαλακτοκομικά και βόειο κρέας).

Στον Γύρο της Ουρουγουάης (1986 - 1994), οι διαπραγματεύσεις αφορούσαν το εμπόριο των αγαθών και των υπηρεσιών. Ως προς το εμπόριο των αγαθών, οι συζητήσεις αφορούσαν τους δασμούς, τα μη δασμολογικά μέτρα, προϊόντα φυσικών πόρων, τη γεωργία, άμεσες διεθνείς επενδύσεις, τη λειτουργία της GATT κ.λ.π. Επίσης, τέθηκαν οι αρχές και οι κανόνες που θα διέπουν το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών.

Τα αποτελέσματα του Γύρου αυτού, όσον αφορά την Ε.Ε., ήταν :

- (α) Η Ε.Ε. προκειμένου να έχει πρόσβαση στην αγορά μη γεωργικών προϊόντων, υποχρεούται να μειώσει κατά μέσο όρο τους δασμούς κατά 30%.
- (β) Όσον αφορά τη γεωργία, η Ε.Ε. πέτυχε αφενός μεγαλύτερη ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην παγκόσμια αγορά γεωργικών προϊόντων και αφετέρου τη συμβατότητα των αποτελεσμάτων του Γύρου της Ουρουγουάης με τους μηχανισμούς της αναθεωρημένης κοινής γεωργικής πολιτικής. Η συμφωνία καθιερώνει την απελευθέρωση των συναλλαγών γεωργικών προϊόντων. Μειώνονται σταδιακά οι κρατικές

ενισχύσεις στην παραγωγή. Η Ε.Ε. και οι άλλες αναπτυσσόμενες χώρες υποχρεούνται να μειώσουν τους δασμούς μέσα σε μια περίοδο έξι ετών κατά 36%.

Ως προς την αγορά των βιομηχανικών προϊόντων η Ε.Ε. έπαιξε σημαντικό ρόλο στην σύναψη της συμφωνίας για τις τεχνολογίες της πληροφόρησης (Μάρτιος 1997), σύμφωνα με την οποία οι δασμοί για τα προϊόντα που συνδέονται μ' αυτές τις τεχνολογίες θα καταργούνταν πλήρως στις 1/1/2000.

Επίσης έγινε ένα πρώτο βήμα για την απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών. Η Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο των Υπηρεσιών (GATS) εφαρμόζει κυρίως τις αρχές : της μεταχείρισης του πλέον ευνοούμενου έθνους, κατά την οποία όλες οι τρίτες χώρες πρέπει να έχουν την ίδια μεταχείριση, της διαφάνειας ως προς την πρόσβαση στην αγορά και της εθνικής μεταχείρισης, σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση τρίτου κράτους δεν μπορεί να υφίσταται ανταγωνιστικά μειονεκτήματα σχετικά με μια εθνική επιχείρηση. Η Ε.Ε. όμως δεν ανέλαβε καμία υποχρέωση πρόσβασης στην αγορά της και επομένως εθνικής μεταχείρισης. Επίσης εξαιρέθηκε από την μεταχείριση του πιο ευνοούμενου έθνους και επομένως δεν υποχρεούται να εφαρμόζει την ίδια μεταχείριση προς όλα τα κράτη.

Επιπλέον επετεύχθη συμφωνία όσον αφορά τις πολιτικές επενδύσεων που σχετίζονται με το εμπόριο (Trade related investment measures – TRIMs). Στη συμφωνία αυτή περιέχεται ένας κατάλογος απαγορευμένων μέτρων που αφορά κυρίως κανόνες τοπικού περιεχομένου, την ισορροπία του εμπορικού ισοζυγίου κ.λ.π. Αυτά τα μέτρα πρέπει να καταργηθούν σταδιακά σε μια περίοδο δύο έως επτά ετών. Η συμφωνία TRIMs είναι πολύ σημαντική για την Ε.Ε., η οποία κατέχει το 36% των ξένων άμεσων επενδύσεων στον κόσμο και δέχεται το 19% αυτών των επενδύσεων στο έδαφός της.

Τέλος το 1995 ιδρύθηκε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε.), με σκοπό να αντικαταστήσει σταδιακά την GATT και να διευθετεί τις διαφορές σε πολυμερές πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.1 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε. ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.1.1 Οι σχέσεις με τις Η.Π.Α.

Οι Η.Π.Α. αποτελούν πρωταρχικό εμπορικό, οικονομικό αλλά και πολιτικό εταίρο της Ε.Ε. οι σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών χαρακτηρίζονται από όλο και μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση. Οι εμπορικές σχέσεις τους δε βασίζονται σε κάποια διμερή συμφωνία αλλά ρυθμίζονται από τους κανόνες της GATT.

Αρχικά οι Η.Π.Α. ήταν ευνοϊκά διατιθέμενες απέναντι στην προοπτική της Δυτικοευρωπαϊκής Ενοποίησης και αυτό γιατί μια ισχυρή Δυτική Ευρώπη θα αποτελούσε φραγμό στα επεκτατικά σχέδια της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Όμως η ανάπτυξη των κοινών πολιτικών και κυρίως της ΚΑΠ, η ισχυροποίηση των ευρωπαϊκών οικονομιών και γενικότερα η έμφαση που δόθηκε στην οικονομική ολοκλήρωση, οδήγησαν στην δημιουργία πεδίων σύγκρουσης.

Αφορμή των πρώτων συγκρούσεων υπήρξε η ΚΑΠ. Η διαμάχη αυτή αφορά την πρόσβαση των αμερικανικών γεωργικών προϊόντων στην αγορά της Ε.Ε. και καλύπτει τον ανταγωνισμό στις αγορές των τρίτων χωρών. Αυτή η πτυχή μάλιστα κρίνεται σοβαρότερη αν λάβουμε υπόψη τη συγκέντρωση πλεοναζόντων γεωργικών προϊόντων και στις δύο πλευρές και της αγωνιώδους αναζήτησης αγορών για την τοποθέτησή τους. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι διαμαρτυρίες των Η.Π.Α. για τον γεωργικό προστατευτισμό της Ε.Ε. υπήρξαν έντονες. Παρόλα αυτά το γεωργικό εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ Η.Π.Α. - Ε.Ε. παραμένει πλεονασματικό. Η Κοινότητα αποτελεί ακόμη τη βασική αγορά για τις αμερικανικές γεωργικές

εξαγωγές, η οποία απορροφά περίπου το 20% του συνόλου των γεωργικών εξαγωγών των Η.Π.Α.

Οι Η.Π.Α. αντέδρασαν επίσης στην ανάπτυξη της εξωτερικής πολιτικής της Κοινότητας και κυρίως στην παραχώρηση δασμολογικών προτιμήσεων στις χώρες της Μεσογείου, γιατί θεώρησαν ότι έπονταν τα εξαγωγικά τους συμφέροντα. Το 1982, οι Η.Π.Α. ζήτησαν την διενέργεια έρευνας από την GATT για να εξετασθεί η συμβατότητα των προτιμησιακών ρυθμίσεων στα εσπεριδοειδή που προσφέρει η Κοινότητα στις πιο πάνω χώρες. Την ίδια χρονιά επίσης ξεκίνησε μια διαμάχη για το ατσάλι, με αφορμή την έναρξη έρευνας στις Η.Π.Α. για την διαπίστωση άσκησης dumping στις εισαγωγές ατσαλιού από την Κοινότητα.

Μετά το 1989, επιχειρείται μια αναθεώρηση των σχέσεων των δύο πλευρών. Έτσι στη «Διατλαντική Δήλωση» του Νοεμβρίου του 1990, περιγράφονται οι κοινοί στόχοι και επιδιώξεις και καθορίζονται οι διαδικασίες των διαβουλεύσεων και των τακτικών επαφών για την επίλυση των προβλημάτων στα αρχικά ακόμη στάδια.

Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι οι σχέσεις Ε.Ε. και Η.Π.Α. κινούνται ανάμεσα στον εμπορικό πόλεμο και σε μια προσπάθεια επίτευξης βιώσιμης ισορροπίας.

3.1.2 Οι σχέσεις με την Ιαπωνία

Οι σχέσεις της Ε.Ε. με την Ιαπωνία, όπως και με τις Η.Π.Α., δεν καθορίζονται από μεταξύ τους κανόνες, αλλά ρυθμίζονται από τους κανόνες της GATT.

Το εμπορικό ισοζύγιο με την Ιαπωνία χαρακτηρίζεται από χρόνια και έντονη ελλειμματικότητα αφού οι ιαπωνικές εξαγωγές στην Ε.Ε. υπερέχουν σημαντικά των εξαγωγών της Ε.Ε. στην αγορά της Ιαπωνίας (10% έναντι 5,4% το 1990). Το ίδιο ισχύει και για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η Ε.Ε. έχει ασκήσει πιέσεις την Ιαπωνία προκειμένου να πετύχει ένα άνοιγμα της ιαπωνικής αγοράς, χωρίς όμως σημαντικά αποτελέσματα.

Το 1983, η Κοινότητα υπέγραψε Σ.Α.Ε. με την Ιαπωνία για τους τομείς των αυτοκινήτων, της κλωστοϋφαντουργίας, του χάλυβα και των video.

Γιραιτέρω επιδείνωση στις σχέσεις με την Ιαπωνία σημειώθηκε το 1987. Οι αιτίες ήταν η άρνηση της Ιαπωνίας να ανοίξει την αγορά της – κυρίως στον τομέα του τηλεπικοινωνιακού υλικού – καθώς και η προετοιμασία της Κοινότητας για λήψη μέτρων αντιποίνων και τέλος η απόφαση των Η.Π.Α. να επιβάλλουν μέτρα προστατευτισμού στις εισαγωγές ηλεκτρονικών από την Ιαπωνία. Για την Ε.Ε. ο κίνδυνος ήταν να εκτραπούν οι ιαπωνικές εξαγωγές των προϊόντων αυτών προς την αγορά της.

3.1.3 Οι σχέσεις με Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδά

Η Αυστραλία και η Ν. Ζηλανδία έχουν μεγάλα εξαγωγικά συμφέροντα όσον αφορά τη γεωργία και ασκούν έντονη κριτική για τον χαρακτήρα ως ΚΑΠ και τις συνέπειές της στο διεθνές εμπόριο.

Η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας, το 1973, έκανε αισθητές τις συνέπειες γι' αυτές τις χώρες, αφού το προτιμησιακό καθεστώς που απολαμβάνουν απ' αυτή δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί μετά την είσοδο στην Κοινότητα της Μ. Βρετανίας και την προσαρμογή της στην ΚΑΠ και το ΚΕΔ.

Ο κύριος φόβος των χωρών αυτών ήταν ότι η ένταξη της Μ. Βρετανίας στην Κοινότητα θα προκαλούσε σημαντικό «εκτροπή» εμπορίου, συνεπώς μείωση των μεριδίων που είχαν ως τότε στην βρετανική αγορά.

Κατά τα διαπραγματεύσεις του γύρου Tokyo λύθηκαν μερικώς οι διαφορές με την Αυστραλία, στην οποία η Κοινότητα έκανε παραχωρήσεις, όσον αφορά δασμολογικές ποσοτώσεις, σε κάποια είδη κρεάτων, φρούτων και τυριών.

Παράλληλα με την είσοδο της Μ. Βρετανίας στην Κοινότητα, υπογράφηκε πρόσθετα ειδικό πρωτόκολλο, όπου προβλέπονταν ειδικές ρυθμίσεις για τις εισαγωγές βουτύρου και τυριών προέλευσης Ν. Ζηλανδίας στην βρετανική αγορά, οι οποίες επέτρεπαν την εισαγωγή σταδιακά μειούμενων ποσοτήτων βουτύρου και τυριών στην κοινοτική αγορά με μειωμένη εισφορά. Επίσης, με σχετική συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών, η Ν. Ζηλανδία έχει δικαίωμα ελεύθερης εισόδου στην κοινοτική αγορά

205.000 τόνων ετησίως αιγοπρόβειου κρέατος, με την προϋπόθεση ότι οι τιμές εισαγωγής δεν είναι κατώτερες από το 45% των κοινοτικών.

Οι σχέσεις με τον Καναδά ρυθμίζονται από την GATT αλλά και από τη συμφωνία «οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας» (1976), η οποία περιλαμβάνει και ρυθμίσεις ευρύτερης οικονομικής συνεργασίας.

3.2 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε. ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.2.1 Η Ε.Ε. και οι χώρες ASEAN

Η ομάδα των χωρών ASEAN αποτελείται από τον Ινδονησία, τη Μαλαισία, τη Σιγκαπούρη, τις Φιλιππίνες, την Ταϊλάνδη και το Μπρούνι και περιλαμβάνει μερικές από τις ΝΒΧ οι οποίες είναι σοβαροί ανταγωνιστές της Κοινότητας.

Από εμπορική και οικονομική άποψη, η θέση της Κοινότητας στην περιοχή σε σχέση με αυτή της Ιαπωνίας και των Η.Π.Α. είναι μειονεκτική. Συμβατικές συμφωνίες της Κοινότητας με τις χώρες ASEAN υπογράφηκαν με την ένταξη της Μ. Βρετανίας στην Κοινότητα, οι οποίες καλύπτουν τους τομείς εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας. Στόχος είναι η κατάργηση των εμποδίων στο μεταξύ τους συναλλαγές, η ενθάρρυνση των επιχειρηματικών συνεργασιών, η διεύρυνση της τεχνολογικής και βιομηχανικής συνεργασίας κ.λ.π. Επίσης υπογράφηκαν συμφωνίες για τα κλωστοϋφαντουργικά και ορισμένα γεωργικά προϊόντα.

3.2.2 Η Ε.Ε. και οι χώρες της Λατινικής Αμερικής

Οι σχέσεις της Κοινότητας με τη Λατινική Αμερική αναπτύσσονται βραδέως και με σχετική καθυστέρηση, κυρίως λόγω του ότι η περιοχή αυτή εμπίπτει στη σφαίρα επιρροής των Η.Π.Α. Παρόλα αυτά η Ε.Ε. είναι ο δευτέρος πελάτης και προμηθευτής της Λατινικής Αμερικής μετά τις Η.Π.Α.

Η Κοινότητα εισάγει από τις χώρες της περιοχής τρόφιμα, ποτά, καπνό, ενεργειακά προϊόντα, λοιπές πρώτες ύλες και μεταποιημένα προϊόντα, κυρίως κλωστοϋφαντουργικά. Η Ε.Ε. εξάγει προς αυτές τις

χώρες μηχανολογικό εξοπλισμό, χημικά προϊόντα και λοιπά μεταποιημένα προϊόντα.

Όλες οι συμφωνίες της Ε.Ε. με τις χώρες της περιοχής είναι μη προτιμησιακού χαρακτήρα και μερικές, εκτός από την εμπορική συνεργασία, περιλαμβάνουν ρυθμίσεις οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας. Τέλος, η Ε.Ε. χορηγεί στην περιοχή βοήθεια προκειμένου να αναπτυχθεί.

3.3 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ Ε.Ζ.Ε.Σ.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά ήταν η αφορμή για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (1993) για την εμβάθυνση των σχέσεων Ε.Ε. και χωρών Ε.Ζ.Ε.Σ., ο οποίος εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία βιομηχανικών προϊόντων, υπηρεσιών, κεφαλαίου και εργασίας.

3.4 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι αρχικές συμφωνίες με τις χώρες Maghreb (Αλγερία, Τυνησία, Μαρόκο) και Mashreg (Αίγυπτος, Συρία, Λιβανός, Ιορδανία) ήταν εμπορικού χαρακτήρα. Οι νέες συμφωνίες αφορούν την εμπορική, χρηματοδοτική, βιομηχανική και τεχνολογική συνεργασία.

Τα βιομηχανικά προϊόντα αυτών των χωρών που περιέχουν ένα καθορισμένο ποσοστό ΠΑ (κανόνες καταγωγής) εισάγονται στην Κοινότητα χωρίς δασμούς, με εξαίρεση κάποια «ευαίσθητα» για την Κοινότητα αλλά σημαντικά γι' αυτές τις χώρες προϊόντα (αλουμίνιο, πετρελαιοειδή κ.λ.π.).

Επιπλέον προβλέπεται και παροχή οικονομικής βοήθειας της Κοινότητας προς τις χώρες αυτές και εξασφαλίζεται ίση μεταχείριση των μεταναστών εργατών με τους ευρωπαίους συναδέλφους τους.

Το 1975 υπογράφηκε συμφωνία εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας με το Ισραήλ. Στόχος ήταν η δημιουργία Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (Ζ.Ε.Σ.) για τα βιομηχανικά προϊόντα. Η συμφωνία είναι αναλόγου περιεχομένου με αυτές των παραπάνω χωρών, αλλά εφαρμόζεται η αρχή της αμοιβαιότητας (προτιμήσεις - αντιπροτιμήσεις).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4° **ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

4.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), γίνονται προσπάθειες ώστε να συναφθούν συμφωνίες που να ευνοούν και να σταθεροποιούν την παραγωγή βασικών προϊόντων. Αυτές οι συμφωνίες που αφορούν τις τιμές, τις ποσότητες και τους μηχανισμούς (ποσοστώσεις παραγωγής, ρυθμιστικά αποθέματα κ.λ.π.), διαφέρουν ανάλογα με το προϊόν. Άλλες επιδιώκουν την βελτίωση της εμπορίας και την ανταγωνιστικότητα και άλλες αποτελούν προσπάθειες παρέμβασης στους μηχανισμούς της αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Κοινότητα εισάγει τα περισσότερα από τα βασικά προϊόντα τα οποία αποτελούν αντικείμενο παγκόσμιων συμφωνιών. Τα κράτη - μέλη της Κοινότητας, κατά την διάρκεια του '70, διαπραγματεύονταν τους όρους αυτών των συμφωνιών περισσότερο χωριστά παρά ως μέλη της Κοινότητας. Από το 1980 όμως η Κοινότητα, ύστερα από εξωτερικές πιέσεις που υπέστη κατά την τέταρτη σύνοδο της UNCTAD (Ναϊρόμπι, 1976), λαμβάνει ενεργό συμμετοχή στη διαπραγμάτευση και τη διαχείριση πολλών παγκόσμιων συμφωνιών, όπως του χαλκού και του ελαιόλαδου.

Κατά την σύνοδο του Ναϊρόμπι, λήφθηκε επίσης η απόφαση δημιουργίας ενός κοινού ταμείου των Ηνωμένων Εθνών για τα βασικά προϊόντα, το οποίο ενισχύει τις συμφωνίες για ορισμένα βασικά προϊόντα τα οποία είναι αντικείμενο ρύθμισης από τους οργανισμούς που είναι αρμόδιοι γι' αυτά.

Η Ε.Ε. συμμετέχει επίσης στην Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για την βιομηχανική ανάπτυξη (UNIDO). Η Επιτροπή, η οποία εκπροσωπεί

την Κοινότητα, τάσσεται υπέρ της ανασυγκρότησης των πρώην κεντρικά διευθυνόμενων οικονομιών.

Τέλος η Κοινότητα αποτελεί μέλος της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για τη διατροφή και τη γεωργία (FAO), στόχοι της οποίας είναι η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων, η ανασύσταση των αποθεμάτων των ειδών διατροφής μετά τις ξηρασίες των τελευταίων ετών και η καταπολέμηση της πείνας στον κόσμο.

4.2 ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΙΝΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΕΙΝΩΝ

Ο κανονισμός – πλαίσιο της Κοινότητας για την πολιτική και τη διαχείριση της επισιτιστικής βοήθειας επιδιώκει όχι μόνο τον επισιτισμό αλλά και την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών με έλλειψη τροφίμων.

Εκτός από την τακτική επισιτιστική βοήθεια, η Ε.Ε. διαθέτει κάθε χρόνο σημαντικές ποσότητες γεωργικών προϊόντων, ως επείγουσα επισιτιστική βοήθεια σε θύματα θεομηνιών. Επίσης κάθε χρόνο διαθέτει σημαντικές πιστώσεις για την επείγουσα βοήθεια, αφενός στις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού και τις υπερπόντιες χώρες, μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης, και αφετέρου, σε όλες τις άλλες χώρες, μέσω του κοινοτικού προϋπολογισμού. Με αυτές τις βοήθειες η Κοινότητα επιδιώκει να καλύψει δυσκολίες που προέρχονται από πολιτικά γεγονότα ή πλημμύρες, ξηρασίες, επιδημίες κ.λ.π. Οι πιστώσεις της επείγουσας βοήθειας χρησιμεύουν στην προμήθεια τροφίμων, φαρμάκων, ιατρικής βοήθειας κ.λ.π.

Επιπλέον, η Κοινότητα παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια στις περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης καθώς και σε κρίσεις που προκαλούν απώλειες ζωής, σωματικές και ψυχικές οδύνες κ.λ.π. Τα προβλεπόμενα μέτρα είναι η μεταφορά βοήθειας, η πρόληψη επιδείνωσης της κρίσης, ο επαναπατρισμός των προσφύγων, η προστασία των θυμάτων συγκρούσεων κ.λ.π.

Τον Απρίλιο του 1992 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Επείγουσας Ανθρωπιστικής Βοήθειας (ΕCHO), η οποία αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου την

ευθύνη για τη χορήγηση της ανθρωπιστικής βοήθειας, της επισιτιστικής βοήθειας έκτακτης ανάγκης και της προετοιμασίας για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Από το 1992 η ανθρωπιστική βοήθεια της Κοινότητας υπερβαίνει το 1 δισεκατομμύριο ECU το χρόνο και η δράση της επεκτείνεται, λόγω κυρίως των εθνικών συγκρούσεων στην Αφρική, του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία και των συνεπειών της κατάρρευσης της Ε.Σ.Σ.Δ. Με την ανθρωπιστική βοήθεια η Κοινότητα αποσκοπεί στον περιορισμό της έντασης και της ευάλωτης κατάστασης των θυμάτων.

Από το 1987 έχει δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα καταπολέμησης του συνδρόμου επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας (AIDS) στις χώρες ΑΚΕ και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Το πρόγραμμα αυτό επιδιώκει να βοηθήσει τα φτωχότερα στρώματα των πληθυσμών των χωρών αυτών να σταματήσουν την εξάπλωση της επιδημίας και παρέχει τεχνική, χρηματοοικονομική και επιστημονική βοήθεια.

Τέλος η Κοινότητα έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, οι οποίες αποσκοπούν στην πρόληψη, θεραπεία και αποκατάσταση των ναρκομανών. Η Ε.Ε. είναι ένας από τους κύριους χορηγούς του ταμείου των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση των ναρκωτικών (FNULAD). Ο συντονισμός των ενεργειών των κρατών – μελών σε διεθνές επίπεδο γίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Καταπολέμησης των Ναρκωτικών (CELAD). Η Κοινότητα ενισχύει οικονομικά τη συνεργασία Βορρά – Νότου για την καταπολέμηση των ναρκωτικών.

4.3 ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Τα κράτη – μέλη της Ε.Ε. αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), στόχοι της οποίας είναι : η υπεράσπιση των κοινών αξιών, των βασικών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Κοινότητας. Επίσης η διατήρηση της ειρήνης, η ανάπτυξη της δημοκρατίας και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Ε.Ε. αποβλέπει στην επίτευξη των στόχων αυτών, αποφασίζοντας για κοινές στρατηγικές, κοινές δράσεις καθώς και κοινές θέσεις. Οι κοινές στρατηγικές καθορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και εφαρμόζονται σε θέματα στα οποία τα κράτη – μέλη έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα. Οι κοινές θέσεις που υιοθετούνται από το Συμβούλιο, καθορίζουν τη στάση της Κοινότητας για ζητήματα γεωγραφικής ή θεματικής φύσης. Οι κοινές δράσεις, που επίσης υιοθετούνται από το Συμβούλιο, αντιμετωπίζουν ειδικές καταστάσεις, όταν απαιτείται επιχειρησιακή δράση εκ μέρους της Ε.Ε. Οι κοινές δράσεις δεσμεύουν τα κράτη – μέλη σχετικά με τις θέσεις που υιοθετούν και τη διεξαγωγή της δράσης τους.

Η ΚΕΠΙΓΙΑ ασχολείται με θέματα ασφαλείας της Ε.Ε. και περιλαμβάνει την προοδευτική διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής, χωρίς να αποκλείει την δημιουργία κοινής άμυνας. Εδώ σημαντικός είναι ο ρόλος της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Αυτή αποτελεί μια πολιτικο-στρατιωτική συμμαχία, η οποία περιλαμβάνει την αυτόματη ένοπλη εμπλοκή όλων όσων την έχουν υπογράψει σε ενδεχόμενη επίθεση εναντίον ενός εξ αυτών. Η ΔΕΕ είναι υπεύθυνη να συμβάλλει στην προοδευτική καθιέρωση μιας κοινής πολιτικής άμυνας της Ε.Ε. και θα ενεργεί σύμφωνα με τις θέσεις που καθορίζονται στην Ατλαντική Συμμαχία (ΝΑΤΟ).

Η Οργάνωση για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), που περιλαμβάνει 52 κράτη, μεταξύ άλλων τις Η.Π.Α., τον Καναδά και τα κράτη της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., καλείται να παίξει ένα σημαντικό ρόλο για την πανευρωπαϊκή ασφάλεια και συνεργασία.

Το σύμφωνο για τη σταθερότητα στην Ευρώπη (Παρίσι, 1993) αποβλέπει στην προώθηση της σταθερότητας και της ειρήνης στην Ευρώπη και την επίλυση του προβλήματος των μειονοτήτων και με την ενίσχυση του απαραβίαστου των συνόρων.

Μερικές κοινές δράσεις της Κοινότητας είναι : η υποστήριξη εγκαθίδρυσης δημοκρατικού πολιτεύματος χωρίς φυλετικές διακρίσεις στη Νότια Αφρική, η υποστήριξη των ειρηνευτικών διαδικασιών στη Μέση Ανατολή κ.λ.π. Σύμφωνα με μια άλλη κοινή δράση επιδιώκεται η υποστήριξη της ομάδας πυρηνικών προμηθευτών για την αποτροπή της διάδοσης των πυρηνικών όπλων.

4.4 Η ΑΓΟΡΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Η Συνθήκη ΕΟΚ η οποία αφορά το πετρέλαιο προέβλεπε ότι, στο τέλος της μεταβατικής περιόδου προς την τελωνειακή ένωση, οι δασμοί και οι ποσοτικοί περιορισμοί, καθώς και τα μέτρα με ανάλογο αποτέλεσμα θα είχαν εκλείψει από τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Πράγματι, τα τελωνειακά εμπόδια στις ανταλλαγές πετρελαϊκών προϊόντων εξαλείφθηκαν την 1^η Ιουλίου 1968. Ως προς το εξωτερικό, το Κοινό Τελωνειακό Δασμολόγιο προέβλεψε συντελεστή μηδέν για το πετρέλαιο και πολύ χαμηλούς συντελεστές για τα διυλισμένα προϊόντα, συντελεστές που μειώθηκαν και άλλο στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT). Όλες οι ελευθερίες που προέβλεπε η Συνθήκη της Ρώμης, όπως η ελευθερία εγκατάστασης και η ελευθερία παροχής υπηρεσιών, εφαρμόζονται ήδη στον τομέα του πετρελαίου.

Αν και η κοινή πετρελαϊκή αγορά δεν είναι ακόμη τέλεια, τα προϊόντα του πετρελαίου κυκλοφορούν ελεύθερα μεταξύ των κρατών μελών. Οι μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες έχουν κτίσει διυλιστήρια σε ορισμένα νευραλγικά σημεία της κοινής αγοράς για να εφοδιάζουν από αυτά τα δίκτυα διανομής τους σε γειτονικές περιοχές δύο ή περισσότερων κρατών μελών. Όταν μια απρόβλεπτη ζήτηση ενός προϊόντος εκδηλώνεται σε μια περιφερειακή ή εθνική αγορά, που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί από τα επιτόπια διυλιστήρια, οι εταιρείες προμηθεύονται τις ποσότητες που χρειάζονται από διυλιστήρια που βρίσκονται σε γειτονικές χώρες. Αυτό σημαίνουν ότι τα διυλιστήρια μπορούν να ορθολογίσουν την παραγωγή και τη διανομή τους για να εξυπηρετούν τις γύρω τους περιοχές χωρίς να νοιάζονται για τα σύνορα που τις χωρίζουν. Οι πετρελαιαγωγοί ξεκινούν από τα μεγάλα λιμάνια της Μεσογείου και της Βόρειας Θάλασσας, περνούν στα εδάφη δύο ή περισσότερων κρατών και τροφοδοτούν με αργό πετρέλαιο τα διυλιστήρια διαφόρων πετρελαϊκών εταιρειών που βρίσκονται πάνω στη διαδρομή τους σε διάφορα κράτη. Ποιος θα μπορούσε να φανταστεί πριν από την δημιουργία της κοινής αγοράς ότι ένα ευρωπαϊκό κράτος θα εμπιστευόταν τον εφοδιασμό του σε ένα προϊόν τόσο ζωτικό όσο το πετρέλαιο στην καλή θέληση ενός ή περισσότερων γειτονικών

κρατών από τα οποία περνάει ο πετρελαιαγωγός που το τροφοδοτεί ; Χάρη στην ύπαρξη της Κοινότητας θεωρούμε ως τελείως φυσικές κάτι τέτοιες καταστάσεις, οι οποίες θα ήταν αδιανόητες μετά τον πόλεμο.

Αλλά όμως, σε μια ενιαία αγορά που θα έμοιαζε καθ' όλα με μια εσωτερική αγορά, οι διαφορές τιμών των προϊόντων του πετρελαίου, εκτός από τις οφειλόμενες στο κόστος μεταφοράς, θα έπρεπε να είναι οριακές και στιγμιαίες, γιατί θα έπρεπε να διορθώνονται σύντομα από κινήσεις προϊόντων από τις περιοχές ή τις χώρες με χαμηλότερες τιμές προς τις χώρες ή περιοχές με υψηλότερες τιμές. Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν ακόμη διαφορές στις τιμές πριν από τους φόρους των πετρελαϊκών προϊόντων στην εσωτερική αγορά της Ε.Ε. Αυτές οι διαφορές τιμών εξηγούνται πρώτα απ' όλα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγοράς πετρελαίου. Κατά μεγάλο μέρος οι κινήσεις προϊόντων του πετρελαίου γίνονται σε τιμές που δεν λαμβάνουν υπόψη τις συνθήκες της αγοράς της χώρας προορισμού. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στην ολιγοπωλιακή δομή της βιομηχανίας πετρελαίων και ιδίως στην πολιτική πωλήσεων των μεγάλων εταιρειών, που την καλύπτουν κατά 80% περίπου. Αυτές είναι σε θέση να κάνουν μεγάλες διακινήσεις πετρελαϊκών προϊόντων από χώρα σε χώρα, αλλά τις κάνουν σε πλασματικές τιμές μεταβίβασης από θυγατρική σε θυγατρική εταιρεία, αποφεύγοντας να διαταράξουν τις συνθήκες κάθε χωριστής αγοράς.

Έπειτα, η εξίσωση των τιμών των πετρελαϊκών προϊόντων μέσα στην εσωτερική αγορά προσκρούει στους διάφορους κανονισμούς τιμών που υπάρχουν στα κράτη μέλη. Αυτοί οι κανονισμοί ορίζουν, στα περισσότερα κράτη μέλη, τις ανώτατες τιμές στις οποίες μπορούν να πωλούνται τα προϊόντα του πετρελαίου και αποτελούν μέσα οικονομικής και ενεργειακής πολιτικής αναμφισβήτητης σημασίας. Αλλά, καθώς δεν υπάρχει μια απλή φόρμουλα για τον ορισμό των τιμών των προϊόντων του πετρελαίου και καθώς οι απαιτήσεις της ενεργειακής πολιτικής δεν είναι ίδιες σε όλα τα κράτη, αυτά τα καθεστώτα ανώτατων τιμών είναι πολύ διάφορα. Όμως, το υφιστάμενο σ' ένα κράτος καθεστώς επηρεάζει τη στρατηγική των εταιρειών πετρελαίου και ιδίως τη διάταξη παραγωγής των διυλιστηρίων τους. Καθώς αυτή είναι αρκετά ελαστική, οι εταιρείες πετρελαίου έχουν συμφέρον να παράγουν μεγαλύτερες ποσότητες των

προϊόντων που μπορούν να πωλούν ακριβότερα σε μια αγορά σε μια δεδομένη στιγμή, αφήνοντας τις πραγματικές τιμές της αγοράς να φθάσουν τα ανώτατα όρια που ορίζουν οι κανονισμοί.

4.5 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Η ασφάλεια του εφοδιασμού προάγεται και με τις νέες τεχνολογίες στον τομέα της ενέργειας. Πράγματι, από τα μέσα της δεκαετίας του '70 η Κοινότητα ενισχύει χρηματοοικονομικά την τεχνολογική ανάπτυξη στον τομέα των υδρογονανθράκων και τα σχέδια επίδειξης στα πεδία της εξοικονόμησης της ενέργειας και των νέων πηγών ενέργειας. Αυτές οι διάφορες ενέργειες εντάσσονται τώρα στο πρόγραμμα THERMIE, το οποίο επιδιώκει τον διπλό στόχο της προώθησης των εγχώριων πηγών ενέργειας και της μείωσης των περιβαλλοντικών ρύπων, ιδίως του διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Στα πλαίσια του τέταρτου προγράμματος - πλαισίου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, το ειδικό πρόγραμμα για την μη πυρηνική ενέργεια (1994 - 1998) επιτρέπει τη χορήγηση κοινοτικής χρηματοδοτικής στήριξης σε σχέδια προώθησης των ενεργειακών τεχνολογιών στους τομείς της ορθολογικής χρήσης ενέργειας, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, των στερεών καυσίμων (καθαρές τεχνολογίες) και των υδρογονανθράκων (έρευνα και εκμετάλλευση). Η κοινοτική στήριξη χορηγείται σε σχέδια που επιδιώκουν την ανάπτυξη, την εφαρμογή ή την προώθηση ενεργειακών τεχνολογιών που παρουσιάζουν σημαντικούς τεχνικούς ή οικονομικούς κινδύνους και που, επομένως, δεν θα πραγματοποιούνταν κατά πάσα πιθανότητα χωρίς την κοινοτική χρηματοδοτική στήριξη. Ένα δίκτυο οργανισμών για την προώθηση των ενεργειακών τεχνολογιών, το οποίο καλύπτει σχεδόν όλες τις περιοχές της Κοινότητας, βοηθάει την Επιτροπή στην εκτέλεση του προγράμματος.

Σε αυτό το πλαίσιο η Επιτροπή, σε μια ανακοίνωση του Οκτωβρίου 1997, προτείνει την προώθηση της συνδυασμένης παραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού (CHP) και την υποστήριξη της καθιέρωσής της στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας. Κατά την Επιτροπή, ένας σταθμός CHP

μπορεί να μετατρέψει σε θερμότητα μέχρι και το 90% του ενεργειακού περιεχομένου του καυσίμου, έναντι 30-40% των παραδοσιακών σταθμών, και επιτρέπει την αξιοποίηση όλων των ενεργειακών δυνατοτήτων των καυσίμων (πετρελαίου, φυσικού αερίου, άνθρακα). Συνεπώς η τεχνολογία CHP είναι, όχι μόνο αποδοτική από ενεργειακή άποψη, αλλά και φιλική για το περιβάλλον, εφόσον μπορεί να μειώσει τις εκπομπές CO₂. Στην ανακοίνωσή της η Επιτροπή παρουσιάζει τις κυριότερες ενέργειες και πολιτικές που χρειάζονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών για την εκμετάλλευση της CHP. Με ψήφισμα του Δεκεμβρίου 1997, το Συμβούλιο αποδέχθηκε ευνοϊκά τη στρατηγική που προτείνει η Επιτροπή, τονίζοντας ότι μολονότι υπάρχουν δυνατότητες δράσης σε κοινοτικό επίπεδο, η προώθηση της συνδυασμένης παραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού είναι κατά κύριο λόγο ευθύνη των κρατών μελών.

Η ασφάλεια του εφοδιασμού μπορεί, επίσης, να προαχθεί με την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ηλιακής, αιολικής, υδροηλεκτρικής, γεωθερμικής, ενέργειας από βιομάζα). Αυτές οι ενέργειες δημιουργούν οικονομική δραστηριότητα, προστιθέμενη αξία και απασχόληση στην Ευρώπη, βελτιώνουν την ποιότητα του περιβάλλοντος και το επίπεδο ζωής και είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της Ένωσης, οι οποίες διαθέτουν πολλούς ανανεώσιμους ενεργειακούς πόρους. Για τους λόγους αυτούς, το Συμβούλιο υιοθέτησε το 1988 μια σύσταση στα κράτη μέλη σχετικά με την ανάπτυξη της εκμετάλλευσης ανανεώσιμων ενεργειών στην Κοινότητα. Αποβλέπει στην υπερπήδηση εμποδίων άλλων, πλην των τεχνικών, τα οποία απαιτούν τη συνέχιση των τεχνολογικών προγραμμάτων. Τέτοια εμπόδια είναι ιδίως η απλοποίηση και η επιτάχυνση των διαδικασιών, η διάδοση των πληροφοριών ως προς τις τεχνικές και οικονομικές δυνατότητες εκμετάλλευσης των πόρων, η διεύρυνση των αγορών και η διοχέτευση στα δημόσια δίκτυα ηλεκτρισμού των ενεργειών των παραγόμενων από εναλλακτικές πηγές.

Η προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι ο στόχος του προγράμματος ALTENER II, το οποίο περιλαμβάνει ιδίως νομοθετικές και κανονιστικές ενέργειες και μέτρα που προορίζονται για την

ανάπτυξη της αγοράς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ειδικότερα της υδροηλεκτρικής, των βιολογικών καυσίμων και της βιομάζας (π.χ. δημητριακά, ελαιοειδή, πρωτεϊνούχα τεύτλα). Αυτό το πρόγραμμα αποσκοπεί στην αύξηση της συμμετοχής των φιλικών προς το περιβάλλον ανανεώσιμων πηγών στην τελική ζήτηση ενέργειας της ΕΕ και στη σημαντική μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Για το σκοπό αυτό, το πρόγραμμα επιδιώκει την ανάπτυξη των δυνατοτήτων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη διευκόλυνση της διείσδυσής τους στην αγορά και την ενδυνάμωση των δομών ενημέρωσης και κατάρτισης.

Αντιδρώντας σε ένα Πράσινο Βιβλίο της Επιτροπής, το Συμβούλιο την κάλεσε να αναπτύξει μια σφαιρική στρατηγική για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Κατά το Συμβούλιο, αυτή η στρατηγική είναι ένα σημαντικό στοιχείο για την επίτευξη διαρκούς οικονομικής ανάπτυξης, την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών, την εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Γιάνω σε αυτή τη βάση, η Επιτροπή σε Λευκό Βιβλίο του Νοεμβρίου 1997 κατέστρωσε μια κοινοτική στρατηγική και ένα σχέδιο δράσης για την προώθηση της διείσδυσης στην αγορά των ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών, με στόχο το διπλασιασμό του ποσοστού χρήσης των έως το 2010 (από 6% της συνολικής κατανάλωσης το 1996 σε 12% το 2010). Το σχέδιο δράσης πρέπει να εφαρμοστεί με μέτρα λαμβανόμενα στο πλέον ενδεδειγμένο επίπεδο σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η υλοποίηση αυτού του σχεδίου θα επιτρέψει την μείωση κατά 17% των κοινοτικών εισαγωγών ενέργειας και θα προσφέρει πολύ σημαντικά πλεονεκτήματα όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, την επιστημονική και βιομηχανική ανάπτυξη σε ένα τεχνολογικό τομέα αιχμής και, τέλος και κυρίως, τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Με ψήφισμα για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας το Συμβούλιο δέχθηκε τους στόχους που έθεσε η Επιτροπή και κάλεσε τα κράτη μέλη να αναπτύξουν κατάλληλες εθνικές στρατηγικές.

4.6 ΤΟΜΕΑΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου είχαν συναφθεί πολλές συμφωνίες και διακανονισμοί σχετικά με ιδιαίτερα ευαίσθητους τομείς. Αυτές οι συμφωνίες, στις οποίες η Κοινότητα ή και τα κράτη μέλη της ήταν συμβαλλόμενα μέρη, αφορούσαν την τακτική ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, το βόειο κρέας, τα γαλακτοκομικά προϊόντα και τα πολιτικά αεροσκάφη. Η πιο σημαντική από αυτές τις συμφωνίες ήταν αυτή που αφορούσε το διεθνές εμπόριο των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, πιο γνωστή ως «πολυϊνικός διακανονισμός» (ΣΠΙ), που υπογράφηκε το 1974 και που κάλυπτε τα περισσότερα υφαντουργικά προϊόντα (τόσο από συνθετικές ίνες, όσο και από βαμβακερές και μάλλινες). Τα κράτη που είχαν υπογράψει αυτή τη συμφωνία είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μην εισάγουν νέους μονομερείς ή διμερείς περιορισμούς στο εμπόριο των υφαντουργικών προϊόντων και να εξαλείψουν προοδευτικά τους υπάρχοντες ποσοτικούς περιορισμούς, εκτός όταν επρόκειτο για περιπτώσεις που προβλέπονταν ειδικά μέσα στη συμφωνία, η οποία ανέφερε ρητά ορισμένες διατάξεις διαφύλαξης και τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης διμερών συμφωνιών. Η Κοινότητα είχε βασίσει την εξωτερική υφαντουργική της πολιτική σε αυτό το τελευταίο άρθρο, συνάπτοντας με παραγωγικές χώρες διμερείς συμφωνίες οι οποίες θεμελιώνονταν ουσιαστικά στην αρχή του αυτοπεριορισμού των ποσοτήτων των εξαγωγών από τους υπογράφοντες για έναν ορισμένο αριθμό προϊόντων, αλλά με την εξασφάλιση μιας σταδιακής αύξησης των επιτρεπόμενων ποσοτήτων.

Η πολυϊνική συμφωνία αναθεωρήθηκε για να ελευθερωθεί προοδευτικά το παγκόσμιο εμπόριο των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων όπως συμφωνήθηκε στα πλαίσια της GATT τον Δεκέμβριο 1993. Πράγματι, η συμφωνία του ΠΟΕ για τα κλωστοϋφαντουργικά και τα είδη ένδυσης (ΚΕΕ) θα ρυθμίζει το εμπόριο αυτών των προϊόντων μεταξύ όλων των χωρών-μελών του ΠΟΕ, μέχρις ότου ενσωματωθούν στο κανονικό καθεστώς του ΠΟΕ. Αυτή η ενσωμάτωση θα γίνει σε τρεις φάσεις έως το

έτος 2005. Η συμφωνία προβλέπει ειδικότερα την ενίσχυση των κανόνων και των ρυθμίσεων, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά, το ντάμπινγκ, τις επιδοτήσεις και τις παραποιήσεις. Περιλαμβάνει μεταβατική ρήτρα διασφάλισης προκειμένου να εμποδίσει τη διατάραξη της αγοράς των χωρών εισαγωγής.

Ένας κοινοτικός κανονισμός που τροποποιεί το κοινό καθεστώς εισαγωγής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών θέσπιζει μια σαφή κοινοτική διαδικασία ως προς τα προϊόντα που πρέπει να ενσωματωθούν και να κοινοποιηθούν στον ΠΟΕ σε κάθε φάση. Αυτός ο κανονισμός ορίζει επίσης τους ετήσιους συντελεστές αύξησης που εφαρμόζονται αυτόματα στα υπόλοιπα ποσοτικά όρια της Κοινότητας στις εισαγωγές από χώρες μέλη του ΠΟΕ σε κάθε φάση της συμφωνίας. Ένας άλλος κανονισμός εφαρμόζεται στις εισαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής ορισμένων τρίτων χωρών μη καλυπτόμενων από συμφωνίες, πρωτόκολλα ή άλλους διμερείς διακανονισμούς, κυρίως τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών και τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Θέτει τέρμα στις εξαιρέσεις και παρεκκλίσεις που απέρρεαν από προϋπάρχοντα εθνικά μέτρα στο πεδίο της εμπορικής πολιτικής και, για ένα περιορισμένο αριθμό προϊόντων καταγωγής αυτών των χωρών, προβλέπει ποσοτικούς περιορισμούς και μέτρα επιτήρησης σε κοινοτικό επίπεδο. Οι ισχύουσες διμερείς συμφωνίες προωθούν ιδίως τη συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων μερών για την τακτική και θεμιτή ανάπτυξη του εμπορίου κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών προμηθευτών της και επιδιώκουν να αποτρέψουν τον πραγματικό κίνδυνο αποδιοργάνωσης του παγκοσμίου εμπορίου αυτών των προϊόντων. Τέτοιες συμφωνίες για το εμπόριο των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων έχει συνάψει η Κοινότητα με την Κίνα, η οποία είναι ο σημαντικότερος προμηθευτής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ειδών ένδυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ταϊβάν, το Βιετνάμ, τη Λευκορωσία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία, την Αίγυπτο και τη Ρωσία. Η Κοινότητα έχει επίσης συνάψει συμφωνίες πρόσβασης στην αγορά με την Ινδία και το Πακιστάν.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πράξεων αγοράς πλοίων καθιστούν αδύνατη την μηχανική εφαρμογή στον τομέα της **ναυπηγικής βιομηχανίας**

των γενικών διατάξεων κατά του ντάμπινγκ και των επιδοτήσεων. Γι' αυτό, ένας κοινοτικός κανονισμός, βασισμένος στη συμφωνία του ΟΟΣΑ για τη ναυπηγική βιομηχανία, καθιερώνει ειδική διαδικασία γι' αυτό τον τομέα. Καθορίζει, ιδίως, λεπτομερείς κανόνες καθόσον αφορά τον ορισμό της ύπαρξης ζημιολογόνου τιμής και ύπαρξη ζημίας της κοινοτικής βιομηχανίας, την έναρξη διαδικασίας, την έρευνα, την επιβολή και την είσπραξη δασμών για ζημιολογόνου τιμολόγηση, τα αντίμετρα κ.λ.π. Η συμφωνία του ΟΟΣΑ δεν έχει, όμως, τεθεί σε ισχύ γιατί δεν έχει επικυρωθεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Μέτρα εμπορικής πολιτικής υπάρχουν επίσης για τα **σιδηρουργικά προϊόντα** στις σχέσεις της ΕΕ με ορισμένα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα και της Ρωσίας και της Ουκρανίας αποσκοπούν, αφενός, στο να καθορίσουν ένα πλαίσιο για την προοδευτική απελευθέρωση των ανταλλαγών προϊόντων σιδήρου και χάλυβα και, αφετέρου, να επιτρέψουν την προοδευτική προσαρμογή της ρωσικής και ουκρανικής σιδηρουργίας σε συνθήκες κανονικού ανταγωνισμού ως προς τις κρατικές ενισχύσεις, τον ανταγωνισμό και την προστασία του περιβάλλοντος. Ένα σύστημα διπλής άδειας, χωρίς ποσοτικούς περιορισμούς, εφαρμόζεται σε ορισμένα προϊόντα σιδήρου και χάλυβα καταγωγής Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Τσεχικής Δημοκρατίας και Σλοβακίας. Οι εισαγωγές από άλλες χώρες υπάγονται σε στατιστική επιτήρηση, μέσω αδειών που χορηγούνται αυτομάτως.

Στον τομέα της **αυτοκινητοβιομηχανίας** το καίριο πρόβλημα ήταν οι εισαγωγές ιαπωνικών αυτοκινήτων. Το 1991, η Κοινότητα κατέληξε σε συμφωνία με την Ιαπωνία ως προς το εμπόριο οχημάτων με κινητήρα μέσα στην ενιαία αγορά. Σύμφωνα με την κοινή δήλωση για τις σχέσεις μεταξύ της Κοινότητας και της Ιαπωνίας η συμφωνία για τα αυτοκίνητα προβλέπει στενή συνεργασία μεταξύ των δύο μερών κατά τη μεταβατική περίοδο που θα φτάσει μέχρι το τέλος του 1999. Κατ' αυτήν την περίοδο λαμβάνονται μέτρα για την αναγκαία προσαρμογή της κοινοτικής παραγωγής σε ικανοποιητικά επίπεδα διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Η κοινοτική αγορά εναρμονίζεται προοδευτικά, πράγμα που θα επιτρέψει την αντικατάσταση

των εγκρίσεων εθνικής ισχύος από μια και μόνη κοινοτική έγκριση, και οι εισαγωγές θα ελευθερωθούν σταδιακά στις πέντε προστατευόμενες αγορές (Ισπανία, Γαλλία, Πορτογαλία και Ηνωμένο Βασίλειο). Από την πλευρά τους οι εξαγωγές της Ιαπωνίας θα «μετριαστούν» σύμφωνα με υποθέσεις της αγοράς, δηλαδή την εξέλιξη της ζήτησης και της προσφοράς, συμπεριλαμβανομένης της κοινοτικής παραγωγής. Στο τέλος της περιόδου οι ιαπωνικές εξαγωγές δεν θα πρέπει να ξεπερνάνε τα 1.230.000 οχήματα σε μια αγορά 15.000.000. Η Ιαπωνία οφείλει επίσης να καταργήσει τα τεχνικά εμπόδια που επηρεάζουν τις εισαγωγές ευρωπαϊκών αυτοκινήτων. Ένας διμερής έλεγχος εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της συμφωνίας. Η Επιτροπή διεξάγει διμερή διάλογο για θέματα πρόσβασης στην αγορά της Ιαπωνίας και ορισμένων άλλων χωρών, όπως η Βραζιλία, η Κορέα, η Πολωνία, η Ουκρανία και η Αίγυπτος. Η Κοινότητα ενθαρρύνει τις προσπάθειες για επίτευξη μεγαλύτερης διεθνούς εναρμόνισης στις προδιαγραφές για τα αυτοκίνητα.

Μεταξύ των διαφόρων συμφωνιών που συνήφθησαν κατά το Γύρο της Ουρουγουάης πολλές αφορούν τον **γεωργικό τομέα**, ιδίως η συμφωνία για τη γεωργία. Για να μειωθούν τα περιοριστικά αποτελέσματα των εθνικών πολιτικών, μεταξύ των οποίων και της κοινής γεωργικής πολιτικής, στις συναλλαγές, με παράλληλο σεβασμό των στόχων τους, συμφωνήθηκε να μετατραπούν οι διάφορες μορφές προστασίας σε τελωνειακούς δασμούς. Η συμφωνία για τη γεωργία απαιτεί, ιδίως, την κατάργηση των μεταβαλλόμενων εισφορών κατά την εισαγωγή, οι οποίες προβλέπονταν στις κοινές οργανώσεις των αγορών και τον καθορισμό τελωνειακών δασμών στο κοινό τελωνειακό δασμολόγιο. Όμως, σε ορισμένους τομείς, όπως των σιτηρών, του ρυζιού, του οίνου και των σπυροκηπευτικών, ορισμένοι συμπληρωματικοί μηχανισμοί εκτός των σταθερών τελωνειακών δασμών, εισήχθησαν στους βασικούς κανονισμούς της Κ.Γ.Π. από έναν κανονισμό που προβλέπει τις προσαρμογές και τα μεταβατικά μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των συμφωνιών που έχουν συναφθεί στο πλαίσιο της GATT. Η παροχή επιδοτήσεων κατά την εξαγωγή περιορίζεται πλέον σε ορισμένα γεωργικά προϊόντα. Εξάλλου, αυτές οι επιδοτήσεις περιορίζονται τόσο κατά την ποσότητα όσο και κατά την αξία από τον υποχρεωτικό προκαθορισμό των επιστροφών. Τα αναπτυγμένα κράτη, μεταξύ των οποίων αυτά της

Κοινότητας, ανέλαβαν την υποχρέωση να μειώσουν τις επιστροφές κατά την εξαγωγή κατά 36% και τον όγκο των επιδοτούμενων εξαγωγών κατά 21% σε μια εξαετή περίοδο. Επιπλέον η Κοινότητα ανέλαβε την υποχρέωση να μειώσει το συνολικό επίπεδο της εσωτερικής στήριξης κατά 20% σε μια εξαετή περίοδο, πράγμα που αντιστοιχεί με τα συμφωνηθέντα στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ΚΓΠ. Το αποτέλεσμα είναι μια μεγαλύτερη συνάφεια της ΚΓΠ με την GATT, όπως επίσης και μια κοινοτική γεωργία προσανατολισμένη στην αγορά και πιο ανταγωνιστική. Οι δυνατότητες πρόσβασης στην κοινοτική αγορά είναι τώρα ασφαλώς μεγαλύτερες, αλλά διατηρείται η αρχή της κοινοτικής προτίμησης.

4.7 ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση πηγαίνει ένα βήμα εμπρός σχετικά με την Ενιαία Πράξη. Ενώ με αυτή την τελευταία τα κράτη μέλη αναλάμβαναν την υποχρέωση να «επιδιώξουν» να διατυπώσουν και να εφαρμόσουν από κοινού μια ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, με τον τίτλο V της Συνθήκης αναλαμβάνουν την υποχρέωση να καθορίζουν και εφαρμόζουν μια **κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)**. Αυτή, η οποία αποκαλείται «ο δεύτερος πυλώνας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παραμένει μια διακυβερνητική δραστηριότητα διάφορη από τις υπερεθνικές διαρθρώσεις της Κοινότητας και εξαιρείται από την αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (αρ. 28, 1 ΣΕΕ). Βλέπουμε ότι τα κράτη μέλη προχωρούν με μετρημένα βήματα σε αυτό το νέο πεδίο που συνεπάγεται στο μέλλον σημαντικές εκχωρήσεις εθνικής κυριαρχίας. Έτσι, η αναθεώρηση της ΣΕΕ στο Άμστερνταμ έκανε μικρή πρόοδο σε αυτό το πεδίο, παρόλο που το αναθεωρημένο άρθρο 3 δηλώνει ότι η Ένωση μεριμνά για τη συνοχή του συνόλου της εξωτερικής της δράσης στα πλαίσια των πολιτικών της στους τομείς των εξωτερικών σχέσεων, της ασφάλειας, της οικονομίας και της ανάπτυξης.

Οι στόχοι της ΚΕΠΠΑ, μετά την αναθεώρηση του Άμστερνταμ, είναι : η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της

ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης · η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης υπό όλες τις μορφές της · η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και του Χάρτη των Παρισίων · η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας · η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών (αρ. 11 ΣΕΕ). Η γενικότητα των στόχων της ΚΕΠΠΑ δείχνει ότι αυτή καλύπτει στην πράξη όλα τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας.

Η Ένωση επιδιώκει τους παραπάνω στόχους κατά διάφορους τρόπους : καθορίζοντας τις αρχές και τους γενικούς προσανατολισμούς για την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας · αποφασίζοντας για κοινές στρατηγικές · υιοθετώντας κοινές δράσεις και ενισχύοντας τη συστηματική συνεργασία μεταξύ κρατών μελών για την άσκηση της πολιτικής τους (αρ. 12 ΣΕΕ).

Στα πλαίσια της **συστηματικής συνεργασίας** τους, που είναι στην πραγματικότητα η συνέχεια της προηγούμενης πολιτικής συνεργασίας, τα κράτη μέλη αλληλοενημερώνονται και συνεννοούνται στα πλαίσια του Συμβουλίου για κάθε ζήτημα ΚΕΠΠΑ που παρουσιάζει γενικό ενδιαφέρον, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι η επιρροή της Ένωσης ασκείται με τον αποτελεσματικότερο τρόπο (αρ. 16 ΣΕΕ). Οι διπλωματικές και προξενικές αποστολές των κρατών μελών και οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής σε τρίτες χώρες και οι αντιπροσωπείες τους σε διεθνείς οργανισμούς οφείλουν να εντείνουν τη συνεργασία τους ανταλλάσσοντας πληροφορίες, προβαίνοντας σε κοινές αξιολογήσεις και συμβάλλοντας στην εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ (αρ. 20 ΣΕΕ).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τις αρχές και τους γενικούς προσανατολισμούς της ΚΕΠΠΑ. Η πραγματική καινοτομία του Άμστερνταμ αφορά τις **κοινές στρατηγικές**, οι οποίες αποφασίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και εφαρμόζονται από την Ένωση στους τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα. Οι κοινές στρατηγικές καθορίζουν τους στόχους τους, τη διάρκειά τους και τα μέσα που πρέπει να παρέχονται από την Ένωση και τα κράτη μέλη. Βάσει των γενικών προσανατολισμών που ορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το

Συμβούλιο λαμβάνει τις απαραίτητες αποφάσεις για τον καθορισμό και την εφαρμογή της ΚΕΠΓΙΑ. Το Συμβούλιο συνιστά κοινές στρατηγικές στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και τις εφαρμόζει (αρ. 13 ΣΕΕ).

Οι **κοινές θέσεις** που υιοθετούνται από το Συμβούλιο, καθορίζουν τη στάση της Ένωσης επί συγκεκριμένου ζητήματος γεωγραφικής ή θεματικής φύσεως. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι εθνικές τους πολιτικές να συνάδουν προς τις κοινές θέσεις (αρ. 15 ΣΕΕ). Το άρθρο 3 της Συνθήκης για την ΕΕ προβλέπει την υποχρέωση να διασφαλίζεται η συνοχή του συνόλου των ενεργειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά συνέπεια, κάθε κοινή θέση κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 (ΣΕΕ) πρέπει να συμβαδίζει με τις κατευθύνσεις που ακολουθούνται στο πλαίσιο των οικονομικών σχέσεων με μια τρίτη χώρα και με τους στόχους και τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, έστω κι αν η υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Οι **κοινές δράσεις**, τις οποίες υιοθετεί το Συμβούλιο αντιμετωπίζουν ειδικές καταστάσεις όταν κρίνεται ότι απαιτείται επιχειρησιακή δράση εκ μέρους της Ένωσης. Προσδιορίζουν τους στόχους τους, το πεδίο εφαρμογής τους, τα μέσα που πρέπει να τεθούν στη διάθεση της Ένωσης, τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους και, αν χρειάζεται, τη διάρκειά τους. Οι κοινές δράσεις δεσμεύουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις θέσεις που υιοθετούν και τη διεξαγωγή της δράσης τους. Όταν ένα κράτος μέλος σχεδιάζει να λάβει εθνική θέση ή να αναλάβει εθνική δράση στα πλαίσια της κοινής δράσης, πρέπει να παρέχει πληροφορίες μέσα σε προθεσμίες που να επιτρέπουν, εάν χρειαστεί, προηγούμενη διαβούλευση στους κόλπους του Συμβουλίου. Τα κράτη μέλη μπορούν να λάβουν, επείγοντως, τα μέτρα που επιβάλλονται στα πλαίσια των γενικών στόχων της κοινής δράσης, αλλά πρέπει να ενημερώσουν αμέσως το Συμβούλιο (αρ. 4 ΣΕΕ).

Τα κράτη μέλη **πρέπει να συντονίζουν τη δράση τους στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών** και στις διεθνείς διασκέψεις. Όλα τα κράτη μέλη ή εκείνα που συμμετέχουν σε τέτοια βήματα πρέπει να υποστηρίζουν τις κοινές θέσεις και να αλληλοενημερώνονται για κάθε ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος. Τα κράτη μέλη που είναι μόνιμα ή προσωρινά μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών πρέπει

να τηρούν πλήρως ενήμερα τα άλλα κράτη μέλη και να υπερασπίζονται τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ένωσης (αρ. 19 ΣΕΕ).

Ο **Υπάτος Εκπρόσωπος για την ΚΕΠΠΑ**, που είναι ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου, επικουρεί το Συμβούλιο σε θέματα που υπάγονται στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, συμβάλλοντας ιδίως στην διατύπωση, την προπαρασκευή και την εφαρμογή αποφάσεων πολιτικής και κατ' αίτηση της Προεδρίας διεξάγοντας πολιτικό διάλογο με τρίτους (αρ. 26 ΣΕΕ). Μια δήλωση στην Τελική Πράξη του Άμστερνταμ ιδρύει μια **Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής και Έγκαιρης Προειδοποίησης**, υπό την ευθύνη του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου και στελεχωμένη με προσωπικό από τη Γενική Γραμματεία, τα κράτη μέλη, την Επιτροπή και τη ΔΕΕ. Τα καθήκοντα της μονάδας περιλαμβάνουν : την παρακολούθηση και ανάλυση των εξελίξεων σε πεδία σχετιζόμενα με την ΚΕΠΠΑ : την αξιολόγηση των συμφερόντων της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας της Ένωσης : την έγκαιρη προειδοποίηση για γεγονότα ή καταστάσεις που μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ΚΕΠΠΑ : την κατάρτιση τεκμηριωμένων εγγράφων για εναλλακτικές πολιτικές, που υποβάλλονται με ευθύνη της Προεδρίας ως συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικής του Συμβουλίου.

Η **Προεδρία** εκπροσωπεί την Ένωση στα θέματα που υπάγονται στην ΚΕΠΠΑ. Έχει την ευθύνη της εφαρμογής των κοινών αποφάσεων και εκφράζει τη θέση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις. Η Επιτροπή συμπράττει πλήρως σε αυτά τα καθήκοντα της Προεδρίας. Αυτή η τελευταία επικουρείται εάν χρειάζεται από το κράτος μέλος που θα ασκήσει την επόμενη Προεδρία (αρ. 18 ΣΕΕ). Επομένως, μετά το Άμστερνταμ, η κοινοτική «Τρόικα» αποτελείται από την Προεδρία, τον Υπάτο Εκπρόσωπο για την ΚΕΠΠΑ και την Επιτροπή, αλλά μπορεί να διευρυνθεί με την επόμενη Προεδρία ή και έναν ειδικό εντεταλμένο διορισμένο από το Συμβούλιο για συγκεκριμένα θέματα πολιτικής. Η Προεδρία πρέπει να ζητά τη γνώμη του Κοινοβουλίου ως προς τις κοινές πτυχές και τις βασικές επιλογές της ΚΕΠΠΑ και πρέπει να μεριμνά ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη οι απόψεις του (αρ. 21 ΣΕΕ).

Παρόλο που η Ευρωπαϊκή Ένωση συμπράττει πλήρως στις εργασίες της ΚΕΠΠΑ, δεν έχει την αποκλειστικότητα της πρωτοβουλίας. Αυτή, αλλά

επίσης και κάθε κράτος μέλος, μπορούν να προσφύγουν και να υποβάλλουν προτάσεις στο Συμβούλιο για κάθε θέμα που αφορά την ΚΕΠΠΑ (αρ. 22 ΣΕΕ). Μια Πολιτική Επιτροπή, αποτελούμενη από τους διευθυντές πολιτικών υποθέσεων, παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση στους τομείς που εμπíπτουν στην ΚΕΠΠΑ και συμβάλλει στον καθορισμό των πολιτικών διατυπώνοντας γνώμες απευθυνόμενες στο Συμβούλιο, είτε μετά από αίτησή του είτε με δική της πρωτοβουλία. Εποπτεύει επίσης την εφαρμογή των συμπεφωνημένων πολιτικών, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Προεδρίας και της Επιτροπής (αρ. 25 ΣΕΕ).

Οι αποφάσεις ΚΕΠΠΑ λαμβάνονται ομοφώνως από το Συμβούλιο, αλλά ένα μέλος του Συμβουλίου μπορεί να απόσχει από την ψηφοφορία για να επιτρέψει τη λήψη απόφασης. Σε αυτή την περίπτωση, παρόλο που δεν υποχρεούται να εφαρμόσει την απόφαση, αποδέχεται ότι η απόφαση αυτή δεσμεύει την Ένωση και απέχει από οποιαδήποτε δράση, η οποία ενδέχεται να αντιτίθεται ή να εμποδίζει τη δράση της Ένωσης που βασίζεται σε αυτή την απόφαση. Εάν τα απέχοντα μέλη αντιπροσωπεύουν πλείον του ενός τρίτου των ψήφων στο Συμβούλιο, η απόφαση δεν λαμβάνεται. Για αποφάσεις που δεν έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στην άμυνα, το Συμβούλιο αποφασίζει με **ειδική πλειοψηφία**, όταν ενεργεί βάσει κοινής στρατηγικής ή όταν η απόφαση προβλέπει την εφαρμογή κοινής δράσης ή κοινής θέσης. Αν, όμως, μέλος του Συμβουλίου δηλώσει ότι, για σημαντικούς και δεδηλωμένους λόγους εθνικής πολιτικής, προτίθεται να αντιταχθεί στη λήψη απόφασης με ειδική πλειοψηφία, το Συμβούλιο δύναται, με ειδική πλειοψηφία να ζητήσει την παραπομπή του θέματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, για λήψη απόφασης με ομοφωνία (αρ. 23 ΣΕΕ).

Το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει ομόφωνα ότι οι λειτουργικές δαπάνες που συνεπάγεται η εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ βαρύνουν τον προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή βαρύνουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με μια κλειδα κατανομής που θα καθοριστεί. Οι διοικητικές δαπάνες βαρύνουν τον προϋπολογισμό της Κοινότητας (αρ. 28 ΣΕΕ). Στις 13 Ιουνίου 1994, το Συμβούλιο καθόρισε τις κατηγορίες δαπανών, που θεωρούνται διοικητικές δαπάνες και χρηματοδοτούνται από το τμήμα «Συμβούλιο» του γενικού προϋπολογισμού. Καθόσον αφορά τις

λειτουργικές δαπάνες, τις οποίες φέρουν τα κράτη μέλη, το Συμβούλιο συμφώνησε ότι η κατανομή τους γίνεται με κλείδα το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα.

Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της **προοδευτικής διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής**, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα, εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίσει. Στην περίπτωση αυτή θα συστήσει στα κράτη μέλη την υιοθέτηση μιας τέτοιας απόφασης, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες. Η προοδευτική διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής θα στηρίζεται, όταν τα κράτη μέλη το κρίνουν πρόσφορο, στην συνεργασία τους στον τομέα των εξοπλισμών (αρ. 17 ΣΕΕ). Διακρίνεται από τη διατύπωση η μεγάλη σύνεση με την οποία τα κράτη μέλη προχωρούν στο πεδίο της κοινής άμυνας που θα σημάνει κάποτε τη συγχώνευση των ενόπλων δυνάμεών τους. Πάντως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Οκτωβρίου 1993 καθόρισε με σαφήνεια τους στόχους της πολιτικής ασφαλείας. Αυτή πρέπει να αποβλέπει κυρίως στη μείωση των κινδύνων και των αστάθμητων παραγόντων που μπορούν να θίξουν την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία της Ένωσης και των κρατών μελών της, τον δημοκρατικό τους χαρακτήρα, την οικονομική τους σταθερότητα, καθώς και τη σταθερότητα των γειτονικών τους περιοχών.

Σε αυτό το πεδίο ένας πολύ σημαντικός ρόλος προσδίδεται στην **Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ)**, πολιτικο-στρατιωτική συμμαχία, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 6 Μαΐου 1955 και η οποία περιλαμβάνει την αυτόματη ένοπλη εμπλοκή όλων των υπογραφόντων σε περίπτωση επίθεσης εναντίον ενός εξ αυτών. Έντεκα κράτη της ΕΕ είναι μέλη της ΔΕΕ, ενώ η Ιρλανδία, η Δανία, η Σουηδία και η Φινλανδία έχουν το καθεστώς του «παρατηρητή». Τα άλλα ευρωπαϊκά μέλη του ΝΑΤΟ, η Νορβηγία, η Τουρκία και η Ισλανδία, θεωρούνται σαν «συνδεδεμένα μέλη», ενώ η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Δημοκρατία της Τσεχίας, η Σλοβακία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Λιθουανία, η Λετονία και η Εσθονία θεωρούνται ως «συνδεδεμένοι εταίροι». Τα θεσμικά όργανα της ΔΕΕ (Συμβούλιο, Γενική Γραμματεία, Κοινοβουλευτική Συνέλευση) παραμένουν διάφορα από εκείνα

της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά οφείλουν να αναπτύξουν στενή συνεργασία με αυτά και να εναρμονίσουν τις μεθόδους εργασίας τους.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ δηλώνει ότι η ΔΕΕ αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ένωσης, που την υποστηρίζει στη διαμόρφωση των αμυντικών πλευρών της ΚΕΠΠΑ και της παρέχει επιχειρησιακή ικανότητα. Η ΕΕ αναπτύσσει στενότερες θεσμικές σχέσεις με τη ΔΕΕ με στόχο τη δυνατότητα ενσωμάτωσής της στην Ένωση. Προς το παρόν, η Ένωση προσφεύγει στη ΔΕΕ για την εκπόνηση και την εφαρμογή των αποφάσεων και των δράσεων της Ένωσης που έχουν συνέπειες στην άμυνα ή που περιλαμβάνουν τις λεγόμενες «αποστολές Ρέτεςμπεργκ», δηλαδή αποστολές ανθρωπιστικές, διάσωσης, διατήρησης της ειρήνης, της επέμβασης μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση των κρίσεων, καθώς και την αποκατάσταση της ειρήνης (αρ. 17 ΣΕΕ). Ένα πρωτόκολλο στο άρθρο 17 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύει την ΕΕ μαζί με την ΔΕΕ να προβούν σε ρυθμίσεις για την ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας εντός ενός έτους από την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ. Ήδη η ΕΕ έχει αποφασίσει να προσφύγει στην ΔΕΕ για τη διεξαγωγή δράσεων εκκένωσης υπηκόων των κρατών μελών στις οποίες απαιτείται η χρήση στρατιωτικών μέσων. Από την πλευρά της η ΔΕΕ ανέλαβε την υποχρέωση να συμβάλλει στην προοδευτική καθιέρωση μιας κοινής πολιτικής άμυνας της ΕΕ, να φροντίζει για την εφαρμογή αυτής της πολιτικής αναπτύσσοντας τον επιχειρησιακό της ρόλο και να εκπονεί, σε συνεργασία με την ΕΕ, διακανονισμούς αποβλέποντες στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών. Ανέλαβε επίσης να παίζει ενεργό ρόλο για την πρόληψη των συγκρούσεων και να αναπτύξει το ρόλο της ως ευρωπαϊκό πολιτικοστρατιωτικό όργανο για τη διαχείριση των κρίσεων, χρησιμοποιώντας τα μέσα και τις δυνατότητες που της παρέχονται από τα κράτη μέλη σε εθνική ή πολυεθνική βάση, και προσφεύγοντας, όταν χρειάζεται, στα μέσα και στις δυνατότητες του ΝΑΤΟ.

Το άρθρο 17 της Συνθήκης ΕΕ δεν αποκλείει την ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών μελών σε διμερές επίπεδο στα πλαίσια της ΔΕΕ ή της Ατλαντικής Συμμαχίας στο βαθμό που αυτή η συνεργασία δεν αντιβαίνει στην πολεμική συνεργασία ούτε την εμποδίζει. Έτσι, πράγματι, στις 5 Νοεμβρίου 1993, η Γαλλία, η

Γερμανία και το Βέλγιο πήραν τη σημαντική πρωτοβουλία να θέσουν υπό κοινή αρχηγία ορισμένα σώματα των στρατευμάτων τους. Το Eurocorps, που έχει τεθεί υπό τη διοίκηση μιας «Κοινής Επιτροπής» αποτελούμενης από τους αρχηγούς των επιτελείων και τους πολιτικούς διευθυντές των τριών χωρών, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτόνομο από τις τρεις χώρες ή να τεθεί στη διάθεση του ΝΑΤΟ ή της ΔΕΕ.

Το άρθρο 17 (ΣΕΕ) τονίζει επίσης ότι η πολιτική της Ένωσης δεν θίγει την ιδιαιτερότητα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών, σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν για ορισμένα κράτη μέλη από το **Σύμφωνο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού (ΝΑΤΟ)** και συμβιβάζεται με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται μέσα στο πλαίσιο αυτό. Για να αναπτυχθεί το ευρωπαϊκό σκέλος της Ατλαντικής Συμμαχίας, τα κράτη μέλη της ΔΕΕ δηλώνουν ότι αυτή προτιμάται να αναπτύξει στενές σχέσεις εργασίας με το ΝΑΤΟ και να ενισχύσει το ρόλο, τις ευθύνες και τη συμβολή των κρατών μελών της ΔΕΕ στα πλαίσια της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αυτό θα γίνει με την αναγκαία διαφάνεια και συμπληρωματικότητα μεταξύ της ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας και άμυνας και της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η ΔΕΕ θα ενεργεί σύμφωνα με τις θέσεις που καθορίζονται στην Ατλαντική Συμμαχία. Όμως, τα κράτη μέλη της ΔΕΕ δεν εντείνουν το συντονισμό τους σε θέματα της Ατλαντικής Συμμαχίας που παρουσιάζουν σημαντικό κοινό ενδιαφέρον, με στόχο την εισαγωγή κοινών θέσεων που θα έχουν εγκριθεί στο επίπεδο της ΔΕΕ, στη διαδικασία διαβουλεύσεων της Ατλαντικής Συμμαχίας, η οποία θα παραμείνει το κύριο βήμα διαβουλεύσεων μεταξύ των Συμμάχων.

Η **Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)** καλείται επίσης να παίξει ένα σημαντικό ρόλο για την πανευρωπαϊκή ασφάλεια και συνεργασία. Είχε ξεκινήσει τις εργασίες της σαν Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) με την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, την 1^η Αυγούστου 1975, ιδιαίτερα στα θέματα της ασφάλειας, της οικονομικής συνεργασίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ο ΟΑΣΕ συγκεντρώνει 52 κράτη : όλα τα κράτη της ΕΕ, τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τα κράτη της Κοινότητας Ανεξάρτητων Κρατών (πρώην ΕΣΣΔ), τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Η συμφωνία περιλαμβάνει διατάξεις για την

πρόληψη συγκρούσεων και τη ρύθμιση κρίσεων. Προβλέπει επίσης τη δημιουργία ενός βήματος (forum) του ΟΑΣΕ για την ασφάλεια. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχει στις δραστηριότητες του ΟΑΣΕ, συμβάλλοντας ιδίως στις εργασίες του για τις ανθρώπινες και οικονομικές διαστάσεις της ασφάλειας.

Το σύμφωνο για τη σταθερότητα στην Ευρώπη, το οποίο εγκρίθηκε στις 21 Μαρτίου 1995 στο Παρίσι είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οποία είχε προκαλέσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών του Οκτωβρίου 1993. Πρώτη άσκηση προληπτικής διπλωματίας, το σύμφωνο αποσκοπεί στην προώθηση της σταθερότητας και της ειρήνης στην Ευρώπη με τη ρύθμιση του προβλήματος των μειονοτήτων και με την ενίσχυση του απαραβίαστου των συνόρων χάρη στην εμβάθυνση της διαδικασίας εκδημοκρατισμού και της περιφερειακής συνεργασίας στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Η παρακολούθηση της εφαρμογής του συμφώνου ανατέθηκε στην ΟΑΣΕ.

Πολλές κοινές δράσεις έχουν εγκριθεί από το 1993, μεταξύ των οποίων ιδίως : η υποστήριξη της διαδικασίας δημοκρατικής μετάβασης χωρίς φυλετικές διακρίσεις στη Νότια Αφρική και η υποστήριξη των ειρηνευτικών διαδικασιών στη Μέση Ανατολή, η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εφαρμογή της συμφωνίας ειρήνευσης για τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και η συμμετοχή της ΕΕ στην διοίκηση της πόλης του Μοστάρ.

Στον τομέα της κοινής πολιτικής ασφαλείας, το Συμβούλιο αποφάσισε μια κοινή δράση για την προπαρασκευή και παράταση επί αόριστο της συνδιάσκεψης των συμβαλλομένων μερών της Συνθήκης για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Ένας κοινοτικός κανονισμός και μια κοινή δράση εγκαθίδρυσαν ένα σύστημα για τον έλεγχο της εξαγωγής αγαθών διπλής χρήσης, δηλαδή που χρησιμοποιούνται τόσο για πολιτικούς όσο και για στρατιωτικούς σκοπούς. Μια άλλη κοινή δράση επιδιώκει να υποστηρίξει τις προσπάθειες της ομάδας πυρηνικών προμηθευτών για την ενίσχυση του διεθνούς συστήματος για την αποτροπή της διάδοσης των πυρηνικών όπλων, με την επαύξηση της διαφάνειας των ελέγχων των εξαγωγών πυρηνικού υλικού. Κοινές δράσεις ως προς τις νάρκες κατά προσωπικού αφορούν την αναστολή της παραγωγής και των εξαγωγών

ναρκών, καθώς και τη σημαντική συμμετοχή της ΕΕ στην διεθνή προσπάθεια για την άρση ναρκοπέδων. Με κοινή θέση του Συμβουλίου, η Κοινότητα ανέλαβε την τήρηση του διεθνούς συστήματος μη διάδοσης το οποίο έχει θεσπίσει η σύμβαση για την απαγόρευση της ανάπτυξης, της παραγωγής και της αποθήκευσης βακτηριολογικών (βιολογικών) και τοξικών όπλων και για την καταστροφή τους. Μια κοινή δράση του Συμβουλίου αφορά τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επαύξηση της διαφάνειας των ελέγχων των εξαγωγών πυρηνικού υλικού.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει αναπτύξει σχέσεις με ένα μεγάλο αριθμό κρατών στον κόσμο. Αν και αυτές οι σχέσεις ήταν κατ' αρχήν οικονομικές ή εμπορικές, έχουν ήδη διεισδύσει στο καθαρά πολιτικό πεδίο αυτό ισχύει ιδίως για τις σχέσεις με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Στο μέλλον θα είναι ενδιαφέρον να εξεταστεί πόσες αποφάσεις εξωτερικών υποθέσεων θα λαμβάνονται με τις διαδικασίες της ΚΕΠΠΑ και πόσες με την κοινοτική διαδικασία. Δηλαδή θα είναι ενδιαφέρον να εξεταστεί που σταματάει το εξωτερικό πεδίο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και που αρχίζει εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως θα διαπιστώσουμε, μικρές και μεγάλες χώρες συνομιλούν και διαπραγματεύονται ήδη με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και βλέπουν σε αυτή μια ευρωπαϊκή δύναμη πριν ακόμη αυτή υλοποιηθεί πλήρως.

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'

*** * ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ * ***

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° **ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ**

1.1 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Ουσιαστικός σκοπός της δημιουργίας της ενιαίας αγοράς της Ε.Ε. είναι η ζωογόνηση του ανταγωνισμού. Οι επιχειρήσεις λόγω της ευρείας αγοράς μπορούν να παράγουν σε μεγάλη κλίμακα, να χρησιμοποιούν σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό και να μειώνουν έτσι το κόστος προς όφελος των καταναλωτών.

Μέσα σε μια τέτοια αγορά, είναι φυσικό οι λιγότερο αποδοτικές επιχειρήσεις να εξαφανισθούν. Πράγματι, ο αριθμός των κοινοτικών επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται μεταξύ τους αυξάνει και οι δυνατότητες κυριάρχησης της αγοράς μειώνεται, γιατί τα προϊόντα των εταιρών ανταγωνίζονται τα εγχώρια προϊόντα με ίσους όρους. Τα εθνικά μονοπώλια και ολιγοπώλια περιορίζονται, αφού καθώς ολοκληρώνεται η διαδικασία ενοποίησης της αγοράς, τα εθνικά μονοπώλια γίνονται ολιγοπώλια και οι ανταγωνιστές στις ολιγοπωλιακές αγορές γίνονται όλο και περισσότεροι. Ο ανταγωνισμός αυτός προκαλεί μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να μειώνουν την τιμή στα κράτη – μέλη με τις υψηλότερες τιμές και να την προσεγγίζουν με την τιμή κρατών – μελών με χαμηλότερα επίπεδα τιμών.

Μπροστά σ' αυτό τον ανταγωνισμό, οι παραγωγοί θα κάνουν μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού, ορθολογισμού και μείωσης του κόστους παραγωγής και διανομής των προϊόντων τους. Αυτό συμφέρει τόσο τους καταναλωτές όσο και τους παραγωγούς, οι οποίοι μαθαίνουν να ζουν μέσα σε μια μεγάλη αγορά και να αντιμετωπίζουν καλύτερα τον διεθνή ανταγωνισμό.

1.2 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Όσον αφορά τη βιομηχανική πολιτική της Ε.Ε., μέχρι και τη δεκαετία του '60, με εξαίρεση τη συνθήκη της ΕΚΑΧ, που προέβλεπε μέτρα για το χάλυβα, υιοθετήθηκε ένα σύστημα ελεύθερου ανταγωνισμού. Η χρηματοδότηση της βιομηχανίας περιοριζόταν μόνο στις πιστώσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και δεν υπήρχαν συγκεκριμένοι στόχοι για τη βιομηχανική πολιτική.

Τη δεκαετία του '70 ο προστατευτισμός ήταν μεγάλος και η μείωση των ρυθμών μεγέθυνσης της οικονομίας και η απώλεια κερδών της βιομηχανίας ήταν η σημαντικότερη αιτία εφαρμογής αυτής της πολιτικής. Αυτός ο προστατευτισμός ήταν αποτέλεσμα της έντονης κοινωνικής αντίστασης στην οικονομική προσαρμογή.

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '80, στη Δυτική Ευρώπη οι επενδύσεις συνέχισαν να φθίνουν. Στις Η.Π.Α., την ίδια περίοδο, υπάρχει αύξηση των ευρωπαϊκών επενδύσεων. Αυτό ήταν μια ένδειξη της έλλειψης εμπιστοσύνης στο μέλλον των ευρωπαϊκών οικονομιών.

Η δημιουργία του Νέου Κοινοτικού Μέσου (ΝΚΜ) αποσκοπούσε στην ενίσχυση της χρηματοδότησης των μεταποιητικών επενδύσεων, το οποίο αποδείχθηκε ανεπαρκές, γιατί χρηματοδοτεί περισσότερο έργα υποδομής παρά επενδύσεις στη μεταποίηση. Επίσης η Επιτροπή έδωσε οδηγίες στα κοινοτικά ταμεία, όσον αφορά στην αξιολόγηση των προτάσεων χρηματοδότησης, να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη προώθησης της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας και της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης.

Αυτά τα μέτρα δεν είχαν κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα στην παραγωγή. Οι δείκτες της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας συνέχισαν να χειροτερεύουν, ενώ η απόδοση των επενδύσεων ήταν χειρότερη στην Ε.Ε. παρά στις Η.Π.Α. και στην Ιαπωνία.

Το ενδοκοινοτικό εμπόριο, που βρισκόταν σε στάσιμο επίπεδο συνδυάστηκε με την μείωση των μεριδίων της Κοινότητας στην παγκόσμια αγορά μεταποιημένων προϊόντων, όπως ο ηλεκτρισμός και ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, η τεχνολογία πληροφορικής κ.λ.π. Ήταν η εποχή της μεγάλης

τεχνολογικής προόδου και της ταχύρυθμης βιομηχανικής αναδιοργάνωσης σε παγκόσμιο. Την ίδια περίοδο τα κράτη – μέλη της Κοινότητας δεν είχαν κάνει τα ανάλογα βήματα για τις βιομηχανίες του μέλλοντος.

Έτσι, η σταδιακή απώλεια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης είχε ως συνέπεια την εισχώρηση των εξαγωγέων εκτός Κοινότητας, στις αγορές αυτής. Επίσης, τα ευρωπαϊκά προϊόντα έχασαν μερίδιο στην παγκόσμια αγορά.

Με την Ένιαία Ευρωπαϊκή Πράξη γίνεται προσπάθεια να προαχθεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα έναντι των Η.Π.Α. και της Ιαπωνίας. Επίσης με έκτακτη χρηματοδότηση ή με μεταβατικά διαστήματα δίνεται η δυνατότητα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας να καλύψουν την απόσταση που τις χωρίζει από τις ανεπτυγμένες.

Η οικονομική ανεπάρκεια μπορεί να εξαφανισθεί διαχρονικά μόνο κάτω από συνθήκες ανταγωνισμού μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής αγοράς. Έτσι, προκειμένου να δημιουργηθεί αυτή η αγορά αλλά και για να αποφευχθεί διεύρυνση του χάσματος ανάμεσα τις ανεπτυγμένες και μη ανεπτυγμένες χώρες της Κοινότητας, υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η 23^η Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής βοηθάει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, επειδή ο αριθμός τους στην Ε.Ε. είναι τεράστιος και επειδή αποτελούν πηγή οικονομικής δραστηριότητας και μελλοντικής ανάπτυξης και απασχολούν σημαντικό αριθμό εργαζόμενων. Αυτές οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως έλλειψη τεχνογνωσίας και χρηματοδότησης. Η Επιτροπή προσπαθεί να συμβάλλει στην λύση αυτών των προβλημάτων, λαμβάνοντας διάφορα μέτρα όπως οικονομική βοήθεια για νέες τεχνολογίες, μείωση διοικητικών και φορολογικών εμποδίων κ.λ.π.

Το 1992 ιδρύθηκε ένα Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, το οποίο καταρτίζει μια ετήσια έκθεση για την κατάσταση και τις προοπτικές των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ε.Ε.

Τα τελευταία χρόνια της δεκαετία του '80 υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός συγχωνεύσεων και εξαγορών. Στόχος είναι να εξασφαλισθεί η συμμετοχή των επιχειρήσεων στα κέρδη, από τη μεγέθυνση της αγοράς. Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχει αύξηση του αριθμού των συγχωνεύσεων, όσον αφορά τη βιομηχανία αλλά και τις υπηρεσίες.

Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Ε.Ε., σημαντικό ρόλο έπαιξε ένας μεγάλος αριθμός συμφωνιών συνεργασίας σε διάφορους τομείς υψηλής τεχνολογίας. Η ανάγκη για συνεργασία σ' αυτούς τους τομείς ήταν μεγάλη, γιατί η Κοινότητα είχε να αντιμετωπίσει τον έντονο ανταγωνισμό των Η.Π.Α. και της Ιαπωνίας.

Όσον αφορά την έρευνα και την ανάπτυξη, τα διάφορα κοινοτικά προγράμματα δημιουργούν ευνοϊκούς όρους για μια στενή δια-επιχειρησιακή συνεργασία. Στα ερευνητικά προγράμματα γίνεται ιδιαίτερη μνεία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ώστε να ωφεληθούν από την διακοινοτική συνεργασία.

Η προώθηση προγραμμάτων στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας σε συνδυασμό με το πρόγραμμα της εσωτερικής αγοράς προκάλεσαν προσδοκίες για τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και ενδυνάμωσαν τους δεσμούς των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων με πιθανούς εξωκοινοτικούς εταίρους. Έτσι παρατηρείται αύξηση των αμερικανικών και ιαπωνικών επενδύσεων στη Δυτική Ευρώπη.

1.3 ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Βασισμένη στο άρθρο 118 Ε.Ο.Κ., που της ζητούσε να προωθήσει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στα θέματα απασχόλησης, χωρίς να χρησιμοποιήσει αναγκαστικά νομοθετικά μέτρα, η Επιτροπή έπεισε το Συμβούλιο να θεσπίσει μια σειρά ψηφισμάτων τα οποία στόχευαν : στην καταπολέμηση της ανεργίας, στην προώθηση της εργασίας των νέων, στην καταπολέμηση της ανεργίας των γυναικών, στην ενίσχυση των τοπικών πρωτοβουλιών δημιουργίας απασχόλησης, στην καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, στην προώθηση της εισόδου ή επανεισόδου των γυναικών στην ενεργό ζωή και στην ενίσχυση των μακροχρονίων ανέργων. Παρά τον μη υποχρεωτικό χαρακτήρα τους, αυτά τα ψηφίσματα είχαν ορισμένες πρακτικές συνέπειες. Το ψήφισμα για την προώθηση της απασχόλησης των νέων έδωσε την ώθηση για την ανάληψη μιας σειράς δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου υπέρ των νέων

δημιουργών επιχειρήσεων, των νεωτεριστικών πρακτικών των επιχειρήσεων, της ενίσχυσης στην τοποθέτηση νέων ανέργων κ.λ.π. Το ψήφισμα σχετικά με την μακροχρόνια ανεργία οδήγησε στην θέσπιση ενός προγράμματος δημιουργίας απασχολήσεων για ορισμένες ομάδες ανέργων (ERGO). Στο ψήφισμα για τις τοπικές πρωτοβουλίες δημιουργίας απασχόλησης βασίστηκε ένα σημαντικό πρόγραμμα δράσεων για την τοπική ανάπτυξη της απασχόλησης (LEDA), το οποίο επιδιώκει να προσδιορίσει και παραμερίσει τα εμπόδια γι' αυτές τις πρωτοβουλίες. Η Επιτροπή έθεσε εξάλλου σε λειτουργία ένα ευρωπαϊκό δίκτυο ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης (ELISE) και ένα πρόγραμμα ενίσχυσης περιφερειακών και τοπικών πρωτοποριακών σχεδίων στα θέματα δημιουργίας απασχολήσεων (SPEC).

Με βάση αυτές τις τελευταίες εμπειρίες, η Επιτροπή παρουσίασε, σε ανακοίνωση, τα στοιχεία μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής ενθάρρυνσης των τοπικών πρωτοβουλιών ανάπτυξης της απασχόλησης. Αυτές τοποθετούνται στα πλαίσια ενός τοπικού σχεδίου, το οποίο βασίζεται σε νομική και χρηματοοικονομική συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα και ανταποκρίνεται σε νέες ανάγκες όπως οι υπηρεσίες κατ' οίκο, η φύλαξη των παιδιών, η βοήθεια προς νέους που έχουν δυσκολίες, η πολιτιστική κληρονομιά, η βιοτεχνία και ο τουρισμός, η διαχείριση των αποβλήτων, η προστασία και η συντήρηση φυσικών ζωνών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Κανών του Ιουνίου 1995 υπογράμμισε τη σημασία την οποία απέδιδε στις τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης.

Δύο σημαντικές κοινοτικές πρωτοβουλίες σε θέματα απασχόλησης ξεκίνησαν το 1994 στα πλαίσια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η πρωτοβουλία «απασχόληση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού» αποβλέπει στην βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση ορισμένων λιγότερο ευνοημένων ομάδων ατόμων : των γυναικών (Απασχόληση – NOW), των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των μακροχρονίων ανέργων και των περιθωριακών (Απασχόληση – HORIZON) και των νέων ανέργων (Απασχόληση – YOUTHSTART). Η πρωτοβουλία ADAPT έχει στόχο να βοηθήσει τους εργαζόμενους που απειλούνται από ανεργία λόγω των βιομηχανικών αλλαγών, να προσαρμοστούν στις νέες πρακτικές και μεθόδους εργασίας. Και οι δύο πρωτοβουλίες τονίζουν την ανάπτυξη μιας

ισχυρής διακρατικής και καινοτόμου διάστασης και προορίζονται να παρακινήσουν τις προσπάθειες που καταβάλλονται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για την προώθηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ποιότητας και των προτύπων των υπηρεσιών κατάρτισης.

Δύο νέες πρωτοβουλίες για την απασχόληση αποφασίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου των 20 και 21 Νοεμβρίου 1997 : ένα σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, που ονομάζεται «ειδικό πρόγραμμα δράσης του Άμστερνταμ» και συνίσταται σε νέα μέσα για την χρηματοδότηση ταχέως αναπτυσσόμενων και σχετιζόμενων με υψηλή τεχνολογία ΜΜΕ, νέων τεχνολογιών, νέων κλάδων και διευρωπαϊκών δικτύων και η ανακατανομή κονδυλίων του κοινοτικού προϋπολογισμού, με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, για την ενίσχυση ΜΜΕ που δημιουργούν θέσεις εργασίας.

1.4 ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Κατ' αρχήν οι ενισχύσεις τομεακής σκοπιμότητας παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα από τις γενικές ενισχύσεις, στο μέτρο που το πεδίο εφαρμογής τους προσδιορίζεται καλύτερα. Η πολιτική της Επιτροπής για τις τομεακές ενισχύσεις συνίσταται στην παραδοχή του ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ορισμένες βιομηχανίες δικαιολογούν κατ' αρχήν την παροχή κρατικών ενισχύσεων. Επιβλέπει όμως ώστε αυτές οι ενισχύσεις να μην καθυστερούν τις αναγκαίες προσαρμογές, να μην στρεβλώνουν τον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό και να επιδιώκουν την πραγματοποίηση κοινοτικών στόχων ή τουλάχιστον να μην εμποδίζουν την επίτευξή τους.

Η Επιτροπή προσέχει ιδιαίτερα ώστε οι κρατικοί πόροι να μην χρησιμοποιούνται για την παροχή αδικαιολόγητων πλεονεκτημάτων εις βάρος ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Πράγματι, η συμβίωση των εθνικών οικονομιών μέσα την κοινή αγορά προκαλεί συγκυριακές εξελίξεις πολύ συγγενείς στα κράτη – μέλη έστω κι αν οι οικονομικές διαρθρώσεις τους δεν είναι ομογενείς. Συχνά, οι δυσκολίες που δικαιολογούν την παρέμβαση ενός κράτους μέλους βρίσκονται και σε άλλους ή όλους τους εταίρους. Όταν υπάρχουν τέτοιες συνθήκες πρέπει να υπάρχει ένα «κοινοτικό

πλαίσιο» μέσα στο οποίο να εγγράφονται οι εθνικές παρεμβάσεις. Ένα τέτοιο πλαίσιο περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές των στόχων, οι οποίοι πρέπει να επιδιώκονται σε κοινοτικό επίπεδο, και την περιγραφή των μέσων που θα χρησιμοποιούνται για την επίτευξή τους. Η πλαισίωση των ενισχύσεων στους τομείς που αντιμετωπίζουν κρίση παίρνει διάφορες νομικές μορφές, αλλά γενικά βασίζεται στο κριτήριο του «υπερβάλλοντος παραγωγικού δυναμικού», ο ορισμός και η εφαρμογή του οποίου εμπλουτίζονται με το χρόνο, έτσι ώστε να παίρνουν υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υπό εξέταση αγοράς, όπως το επίπεδο παγκοσμιοποίησης και η εξέλιξη των τεχνικών παραγωγής.

Στον τομέα της **ναυπηγικής βιομηχανίας**, επτά κοινοτικές οδηγίες διαδέχθηκαν η μία την άλλη από το 1970. Η έβδομη, της οποίας η ισχύς είχε παραταθεί έως το τέλος Σεπτεμβρίου 1996, επεδίωκε να κατευθύνει τις κρατικές ενισχύσεις προς τις ναυπηγήσεις τύπων πλοίων για τους οποίους τα ναυπηγεία της Κοινότητας ήταν σχετικά πιο ανταγωνιστικά. Η εφαρμογή αυτής της οδηγίας λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 1998, οπότε αντικαθίσταται από έναν κανονισμό του Συμβουλίου που ορίζει νέους κανόνες για τις ενισχύσεις στις ναυπηγικές εργασίες, ο οποίος θέτει σε εφαρμογή τις διατάξεις της συμφωνίας του ΟΥΣΑ ως προς τον σεβασμό των κανονικών όρων ανταγωνισμού στη βιομηχανία κατασκευής και επισκευής πλοίων. Στόχος του κανονισμού είναι να επιβάλλει ένα καθεστώς κρατικών ενισχύσεων στον τομέα της ναυπηγικής βιομηχανίας παρόμοιο με εκείνο που εφαρμόζεται στους άλλους τομείς, απαγορεύοντας από τις 31 Δεκεμβρίου 2000 τις ενισχύσεις που συνδέονται με συμβάσεις (λειτουργικές ενισχύσεις). Μόνον ενισχύσεις για καινοτομία, για έρευνα και ανάπτυξη, προστασία του περιβάλλοντος, μερική ή ολική διακοπή δραστηριοτήτων καθώς και οι περιφερειακές ενισχύσεις θα εγκρίνονται σε αυτόν τον τομέα υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Εν τω μεταξύ ένας άλλος κανονισμός του Συμβουλίου επιτρέπει την χορήγηση ενισχύσεων για την αναδιάρθρωση ορισμένων ναυπηγείων.

Σε συνέχεια της ανακοίνωσής της για τη νέα ναυτιλιακή στρατηγική, η Επιτροπή υιοθέτησε νέες κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στις **θαλάσσιες μεταφορές**. Αναγνωρίζοντας ότι τα νηολογημένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση πλοία έχουν ανταγωνιστικό

μειονέκτημα σε σχέση με πλοία που έχουν νηολογηθεί σε τρία κράτη, λόγω του ύψους της φορολογίας, η Επιτροπή επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαλλάξουν τις θαλάσσιες μεταφορές από την καταβολή εργοδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης ή να επιστρέφουν αυτές τις καταβολές. Οι κατευθυντήριες γραμμές παίρνουν επίσης θετική στάση ως προς την επαγγελματική κατάρτιση και τα αντισταθμίσιμα για υποχρεώσεις δημόσιας ωφέλειας.

Ο κώδικας ενισχύσεων στη **βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα** ανταποκρίνεται και αυτός στους παραπάνω στόχους. Αν και δεν έχει ακόμη επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης στη σιδηρουργική αγορά και παρά τις μόνιμες αδυναμίες ορισμένων επιχειρήσεων, τα κλεισίματα των μονάδων, που έγιναν σε αντάλλαγμα της έγκρισης ενισχύσεων βάσει του κώδικα που τέθηκε σε ισχύ το 1981, επέτρεψαν την αναδιάρθρωση και εξ αυτής τη χρηματοοικονομική αυτονομία της βιομηχανίας. Ο νέος κώδικας για τις ενισχύσεις στη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα θα ισχύσει μέχρι το έτος 2002, οπότε λήγει η ισχύς της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Αυτός ο κώδικας εφαρμόζει στις χαλυβουργικές επιχειρήσεις τους κοινοτικούς κανόνες που εφαρμόζονται στις ενισχύσεις για έρευνα και ανάπτυξη καθώς και για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται υγιής ανταγωνισμός σε αυτόν τον ιδιαίτερα ευαίσθητο τομέα.

Ο τομέας της **κλωστοϋφαντουργίας**, ο οποίος υπέστη επίσης μεγάλη αναδιάρθρωση την τελευταία δεκαετία, ξαναβρήκε ένα επίπεδο ανταγωνιστικότητας που να του εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα στην κοινοτική αγορά και δεν θεωρείται πια ως τομέας που περνάει κρίση. Το σύστημα ελέγχου των ενισχύσεων στους παραγωγούς συνθετικών ινών και νημάτων, το οποίο ισχύει από το 1977, παρατείνεται από χρόνο σε χρόνο και αποδέχεται τις ενισχύσεις, οι οποίες στοχεύουν στην απορρόφηση των υπερδυναμικοτήτων μέσω αναδιρθρώσεων ή μετατροπών των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων. Όμως, σύμφωνα με το νέο πλαίσιο ενισχύσεων στη βιομηχανία συνθετικών ινών, τον οποίο ενέκρινε η Επιτροπή στις 16 Ιανουαρίου 1996, η ένταση των επιτρεπόμενων ενισχύσεων κλιμακώνεται ανάλογα με το μέγεθος των επιχειρήσεων και εξαρτάται από την ύπαρξη διαρθρωτικής έλλειψης του προϊόντος, τη

σημαντική μείωση του παραγωγικού δυναμικού ή την μη ουσιαστική αύξησή της.

Το 1988, η Επιτροπή αποφάσισε να εισαγάγει μια πλαίσισή των ενισχύσεων στον τομέα της **αυτοκινητοβιομηχανίας** για να μπορεί να ελέγχει καλύτερα τους διάφορους τύπους ενισχύσεων που παρέχονται στους παραγωγούς αυτού του τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ενισχύσεων που λαμβάνουν από τα κοινοτικά ταμεία. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η σχεδόν μαζική κρίση που μάστιζε την ευρωπαϊκή βιομηχανία, επιδείνωσε τις καταστάσεις πλεονασματικού δυναμικού και απαίτησε έναν αυστηρό έλεγχο των ενισχύσεων σε αυτό τον τομέα μέσω της κοινοτικής πλαίσισής τους. Αλλά όμως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάσισε την ακύρωση της επ' αόριστον παράτασης της ισχύος αυτής της πλαίσισής. Κατόπιν της απόφασης αυτής η Επιτροπή αποφάσισε, τον Ιούλιο 1997, να παρατείνει την ισχύ του παρόντος πλαισίου για την περίοδο 1998 έως 2000, αλλά με ορισμένες τροποποιήσεις ως προς τον ορισμό του τομέα, τον καθορισμό των κατώτατων ορίων κοινοποίησης και την ανάλυση κόστους / οφέλους.

Γενικά, η Επιτροπή διατηρεί μια επιφυλακτική στάση έναντι των τομεακών ενισχύσεων. Φοβούμενη ότι οι ενισχύσεις στη βιομηχανία μπορεί να στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά, η Επιτροπή επιδιώκει να αποτρέπει τον συγκεκριμένο προστατευτισμό μέσω των ενισχύσεων.

1.5 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Πολλοί στόχοι της κοινοτικής βιομηχανικής πολιτικής επιτυγχάνονται χάρη στην ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του '90, η ευρωπαϊκή **τυποποίηση** μετατράπηκε από περιθωριακή δραστηριότητα σε δραστηριότητα που συγκεντρώνει ιδιαίτερη προσοχή. Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση της **εναρμόνισης** και της τυποποίησης, η νομοθεσία περιορίζεται στον καθορισμό των στοιχειωδών απαιτήσεων που πρέπει να πληρούνται από τα προϊόντα ώστε να

εξασφαλίζεται η προστασία της δημόσιας υγείας ή ασφάλειας, ή η προστασία του περιβάλλοντος ή των καταναλωτών. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα εφοδιάζουν τους κατασκευαστές με ένα σύνολο τεχνικών προδιαγραφών που θεωρείται σε κάθε οδηγία ότι παρέχει ένα τεκμήριο συμμόρφωσης προς τις βασικές απαιτήσεις. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα δεν είναι μόνο αναγκαία για την κατάργηση των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές. Είναι επίσης όλο και περισσότερο και ένα απαραίτητο στοιχείο για την προώθηση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, γιατί μειώνουν το κόστος για τους παραγωγούς και επιτρέπουν το άνοιγμα νέων αγορών, ιδίως μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών.

Πολύ σημαντικές για την ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα είναι επίσης οι **δημόσιες προμήθειες**, οι οποίες έχουν πλέον ελευθερωθεί χάρη στη νομοθεσία της εσωτερικής αγοράς. Οι δημόσιες προμήθειες έχουν τριπλή σημασία για τη βιομηχανία : πρώτον, το τεράστιο μέγεθος των δημοσίων αγορών – 16% του ΑΕΠ – σημαίνει ότι η πρόσβαση στην αγορά αυτή έχει πολύ μεγάλη σημασία για όλες τις επιχειρήσεις, δεύτερον, οι δημόσιες προμήθειες μπορεί να προωθήσουν την τεχνολογική ικανότητα αυξάνοντας τη ζήτηση για τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, τρίτον, δεδομένου ότι οι δημόσιες προμήθειες είναι συγκεντρωμένες σε μια μικρή ομάδα τομέων, αυτοί εξαρτώνται από μια ανταγωνιστική αγορά δημοσίων προμηθειών για να αναπτύξουν τα προϊόντα και τις εξειδικεύσεις που χρειάζονται για να επιτύχουν σε διεθνές επίπεδο.

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς προκαλεί **ένταση του ανταγωνισμού** μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Ωστόσο χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε οι συμπράξεις μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και οι κινήσεις συγκέντρωσης που γίνονται να μην αποτελέσουν εμπόδιο στην ελεύθερη δράση των δυνάμεων της αγοράς. Η τάση ορισμένων επιχειρήσεων να αποκτήσουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά με την πρόφαση πως επιδιώκουν ένα επαρκές κρίσιμο μέγεθος πρέπει να επιβλέπεται. Ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων παρέχει το αναγκαίο νομικό εργαλείο για τον χειρισμό σε κοινοτικό επίπεδο των μεγάλων συγχωνεύσεων και εξαγορών, επιτρέποντας συγχρόνως στις επιχειρήσεις να εφαρμόζουν τις κατάλληλες στρατηγικές για να διαφυλάξουν την ανταγωνιστικότητά τους σε διεθνές επίπεδο.

Σε ανακοίνωση με αντικείμενο τη βιομηχανική πολιτική σε ανοικτό και ανταγωνιστικό περιβάλλον, που διαβιβάσθηκε στο Συμβούλιο και εγκρίθηκε απ' αυτό στις 26 Νοεμβρίου του 1990, η Επιτροπή καθόρισε την προσέγγιση που προτείνει να ακολουθήσει η Κοινότητα στα βιομηχανικά θέματα μέσα στην ενιαία αγορά. Πρόκειται για μία στρατηγική μόνιμης προσαρμογής βασιζόμενη στην αρχή της ελευθερίας των συναλλαγών και στην ανταγωνιστική λειτουργία των επιχειρήσεων. Αυτή η στρατηγική βασίζεται σε τρεις αρχές : μια συντονισμένη προσφυγή στο σύνολο των πολιτικών που επηρεάζουν την βιομηχανική δραστηριότητα, ιδίως αυτήν για την προστασία του περιβάλλοντος, την πρόσβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις αγορές τρίτων χωρών με επαγρύπνηση έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάπτυξη της διεθνούς βιομηχανικής συνεργασίας και τη θετική προσαρμογή στις βιομηχανικές μεταβολές με μια συνεπή προσέγγιση.

Με την θέση σε ισχύ της **Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση**, η βιομηχανική ανταγωνιστικότητα έγινε επίσημος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το άρθρο 3 της Συνθήκης Ε.Κ. δηλώνει, πράγματι, ότι η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Ο τίτλος της ΣΕΕΚ που αφορά την βιομηχανία δηλώνει ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Γι' αυτόν τον σκοπό, σύμφωνα με ένα σύστημα ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών, η δράση τους αποσκοπεί : να επιταχύνει την προσαρμογή της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές, να προάγει ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και ιδίως των ΜΜΕ, να προάγει περιβάλλον που να ευνοεί την συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και να βελτιώσει την εκμετάλλευση του βιομηχανικού δυναμικού των πολιτικών στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (αρ. 157 ΣΕΚ).

Αυτό το άρθρο αποτελεί νομική βάση για τις δράσεις της Κοινότητας στα πεδία της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων. Αλλά όμως, το ίδιο τονίζει ότι δεν αποτελεί βάση για την εκ μέρους της Κοινότητας εισαγωγή οποιουδήποτε μέτρου που θα μπορούσε να προκαλέσει στρέβλωση του

ανταγωνισμού. Τα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι : η συνεννόηση μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής και, εφόσον χρειάζεται, ο συντονισμός των δράσεών τους με πρωτοβουλία της Επιτροπής · η λήψη υπόψη των στόχων αυτών στα πλαίσια των άλλων πολιτικών της Κοινότητας · και συγκεκριμένα μέτρα υποστήριξης των δράσεων που αναλαμβάνονται στα κράτη μέλη, τα οποία μπορεί να θεσπίζει το Συμβούλιο αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Υιοθετώντας το Λευκό Βιβλίο της Επιτροπής για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση σαν αναφορά για τη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου 1993 υποστήριξε μια προσέγγιση της βιομηχανικής ανάπτυξης βασισμένης στη **συνολική ανταγωνιστικότητα** σαν συντελεστού ανάπτυξης και απασχόλησης. Πρόκειται για την ικανότητα της ΕΕ, των κρατών μελών της, των περιοχών της, των βιομηχανιών και των επιχειρήσεών της, εκτεθειμένων στο διεθνή ανταγωνισμό, να εξασφαλίζουν στους συντελεστές της παραγωγής ένα εισόδημα και ένα επίπεδο απασχόλησης σχετικά υψηλά και σε διαρκή βάση.

Για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού πλαισίου επιτρέποντος τον επαναπροσανατολισμό της βιομηχανικής πολιτικής προς βασικούς τομείς, όπως οι αγορές της τεχνογνωσίας και του πολιτισμού, της υγείας και των βιοτεχνολόγων, η Επιτροπή προτείνει ορισμένες μεγάλες γραμμές δράσης : την προώθηση των άυλων επενδύσεων, ιδίως με την εκμετάλλευση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των συνδεδεμένων με την βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος · την ανάπτυξη της βιομηχανικής συνεργασίας · την εξασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού · και τον εκσυγχρονισμό του ρόλου των δημοσίων αρχών με την ελάφρυνση των περιττών γραφειοκρατικών οχλήσεων που βαρύνουν τις επιχειρήσεις. Αυτές οι γενικές γραμμές δράσης υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο με την ψήφισμα της 21^{ης} Νοεμβρίου 1994 για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Τώρα αποτελούν τους στόχους του κοινοτικού προγράμματος δράσης για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας.

Μή ικανοποιημένη για τα επίπεδα παραγωγικότητας, τα ποσοστά απασχόλησης και τα μερίδια στις εξαγωγικές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τους κυριότερους ανταγωνιστές, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία, η Επιτροπή προτείνει την «συγκριτική αξιολόγηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας». Η **συγκριτική αξιολόγηση** (benchmarking) επιτρέπει τον συνεχή έλεγχο της επιτελούμενης προόδου και την αξιολόγηση της κατάστασης σε σχέση με τις καλύτερες πρακτικές στον κόσμο. Η Επιτροπή προσδιόρισε τους κύριους τομείς που μπορούν να βελτιωθούν, όπως η λειτουργία των αγορών, η καινοτομία και οι άυλες επενδύσεις, καθώς και τις προτεραιότητες μέσα σε αυτούς τους τομείς για συγκριτική αξιολόγηση, όπως οι τιμές, η ποιότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας και ο αριθμός καινοτόμων υπηρεσιών. Πρότεινε την κατάρτιση πολυετούς προγράμματος δράσης για την προαγωγή της ποιότητας των υπηρεσιών, με στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας μέσω της προώθησης της αυτοαξιολόγησης, της σύγκρισης των επιδόσεων, της διάδοσης των πληροφοριών και της εφαρμογής προγραμμάτων κατάρτισης για την ευρωπαϊκή ποιότητα. Για την πρακτική εφαρμογή της τεχνικής αυτής, η Επιτροπή σύστησε μια ομάδα υψηλού επιπέδου, απαρτιζόμενη από βιομηχάνους, η οποία έχει σαν αποστολές την επιλογή προτύπων σχεδίων και την δημιουργία ενός δικτύου εμπειρογνομόνων που αναλαμβάνει την υλοποίηση των σχεδίων αυτών στα κράτη μέλη. Από την πλευρά του, το Συμβούλιο ενέκρινε ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα εργασίας για τη διοργάνωση συνεχούς διαλόγου ως προς την ανταγωνιστικότητα, που να εξασφαλίζει την εξέταση όλων των πλευρών του προβλήματος.

1.6 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ

ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Με το πρόγραμμα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η Κοινότητα ανέλαβε, μεταξύ άλλων, να εξαλείψει τα εμπόδια στην διεθνή δράση των επιχειρήσεων, να τους προσφέρει έτσι νέες δυνατότητες στις αγορές των εταιρικών κρατών, και γενικά να βελτιώσει το περιβάλλον μέσα

στο οποίο εργάζονται. Αλλά όμως, λόγω της περιπλοκότητας ορισμένων κοινοτικών νομοθετικών μέτρων και της άγνοιας της κοινοτικής νομοθεσίας από τους επιχειρηματίες, αυτή η νομοθεσία θεωρείται από αυτούς σαν στοιχείο περιοριστικό του επιχειρηματικού πνεύματος. Πρέπει, λοιπόν, η Κοινότητα να προσπαθεί να συμβιβάζει τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της με τις απαιτήσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά.

Πρώτα απ' όλα οι θεσμοί της Κοινότητας πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα προβλήματα και τις ειδικές ανάγκες των ΜΜΕ κατά τον καθορισμό και τη θέση σ' εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών : της περιφερειακής, της κοινωνικής, των μεταφορών, της έρευνας κ.λ.π. Από το 1986, η Επιτροπή συνοδεύει κάθε πρόταση που κάνει στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο με μια εκτίμηση των επιπτώσεων της επί των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ καθώς επίσης και επί της δημιουργίας απασχολήσεων. Η εκτίμηση των επιπτώσεων αναφέρει επίσης τις απόψεις των τυχόν ενδιαφερομένων για την πρόταση επαγγελματικών οργανώσεων. Το «δελτίο επιπτώσεων», το οποίο οφείλουν να καταρτίζουν οι υπηρεσίες της Επιτροπής που κάνουν μια νομοθετική πρόταση, επιτρέπει την αξιολόγηση, μέσω μιας ανάλυσης κόστους / οφέλους, των συνεπειών αυτής της πρότασης για τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ. Από το 1993, η Επιτροπή βελτίωσε και δυνάμωσε το σύστημα για την αξιολόγηση των επιπτώσεων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας επί των επιχειρήσεων, ιδίως σχετικά με τη διαφάνεια και τη διαβούλευση με επαγγελματικές οργανώσεις. Οι νομοθετικές αρχές της Κοινότητας έχουν έτσι, κανονικά, επίγνωση των επιπτώσεων μιας πρότασης για τις επιχειρήσεις.

Για να διευκολυνθεί η διαβούλευση με ενδιαφερόμενα μέρη, το νομοθετικό πρόγραμμα της Επιτροπής δημοσιεύεται στην Επίσημη Έφημερίδα και επισημαίνει τις προτάσεις που θα αποτελέσουν αντικείμενο «προκαταρκτικών διαβουλεύσεων» και εκτίμησης των επιπτώσεών τους για τις επιχειρήσεις. Επιπλέον, η επιτροπή για την βελτίωση και απλοποίηση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών και εκπροσώπους των ΜΜΕ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι επιφορτισμένη με τη διαβούλευση πάνω στις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις οι οποίες παρεμποδίζουν τη δημιουργία, την ανάπτυξη και τη μεταβίβαση επιχειρήσεων στα πεδία, π.χ. των χρηματοδοτικών

μέσων, των κεφαλαιαγορών, της διεθνοποίησης των δραστηριοτήτων και των υποχρεώσεων δήλωσης για στατιστικούς λόγους. Σε έκθεση με τίτλο «Βελτίωση του νομοθετικού έργου» η Επιτροπή ανέλαβε την υποχρέωση να φέρει σε εφαρμογή την αρχή «λιγότερη αλλά αποτελεσματικότερη δράση», με επιλεκτικότερες νομοθετικές πρωτοβουλίες και με διαρκή και ανοικτό διάλογο με τους πολίτες, τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους κύκλους.

Αλλά πρέπει, επίσης, τα κράτη μέλη να μην περιπλέκουν τα πράγματα όταν μεταφέρουν την κοινοτική νομοθεσία στο εθνικό δίκαιο. Γι' αυτό το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 28 Μαΐου 1990, μια σύσταση σχετικά με την εφαρμογή μιας πολιτικής απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Με ψήφισμα για την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων των ΜΜΕ, το Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να εξετάσουν πως μπορεί να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον με την απάλειψη των διαρθρωτικών εμποδίων που απορρέουν από το ρυθμιστικό, οικονομικό και διοικητικό πλαίσιο. Μετά από πρόταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Άμστερνταμ, η Επιτροπή δημιούργησε, τον Ιούλιο 1997, μια ειδική ομάδα (task force) για την απλούστευση του διοικητικού περιβάλλοντος των ΜΜΕ, με την επωνυμία ΒΕΣΤ. Αυτή η ειδική ομάδα εξωτερικών εμπειρογνομόνων έχει αναλάβει να προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθεσίας και τη μείωση των επιβαρύνσεων που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των ΜΜΕ.

Μια σύσταση της Επιτροπής στα κράτη μέλη για τον τρόπο φορολόγησης των ΜΜΕ, ανάλογα με το αν πρόκειται για κεφαλαιουχικές εταιρείες ή όχι, αποβλέπει στην βελτίωση του φορολογικού περιβάλλοντος των ΜΜΕ. Για τη διευκόλυνση της φορολογικής αντιμετώπισης των ΜΜΕ, η Επιτροπή σύστησε στα κράτη μέλη να μειώνουν το φορολογικό βάρος επί των επανεπενδυσόμενων κερδών των μη κεφαλαιουχικών εταιρειών. Μια άλλη σύσταση της Επιτροπής του Μαΐου 1995, ως προς τις προθεσμίες πληρωμής στις εμπορικές συναλλαγές στοχεύει στη μείωση των ταμειακών επιβαρύνσεων που συνεπάγονται για τις ΜΜΕ οι καθυστερημένες πληρωμές. Μη ικανοποιημένη από την εφαρμογή της σύστασής της από τα κράτη μέλη, η Επιτροπή προτείνει τώρα μια οδηγία περιλαμβάνουσα ένα

σύνολο μέτρων για την καταπολέμηση των καθυστερημένων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές.

Δεδομένου ότι το 10% περίπου των πτωχεύσεων στην ΕΕ οφείλεται σε ακατάλληλους χειρισμούς κατά τη μεταβίβαση επιχειρήσεων, μια σύσταση της Επιτροπής του Δεκεμβρίου 1994, ως προς τη μεταβίβαση των επιχειρήσεων, αποβλέπει στην προσαρμογή του κληρονομικού δικαίου και στη μείωση του φορολογικού βάρους, προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων και η διατήρηση των αντίστοιχων θέσεων απασχόλησης. Μία άλλη σύσταση της Επιτροπής για τη βελτίωση και την απλούστευση του περιβάλλοντος των νεοσύστατων επιχειρήσεων κάλεσε τα κράτη μέλη να ελαφρύνουν τις φορολογικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και στατιστικές υποχρεώσεις που βαρύνουν αυτές τις επιχειρήσεις.

Εξάλλου πρέπει να βελτιωθεί η ποιότητα και η ροή των πληροφοριών προς τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ, ως προς την εσωτερική αγορά και άλλους τομείς της κοινοτικής πολιτικής. Αυτός είναι ο σκοπός των Ευρωπαϊκών Κέντρων Πληροφοριών (ΕΙCs), τα οποία απαντούν στα ερωτήματα των ΜΜΕ σχετικά ιδίως με την εσωτερική αγορά (νομικές, διοικητικές, τεχνικές και κοινωνικές διατάξεις που διέπουν τις κοινοτικές συναλλαγές) καθώς και με τις δυνατότητες χρηματοδότησης από κοινοτικές πηγές. Κάπου 230 Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών είναι κατανεμημένα στις περιοχές των κρατών και έχουν κέντρα ανταπόκρισης στις χώρες της ΕΖΕΣ, τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και στις μεσογειακές χώρες. Φιλοξενούνται από οργανισμούς που διαθέτουν πείρα σε θέματα παροχής πληροφοριών και συμβουλών σε επιχειρήσεις και που είναι καλά προσαρμοσμένοι στο τοπικό περιβάλλον, όπως είναι τα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια, οι επαγγελματικές οργανώσεις, οι οργανισμοί για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ή για την περιφερειακή ανάπτυξη. Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών έχουν τρεις κύριους σκοπούς : να παρέχουν πληροφορίες για τα προβλήματα και για όλες τις δυνατότητες που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις μέσα στη μεγάλη εσωτερική αγορά να βοηθούν και να συμβουλευθούν τις επιχειρήσεις για να παίρνουν μέρος στις κοινοτικές δραστηριότητες και να χρησιμεύουν σαν αγωγός επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων και της Επιτροπής. Όλα τα κέντρα

μαζί έχουν δημιουργήσει ένα δίκτυο εταιρών που μπορούν να ανταλλάξουν πληροφορίες για τις κοινοτικές, τις εθνικές και τις περιφερειακές διατάξεις και διαδικασίες που ενδιαφέρουν άμεσα τις επιχειρήσεις των περιοχών τους.

Από τη φύση τους, οι μικρές επιχειρήσεις έχουν γενικά μεγαλύτερες δυσκολίες συμμετοχής σε προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης. Τα γενικά έξοδα που ενέχει η συμμετοχή και συνεργασία σε αυτά τα προγράμματα είναι σχετικά υψηλά για τις ΜΜΕ, ιδίως γιατί αυτές δεν διαθέτουν τις ίδιες ευκολίες πρόσβασης στη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, όπως οι μεγάλες επιχειρήσεις. Αλλά, οι μικρές επιχειρήσεις παρουσιάζουν συχνά μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα και δυναμισμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις, χαρακτηριστικά χρήσιμα στη διαδικασία της τεχνολογικής καινοτομίας. Γι' αυτό η Επιτροπή καταβάλλει προσπάθειες για την συμμετοχή των ΜΜΕ στα κοινοτικά προγράμματα που επιδιώκουν να δυναμώσουν την επιστημονική και τεχνολογική βάση και επομένως την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, όπως είναι τα BRITTE και CRAFT. Στα πλαίσια του προγράμματος BRITTE – EURAM, που καλύπτει τις εφαρμογές νέων υλικών και νέων βιομηχανικών τεχνολογιών, παρέχονται προμηθευτές στις ΜΜΕ για να τις βοηθήσουν να βρύνουν συνεργάτες για κοινή συμμετοχή σε διαγωνισμούς σχετικούς με εφαρμοσμένη έρευνα. Το πρόγραμμα CRAFT επιτρέπει στις ΜΜΕ που δεν έχουν δυνατότητα έρευνας και ανάπτυξης να συνενώνονται για να ορίζουν κοινές προδιαγραφές και να αναθέτουν σε κάποιο τρίτο μέρος (πανεπιστήμιο, κέντρο ερευνών, επιχείρηση) να κάνει την τεχνολογική έρευνα για λογαριασμό τους. Το τέταρτο πρόγραμμα – πλαίσιο έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1994 – 1998) ενισχύει και επεκτείνει σε άλλα πεδία έρευνας τη μέθοδο CRAFT και τις προμηθευτές έρευνας τις παρεχόμενες στις ΜΜΕ στα πλαίσια του BRITTE – EURAM. Σε ψήφισμα του 1995, το Συμβούλιο υπογραμμίζει πόσο είναι απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η πρόσβαση των ΜΜΕ στην τεχνολογία, ενόψει της διεθνοποίησης και παγκοσμιοποίησης των οικονομικών σχέσεων. Γι' αυτό καλεί την Επιτροπή να αναπτύξει μέτρα που να αποβλέπουν στην βελτίωση της συμμετοχής των ΜΜΕ στο πρόγραμμα έρευνας και τεχνολογίας.

Μια πρότυπη δράση με τίτλο «Euromanagement» έχει σαν στόχο την εκτίμηση των επιπτώσεων στις ΜΜΕ της ευρωπαϊκής πολιτικής στα θέματα της τυποποίησης, της πιστοποίησης, της ποιότητας και της ασφάλειας. Στα πλαίσια του Euromanagement κάπου 70 σύμβουλοι επιχειρήσεων προσφέρουν σεμινάρια και μελέτες σκοπιμότητας σε ΜΜΕ που θέλουν να προσαρμοστούν στην ενιαία αγορά. Τα αποτελέσματα αυτών των δραστηριοτήτων διαδίδονται από την Επιτροπή υπό τη μορφή «καλών πρακτικών» και μέτρων για την ενίσχυση προσαρμογής των ΜΜΕ στις εξελισσόμενες απαιτήσεις τυποποίησης και αξιολόγησης της συμμόρφωσης. Εξάλλου, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι βιομηχανικές ΜΜΕ να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες του τέταρτου προγράμματος πλαισίου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, μια δόση Euromanagement-ΕΤΑ παρέχει στις ΜΜΕ τη δυνατότητα να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες ειδικευμένων συμβούλων για την ανάληψη διεθνικών δράσεων τεχνολογικής συνεργασίας. Ένα σχέδιο Euromanagement για το περιβάλλον αποσκοπεί να βοηθήσει τις ΜΜΕ να συμμορφωθούν με την περιβαλλοντική νομοθεσία και να υιοθετήσουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης σύμφωνα με τον κανονισμό για τον οικολογικό έλεγχο.

Για να δράσουν τις ευκαιρίες που τους παρέχονται από την ενιαία αγορά και για να αντιμετωπίσουν τα συνδεδεμένα με αυτήν προβλήματα, οι επιχειρηματίες έχουν ανάγκη από κατάλληλη κατάρτιση. Όμως, το επίπεδο της επαγγελματικής κατάρτισης αναφέρεται σαν μια από τις αδυναμίες των ΜΜΕ. Η Κοινότητα αναγνωρίζει αυτό το πρόβλημα και την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού των ΜΜΕ στις διαρθρωτικές αλλαγές που συνδέονται με τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το κύριο εργαλείο της Κοινότητας για την επαγγελματική κατάρτιση είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο μπορεί να συνδράμει τις ΜΜΕ για τις δραστηριότητες κατάρτισης ή προσαρμογής, τις οποίες αναλαμβάνουν για την εισαγωγή των νέων τεχνικών διοίκησης των επιχειρήσεων. Ο στόχος 4 των διαρθρωτικών ταμείων καθώς και οι κοινοτικές πρωτοβουλίες ΜΜΕ και ADAPT ενθαρρύνουν την κατάρτιση των επιχειρηματιών για να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες της εσωτερικής και της παγκόσμιας αγοράς.

1.6.1 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων

Πολλές ΜΜΕ έχουν προβλήματα χρηματοδότησης, τα οποία μάλιστα εμφανίζουν τάση επιδείνωσης τα τελευταία χρόνια. Διαθέτουν λιγότερα ίδια κεφάλαια από τις αντίστοιχες αμερικάνικες ή ιαπωνικές επιχειρήσεις και εξαρτώνται περισσότερο απ' ό,τι οι μεγάλες επιχειρήσεις από την άμεση θεσμική χρηματοδότηση (ακάλυπτες τραπεζικές πιστώσεις, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα δάνεια), η οποία είναι σχετικά ακριβή. Σε ανακοίνωση της 10^{ης} Νοεμβρίου 1993 ως προς τα χρηματοοικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η Επιτροπή αποφαινεται ότι θα ήταν χρήσιμο να βοηθηθούν αυτές οι επιχειρήσεις με την παροχή αποτελεσματικών συμβουλών όσον αφορά τις μεθόδους διαχείρισης όσο και τις σχέσεις τους με τους χρηματοδότες. Επιπλέον χρειάζεται ανάπτυξη της παροχής χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την κάλυψη των δανείων τους, εξέταση νέων δυνατοτήτων και προώθηση των ορθών πρακτικών μέσω επιδείξεων και προτύπων προγραμμάτων. Χρειάζεται, τέλος και κυρίως, βελτίωση του συντονισμού και της επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών προγραμμάτων που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ.

Οι ΜΜΕ ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις δυνατότητες χρηματοδότησης στα πλαίσια της κοινοτικής διαρθρωτικής πολιτικής. Ο κανονισμός σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης προβλέπει, πράγματι, μια σειρά μέτρων που προορίζονται να ενισχύσουν τις τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και τις δραστηριότητες των ΜΜΕ. Ειδικότερα αποβλέπει : ενισχύσεις των υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις, ιδίως στα πεδία της διαχείρισης, των μελετών και ερευνών αγοράς και των κοινών υπηρεσιών προς πολλές επιχειρήσεις : χρηματοδότηση της μεταφοράς τεχνολογίας και ιδίως της διάδοσης των καινοτομιών και της χρησιμοποίησής τους από τις επιχειρήσεις : βελτίωση της πρόσβασης των επιχειρήσεων : άμεση ενίσχυση των επενδύσεων σε περίπτωση απουσίας ειδικού καθεστώτος ενισχύσεων : και πραγματοποίηση υποδομών μικρής κλίμακας.

Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Επιχειρήσεων και Καινοτομιών (ΕΚΕ), ένα άλλο δίκτυο που έχει δημιουργήσει η Επιτροπή με δημόσιους και ιδιωτικούς εταίρους, αποβλέπουν στη δημιουργία και στην επέκταση επιχειρήσεων, παρέχοντας πλήρη προγράμματα υπηρεσιών (εκπαίδευση, χρηματοδότηση, μάρκετινγκ, μεταβίβαση τεχνολογιών κ.λ.π.) στις ΜΜΕ που θέλουν να πραγματοποιήσουν σχέδια που βασίζονται σε τεχνολογικές καινοτομίες.

Η κοινοτική ενίσχυση για την δημιουργία ΕΚΕ παρέχεται μόνον στις υπό ανάπτυξη περιοχές που έχουν επιλεγεί για ενίσχυση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Όμως, και οι ΜΜΕ που ευρίσκονται σε σχετικά αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας αντιμετωπίζουν δυσκολίες χρηματοδότησης, ιδίως ως προς το κεφάλαιο εκκίνησης και επιβαρύνονται με υψηλότερα επιτόκια από εκείνα που επιτυγχάνουν οι μεγάλες επιχειρήσεις. Βέβαια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ολοκλήρωση των χρηματαγορών της Κοινότητας θα επιφέρει μια βελτίωση των όρων υπό τους οποίους χρηματοδοτούνται οι επιχειρήσεις. Αλλά χρειάζονται συγκεκριμένα μέτρα για να εξισωθούν οι όροι χρηματοδότησης των διαφόρων κατηγοριών επιχειρήσεων. Γι' αυτό η Επιτροπή έχει θέσει σε εφαρμογή διάφορα σχέδια πιλότους σ' αυτό το πεδίο : ένα σχέδιο που αποβλέπει στο να ενθαρρύνει τις τράπεζες και άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς να δημιουργήσουν νέα ταμεία κεφαλαίων εκκίνησης για καινοτόμους επιχειρήσεις (SEED CAPITAL) : ένα σχέδιο το οποίο, μέσω διεθνικών συνδικάτων, επιδιώκει να πολλαπλασιάσει την προσφορά επιχειρηματικών κεφαλαίων για καινοτομικά σχέδια των ΜΜΕ που προϋποθέτουν διεθνή συνεργασία (VENTURE CONSORT) : και μια δράση που επιδιώκει την τόνωση των επενδύσεων και στην οποία μετέχουν 14 ειδικευμένοι χρηματοδοτικοί οργανισμοί (EUROTECH CAPITAL). Για να βελτιωθεί η πρόσβαση των ΜΜΕ σε ίδια κεφάλαια, μια ανακοίνωση της Επιτροπής επισήμανε τα κύρια εμπόδια που περιορίζουν την ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών για τις ΜΜΕ (αφενός δυσκολίες ως προς την εισαγωγή των ΜΜΕ το χρηματιστήριο και αφετέρου προβλήματα στις διασυνοριακές συναλλαγές) και περιέγραψε τις πρωτοβουλίες που έχουν ήδη αναληφθεί και τις δράσεις που πρέπει ακόμη να αναληφθούν σε αυτόν τον τομέα. Για την υποστήριξη της δημιουργίας

«ευρωπαϊκών» ΜΜΕ και σταθερών θέσεων απασχόλησης, η Επιτροπή έθεσε σε εφαρμογή το πρόγραμμα «Joint European Venture» (JΕV), το οποίο ενισχύει τις κοινές διεθνικές επιχειρήσεις που δημιουργούνται από ΜΜΕ και που εξασφαλίζουν νέες θέσεις απασχόλησης.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων παρέχει εγγυήσεις δανείων για να διευκολύνει την πρόσβαση των ΜΜΕ στις τραπεζικές πιστώσεις, υπό τη μορφή που επιτρέπει η ισχύουσα νομοθεσία. Το πιλοτικό σχέδιο ενίσχυσης δανείων «Ανάπτυξη και περιβάλλον» εφαρμόζεται από ένα δίκτυο 13 ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών από εννέα κράτη μέλη. Αποσκοπεί στο να διευκολύνει την πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων στις τραπεζικές πιστώσεις για τις επενδύσεις που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Τη διαχείριση του σχεδίου έχει αναλάβει, για λογαριασμό της Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων. Οι εγγυήσεις παρέχονται χωρίς επιβάρυνση για τις δανειζόμενες επιχειρήσεις, δεδομένου ότι το σχετικό κόστος αναλαμβάνει ο προϋπολογισμός της Ένωσης.

Το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την απασχόληση, που συνεδρίασε στο Λουξεμβούργο στις 20 και 21 Νοεμβρίου 1997, ενέκρινε δύο πρωτοβουλίες που ενδιαφέρουν τις ΜΜΕ : ένα σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων επονομαζόμενο «ειδικό πρόγραμμα δράσης του Άμστερνταμ» που αποσκοπεί στην πρόσβαση των ΜΜΕ στις νέες τεχνολογίες, στους νέους κλάδους και στα διευρωπαϊκά δίκτυα και διαθέτει γι' αυτόν τον σκοπό 10 δις. ΕCΥ, τα οποία μπορεί να παρακινήσουν επενδύσεις έως και 30 δις ΕCΥ και μια ανακατανομή κονδυλίων του προϋπολογισμού ύψους 450 εκατ. ΕCΥ για τρία χρόνια, με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την ενίσχυση των ΜΜΕ που δημιουργούν θέσεις εργασίας. Με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου εγκρίθηκαν επίσης νέα μέτρα χρηματοδοτικής στήριξης υπέρ καινοτόμων ΜΜΕ που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν τρεις συμπληρωματικούς μηχανισμούς, τους οποίους διαχειρίζεται το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων : μια θυρίδα «κεφαλαίων υψηλού κινδύνου» για ΜΜΕ που βρίσκονται σε φάσεις σύστασης ή εκκίνησης : ένα σύστημα εγγυήσεων για επιμερισμό των κινδύνων των δανείων που συνάπτουν μικρές ή

νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις και ένα σύστημα χρηματοδοτικών συνεισφορών σε ΜΜΕ για την δημιουργία κοινών διεθνικών επιχειρήσεων στα πλαίσια του προαναφερθέντος προγράμματος της Επιτροπής JΕV.

Ένα επιπλέον δις ΕCΥ, εκ του οποίου τα 80 εκατομμύρια θα διατεθούν στις υπό ανάπτυξη περιοχές της ΕΕ, προορίζονται για την χρηματοδότηση της «πρωτοβουλίας ΜΜΕ» στα πλαίσια της διαρθρωτικής πολιτικής. Στόχος αυτής της νέας κοινοτικής πρωτοβουλίας είναι η διευκόλυνση της ένταξης των ΜΜΕ, ιδίως του στόχου 1, στη δυναμική της εσωτερικής αγοράς και η προαγωγή της διεθνοποίησής τους. Εκτός από την ανάληψη ορισμένων στόχων των παλαιότερων κοινοτικών πρωτοβουλιών STRIDE, PRISMA και TELEMATIQUE, επτά θέματα έχουν προτεραιότητα για την ανταγωνιστικότητα και τη διεθνοποίηση των ΜΜΕ :

- ✧ η βελτίωση του συστήματος παραγωγής και οργάνωσης των ΜΜΕ (ολική ποιότητα, καινοτομία, προηγμένες τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες)
- ✧ η λήψη υπόψη του περιβάλλοντος και της ορθολογικής χρησιμοποίησης της ενέργειας
- ✧ η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των ΜΜΕ και των ερευνητικών κέντρων
- ✧ η διευκόλυνση της πρόσβασης σε νέες αγορές, συμπεριλαμβανομένων των νέων συμβάσεων και των εξωτερικών αγορών
- ✧ η ανάπτυξη της συνεργασίας τόσο μεταξύ των ΜΜΕ όσο και μεταξύ προμηθευτών, υπεργολάβων και πελατών
- ✧ η διάθεση στις ΜΜΕ προσαρμοσμένων σε αυτές μέσων για τη βελτίωση της πρόσβασής τους στη χρηματοδότηση και την πίστη
- ✧ η ενίσχυση των επαγγελματικών προσόντων που σχετίζονται με τα έξι αυτά θέματα.

Με βάση αυτά τα θέματα προτεραιότητας τα κράτη μέλη πρέπει να επιλέγουν ένα περιορισμένο και ισορροπημένο κατάλογο μέτρων στα οποία θα συγκεντρώνονται οι ενισχύσεις. Η προτίμηση δίδεται στις μη υλικές επενδύσεις (πρόσβαση σε εξωτερικές εμπειρίες, σχέδια επιχειρηματικής στρατηγικής, συστήματα ολικής ποιότητας ...) μάλλον παρά στις υποδομές.

1.6.2 Συνεργασία των Κοινοτικών Επιχειρήσεων

Η επιτάχυνση της διαδικασίας της οικονομικής ολοκλήρωσης στην Κοινότητα επιφέρει επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών και ενδυνάμωση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις, η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων διαφόρων χωρών ή περιοχών της Κοινότητας μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της μεγάλης αγοράς. Κατά πρώτο λόγο, η συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων μπορεί να τις καταστήσει πιο ανταγωνιστικές έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων, ιδίως αν οι συμφωνίες τους βασίζονται σε μια συμπληρωματικότητα που μπορεί να καλύψει τις αδυναμίες τους. Εξάλλου η συνεργασία μπορεί να προσδιορίσει και να προωθήσει τις διάφορες δυνατότητες ανάπτυξης που θα επιτρέψουν στις ΜΜΕ να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους. Η συνεργασία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Μπορεί π.χ. να οδηγήσει στην δημιουργία κοινών επιχειρήσεων, λήψεων συμμετοχής ή συμφωνιών που δεν σημαίνουν χρηματοοικονομικές σχέσεις (παροχή αδειών κατασκευής, μεταβιβάσεις τεχνογνωσίας, κοινό μάρκετινγκ κ.λ.π.). Μπορεί να είναι άτυπη ή τυπική, δηλαδή βασιζόμενη σε μια συμβατική σχέση, π.χ. μέσω ενός ευρωπαϊκού ομίλου οικονομικού σκοπού (ΕΟΟΣ).

Πριν συνάψουν οποιαδήποτε μορφή συνεργασίας, οι επιχειρήσεις πρέπει, βέβαια, προηγουμένως να εξετάσουν αν η συνεργασία τους είναι έννομη. Πράγματι, οι συμφωνίες συνεργασίας μπορεί καμιά φορά να παρουσιάσουν προβλήματα σχετικά με τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας. Αλλά αυτές οι περιπτώσεις είναι η εξαίρεση, ιδίως όταν πρόκειται για συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Η Επιτροπή με ανακοίνωση σχετικά με τις συμφωνίες μικρής σημασίας, τις οποίες δεν αφορούν οι διατάξεις του άρθρου 85 παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ (άρθρ. 81 ΣΕΚ), θεωρεί ότι κατά κανόνα μια συμφωνία δεν μπορεί να επηρεάσει αισθητά τις συνθήκες της αγοράς, όταν το τμήμα της αγοράς που κατέχουν μαζί οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν περνάει το 5% και όταν ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους δεν περνάει τα 200 εκατομμύρια ΕCΥ. Γενικά η Επιτροπή διάκειται ευνοϊκά ως προς τις συνεργασίες μεταξύ μικρομεσαίων

επιχειρήσεων. Αλλά, βέβαια, αν υπάρχει αμφιβολία σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ως προς το κατά πόσο μια συνεργασία επηρεάζει σημαντικά τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα να ανακοινώσουν την συνεργασία τους στην Επιτροπή, και να της ζητήσουν αρνητική πιστοποίηση, δηλαδή πιστοποίηση ότι αυτή δεν επηρεάζει τον ανταγωνισμό.

Αλλά ενώ η συνεργασία μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων κρίνεται γενικά ευνοϊκά και εγκρίνεται από την Επιτροπή, προσκόπτει ακόμη σε διάφορα νομικά και ψυχολογικά εμπόδια. Γι' αυτό η Κοινότητα έχει πάρει μέτρα για να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Η πρώτη εκδήλωση ενδιαφέροντος της Κοινότητας για τη συνεργασία επιχειρήσεων ήταν η δημιουργία του Γραφείου Προσέγγισης Επιχειρήσεων (Γ.Π.Ε.), το οποίο λειτουργεί από το 1973. Πρόκειται για ένα δίκτυο ανταλλαγής μη εμπιστευτικών πληροφοριών ως προς τις ευκαιρίες συνεργασίας κοινοτικών επιχειρήσεων. Κάθε επιχείρηση που αναζητάει μια εμπορική, τεχνική ή χρηματοοικονομική συνεργασία μπορεί να απευθύνεται σε ένα μέλος του δικτύου ή κατευθείαν στο Γ.Π.Ε. στις Βρυξέλλες για να ζητήσει να καταγραφεί το αίτημά της και να διαδοθεί μέσω του δικτύου των περίπου 300 ανταποκριτών του, που είναι εγκατεστημένοι σε 70 χώρες.

Ενώ το Γ.Π.Ε. καλύπτει τις μη εμπιστευτικές αιτήσεις συνεργασίας, ένα άλλο κοινοτικό εργαλείο συνεργασίας λειτουργεί εμπιστευτικά. Πρόκειται για το Δίκτυο Συνεργασίας Επιχειρήσεων (BC-NET), ένα δίκτυο που χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και συνδέει μεταξύ τους περί τους 500 συμβούλους επιχειρήσεων οι οποίοι προέρχονται από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και είναι κατεστημένοι σε όλο το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα από το Γ.Π.Ε., το BC-NET δεν είναι απευθείας προσιτό από τις επιχειρήσεις. Μόνον οι σύμβουλοι μπορούν να εισάγουν εμπιστευτικές προσφορές ή αιτήσεις συνεργασίας, κωδικοποιημένες σύμφωνα με ειδική ονοματολογία. Αυτό το σύστημα επιτρέπει την ταχεία συνταύτιση επιχειρήσεων διαφόρων κρατών μελών και ακόμη και τρίτων χωρών, που έχουν κοινά ενδιαφέροντα συνεργασίας.

Στα πλαίσια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας, η Επιτροπή έχει αναπτύξει, εξάλλου, τη δραστηριότητα της Ευρωσυνεργασίας (ΕΥΡΩΠΑΡΤΕΝΑΡΙΑΤ) που αποβλέπει στην προώθηση της συνεργασίας επιχειρήσεων σε περιοχές με καθυστερημένη ανάπτυξη ή υπό βιομηχανική αναδιάρθρωση με επιχειρήσεις άλλων περιοχών της Κοινότητας. Οι συναντήσεις Ευρωσυνεργασίας, που οργανώνονται δύο φορές το χρόνο σε διάφορες περιοχές της Κοινότητας, προσεγγίζουν τους εντόπιους επιχειρηματίες με δυνητικούς εταίρους άλλων κρατών μελών. Μετά από ένα έτος προετοιμασίας κατά το οποίο γίνεται η επιλογή των επιχειρήσεων της επιλεγμένης περιοχής και κατόπιν η προώθηση των σχεδίων συνεργασίας τα οποία παρουσιάζονται σε έναν κατάλογο, η Ευρωσυνεργασία καταλήγει σε δύο ημέρες άμεσων επαφών μεταξύ επιχειρηματιών για τη σύναψη εμπορικών, τεχνολογικών ή άλλων συνεργασιών.

Ένα άλλο πρόγραμμα που επιδιώκει τη συνεργασία μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων είναι το INTERPRISE. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος τρεις τουλάχιστον περιοχές τριών κρατών μελών πρέπει να συνεργαστούν για την οργάνωση μιας συνάντησης επιχειρήσεων που στοχεύει στις επαφές μεταξύ επιχειρηματιών για την ανάπτυξη τεχνικών, εμπορικών ή χρηματοοικονομικών συνεργασιών. Ένα σχέδιο που παρουσιάζεται από τρεις περιοχές της Κοινότητας μπορεί να εκτείνεται σε μια ή περισσότερες περιοχές εκτός Κοινότητας. Τα σχέδια που χρηματοδοτεί το INTERPRISE πρέπει να περιέχουν τις ακόλουθες φάσεις: προσδιορισμό και επιλογή των επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται για συνεργασία με επιχειρήσεις των άλλων συμμετεχουσών περιοχών, δημοσίευση και διανομή ενός καταλόγου των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και των πεδίων συνεργασίας, οργάνωση μιας εκδήλωσης στα πλαίσια της οποίας γίνονται άμεσες επαφές μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων.

Μέσα στο πλαίσιο του προγράμματος PHARE, που έχει ως στόχο την ενθάρρυνση της αναδιάρθρωσης των οικονομιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η Επιτροπή ξεκίνησε το 1991 το πρόγραμμα JOVP (Joint Venture Phare Programme). Το πρόγραμμα αυτό διευκολύνει την δημιουργία και την ανάπτυξη κοινών επιχειρήσεων στις χώρες της

Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ανάπτυξη του ανταγωνιστικού τομέα. Το JΟΡΡ, που αφορά κυρίως τις ΜΜΕ, μπορεί να παρέμβει στα διάφορα στάδια δημιουργίας μιας κοινής επιχείρησης, από τη μελέτη σκοπιμότητας μέχρι τη χρηματοδότηση της κοινής επιχείρησης. Εξήντα σύμβουλοι χρηματοδότησης συμμετέχουν στο πρόγραμμα.

Τέλος η Επιτροπή έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα για την ενθάρρυνση της διεθνούς υπεργολαβίας για τη δημιουργία μιας πραγματικά ευρωπαϊκής αγοράς σε αυτό το πεδίο. Η αποδοτική συνεργασία μεταξύ μεγάλων «συναρμολογητών» και μικρών κατασκευαστών εξαρτημάτων είναι μια βασική προϋπόθεση για την επιτάχυνση των καινοτομιών, την αποδοτικότητα των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης, τη μείωση των γενικών εξόδων, την εξασφάλιση της τεχνικής ομογένειας των προϊόντων και τη βελτίωση της ποιότητας. Η ανάπτυξη αρμονικών και ισορροπημένων σχέσεων υπεργολαβίας είναι μια προϋπόθεση για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Οι κοινοτικές αρχές μπορούν να παίξουν ένα ρόλο προώθησης, συντονισμού και πληροφόρησης σε αυτό το πεδίο, εις τρόπον ώστε να δημιουργήσουν τις συνθήκες μιας αληθινά ευρωπαϊκής αγοράς της υπεργολαβίας. Οι κοινοτικοί στόχοι σε αυτό το πεδίο είναι: η βελτίωση της διαφάνειας των αγορών χάρη σε μια προσεκτική μελέτη της κατάστασης της υπεργολαβίας στα κράτη μέλη και σε τρίτα κράτη και η πληροφόρηση των ΜΜΕ, ιδίως μέσω των Ευρωπαϊκών Κέντρων Πληροφοριών· η επίτευξη ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου για την υπεργολαβία και η προώθηση της ανάπτυξης των συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων υπεργολαβιών.

1.7 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΙΔΗΡΟΥ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ

Η βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα είναι ο ένας από τους δύο στρατηγικούς τομείς τους οποίους ρυθμίζει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα του Άνθρακα και του Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Αυτοί οι στρατηγικοί τομείς τέθηκαν υπό κοινούς κανόνες και υπό μια κοινή αρχή, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας

του '50. Οι πρώτες αποφάσεις της Ανώτατης Αρχής αφορούσαν τη δημοσίευση τιμοκαταλόγων και όρων πώλησης των σιδηρουργικών επιχειρήσεων. Οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές απελευθερώθηκαν και αυξήθηκαν κατά 130% στα πρώτα πέντε χρόνια ύπαρξης της ΕΚΑΧ. Το 1970, η κοινοτική σιδηρουργία αντιπροσώπευε περίπου το 7% της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής της Κοινότητας και απασχολούσε περίπου 800.000 εργαζόμενους. Η καμπή γι' αυτή τη βιομηχανία, όπως και για πολλές άλλες, ήταν η ενεργειακή κρίση του 1973 και η οικονομική ύφεση του 1975 που την ακολούθησε. Καθώς εξαπλωνόταν η κρίση, η Κοινότητα αναλάμβανε όλο και περισσότερες ευθύνες. Της επέτρεπαν, αφενός να ρυθμίζει την αγορά για να επανορθώσει τη συνεχή κατάπτωση της οικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και αφετέρου να ευνοεί την προσαρμογή των βιομηχανικών διαρθρώσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς. Γι' αυτό το 1980, με συμφωνία του Συμβουλίου, η Επιτροπή κήρυττε το καθεστώς της «έκδηλης κρίσης» στον σιδηρουργικό τομέα. Αυτό το καθεστώς που προβλεπόταν από το άρθρο 58 ΕΚΑΧ επέτρεπε στην Επιτροπή να επιβάλλει υποχρεωτικούς περιορισμούς στην παραγωγή και τις παραδόσεις χάλυβα μέσα στην Κοινότητα. Αυτοί οι περιορισμοί έπαιρναν τη μορφή ποσοτώσεων της παραγωγής οριζομένων ανά τρίμηνο, εκ των οποίων ένα μέρος μόνον μπορούσε να διοχετευθεί στην αγορά της Κοινότητας, καθώς και προσδιορισμού των ελαχίστων τιμών ορισμένων προϊόντων.

Συγχρόνως, το 1980, η Επιτροπή έθεσε σε εφαρμογή ένα σύστημα κοινοτικής πλαισίωσης των εθνικών ενισχύσεων στη σιδηρουργική βιομηχανία. Αυτό το σύστημα ενισχύθηκε το 1981 με θέσπιση ενός αυστηρού «κώδικα ενισχύσεων», που κάλυπτε το σύνολο των δημόσιων χρηματοοικονομικών παρεμβάσεων και προέβλεπε την πλήρη κατάργησή τους σύμφωνα με ένα χρονοδιάγραμμα. Καμία ενίσχυση δεν μπορούσε να χορηγηθεί στην σιδηρουργική βιομηχανία μετά την 31^η Δεκεμβρίου 1985. Το σχέδιο αναδιάρθρωσης της κοινοτικής σιδηρουργίας αποτελούσε ένα συναφές σύνολο που πειθαρχούσε την παραγωγή και τις τιμές του χάλυβα, καθώς και τις εθνικές ενισχύσεις με τομεακή ή κοινωνική σκοπιμότητα. Επιτρέποντας στην ευρωπαϊκή σιδηρουργία να πωλεί τα προϊόντα της σε πιο αποδοτικές τιμές, αυτά τα μέτρα άμεσης παρέμβασης διευκόλυναν την

προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς. Πράγματι η κοινοτική πειθαρχία συνέβαλε πολύ στην ανόρθωση των τιμών του χάλυβα κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80. Έτσι, με την προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η Επιτροπή θεώρησε καλό να καταργήσει, από το 1988, μετά από οκτώ χρόνια πλαισίωσης του σιδηρουργικού τομέα, το σύστημα των ποσοτώσεων και ορισμένα συνοδευτικά μέτρα. Ο κώδικας ενισχύσεων στη χαλυβουργία αντικαταστάθηκε από κοινοτικούς κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις στη χαλυβουργία.

Πάντως η στενή παρακολούθηση της αγοράς σιδήρου και χάλυβα συνεχίζεται, αφενός μέσω των πληροφοριών τις οποίες πρέπει να παρέχουν οι επιχειρήσεις στην Επιτροπή ως προς τις επενδύσεις τους και αφετέρου στα πλαίσια των εξαμηνιαίων προγραμμάτων προβλέψεων που αφορούν τις εξελίξεις και τις προοπτικές της αγοράς. Η «κοινωνική πτυχή του χάλυβα», που σημαίνει τη χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της ΕΚΑΧ κοινωνικών μέτρων, είναι προσαρμοσμένη στο σχέδιο αναδιάρθρωσης της κοινοτικής σιδηρουργίας. Η «εξωτερική πτυχή του χάλυβα» βασίζεται ιδίως σε δασμολογικές ποσοτώσεις και σε μια εκ των προτέρων παρακολούθηση των εισαγωγών και μάλιστα εκείνων που προέρχονται από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη έτσι ώστε να μην παραβλάπτουν την κοινοτική βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.

1.8 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

Οι επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα να επωφεληθούν από οικονομίες κλίμακας για τις επενδύσεις στην εσωτερική αγορά. Έτσι μπορούν να προχωρήσουν σε μαζική παραγωγή και να αναπτύξουν εξειδικευμένα προϊόντα. Η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς είναι ένα σημαντικό βήμα για να μπορούν οι επιχειρήσεις να ενεργούν στρατηγικά πέρα από τα εθνικά όρια. Επίσης, η μεγαλύτερη τυποποίηση των προϊόντων προσδίδει κύρια σημασία στην καινοτομία, την ποιότητα, το σχεδιασμό και την αξιοπιστία.

Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, επιτρέπει την πραγματοποίηση μεγαλύτερων οικονομιών κλίμακας, και καθιστά δυνατή την όλο και μεγαλύτερη ειδίκευση σε όλο και πιο συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να είναι ικανές να αντιμετωπίσουν αυτή την παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και τον ανταγωνισμό. Η παραγωγικότητα της εργασίας στην ευρωπαϊκή μεταποιητική βιομηχανία είναι πολύ χαμηλότερη από εκείνη της αμερικανικής και της ιαπωνικής βιομηχανίας. Έπομένως, θα πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη και την παραγωγικότητα, όπως είναι η τεχνολογική εξέλιξη, η επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη, το επίπεδο χρήσης του παραγωγικού δυναμικού, το κόστος και τα προσόντα της εργατικής δύναμης, η διαχειριστική ικανότητα και η οργάνωση της παραγωγής.

Επιπροσθέτως, η ευρωπαϊκή βιομηχανία θα πρέπει να ετοιμαστεί να αντιμετωπίσει τη νέα βιομηχανική επανάσταση, που προκύπτει από την ανάπτυξη των τεχνολογιών και της επικοινωνίας, οι οποίες καθιστούν ξεπερασμένες τις διακρίσεις ακόμη και μεταξύ δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα παραγωγής, δηλαδή μεταξύ βιομηχανίας και υπηρεσιών. Η οργάνωση των επιχειρήσεων, οι ευθύνες της διοίκησής τους και οι σχέσεις τους με τους εργαζόμενους αλλάζουν. Έπομένως, χρειάζεται μια διαρθρωτική προσαρμογή που να περιλαμβάνει τη συνεχή μετάθεση πόρων προς τις πιο αποδοτικές παραγωγές.

1.9 ΤΟΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Η Ε.Ε., μετά την κύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ, θεωρεί ότι στόχος της υπερεθνικής διάστασης της βιομηχανικής πολιτικής είναι η τόνωση της ανταγωνιστικότητας σχετικά με τη διεθνή αγορά και η υποστήριξη των ανερχόμενων αγορών. Τα μέτρα που προτείνονται για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι:

- (α) Η υποστήριξη των αυτών επενδύσεων, που σημαίνει μια πολιτική βελτίωσης της τεχνολογίας και του ανθρώπινου

κεφαλαίου. Αυτό μπορεί να γίνει με αύξηση των δαπανών για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία.

- (β) Υποστήριξη της βιομηχανικής συνεργασίας, σε επίπεδο στρατηγικών μεγάλων μονάδων αλλά και σε επίπεδο δημιουργίας δικτύων και παραγωγικών συστημάτων. Εδώ απαιτείται η θέσπιση ενός ικανοποιητικού θεσμικού πλαισίου αλλά και η κάθε μορφής διευκόλυνση με τη μορφή πληροφόρησης διαλόγου, εγγυήσεων και δικτύων.
- (γ) Επαναβεβαίωση του ρόλου του ελεύθερου ανταγωνισμού, σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο.
- (δ) Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις φιλοδοξίες της νέας βιομηχανικής πολιτικής, που προβλέπουν μια στενή συνεργασία ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Τέλος, η βιομηχανική πολιτική ασκείται σύμφωνα με τη νεοφιλελεύθερη θεώρηση, τα απομεινάρια του νεοπροστατευτισμού της δεκαετίας του '80, ένα περιορισμένο νομοθετικό πλαίσιο και κάποιες εξαιρέσεις στις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού.

1.10 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η Ε.Ε. αναπτύσσει ένα πρόγραμμα βιομηχανικής πολιτικής που προβλέπει ανοιχτό και ανταγωνιστικό περιβάλλον και περιλαμβάνει διάφορα μέσα που διευκολύνουν την εφαρμογή πολιτικών συνεργασίας των επιχειρήσεων. Αιτία αυτών ήταν η διεύρυνση του χάσματος Η.Π.Α. και Κοινοτήτας, σε βάρος της δευτέρας.

Στο εσωτερικό της αγοράς οι επιχειρήσεις θα πρέπει να επιδιώξουν καλύτερη παραγωγή και καλύτερες πωλήσεις. Η διεύρυνση της αγοράς ευνοεί και την παραγωγή σε μεγαλύτερη κλίμακα και την εξειδίκευση. Η Ε.Ε. εξασφαλίζει στο εσωτερικό της τα ευρωπαϊκά πρότυπα υψηλής ποιότητας που θα βοηθήσουν στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας έναντι των εισαγόμενων προϊόντων.

Επίσης, πρόκειται να εφαρμοσθούν σχέδια για την ανάπτυξη βιομηχανικών τομέων, όπως της ηλεκτρονικής και της πληροφορικής. Τα μέτρα αυτά θα αφορούν την ποιότητα των προϊόντων, τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τους κ.λ.π. Είναι μέτρα που αποβλέπουν στην εξασφάλιση του μέλλοντος της ευρωπαϊκής τεχνογνωσίας.

Τη δεκαετία του '90 η πορεία της ευρωπαϊκής βιομηχανίας είναι σταθερή. Τη μεγαλύτερη άνοδο είχαν τα καταναλωτικά προϊόντα. Σχετικά με την εξειδίκευση, η ανταγωνιστικότητα της κοινοτικής βιομηχανίας είναι κατά πολύ μειωμένη σε σχέση με την αμερικανική και ιαπωνική βιομηχανία. Γι' αυτό το λόγο η Ε.Ε. προσπαθεί να εφαρμόσει μια κοινή πολιτική ιδιαίτερα στις νέες τεχνολογίες προκειμένου να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό από τις Η.Π.Α. και την Ιαπωνία.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι με την παγκοσμιοποίηση η εκμετάλλευση των αναπτυσσομένων χωρών από τις ανεπτυγμένες θα γίνει πιο έντονη. Όμως το νέο αυτό φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης μπορεί να οδηγήσει αν η πολιτική της Ε.Ε. δεν είναι ικανοποιητική, στην εκμετάλλευση των παραγωγικών συντελεστών της ίδιας της Ε.Ε. Έτσι οι κοινοτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να γίνουν πιο ανταγωνιστικές. Έπομένως, το παραπάνω μειονέκτημα της παγκοσμιοποίησης έχει - εμμέσως - τη θετική συνέπεια της προσπάθειας των κοινοτικών επιχειρήσεων για βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Ο πιο μεγάλος κίνδυνος της παγκοσμιοποίησης για τις κοινοτικές επιχειρήσεις είναι ο σκληρός ανταγωνισμός των επιχειρήσεων άλλων προηγμένων οικονομιών. Οι κοινοτικές επιχειρήσεις έχουν έτσι την ευκαιρία, προκειμένου να ανταποκριθούν επιτυχώς σ' αυτό τον ανταγωνισμό, να δώσουν έμφαση στην έρευνα, στην τεχνολογία και στον εκσυγχρονισμό τους, πετυχαίνοντας έτσι χαμηλότερο κόστος παραγωγής και βελτιώνοντας την ποιότητα των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών τους.

Η διεθνοποίηση του εμπορίου και της παραγωγής αυξάνουν τον ανταγωνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Γι' αυτό η Ε.Ε. οφείλει να εκμεταλλευθεί τις όποιες ευκαιρίες παρουσιάζονται για βελτίωση της

παραγωγικότητας της βιομηχανίας, απομονώνοντας κάθε μέτρο προστατευτισμού.

Η παγκοσμιοποίηση κρύβει κινδύνους και ευκαιρίες για τις κοινοτικές επιχειρήσεις. Η Ε.Ε. μπορεί μέσω μιας σωστής πολιτικής να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να προσπελάσουν αυτούς τους κινδύνους και να έχουν οφέλη από την παγκοσμιοποίηση.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

- ◆ **Βεργόπουλος Β.Κ.** : «Γιαγκοσμιοποίηση : Η μεγάλη χίμαιρα», Αθήνα, 1999, Νέα σύνορα.
- ◆ **Λάχανη Στ.**, «Γιαγκοσμιοποίηση : Νέα ανάπτυξη για ένα νέο αιώνα», Αθήνα, 1999, Αντ. Σάκκουλα.
- ◆ **Μελάς Κωνίνος**, «Γιαγκοσμιοποίηση : Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας : Μύθοι και πραγματικότητα», Εκδόσεις Εξάντας..
- ◆ **Μελάς Κωνίνος**, «Κατανοώντας την παγκοσμιοποίηση», Εκδόσεις Παπαζήση.
- ◆ **Ζαχαριάδη – Σούρα Δημ.**, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα – Πειραιάς 1993.
- ◆ **Μαραβέγιου Μ. – ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ Μ.**, «Η ολοκλήρωση της Ε.Ε.», Αθήνα, 1999, Θεμέλιο.
- ◆ **Μούσης Σ.Ν.**, «Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική», Αθήνα, 1999, Εκδόσεις Παπαζήση.
- ◆ **Σαρρής Ν.**, «Ευρωπαϊκή Ενοποίηση», Αθήνα, 1999, Εκδόσεις «Έλλην».
- ◆ **J.M. Gil – Rebíes**, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση».
- ◆ Άρθρο για τη **ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ** της **Β. Νικολούλια** στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ της 24/12/2000.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας **ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ** της 3/11/2001.
- ◆ Άρθρο : **Γιαγκοσμιοποίηση: Η μεγάλη χίμαιρα. Δομή τριαδική, αδιέξοδο παγκόσμιο**, του **Κ. Βεργόπουλου**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας **ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ** της 26/5/2002, του **Γεωργίου Βάμβουκα**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας **ΚΕΡΔΟΣ** της 26/4/2002.

- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ* της 16/6/2002, της **Χριστίνας Λιακοπούλου**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ «Ραγδαίες ανακατατάξεις στην Ευρώπη»*, του **Γεωργίου Μοίρα**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ON LINE* της 13/6/2002 (Internet) «*Θωρακίζεται η Ευρώπη στον απόηχο των λογιστικών σκανδάλων*».
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ON LINE* της 23/8/2002 «*Η Ε.Ε. επιμένει στην προσφυγή κατά των Η.Π.Α. στο Π.Ο.Ε.*».
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ON LINE* της 14/8/2002 «*Αυστηρή οδηγία Ε.Ε. κατά της χειραγώγησης της αγοράς*».
- ◆ Άρθρα από εφημερίδα *ΤΟ ΒΗΜΑ*.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΗΜΕΡΗΣΙΑ* της 26/4/2002 «*Όσα : Συγκρατημένα αισιόδοξος για την παγκόσμια οικονομία*», της **Ναταλίας Δανδόλου**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΤΟ ΒΗΜΑ* της 7/7/2002 «*Πιέσεις για μείωση επιτοκίων ώστε να σωθούν τα χρηματιστήρια*», της **Μαρίτας Ζήκου**.
- ◆ Άρθρο της εφημερίδας *ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ* της 21/7/2002 «*Μέτρα – ασπίδα στην απειλή λογιστικών σκανδάλων τύπου Έργον*», του **Άκη Χαραλαμπίδη**.

